

[5] 5. Riksdagen: Utgivande av särskilda publikationer. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagen: Utgivande av särskilda publikationer* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 32 000 kronor.

[6] 6. Riksdagen: Utgivande av otryckta ständsprotokoll. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagen: Utgivande av otryckta ständsprotokoll* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 75 000 kronor.

[7] 7. Riksdagen: Kostnader för riksdagens interparlamentariska grupp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagen: Kostnader för riksdagens interparlamentariska grupp* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 94 000 kronor.

[8] 8. Riksdagen: Kostnader för Nordiska rådet. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagen: Kostnader för Nordiska rådet* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 110 000 kronor.

[9] 9. Riksdagen: Utgivande av en nordisk parlamentarisk tidskrift. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagen: Utgivande av en nordisk parlamentarisk tidskrift* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 kronor.

[10] 10. Riksdagen: Övriga omkostnader. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagen: Övriga omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 435 000 kronor.

[11] 11. Allmänt kyrkomöte. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Allmänt kyrkomöte* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 100 kronor.

4   *Statsverkspropositionen år 1956: Bil. 16: Fjortonde huvudtiteln*

[12] **12. Riksgäldskontoret: Avlöningar.** Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksgäldskontoret: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 1 652 000 kronor.

[13] **13. Riksgäldskontoret: Kostnader vid emission av statslån m. m.** Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksgäldskontoret: Kostnader vid emission av statslån m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 220 000 kronor.

[14] **14. Riksgäldskontoret: Övriga omkostnader.** Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksgäldskontoret: Övriga omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 240 000 kronor.

[15] **15. Riksdagens ekonomibyrå: Avlöningar.** Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagens ekonomibyrå: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 650 000 kronor.

[16] **16. Riksdagens ekonomibyrå: Omkostnader.** Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagens ekonomibyrå: Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 585 000 kronor.

[17] **17. Riksdagsbiblioteket: Avlöningar.** Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagsbiblioteket: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 283 000 kronor.

[18] **18. Riksdagsbiblioteket: Omkostnader.** Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagsbiblioteket: Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kronor.

[19] **19. Riksdagsbiblioteket: Bokinköp och bokbindning.** Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagsbiblioteket: Bokinköp och bokbindning* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

[20] 20. Justitieombudsmannen och hans expedition: Avlöningar. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitieombudsmannen och hans expedition: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 172 000 kronor.

[21] 21. Justitieombudsmannen och hans expedition: Omkostnader. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitieombudsmannen och hans expedition: Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 kronor.

[22] 22. Militieombudsmannen och hans expedition: Avlöningar. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Militieombudsmannen och hans expedition: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 178 000 kronor.

[23] 23. Militieombudsmannen och hans expedition: Omkostnader. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Militieombudsmannen och hans expedition: Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 22 000 kronor.

[24] 24. Riksdagens revisorer och deras kansli: Arvoden till revisorerna. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagens revisorer och deras kansli: Arvoden till revisorerna* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kronor.

[25] 25. Riksdagens revisorer och deras kansli: Avlöningar. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagens revisorer och deras kansli: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 155 000 kronor.

[26] 26. Riksdagens revisorer och deras kansli: Omkostnader. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagens revisorer och deras kansli: Omkostnader* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 28 300 kronor.

[27] 27. Pensioner åt f. d. riksdagsmän. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Pensioner åt f. d. riksdagsmän* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 540 000 kronor.

[28] 28. Pensioner åt efterlevande till riksdagsmän. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Pensioner åt efterlevande till riksdagsmän* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 kronor.

[29] 29. Pensioner åt f. d. befattningshavare m. fl. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Pensioner åt f. d. befattningshavare m. fl.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 478 000 kronor.

[30] 30. Pensioner åt efterlevande till befattningshavare. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Pensioner åt efterlevande till befattningshavare* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 kronor.

[31] 31. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond. Under åberopande av vad jag inledningsvis anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 114 000 kronor.

[32] 32. Vinstutlottning i samband med lönsparande. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vinstutlottning i samband med lönsparande* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 225 000 kronor.

[33] 33. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor.

Slutsumman av huvudtiteln för riksdagen och dess verk m. m. kommer, vid bifall till vad jag sålunda föreslagit, att i riksstaten för budgetåret 1956/57 utgöra 16 342 400 kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till gällande riksstat med 200 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bengt Resare

LUFTFARTSFONDEN

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler fråga om upptagande å riksstaten för budgetåret 1956/57 av underskottet å luftfartsfonden samt anför därvid följande.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom i 1955 års statsverksproposition (bil. 17) gjorda hemställan upptog riksdagen för luftfartsfonden å riksstaten för budgetåret 1955/56 ett underskott av 8 200 000 kr. Vid beräkningen av underskottet hade luftfartsverkets driftkostnader upptagits till 13,6 milj. kr. och inkomsterna till 5,4 milj. kr.

I skrivelse den 23 maj 1955 framlade luftfartsstyrelsen slutligt förslag till driftkostnadsstat för budgetåret 1955/56. I detta förslag beräknades inkomsterna stiga till 6 milj. kr., medan utgifterna angavs till i runt tal 14,1 milj. kr. De ökade utgifterna hänförde sig huvudsakligen till uppräknade avlöningsposterna i anledning av höjningen av statstjänstemännens löner.

Genom beslut den 17 juni 1955 fastställde Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med styrelsens förslag driftkostnadsstat för luftfartsverket för budgetåret 1955/56. Staten slutade på 14 092 000 kr. I anslutning till staten fastställdes även personalförteckning för tjänstemän å ordinarie stat och för extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ce 25. Härjämte meddelades vissa bestämmelser angående avlönings- och omkostnadsposterna av i huvudsak samma omfattning som gäller för statsförvaltningen i allmänhet.

Luftfartsstyrelsen

Med skrivelse den 24 augusti 1955 har luftfartsstyrelsen framlagt beräkningar rörande underskottet å luftfartsfonden för budgetåret 1956/57.

Inledningsvis lämnar styrelsen en redogörelse för utvecklingen av den civila luftfarten i Sverige åren 1950—1954 samt för det internationella samarbetet på luftfartens område, som Sverige deltar i. I hithörande delar torde få hänvisas till handlingarna.

1. Allmänna frågor

Beträffande den inom luftfartsstyrelsen pågående utredningen om luftfartsverkets ställning som affärsdrivande verk erinrar luftfartsstyrelsen om att verkets trafikinkomster domineras av sådana flygplatsavgifter, som utgår enligt gällande taxa. Denna taxa är starkt bunden vid den internationella nivån för flygplatsavgifter. Styrelsen har därför bl. a. velat avvakta resultatet av en av ICAO under år 1956 planerad internationell taxekonferens, innan utredningen slutfördes. Sedan det numera visat sig att nämnda konferens icke torde komma att närmare behandla frågan om flygplatstaxornas höjd, har styrelsen åter igångsatt utredningsarbetet. Styrelsen är dock ännu icke beredd att framlägga några konkreta förslag i frågan.

Vad angår personalbehovet för flygsäkerhetstjänsten utvisar en inom styrelsen företagen utredning, att nu tillgänglig personal utgör ett absolut minimum för att trafiksäkerhetstjänsten under nuvarande trafikmässiga förhållanden skall kunna handhavas på ett effektivt sätt. Då personalen måste genomgå en avsevärd specialutbildning, innan den kan nyttiggöras i trafikledningstjänst, är det nödvändigt att i god tid sörja för rekryteringen.

Den växande trafikens krav på ökade öppethållningstider vid flygplatserna medför behov av ytterligare trafikpersonal. Styrelsen räknar vidare med att det hittills tillämpade systemet för övervakning av trafiken i luftlederna på grund av trafikutvecklingen måste utbytas mot ett system med större kapacitet, som numera allmänt tillämpas i de länder, med vilka Sverige upprätthåller trafikförbindelser. Övergången till det nya systemet kräver viss utökning av biträdespersonalen. Enligt föreliggande planer skall slutligen under de närmaste åren bl. a. precisionsradaranläggningar för de tre största trafikflygplatserna anskaffas. För betjäning av dessa anläggningar erfordras ytterligare ett ännu ej fixerat antal trafikledare.

Med utgångspunkt härifrån har styrelsen ansett det nödvändigt att under budgetåret 1956/57 nyanställa sex trafikledare och två trafikexpeditörer. Då dessa emellertid icke beräknas tjänstgöra under hela budgetåret, har kostnaderna för denna personal begränsats till omkring 125 000 kr.

Genom beslut den 25 april 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt styrelsen att verkställa en förberedande utredning och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag rörande användningen och den fortsatta utbyggnaden av storflygplatsen vid Halmsjön.

Styrelsen avser att framlägga förslag i ämnet senare under budgetåret. Med anledning härav har styrelsen endast i mindre grad nu kunnat beräkna de verkningar, som byggnadsprogrammets genomförande kan komma att få på driftkostnadsstatens uppgörande för budgetåret 1956/57. Styrelsen önskar därför återkomma till detta spørsmål vid senare tidpunkt. Vid beräkning av avlöningskostnaderna för nästa budgetår har styrelsen emellertid räknat med att, oberoende av i vilken takt flygplatsen kommer att utbyggas, en viss minsta utökning av personalbeståndet på marktjänstbyrån blir erforderlig för byggnadsprojektets detaljplanering.

I sin framställning angående investeringsanslag under luftfartsfonden för budgetåret 1956/57 har luftfartsstyrelsen bl. a. föreslagit modernisering och upprustning av luftfartsverkets katastrofberedskap. Ett genomförande av förslaget skulle för driftkostnadsstatens del medföra en utgiftsökning om 100 000 kr. Härav faller omkring 40 000 kr. på posten Avsättning till värdeminskningsskonto, i runt tal 30 000 kr. på avlöning till tre brandförmän samt ca 20 000 kr. på utbildning och övning av personalen. Återstående belopp ca 10 000 kr. avser drift och underhåll av nytillförd materiel och utrustning.

2. Beräkning av underskottet för budgetåret 1956/57

Styrelsen har lämnat följande översikt över det ekonomiska utfallet av driftkostnadsstaterna för budgetåren 1948/49—1955/56.

Budgetår	Inkomster	Utgifter	Underskott	Inkomster i % av utgifter
1948/49	2 571 000	8 871 000	6 300 000	29,0
1949/50	2 700 000	8 503 000	5 803 000	31,8
1950/51	3 003 000	9 133 000	6 130 000	32,9
1951/52	3 400 000	10 768 000	7 368 000	31,6
1952/53	4 178 000	12 170 000	7 992 000	34,3
1953/54	4 604 000	12 358 000	7 754 000	37,3
1954/55	5 938 000	13 188 000	7 250 000	45,0
1955/56	6 200 000	14 092 000	7 892 000	44,0

(beräknat)

Driftunderskottet å luftfartsfonden utvisar som framgår av nämnda siffror en ganska oenhetlig utvecklingstendens. Underskottet utgör emellertid fortfarande ett ansevärt belopp. En gynnsammare utveckling finner man däremot, om inkomsterna bedöms i procent av utgifterna. Därvid bör beaktas, att luftfartsverket under den angivna perioden drabbats av ständigt stegrade driftkostnader genom penningvärdets fall samt av två omfattande löneregleringar. Verkets möjligheter att höja flygplatstaxan har däremot varit så gott som obefintliga, bl. a. på grund av internationella hänsynstaganden. Under angivna förhållanden torde det kunna hävdas, att en icke obetydlig förbättring av det egentliga affärsmässiga resultatet föreligger.

Efter en avvägning av de olika medelsbehoven samt under beaktande av den begränsning, som med hänsyn till det statsfinansiella läget är erforderlig, har styrelsen uppgjort följande preliminära beräkning av inkomster och utgifter under budgetåret 1956/57. De beräknade inkomsterna samt utgifterna enligt den fastställda staten för innevarande budgetår har medtagits som jämförelse.

<i>Inkomster</i>	1955/56	1956/57
	tusental kr.	
1. Hyror och arrenden	1 800	2 000
2. Trafikinkomster	3 700	4 425
3. Besiktningavgifter m. m.	200	240
4. Diverse inkomster	500	560
	Summa 6 200 ¹	7 225
 <i>Utgifter</i>		
1. Luftfartsstyrelsen: Avlöningar	2 110	2 260
2. Luftfartsstyrelsen: Omkostnader	327	330
3. Flygplatsorganisationen: Avlöningar	3 800	4 080
4. Flygplatsorganisationen: Omkostnader	375	450
5. Underhåll m. m. av flygplatser	1 410	1 600
6. Hyres- och arrendeavgifter m. m.	140	150
7. Underhåll och drift av radioanläggningar	2 310	2 460
8. Underhåll och drift av teleutrustning	680	690
9. Utgifter för väderlekstjänst	1 500	1 600
10. Sveriges bidrag till ICAO m. m.	420	440
11. Pensionskostnader	70	70
12. Diverse utgifter	80	95
13. Avsättning till värdeminskningsskonto	870	1 000
	Summa 14 092 ¹	15 225
	Underskott 7 892	8 000

I anslutning till beräkningarna anför luftfartsstyrelsen bl. a. följande.

¹ I fjolårets statsverksproposition beräknades inkomsterna för 1955/56 till 5 400 000 kr. samt utgifterna till 13 600 000 kr.

Inkomsterna

Luftfartsverkets inkomster för innevarande budgetår, vilka hösten 1954 upptogs till 5 400 000 kr., har styrelsen med hänsyn bl. a. till de faktiska inkomsterna under budgetåret 1954/55 ansett sig nu böra beräkna till något högre belopp eller sammanlagt 6 200 000 kr. För budgetåret 1956/57 räknar styrelsen med en ytterligare ökning om 1 025 000 kr. Denna ökning hänförs sig till en väntad fortsatt stegring av samtliga inkomstposter, särskilt trafik-, hyres- och arrendeinkomster.

Utgifterna

1. Den i driftkostnadsstaten upptagna utgiftsposten Luftfartsstyrelsen: Avlöningar har uppräknats med 150 000 kr., varav ca 95 000 kr. för den tidigare omförmälda provisoriska personalökningen för detaljplanering av Halmsjöns flygplats och i runt tal 25 000 kr. för automatiska utgifter för löneklassuppflyttningar m. m. Härutöver har medel beräknats för anställande av en ingenjör i 25 lönegraden för kontroll av elektrisk, radio- och instrumentutrustning. Dessa uppgifter har hittills fått uppdragas åt utomstående specialister. Den ökade anskaffningen av tyngre tvåmotorig flygmateriel har emellertid medfört en sådan ansvällning av uppgifterna, att desamma icke längre utan betydande olägenheter och extra kostnader kan fullgöras utanför luftfartsstyrelsen. Vidare erfordras viss utökning av biträdespersonal, avseende bl. a. ett kvalificerat kanslibitråde till utrikessekretariatet.

2. Under Luftfartsstyrelsen: Omkostnader räknar styrelsen endast med en obetydlig ökning för främst telefon- och telegramkostnader.

3. Utgifterna under Flygplatsorganisationen: Avlöningar beräknas stiga med 280 000 kr., varav 125 000 resp. 30 000 kr. för den förstärkning av flygsäkerhetstjänstens personal och den upprustning av katastrofberedskapen, som tidigare omnämnts. På grund av den stegrade trafiken, vilken bl. a. avspeglar sig i de ökade inkomsterna, har styrelsen räknat med anställande av två tjänstemän i kontorskarriären och av två flygplatsmän för rangeringstjänst. Vidare medför tillkomsten av nya anläggningar och ökade underhållsarbeten behov av ytterligare en montör och en hantverkare. I övrigt motiveras utgiftsökningen av automatiska löneökningar.

4. Under rubriken Flygplatsorganisationen: Omkostnader har de löpande utgifterna beräknats öka med 35 000 kr. för städning på grund av höjda löner och utvidgade lokaler, 10 000 kr. för telefon och telegram, 5 000 kr. för reseersättningar på grund av anordnande av kurser för flygsäkerhetstjänsten och katastrofberedskapen, 7 000 kr. för anskaffning av tjänstedräkt m. m. samt med 3 000 kr. för ytterligare arbetsgivarebidrag till den allmänna sjukförsäkringen. Slutligen tillkommer en engångskostnad om 30 000 kr. för anskaffning av möbler m. m. till den nya stations-

byggnaden vid Visby flygplats. Då styrelsen räknat med nedgång av sjukvårdskostnaderna skulle totalökningen under posten stanna vid 75 000 kr.

5. Posten Underhåll m. m. av flygplatser har uppräknats med 190 000 kr. Styrelsen framhåller, att det icke varit möjligt att hålla denna post inom beräknat belopp under de senaste budgetåren, vilket till viss del berott på en ovanligt kostnadskrävande vinterfälthållning och uppvärmning. Härtill kommer att verket under de senaste åren tillförts flera nya förvaltningsobjekt. Slutligen har styrelsen räknat med vissa prisstegringar på varor och förnödenheter och, som tidigare anförts, en begränsad merkostnad i anledning av upprustningen av katastrofberedskapen.

6. Hyres- och arrendeavgifterna undergår en mindre höjning främst på grund av väntade ökade hyreskostnader för luftfartsstyrelsens ämbetslokaler.

7. Den under rubriken Underhåll och drift av radioanläggningar förutsedda ökningen om 150 000 kr. hänför sig huvudsakligen till driftkostnader för nytillkomna radioanläggningar samt till vissa automatiska kostnadsökningar.

8. Utgifterna under rubriken Underhåll och drift av teleutrustning beräknas öka med 10 000 kr. för hyreskostnader för tillkommande direkttelefonledningar samt för kostnader för manöverledningar till ny ultrakortvågsstation i övre Norrland.

9. Å posten Utgifter för väderlekstjänst, vilken i gällande driftkostnadsstat är upptagen med ett belopp om 1 500 000 kr., skall avföras ersättning till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut för väderlekstjänst åt luftfarten med ett belopp motsvarande hela belastningen å institutets anslag till Väderlekstjänst för luftfarten samt en tredjedel av belastningen å anslagen till Aerologiska stationer och Bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland. Ett bifall till institutets i petita för nästa budgetår framförda äskanden beträffande nyssnämnda tre anslag, skulle i här förevarande sammanhang medföra en kostnadsökning om i runt tal 200 000 kr. I särskild promemoria, vilken institutet bifogat sina anslagsäskanden, har styrelsen emellertid förklarat sig icke kunna dela institutets uppfattning om nödvändigheten av vissa föreslagna kostnadsökande åtgärder. Med utgångspunkt härifrån har styrelsen ansett sig kunna begränsa kostnadsökningen för väderlekstjänsten till 100 000 kr.

10. Utgiftsposten Sveriges bidrag till internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) m. m. beräknas undergå en höjning med 20 000 kr. Ökningen har sin grund i att det är Sveriges tur att under åren 1956—1959 tillsätta den skandinaviska medlemmen i ICAO:s råd. Enligt gällande överenskommelse med Danmark och Norge skall Sveriges bidrag till det skandinaviska sekretariatet under denna period utgöra 50 % av kostnaderna mot tidigare 25 %.

12. Posten Diverse utgifter, som innefattar ett flertal heterogena element, har höjts med 15 000 kr. huvudsakligen för ökade kostnader för projektering av flygplatser samt för undervisning.

13. Storleken av posten Avsättning till värdepapperskonto bestäms av den investeringsverksamhet, som enligt i vederbörlig ordning fattade beslut beräknas försiggå inom luftfartsverket under innevarande budgetår.

Luftfartsstyrelsens framställning utmynnar i en hemställan, att, såvitt nu är ifråga, Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för luftfartsfonden å riksstaten för budgetåret 1956/57 upptaga ett underskott av 8 000 000 kr.

Yttrande

Statskontoret har i utlåtande den 30 september 1955 anfört i huvudsak följande.

1. Luftfartsstyrelsen: Avlöningar

Med hänsyn till att posten för innevarande budgetår uppräknats med 280 000 kr. och då belastningen under budgetåret 1954/55 enligt vad inhämtats utgjort ca 1 860 000 kr., bör posten kunna upptagas med något lägre belopp, förslagsvis 2 200 000 kr. Lönesättningen för den till 25 lönegraden hänförliga tjänsten som ingenjör bör enligt ämbetsverkets mening anpassas efter den för instituts- och gymnasieingenjörer tillämpade beföringsgången.

2. Luftfartsstyrelsen: Omkostnader

Anledning att höja denna post synes icke föreligga, enär belastningen för budgetåret 1954/55 utgjort 305 041 kr.

3. Flygplatsorganisationen: Avlöningar

Statskontoret anser sig icke kunna bedöma, i vilken utsträckning ökad medelsanvisning erfordras för en förstärkning av flygsäkerhetstjänstens och katastrofberedskapens personalorganisation. Frågan om ytterligare personal för särskilt katastrofberedskapens behov torde för övrigt vara beroende av i vilken utsträckning investeringsanslag ställs till förfogande. Det belopp, med vilket posten bör upptagas, synes kunna bestämmas till 4 000 000 kr.

7—8. Underhåll och drift av radioanläggningar och av teleutrustning

Belastningen å posterna utgjorde för budgetåret 1954/55 2 000 000 resp. 619 935 kr. Med hänsyn härtill ifrågasattes, om ej posterna bör upptagas med oförändrade belopp, 2 310 000 resp. 680 000 kr.

9. Utgifter för väderlekstjänst

Statskontoret hänvisar härvid till särskilt avgivet utlåtande över Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts medelsäskanden för nästkommande budgetår (se härom VI ht. p. 40 o. 41).

12. Diverse utgifter

Enär medelsåtgången för budgetåret 1954/55 uppgått till ca 70 000 kr., bör posten upptagas med oförändrat belopp, 80 000 kr.

Departementschefen

I 1955 års statsverksproposition beräknades luftfartsfondens underskott för innevarande budgetår till 8,2 milj. kr. Härvid hade hänsyn icke kunnat tagas till den senare under år 1955 beslutade höjningen av statstjänstemännens löner. Genom beslut den 17 juni 1955 fastställde Kungl. Maj:t den definitiva driftkostnadsstaten för luftfartsverket och i denna upptogs driftkostnaderna, inklusive höjningen av lönerna, till 14 092 000 kr. Då inkomsterna, som i statsverkspropositionen uppskattats till 5,4 milj. kr., samtidigt beräknades stiga till 6 milj. kr., förutsattes ett underskott på fonden för innevarande budgetår om i runt tal 8,1 milj. kr. I detta sammanhang må framhållas, att luftfartsverket numera beräknar inkomsterna till 6,2 milj. kr., varför underskottet för budgetåret 1955/56 skulle bli ca 7,9 milj. kr.

För nästa budgetår uppskattar styrelsen fondens underskott till i runt tal 8 milj. kr., vilket belopp är ett saldo av inkomster om ca 7,2 milj. kr. och utgifter om avrundat 15,2 milj. kr. Den övervägande delen av inkomstökningen faller på trafik-, hyres- och arrendeinkomster. Utgiftsökningen i förhållande till luftfartsverkets stat för budgetåret 1955/56, ca 1,1 milj. kr., hänför sig till så gott som samtliga utgiftstitlar men i det väsentligaste till följande poster, nämligen avlöningskostnader 430 000 kr., flygplatsunderhållet, varunder vinterfälhållningen hör, 190 000 kr., underhåll och drift av radioanläggningar 150 000 kr., utgifter för väderlekstjänsten 100 000 kr. samt avsättning till värdeminskningsskonto, vars förändring står i samband med omfattningen av den pågående investeringsverksamheten, 130 000 kr.

Vid beräkningen av avlöningskostnaderna har styrelsen räknat med, förutom automatiska utgiftsökningar på grund av löneklassuppflyttningar m. m., främst en viss tillfällig personalförstärkning för detaljplanering av Halmsjöns flygplats, för förstärkning av flygsäkerhetstjänsten samt för den upprustning av katastrofberedskapen, som styrelsen föreslagit i sin framställning om investeringsanslag för nästa budgetår. Härutöver har styrelsen ansett behov föreligga av en ingenjör i 25 lönegraden för viss kontrollverksamhet samt av viss personal i lägre lönegrader. Huruvida och i vilken omfattning personalförstärkning för Halmsjöns flygplats behöver komma till stånd torde få bli beroende av det beslut, som sedermera kan komma att fattas rörande flygplatsen. Jag anser det dock lämpligast att i nu förevarande sammanhang räkna med en utgiftsökning för ändamålet. Vid anmälan av investeringsbehovet under fonden för nästa budgetår har jag förordat bifall till styrelsens förslag om förstärkning av katastrofberedskapen.

Jag tillstyrker därför styrelsens här framställda begäran om utökning av organisationen härför med tre brandförmän. Även övriga under avlöningskostnaderna framförda förslag har jag på av styrelsen anförda skäl funnit mig böra godtaga.

Beträffande de preliminära kalkylerna i övrigt har jag ingen annan erinran än att utgifterna för underhåll och drift av radioanläggningar med hänsyn till belastningen bör nedräknas med förslagsvis 100 000 kr. och utgiftsposten för väderlekstjänsten på grund av mitt ställningstagande till berörda anslag under sjätte huvudtiteln med 25 000 kr.

Jag förordar därför, att verkets driftkostnader tills vidare beräknas komma att uppgå till 15 100 000 kr. Då jag ej har något att erinra mot luftfartsstyrelsens uppskattning av inkomsterna till ca 7 225 000 kr., torde underskottet för luftfartsfonden å driftbudgeten för budgetåret 1956/57 nu kunna upptagas till 7 875 000 kr. Jag förutsätter härvid, att den noggrannare avvägningen av de olika utgiftsposterna, liksom hittills varit fallet, får ankomma på Kungl. Maj:t att verkställa, sedan styrelsen under våren 1956 ingivit sina definitiva förslag till driftkostnadsstat.

Med anledning av vad jag anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *Luftfartsfonden* å riksstaten för budgetåret 1956/57 upptaga ett underskott om 7 875 000 kr.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

W. Hammargren

RIKSGÄLDSFONDEN

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1956/57 m. m. samt anför därvid följande.

Med skrivelse den 17 november 1955 har riksgäldskontoret överlämnat förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1956/57. Å utgiftssidan upptages i detta förslag räntor till ett belopp av 463 670 200 kronor och kapitalrabatter m. m. om sammanlagt 1 250 100 kronor. Då inkomsterna beräknas till 39 920 300 kronor utvisar förslaget till stat ett underskott att avföras å riksstaten om 425 000 000 kronor, vilket utgör en ökning med 15 000 000 kronor i förhållande till det underskott, som räknats med i riksstaten för innevarande budgetår. Stegringen beror på inträdd ökning av statsskulden och beräknad nyupplåning.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna bilagda förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1956/57 (*bihang*);
- b) för *Riksgäldsfonden* å driftbudgeten för budgetåret 1956/57 upptaga ett underskott av 425 000 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Bengt Resare

Förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1956/57

Utgifter

A. Räntor å statsskulden:

Räntelöpande obligationslån:				
1.	Ränta å 1934 års	3 %	lån	4 529 982
2.	» » 1937 »	3 %	amorteringslån av 1/2	1 477 824
3.	» » 1937 »	3 %	» » 1/3	984 936
4.	» » 1939 »	2 3/4 %	lån	3 151 327
5.	» » 1941 »	3 1/2 %	»	11 249 487
6.	» » 1942 »	3 1/2 %	»	11 505 512
7.	» » 1943 »	3 1/2 %	» av 15/3	8 103 610
8.	» » 1943 »	3 1/2 %	» » 15/4	12 490 678
9.	» » 1943 »	3 1/2 %	» » 1/11	11 216 100
10.	» » 1944 »	3 1/2 %	» » 15/3	7 492 888
11.	» » 1944 »	3 1/2 %	» » 15/12	17 015 565
12.	» » 1945 »	3 %	» » 1/7	10 998 180
13.	» » 1945 »	3 %	» » 1/11	7 613 670
14.	» » 1946 »	3 %	» » 1/2	17 817 300
15.	» » 1946 »	3 %	» » 15/12	6 860 790
16.	» » 1949 »	2 3/4 %	»	4 125 000
17.	» » 1950 »	3 %	»	7 377 420
18.	» » 1950 »	3 1/4 %	»	6 588 628
19.	» » 1951 »	3 1/2 %	»	9 045 365
20.	» » 1952 »	3 1/2 %	»	7 000 000
21.	» » 1952 »	3 %	»	9 014 438
22.	» » 1953 »	2 1/2—3 1/2 %	lån av 15/3 (fem- åriga lånet)	12 184 900
23.	» » 1953 »	2 1/2—3 %	lån av 15/9 (treåriga lånet)	1 950 000
24.	» » 1953 »	2 1/2—3 1/4 %	lån av 15/9 (fyra- åriga lånet)	990 000
25.	» » 1953 »	2 1/2—3 1/2 %	lån av 15/9 (fem- åriga lånet)	3 396 000
26.	» » 1953 »	3 1/2 %	lån av 5/10	7 000 000
27.	» » 1953 »	3 1/2 %	» » 14/12	7 000 000
28.	» » 1954 »	2 3/4 %	» » 15/3	6 492 750
29.	» » 1954 »	2 1/2—3 1/2 %	lån av 15/3	11 535 620
30.	» » 1954 »	3 1/2 %	lån av 15/3	7 000 000
31.	» » 1954 »	3 3/4 %	Sfrs-lån av 1/5	2 218 195
32.	» » 1954 »	2,6 %	lån av 27/9	3 312 010
33.	» » 1954 »	2 1/2—3 1/2 %	lån av 27/9	4 879 710
34.	» » 1954 »	3 1/2 %	lån av 15/10	8 916 705
35.	» » 1954 »	4 %	lån av 10/11	26 879 300

36.	Ränta å 1954 års 3 3/4 % Sfrs-lån av 30/11	2 661 834	
37.	» » 1955 » 2,4 % lån av 15/3	1 200 000	
38.	» » 1955 » 2 3/4 % lån av 15/3	3 987 500	
39.	» » 1955 » 4 1/2 % » » 9/5	<u>19 543 028</u>	306 806 252

Premieobligationslån:

40.	Vinster å 1942 års premielån	9 872 000	
41.	» » 1943 » »	5 253 000	
42.	» » 1944 » »	5 991 500	
43.	» » 1945 » »	7 880 000	
44.	» » 1946 » »	3 700 000	
45.	» » 1947 » »	7 400 000	
46.	» » 1951 » »	4 200 000	
47.	» » 1954 » »	4 500 000	
48.	» » 1955 » »	4 500 000	
49.	» » bostadspremielånet, <i>förslagsvis</i>	<u>1 000 000</u>	54 296 500
50.	Ränta å statsskuldförbindelser, <i>förslagsvis</i>		8 500 000
51.	» » sparobligationer, <i>förslagsvis</i>		1 900 000
52.	» » dollarkredit hos Export-Import Bank of Washington (Marshall-lånet), <i>förslagsvis</i>		2 568 000
53.	» » av staten övertagna lån, <i>förslagsvis</i>		780 000
54.	» » lån hos statsinstitutioner och fonder m. m., <i>förslagsvis</i>		30 000 000
55.	Årsanslaget till Hans Maj:t Konungen		300 000
56.	Ränta å köpeskillingen för fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm		90 000
57.	» » konung Carl XIII:s hemgiftskapital		7 500
58.	» » Göta kanals reparationsfond		7 045
59.	» » skattkammарväxlar, <i>förslagsvis</i>		45 000 000
60.	» » beräknad ny upplåning, <i>förslagsvis</i>		<u>13 414 903</u>
			463 670 200

B. Kapitalrabatter m. m.:

1.	Kapitalrabatter, <i>förslagsvis</i>	1 000 000	
2.	Inlösningssprovisioner m. m., <i>förslagsvis</i>	250 000	
3.	Kursförluster, <i>förslagsvis</i>	100	1 250 100
			<u>Summa kronor 464 920 300</u>

Inkomster

A. Räntor:

1.	Ränta å uppköpta obligationer	100 000	
2.	» » rörliga krediter	38 000 000	
3.	» » utlånade medel m. m.	<u>20 000</u>	38 120 000

B. Uppgäld och kursvinster:

1.	Uppgäld	100	
2.	Kursvinster	<u>100</u>	200

4   *Statsverkspropositionen år 1956: Bil. 18: Riksgäldsfonden*

C. *Diverse inkomster:*

1. Preskriberade obligationer och kuponger m. m.	1 500 000	
2. Depositionsavgifter för premielånen.....	100 000	
3. Dragningslistor å premielånen.....	200 000	
4. Övriga diverse inkomster.....	100	1 800 100
		39 920 300
<i>Underskott att avföras å riksstatens driftbudget .....</i>		425 000 000
	Summa kronor	464 920 300

AVSKRIVNING AV NYA KAPITALINVESTERINGAR

---

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 jan-
nuari 1956.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler frågan om anslag till *avskrivning av nya kapitalinvesteringar* samt anför därvid följande.

Under huvudtiteln *Avskrivning av nya kapitalinvesteringar* uppföres anslag för täckning av den investeringsförlust, som uppstår i samband med genomförandet av helt eller delvis oräntabla nya kapitalinvesteringar. Dessa anslag ställdes tidigare till riksgäldskontorets förfogande för att, i den mån investeringsanslagen utnyttjades, belastas till belopp motsvarande den beräknade investeringsförlusten. Samtidigt verkställdes motsvarande avskrivningar i vederbörande kapitalfonders räkenskaper. Investeringens beskaffenhet fick avgöra, huruvida avskrivningen skulle ske direkt eller genom det avskrivna beloppets uppförande på ett värdeminskningsskonto. Vid omläggningen av kapitalbudgeten fr. o. m. budgetåret 1944/45 överfördes redovisningsskyldigheten mot riksstaten för investeringsanslagen till de fondförvaltande myndigheterna, vilket medförde den förändringen, att även avskrivningsanslagen ställdes till dessa myndigheters förfogande, att i första hand utnyttjas för investeringsutgifternas bestridande.

Föreliggande riksstatsförslag innefattar åtskilliga anslag å kapitalbudgeten, beträffande vilka en investeringsförlust måste beräknas. Jag torde nu få i korthet redogöra för de fall, där så är förhållandet. Hemställan göres i avslutning till denna översikt om att erforderliga avskrivningsanslag skall äskas eller ock upptagas med beräknade belopp i riksstatsförslaget.

Statens affärsverksfonder. Anslagen till försvarsberedskap vid televerket och statens järnvägar å 1 650 000 kronor respektive 3 500 000 kronor torde i enlighet med gällande principer böra avskrivas i sin helhet. Av skäl som chefen för kommunikationsdepartementet senare denna dag kommer att redovisa torde det med ett belopp av 5 000 000 kronor upptagna investeringsanslaget till ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö likaledes böra avskrivas helt. I investeringsanslaget under statens vattenfallsverks fond till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk ingår ett belopp av 3 800 000 kronor för övertagande av viss enskild kraftdistribution i Västerbottens och Norrbottens läns skogsbygder. För innevarande budgetår anvisade medel till motsvarande ändamål har avskrivits med 80 procent. Såsom chefen för kommunikationsdepartementet kommer att närmare beröra vid anmälan av medelsbehovet för ifrågavarande investering bör avskrivningen beräknas efter oförändrat 80 procent. Avskrivningsanslaget bör alltså upptagas med, avrundat, 3 000 000 kronor. Sammanlagt erfordras sålunda för avskrivningsändamål under statens affärsverksfonder ett belopp av 13 150 000 kronor.

Luftfartsfonden. Anslaget till försvarsberedskap vid luftfartsverket å 100 000 kronor torde i enlighet med gällande principer böra avskrivas i sin helhet. Avskrivningsanslaget upptages alltså med 100 000 kronor.

Statens allmänna fastighetsfond. Enligt gällande regler för avskrivning av investeringar i allmänna fastighetsfonden utgör grundavskrivning vid nybyggnader för ämbetsverk 25 procent av anläggningskostnaden och vid nybyggnader för fångvården, sjukhus, forskningsinstitut och skolor 50 procent. Kostnader för ändrings- och reparationsarbeten, vilka icke ökar fastighetsvärdet, avskrives helt. Beträffande säkerhetsanstalter för sjöfarten utgör grundavskrivningen 50 procent, dock avskrives hamn- och fyranläggningar omedelbart i sin helhet. Kostnader för markförvärv avskrives icke.

Med tillämpning av dessa grunder bör avskrivningsanslag i riksstatsförslaget uppföras på sätt framgår av följande sammanställning. Beträffande de investeringsanslag, vilka i riksstatsförslaget upptagits med beräknat belopp, har de däremot svarande avskrivningsanslagen likaledes beräknats.

Anslag	Investe- ring Kronor	Avskriv- ning Kronor
Justitiedepartementet:		
Ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter	400 000	400 000
Vissa byggnadsarbeten för fångvården	3 545 000	1 772 500
Ersättningsanstalt för kvinnofängelset i Växjö m. m.	*1 290 000	*395 000
Ersättningsanstalter för Långholmen m. m.	*1 740 000	*100 000

* Beräknat belopp.

Anslag	Investe- ring Kronor	Avskriv- ning Kronor
Utrikesdepartementet:		
Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen	1 900 000	475 000
Inköp och iståndsättande av beskickningsfastighet i Budapest	300 000	56 300
Kommunikationsdepartementet:		
Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm .	200 000	50 000
Byggnadsarbeten för länsstyrelserna	3 200 000	800 000
Anordnande av förvaltningslokaler	800 000	200 000
Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål	500 000	37 500
Merkostnader för vissa byggnadsarbeten	300 000	150 000
Finansdepartementet:		
Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning	450 000	112 500
Ecklesiastikdepartementet:		
Vissa byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala ..	140 000	70 000
Nybyggnad för de geografiska och mineralogisk-geologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala	1 400 000	700 000
Nybyggnad för zoofysiologiska institutionen vid universitetet i Uppsala	100 000	50 000
Vissa byggnadsarbeten vid Lunds universitet	275 000	137 500
Nybyggnad för medicinska fakulteten vid universitetet i Göteborg	7 000 000	3 500 000
Vissa byggnadsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet	75 000	37 500
Vissa ombyggnadsarbeten vid tandläkarhögskolan i Malmö	50 000	25 000
Utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm	5 165 000	2 582 500
Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola	135 000	67 500
Om- och tillbyggnad av lärarhögskolan i Stockholm .	80 000	40 000
Vissa byggnadsarbeten vid folkskoleseminarierna....	132 000	66 000
Tillbyggnad av Skytteanska skolan i Tärna	55 000	27 500
Vissa byggnadsarbeten vid skolorna för döva	95 000	47 500
Nybyggnad för konstfackskolan	2 500 000	1 250 000
Jordbruksdepartementet:		
Byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök	325 000	162 500
Byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut	80 000	40 000
Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan	1 160 000	580 000
Byggnadsarbeten vid skogshögskolan	39 200	19 600

Anslag	Investe- ring Kronor	Avskriv- ning Kronor
Handelsdepartementet:		
Utbyggnad av flygtekniska försöksanstalten	140 000	35 000
Säkerhetsanstalter för sjöfarten	400 000	200 000
Inrikesdepartementet:		
Nybyggnad för virusavdelning vid statens bakteriolo- giska laboratorium och virusinstitution vid karo- linska institutet m. m.	1 400 000	700 000
Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. *	33 500 000	16 750 000
Utbyggande av karolinska sjukhuset	2 703 000	1 351 500
Uppförande av klinik för alkoholsjukdomar	*500 000	*250 000
Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala....	*1 260 000	*630 000
Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret ..	345 000	172 500
Vissa skyddsrumsanläggningar	3 575 000	3 575 000
	Summa	77 254 200 37 615 900

* Beräknat belopp.

Av de i sammanställningen angivna anslagen bör anslaget till ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter å 400 000 kronor avskrivas i sin helhet, då investeringen avser sådana arbeten som icke väsentligt kommer att höja fastigheternas värden. Även anslaget till vissa skyddsrumsanläggningar bör liksom hittills avskrivas helt. I fråga om anslagen till ersättningsanstalt för kvinnofängelset i Växjö m. m. å 1 290 000 kronor, till ersättningsanstalter för Långholmen m. m. å 1 740 000 kronor, till inköp och iståndsättande av beskickningsfastighet i Budapest å 300 000 kronor samt till inköp av fastigheter för förvaltningsändamål å 500 000 kronor ingår kostnader för markförvärv med 500 000, 1 540 000, 75 000 respektive ca 350 000 kronor, för vilka avskrivning icke beräknats.

Försvarets fonder. För investeringar i försvarets fastighetsfond skall enligt av riksdagen godkända regler (rskr. nr 455/1942 och 110/1951) avskrivningsbehovet beräknas schablonmässigt till 50 procent av den totala investeringen i var och en av fastighetsfondens delfonder med undantag för befästningars delfond, för vilken total avskrivning tillämpas. Kostnader för markförvärv avskrives icke.

Under arméns, marinens, flygvapnets och befästningars delfonder upptages investeringsanslag om tillhopa 20 700 000, 2 600 000, 29 150 000 respektive 43 150 000 kronor. Härav avses för markförvärv 9 700 000 kronor under arméns delfond, 500 000 kronor under marinens delfond, 7 000 000 kronor under flygvapnets delfond samt 1 550 000 kronor under befästningars delfond. Avskrivningsanslagen under delfonderna bör alltså upptagas med 5 500 000, 1 050 000, 11 075 000 respektive 41 600 000 kronor.

Statens utlåningsfonder. Vad beträffar investeringsanslaget till lånefonden för bostadsbyggande bör detta i enlighet med gällande regler avskrivas med 25 procent. Avskrivningsanslaget upptages alltså till 150 000 000 kronor. Det ytterligare avskrivningsbehov, som föreligger med hänsyn till dels kapitalsubventionerna till egnahem — för nästa budgetår beräknade till cirka 65 miljoner kronor — och dels det under fonden för låneunderstöd äskade investeringsanslaget till tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet torde i överensstämmelse med den av fjolårets riksdag godkända principen (statsverkspropositionen, bil. 19; rskr. nr 328) få täckas genom en avsättning till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster. Till detta anslags-äskande återkommer jag i annat sammanhang denna dag.

För investeringar i statens lånefond för universitetsstudier och allmänna studielånefonden torde liksom hittills total avskrivning böra ske. Avskrivningsanslagen upptages alltså till 6 000 000 kronor respektive 9 500 000 kronor. Investeringsanslagen till statens avdikningslånefond och fiskerilånefonden å 2 500 000 kronor respektive 1 000 000 kronor torde i överensstämmelse med gällande principer böra avskrivas med 20 respektive 25 procent. Avskrivningsanslagen upptages sålunda till 500 000 respektive 250 000 kronor.

Fonden för låneunderstöd. Av anslaget till lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare å 228 000 kronor avser 200 000 kronor ett räntebärande amorteringslån till svenska diakonsällskapet, för vilket någon avskrivning icke beräknas. Enär lånen i övrigt avses skola vara ränte- och amorteringsfria bör avskrivningsanslaget upptagas med 28 000 kronor. Beträffande anslagen till lån till anordnande på Alnö av en vårdanstalt för alkoholmissbrukare å 568 000 kronor och lån till föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm å 256 000 kronor torde, då lånen avses skola vara såväl ränte- som amorteringsfria, total avskrivning böra ske. Anslaget till lån till anordnande av kollektiva tvätterier å 200 000 kronor torde liksom hittills böra avskrivas med 25 procent. Sålunda upptages avskrivningsanslaget till 50 000 kronor. För investeringsanslaget till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler å 6 000 000 kronor torde avskrivningsbehovet böra beräknas i enlighet med hittills tillämpade regler. Avskrivningsanslaget upptages alltså med 65 procent av det äskade anslaget eller med 3 900 000 kronor.

Diverse kapitalfonder. Av investeringsanslaget under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond till anordnande av en bombsäker oljelagringsanläggning å 2 115 000 kronor avser 1 500 000 kronor en i anläggningen ingående militär del, vilken bör avskrivas helt. Då anslaget i övrigt enligt gällande regler bör avskrivas med 25 procent upptages avskrivningsanslaget till 1 653 800 kronor. Det under förenämnda fond upptagna investeringsanslaget till anordnande av ytterligare en bombsäker oljelagringsanläggning å 1 000 000

kronor torde liksom tidigare skett beträffande motsvarande anslag böra avskrivnas med 30 procent. Avskrivningsanslaget bör alltså upptagas med 300 000 kronor.

Sammanfattning och hemställan. Avskrivningsanslagen uppgår sammanlagt till 283,1 miljoner kronor. En översikt över huru anslagen fördelar sig på olika fonder och departement lämnas i följande tablå.

	Statens affärsverksfonder	Luftfartsfonden	Statens allmänna fastighetsfond	Försvarets fonder
II. Justitiedepartementet	—	—	2 667 500	—
III. Utrikesdepartementet	—	—	531 300	—
IV. Försvarsdepartementet	—	—	—	59 225 000
V. Socialdepartementet	—	—	—	—
VI. Kommunikationsdepartementet	13 150 000	100 000	1 237 500	—
VII. Finansdepartementet	—	—	112 500	—
VIII. Ecklesiastikdepartementet	—	—	8 601 000	—
IX. Jordbruksdepartementet	—	—	802 100	—
X. Handelsdepartementet	—	—	235 000	—
XI. Inrikesdepartementet	—	—	23 429 000	—
Summa	13 150 000	100 000	37 615 900	59 225 000

	Statens utlåningsfonder	Fonden för låneunderstöd	Diverse kapitalfonder	Summa
II. Justitiedepartementet	—	—	—	2 667 500
III. Utrikesdepartementet	—	—	—	531 300
VI. Försvarsdepartementet	—	—	—	59 225 000
V. Socialdepartementet	150 000 000	4 546 000	—	154 546 000
VI. Kommunikationsdepartementet ..	—	—	—	14 487 500
VII. Finansdepartementet	—	—	—	112 500
VIII. Ecklesiastikdepartementet	15 500 000	—	—	24 101 000
IX. Jordbruksdepartementet	750 000	—	—	1 552 100
X. Handelsdepartementet	—	—	1 953 800	2 188 800
XI. Inrikesdepartementet	—	256 000	—	23 885 000
Summa	166 250 000	4 802 000	1 953 800	283 096 700

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels, under förutsättning att motsvarande investeringsanslag beviljas, anvisa följande *reservationsanslag* till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1956/57 i härefter angivna fonder, nämligen

Televerkets fond:

Kommunikationsdepartementet:

Försvarsberedskap vid televerket 1 650 000

Statens järnvägars fond:**Kommunikationsdepartementet:**

<i>Ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö</i>	5 000 000
<i>Försvarsberedskap vid statens järnvägar</i>	3 500 000

Statens vattenfallsverks fond:**Kommunikationsdepartementet:**

<i>Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk</i>	3 000 000
--	-----------

Luffarfsfonden:**Kommunikationsdepartementet:**

<i>Försvarsberedskap vid luftfartsverket</i>	100 000
--	---------

Statens allmänna fastighetsfond:**Justitiedepartementet:**

<i>Ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter</i>	400 000
<i>Vissa byggnadsarbeten för fångvården</i>	1 772 500

Utrikesdepartementet:

<i>Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen</i>	475 000
<i>Inköp och iståndsättande av beskickningsfastighet i Budapest</i>	56 300

Kommunikationsdepartementet:

<i>Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm</i>	50 000
<i>Byggnadsarbeten för länsstyrelserna</i>	800 000
<i>Anordnande av förvaltningslokaler</i>	200 000
<i>Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål</i>	37 500
<i>Merkostnader för vissa byggnadsarbeten</i>	150 000

Finansdepartementet:

<i>Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m.</i>	112 500
---	---------

Ecklesiastikdepartementet:

Vissa byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala	70 000
Nybyggnad för de geografiska och mineralogiskgeologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala	700 000
Nybyggnad för zoofysiologiska institutionen vid universitetet i Uppsala	50 000
Vissa byggnadsarbeten vid Lunds universitet	137 500
Nybyggnad för medicinska fakulteten vid universitetet i Göteborg	3 500 000
Vissa byggnadsarbeten vid karolinska medikokirurgiska institutet	37 500
Vissa ombyggnadsarbeten vid tandläkarhögskolan i Malmö	25 000
Utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm....	2 582 500
Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola.....	67 500
Om- och tillbyggnad av lärarhögskolan i Stockholm	40 000
Vissa byggnadsarbeten vid folkskoleseminarierna..	66 000
Tillbyggnad av Skytteanska skolan i Tärna.....	27 500
Vissa byggnadsarbeten vid skolorna för döva	47 500
Nybyggnad för konstfackskolan	1 250 000

Jordbruksdepartementet:

Byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök	162 500
Byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut	40 000
Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan	580 000
Byggnadsarbeten vid skogshögskolan	19 600

Handelsdepartementet:

Utbyggnad av flygtekniska försöksanstalten.....	35 000
Säkerhetsanstalter för sjöfarten	200 000

Inrikesdepartementet:

Nybyggnad för virusavdelning vid statens bakteriologiska laboratorium och virusinstitution vid karolinska institutet m. m.	700 000
Utbyggande av karolinska sjukhuset	1 351 500
Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret	172 500
Vissa skyddsrumsanläggningar	3 575 000

Försvarets fonder:

Försvarsdepartementet:

Försvarets fastighetsfond:

Arméns delfond	5 500 000
Marinens delfond	1 050 000
Flygvapnets delfond.....	11 075 000
Befästningars delfond	41 600 000

Statens utlåningsfonder:**Socialdepartementet:**

Lånefonden för bostadsbyggande 150 000 000

Ecklesiastikdepartementet:

Statens lånefond för universitetsstudier 6 000 000

Allmänna studielånefonden 9 500 000

Jordbruksdepartementet:

Statens avdikningslånefond 500 000

Fiskerilånefonden 250 000

Fonden för låneunderstöd:**Socialdepartementet:**

Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare 28 000

Lån till anordnande på Alnö av en vårdanstalt för alkoholmissbrukare 568 000

Lån till anordnande av kollektiva tvätterier 50 000

Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler. 3 900 000

Inrikesdepartementet:

Lån till föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm 256 000

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond:**Handelsdepartementet:**

Anordnande av en bombsäker oljelagringsanläggning. 1 653 800

Anordnande av ytterligare en bombsäker oljelagringsanläggning 300 000

dels i avbidan på särskild proposition beräkna följande *reservationsanslag* till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1956/57 i härefter angivna fonder, nämligen

Statens allmänna fastighetsfond:**Justitiedepartementet:**

Ersättningsanstalt för kvinnofängelset i Växjö m. m. 395 000

Ersättningsanstalter för Långholmen m. m. 100 000

Inrikesdepartementet:

Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. 16 750 000

Uppförande av klinik för alkoholsjukdomar 250 000

Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala.. 630 000

*Statsverkspropositionen år 1956: Bil. 19:
Avskrivning av nya kapitalinvesteringar*

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bengt Resare

AVSKRIVNING AV OREGLERADE KAPITALMEDELSFÖRLUSTER

---

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4
januari 1956.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler de frågor som rör anslag till *avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster* samt anför därvid följande.

I anslutning till 1938 års budgetreform upprättades per den 30 juni 1938 en fond för oreglerade kapitalmedelsförluster för redovisning av förluster, som uppkommit på statens kapitalfonder och överförts till fonden i den ordning Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämt. Å fonden, som står under riksgäldskontorets förvaltning, skall icke redovisas följande förluster på statens kapitalfonder, nämligen förluster för riksbanksfonden, sådana förluster för statens affärsverksfonder, statens pensionsfonder och riksgäldsfonden, som är av den mindre omfattning, att de normalt bör täckas av löpande inkomster, samt förluster, för vilka täckning kan beredas av inom vederbörande fond verkställda avsättningar till förnyelsefond eller värdeminskningsskonto. Innan jag ingår på de frågor om avskrivning av på fonden redovisade förluster, som nu bör anmälas för riksdagen, torde jag på sedvanligt sätt få anmäla spörsmålet om redovisning av vissa ackordsuppgörelser.

Ackordsuppgörelser angående lån från statens utlåningsfonder m. m. Med bifall till propositionen nr 281 har 1940 års lagtima riksdag (skr. nr 373) bemyndigat Kungl. Maj:t att i fråga om vissa statliga lån, i den mån ej annat

föranledes av särskilda föreskrifter för viss låneverksamhet, efter prövning av omständigheterna i varje föreliggande fall biträda ackord i eller utom gäldenärs eller löftesmans konkurs, ävensom att eljest vid gäldenärs eller löftesmans obestånd helt eller delvis efterge långivarens rätt, så ock att, där särskilt vägande skäl därtill föranleder, medge betalningsanstånd även i fall, då sådant anstånd ej påkallas av gäldenärs eller löftesmans iråkade obestånd.

Bemyndigandet gäller i fråga om lån från statens utlåningsfonder; lånefordringar under fonden för låneunderstöd, vilka hänför sig till anslag för viss lånerörelse; lån från jämtländska lappväsendets fond, Västerbottens och Norrbottens lappfonder (fr. o. m. den 1 juli 1943 statens lappfond); samt lån från folkpensioneringsfonden för ändamål, som avses i § 4 mom. 1 punkt 8 i reglementet angående förvaltningen av nämnda fond.

Riksdagen medgav tillika, att befogenheten finge av Kungl. Maj:t delegeras åt underordnad myndighet, respektive riksbanken och riksgäldskontoret.

Vid lämnandet av detta bemyndigande uttalade riksdagen emellertid önskemålet, att redovisning i någon lämplig form årligen skulle lämnas riksdagen för beslut rörande ackordsuppgörelser och andra efterskänkanden, som fattats på grund av bemyndigandet.

Den äskade redovisningen torde på sätt tidigare skett få lämnas riksdagen i den formen, att avskrifter av de under föregående kalenderår fattade besluten angående biträdande av ackord ävensom andra efterskänkanden av statens rätt, som innefattar mera än ett medgivande av betalningsanstånd, tillställas riksdagens vederbörande utskott jämte en sammanfattande förteckning.

I enahanda ordning torde redovisning få lämnas för de fall, i vilka Kungl. Maj:t under föregående kalenderår tagit i anspråk det av 1942 års riksdag (prop. nr 241; skr. nr 388) lämnade bemyndigandet att tills vidare efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall biträda ackord i fråga om kronans fordringar för försåld fast egendom.

Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster. Enligt av 1939 års lagtima riksdag godkända principer skall under denna rubrik årligen äskas ett anslag till belopp, som kan antagas genomsnittligt bereda täckning för de förluster som för varje år brukar uppkomma. I riksstaterna för budgetåren 1939/40—1945/46 har ifrågavarande anslag upptagits till ett avrundat belopp av 1,5 miljoner kronor. Med hänsyn till det stora avskrivningsbehov, som förväntades i fråga om vissa tidigare beslutade investeringar, bland vilka särskilt må nämnas de omfattande statliga investeringarna i bostadsproduktionen av delvis subventionsnatur, har anslaget för budgetåret 1946/47 uppförts i riksstaten med 10 miljoner kronor. Av samma skäl har anslaget för budgetåren 1947/48 och 1948/49 upptagits med 50 miljoner kronor samt för budgetåren 1949/53 med 15 miljoner kronor. I riksstaterna för budgetåren 1953/54 och 1954/55 har anslaget uppförts med 1 miljon kro-

nor. Dessutom har för budgetåret 1954/55 under förevarande huvudtitel anvisats 30 miljoner kronor å riksstaten för avskrivning å statens aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag samt 26 miljoner kronor å tilläggsstat II till avskrivning å investeringar för ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö. I gällande riksstat är anslaget uppfört med 228,5 miljoner kronor, varav 1 miljon kronor avsetts för årlig avskrivning av smärre oreglerade kapitalmedelsförluster och 227,5 miljoner kronor för en framtida reglering av avskrivningsbehovet för dels kapitalsubventionerna till egnahem och dels tilläggslånen till viss bostadsbyggnadsverksamhet.

Med skrivelse den 12 november 1955 har riksgäldskontoret överlämnat en redogörelse angående överföring till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster under budgetåret 1954/55 av förluster å statens kapitalfonder.

Av redogörelsen framgår att följande förluster av fondförvaltande myndigheter anmälts och per den 30 juni 1955 överförts till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster:

Myndighet och fond

Försvarets civilförvaltning:	
Försvarets fastighetsfond	1 019 754: 34
Bostadsstyrelsen:	
Lånefonden för bostadsbyggande	1 530: 45
Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	3 698: 73
Fonden för låneunderstöd: Bostadsstyrelsens delfond	15 178: 67
Statskontoret:	
Hemslöjdslånefonden	385 650: —
Fonden för låneunderstöd: Statskontorets delfond	91 638: 11
Lantbruksstyrelsen:	
Fonden för låneunderstöd: Lantbruksstyrelsens delfond ..	3 495: 68
Riksbanken:	
Statens bosättningslånefond	284 385: 86
Fonden för låneunderstöd: Riksbankens delfond	700: —
	<hr/>
Summa kronor	1 806 031: 84

Vidare har under budgetåret 1954/55 till följd av särskilda beslut av Kungl. Maj:t efter riksdagens bemyndigande följande förluster överförts till fonden:

Statens järnvägars fond:

Avskrivning å investeringar för ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vis- landa och Bredåkra—Växjö	23 881 949: 31
Fonden för statens aktier:	
Avskrivning å statens aktier i Norrbottens järnverk aktie- bolag	30 000 000: —

Riksgäldsfonden:

Avskrivning av förlust på grund av garanti för ett av Sveriges frukt- och trädgårdsodlares riksförbund, förening u. p. a., upptaget lån	505 707: 08
Avskrivning av garantimedel för Österrikes garanterade konverteringslån 1934/59	803 892: 03
	Summa kronor 55 191 548: 42

Fonden har sålunda under budgetåret 1954/55 belastats för förluster med tillhoppa 56 997 580 kronor 26 öre. Den 30 juni 1955 utgjorde balansen av disponibla medel 16 999 242 kronor 80 öre.

Utöver vad som erfordras för årlig avskrivning av smärre oreglerade kapitalmedelsförluster, 1 miljon kronor, bör, såsom jag tidigare denna dag anfört vid anmälan av frågan om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, under förevarande anslag medel beräknas för en framtida reglering av avskrivningsbehovet för dels kapitalsubventionerna till egna hem och dels tillägsslånen till viss bostadsbyggnadsverksamhet. För nästa budgetår uppgår de äskade investeringsanslagen för ifrågavarande ändamål till sammanlagt (65 + 160 =) 225 miljoner kronor. Då egna hemssubventionerna i vanlig ordning föreslagits avskrivna med 25 procent över avskrivningsanslaget till lånefonden för bostadsbyggande skulle alltså det återstående avskrivningsbehovet uppgå till sammanlagt (225 — 16 =) 209 miljoner kronor.

Min företrädare i ämbetet anförde vid anmälan av motsvarande fråga i fjolårets statsverksproposition (bil. 19, s. 3—6), att det med hänsyn till en förutsedd successiv minskning av anslagsbehovet för ifrågavarande kapitalsubventioner framstod som önskvärt, att ett utjämningsförfarande i fråga om avskrivningen av dessa subventioner komme till stånd mellan budgetåren, så att alltför stora kastningar i fråga om medelsanvisningen för avskrivningsändamål förhindrades. Utifrån dessa synpunkter föreslogs, att avskrivningsanslagen för de löpande investeringarna på bostadsområdet skulle upptagas med sammanlagt 350 miljoner kronor. Förslaget bifölls av riksdagen (skr. nr 328). I anslutning till denna princip och med beaktande av att jag tidigare denna dag vid anmälan av huvudtiteln Avskrivning av nya kapitalinvesteringar äskat anslag med 150 miljoner kronor till avskrivning av investeringarna i lånefonden för bostadsbyggande beräknar jag för förevarande ändamål ett belopp av (350—150 =) 200 miljoner kronor.

I konsekvens med vad jag framhållit vid anmälan av finansplanen till årets statsverksproposition synes det i förevarande statsfinansiella läge vidare lämpligt, att en reglering av vissa äldre avskrivningsbehov nu verkställas. Enligt beräkningar i fjolårets avskrivningshuvudtitel (bil. 19, s. 3—4) hade till och med budgetåret 1954/55 anvisats sammanlagt omkring 461 miljoner kronor för kapitalsubventioner till egna hem under lånefonden för bostadsbyggande. Av detta belopp hade 25 procent eller cirka 115 miljo-

ner kronor avskrivits över driftbudgeten, varför ett belopp av 346 miljoner skulle återstå att avskriva. Med ledning av från bostadsstyrelsen inhämtade uppgifter kan det oreglerade avskrivningsbehovet numera exakt anges till 342,6 miljoner kronor. Jag föreslår att medel för täckning av ifrågasvarande avskrivningsbehov anvisas under förevarande anslag.

Anslaget torde alltså för nästa budgetår böra uppföras med (1 + 200 + 342,6 =) 543,6 miljoner kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster* för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 543 600 000 kronor.

Ur protokollet:

Bengt Resare

BILAGA 21 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1956

STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETFOND

---

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 ja-
nuari 1956.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1956/57 och anför därvid följande.

Översikt av fastighetsfondens ställning m. m.

Statens allmänna fastighetsfond omfattar tio delfonder, av vilka slottsbyggnadernas, beskickningsfastigheternas och byggnadsstyrelsens delfonder förvaltas av byggnadsstyrelsen och de övriga står under förvaltning av fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, generaltullstyrelsen, Uppsala universitet, Lunds universitet, direktionen för karolinska sjukhuset och sjöfartsstyrelsen. Fastighetsfonden är anordnad såsom en kapitalfond, vilket innebär, att — förutom kapitalbehållningen — fondens inkomster och utgifter redovisas i rikshuvudboken. Inkomst- och utgiftsstat för fonden fastställs årligen av Kungl. Maj:t och riksdagen. Å utgiftssidan i denna stat upptages anslagsposter för bestridande från fonden av reparations- och underhållskostnader m. m. samt för avsättning till värdeminskningsskonto. Från fondens stat bestrides vidare hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden. Å statens inkomstsida beräknas, förutom hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden samt diverse inkomster, en post för varje delfond, benämnd ersättning för till

statsmyndigheter upplåtna lokaler; över denna post redovisas de belopp som för nämnda ändamål anvisas under de olika huvudtitlarna på riksstaten. Fondens överskott redovisas på särskild titel på riksstatens inkomstsida.

Fastighetsfondens kapitalbehållning uppgick den 1 juli 1954 till 444,63 miljoner kronor. Enligt en av riksräkenskapsverket i samband med riksbokslutet upprättad sammanställning har under budgetåret 1954/55 kapitalinvesteringarna i fonden uppgått till 76,03 miljoner kronor, medan utgifterna å motsvarande avskrivningsanslag utgjort 40,31 miljoner kronor och avskrivningsmedlen inom fonden samt övriga kapitalmedel uppgått till 8,41 miljoner kronor. Nettoökningen av fondens behållning på grund av nyinvestering har således uppgått till 27,31 miljoner kronor. Genom invärderingar och omföringar mellan kapitalfonder har fastighetsfondens kapitalbehållning ökat med 4,87 miljoner kronor. Den utgående behållningen den 30 juni 1955 uppgick sålunda till 476,81 miljoner kronor.

Den för budgetåret 1954/55 fastställda staten för fastighetsfonden balanserade på 49,18 miljoner kronor. Inkomsterna beräknades till detta belopp, medan utgifterna och överskottet upptogs till respektive 32,92 och 16,25 miljoner kronor. Utfallet av staten framgår av en i budgetredovisningen (s. 172 ff.) intagen sammanställning. Enligt denna har fondens överskott uppgått till 18,49 miljoner kronor, vilket belopp alltså tillförts statsregleringen. Till reparations- och underhållskostnader m. m. har åtgått 17,89 miljoner kronor. Behållningen av reserverade reparationsmedel har under budgetåret ökat från 6,13 till 6,31 miljoner kronor.

Den för innevarande budgetår gällande staten för fastighetsfonden är fastställd genom brev den 4 mars 1955 (statsverkspropositionen bilaga 21, riksdagens skrivelse nr 70).

Från och med budgetåret 1944/45 har genomförts en omläggning av arbetsåret för reparationsverksamheten, varigenom detta lösgjorts från sin förutvarande bundenhet vid budgetåret och i stället börjar i månaderna mars—april. Härigenom kan reparationsverksamheten förläggas till vår- och försommarmånaderna, så att den icke liksom tidigare sammanfaller med byggnadsindustriens högsäsong i slutet av sommaren och början av hösten. En förutsättning härför är, att Kungl. Maj:ts förslag till stat för fastighetsfonden framlägges i statsverkspropositionen och att staten fastställs av riksdagen under dess tidigare skede.

Det förslag till stat för allmänna fastighetsfonden, som framlägges i det följande (*bilaga*), slutar på ett belopp av 59 704 000 kronor, vilket innebär en ökning av omslutningssumman med 6 300 000 kronor. Ökningen betingas främst av en höjning av posterna för hyresutgifter och avsättning till värdeminskningsskonto med 979 000 respektive 1 082 000 kronor. Posten till reparations- och underhållskostnader ökar med 945 000 kronor. Hyresinkomsterna förutses öka med 1 419 000 kronor och diverse inkomster minskar med 8 000 kronor. Fondens överskott förutsättes öka med 3 294 000 kronor. Slutligen betingar balansen i staten en uppräknig av ersättningsanslagen till fonden med sammanlagt 4 889 000 kronor.

I fråga om lotsstyrelsens delfond må erinras om att lotsstyrelsens funktioner numera övertagits av den nybildade sjöfartsstyrelsen. Någon annan förändring med anledning härav synes för närvarande icke erforderlig än att nämnda delfond från och med nästa budgetår erhåller benämningen sjöfartsstyrelsens delfond.

Till grund för förslaget till stat för fastighetsfonden ligger av vederböran- de förvaltningsmyndigheter avgivna statförslag för respektive delfonder, var- över riksräkenskapsverket den 8 december 1955 avgivit infordrat utlåtande.

Reparations- och underhållskostnader m. m.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t föreskrivit har de fondförvaltande myn- digheterna avgivit redogörelser för användningen under budgetåret 1954/55 av medel, som under här ifrågavarande anslagsposter ställts till förfogande. Beträffande redogörelsernas innehåll torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

I detta sammanhang må erinras, att vid behandlingen av förslaget till stat för fastighetsfonden vid 1943 års riksdag (prop. nr 71) ställning togs till frågan om principerna för beräkningen av medelsbehovet för reparations- ändamål. De av Kungl. Maj:t i nämnda sammanhang godkända beräknings- grunderna, mot vilka riksdagen icke riktat erinran, innebär huvudsakligen följande.

Beloppet av erforderliga reparationsmedel erhålles genom multiplicering av byggnadsbeståndets bokförda värde med en viss procentsats, underhålls- procenten. I byggnadsbeståndets bokförda värde ingår icke de byggnader, som färdigställs under det budgetår, som närmast föregår det budgetår statförslaget avser. Underhållsprocenten anpassas efter byggnadernas ålder. Sålunda fastställs ett visst procenttal för gamla byggnader och ett annat för nya byggnader. Under de första åtta åren halveras vidare underhållsprocent- en för de nya byggnaderna. Underhållsprocenten eller det erhållna repara- tionsmedelsbehovet omräknas slutligen med hänsyn till inträffade föränd- ringar i prisläget på byggnadsmarknaden, vilka förändringar framgår av byggnadsstyrelsens underhållskostnadsindex.

Det sålunda beräknade beloppet av erforderliga medel för reparationer och underhåll utgör en ram för medelstilledningen, vilken sedan med hän- syn till läget på arbetsmarknaden, materialtillgången, den statsfinansiella situationen m. m. av statsmakterna underkastas eventuellt erforderliga jus- teringar.

I brev den 1 mars 1946 förklarade Kungl. Maj:t, att beräkningen av me- delsbehovet för reparations- och underhållskostnader tills vidare från och med budgetåret 1946/47 skulle beträffande fångvårdsstyrelsens, medicinal- styrelsens, byggnadsstyrelsens, Uppsala universitets och Lunds universitets delfonder ske i enlighet med de principer, som förordats i förenämnda pro- position, och att härvid värdena å nyuppförda byggnader i förekommande

fall skulle omräknas till 1935 års prisnivå i enlighet med de i 1946 års statsverksproposition, del 22, s. 6—7 återgivna, av byggnadsstyrelsen förordade principerna.

De byggnadsvärden, som byggnaderna skulle ha betingat, därest de uppförts år 1935, bestämmes från och med budgetåret 1949/50 med tillämpning av byggnadsstyrelsens nybyggnadskostnadsindex, som av styrelsen årligen kompletteras med hänsyn till inträffade förändringar i kostnadsläget på byggnadsmarknaden.

Beträffande reparationskostnadsindex har byggnadsstyrelsen anmält, att denna med 1935 som basår för år 1955 beräknats till 269, vilket jämfört med år 1954 innebär en höjning med åtta enheter eller cirka tre procent.

Slottsbyggnadernas delfond. Till reparations- och underhållskostnader m. m. för denna delfond har enligt staten för innevarande budgetår anvisats sammanlagt 1 528 000 kronor, varav 720 000 kronor för de kungl. slotten med tillhörande byggnader, 205 000 kronor för uthyrda lägenheter vid Drottningholm, Ulriksdal och Haga, 263 000 kronor för vissa historiska byggnader och byggnadsminnesmärken m. m., därav 40 000 kronor för vissa broarbeten vid Kalmar slott, samt 340 000 kronor för vissa istandsättningsarbeten.

I fråga om delposterna för de kungl. slotten med tillhörande byggnader samt för vissa historiska byggnader och byggnadsminnesmärken m. m. har styrelsen beräknat det löpande reparationsmedelsbehovet till 780 000 respektive 241 000 kronor. Härvid har styrelsen dels utgått från att den femprocentiga nedräkning av de utav förvaltningsmyndigheterna för fastigheternas löpande underhåll äskade beloppen, som skett vid medelsanvisningen för innevarande budgetår, icke skall kvarstå för nästkommande budgetår, dels verkställt uppräknings med hänsyn till den inledningsvis nämnda stegringen i styrelsens reparationskostnadsindex.

Till nyssnämnda belopp för löpande underhåll av vissa historiska byggnader och byggnadsminnesmärken m. m. har byggnadsstyrelsen lagt 275 000 kronor för vissa mera kostnadskrävande arbeten. Styrelsen utgår härvid från en inom styrelsen upprättad plan över sådana istandsättningsarbeten, som utöver löpande underhåll bör utföras under en kommande femårsperiod. De i planen upptagna arbetena skulle draga en sammanlagd kostnad av 1 355 000 kronor, varvid vissa arbeten å Landskrona slott, vilka ännu ej kan överblickas, dock icke inräknats. Bland de arbeten, som enligt planen skulle utföras under nästa budgetår, ingår vissa fasadarbeten å Riddarholmskyrkan med 25 000 kronor och å Bogesunds slott med 55 000 kronor, istandsättningsarbeten vid Bohus fästningsruin med 30 000 kronor, vissa konserveringsarbeten å Kalmar slott med 20 000 kronor, uppförande av toaletbyggnad för allmänheten vid Borgholms slottsruin med 10 000 kronor, modernisering av tillsyningsmannens vid Utmelandsmonumentet bostad med 12 000 kronor, vissa arbeten å orangeribyggnaden vid Hovdala slott med 13 000 kronor, omläggning av vissa yttertak, anordnande av brunn m. m. för vaktmästarbostaden ävensom av parkeringsplats vid Läckö slott med

75 000 kronor samt anordnande av branddamm vid Linnés Hammarby med 35 000 kronor.

Delposten för reparation och underhåll av de uthyrda lägenheterna vid Drottningholm, Ulriksdal och Haga har från och med budgetåret 1953/54 upptagits till belopp, som i stort sett svarar mot hyresinkomsterna från lägenheterna. För upprustning och modernisering av dessa lägenheter disponeras de belopp som återstår, sedan normala underhållskostnader samt kronan såsom hyresvärd åvilande utgifter för uppvärmning, vatten och belysning, för närvarande i runt tal 130 000 kronor, bestritts. Hittills avslutade moderniseringsarbeten har enligt byggnadsstyrelsen dragit en kostnad av 131 000 kronor, medan återstående arbeten kostnadsberäknats till 960 000 kronor. För innevarande budgetår beräknas ett belopp av cirka 75 000 kronor vara disponibelt för ändamålet. Styrelsen hemställer att delposten för nästa budgetår uppföres med 275 000 kronor, vilket belopp är lika med de under innevarande budgetår inflytande hyrorna.

Alltsedan budgetåret 1946/47 har under reparations- och underhållsposten av slottsbyggnadernas delfond upptagits särskilda belopp för iståndsättningsarbeten vid de kungl. slotten med tillhörande byggnader. Byggnadsstyrelsen erinrar om sin i statförslaget för budgetåret 1954/55 lämnade redogörelse för de olika arbeten som fordras för att sätta slottsbyggnaderna i tidsenligt skick. Kostnaderna för arbetena beräknades därvid till i runt tal 10,6 miljoner kronor. För nämnda budgetår har anvisats 445 000 kronor och för nu löpande budgetår 340 000 kronor. Arten och omfattningen av de i den totala kostnadskalkylen ingående åtgärderna framgår av en till statskrivelsen för budgetåret 1954/55 fogad sammanställning, där de olika arbetena jämväl graderats ur angelägenhetssynpunkt.

För iståndsättningsarbeten av nu ifrågakvarande slag begär byggnadsstyrelsen för nästa budgetår ett belopp av 525 000 kronor. Härvid beräknar styrelsen 175 000 kronor för fortsättning av de under innevarande budgetår påbörjade putsningsarbetena på västra fasaden och riksmarskalksflygeln av Stockholms slott, 165 000 kronor för restaurering av den s. k. stensalen å samma slott, 70 000 kronor för fasadputsnings- och dräneringsarbeten vid Tullgarns slott samt 35 000 kronor för installation av elektrisk uppvärmning och belysning i slottskapellet vid Ulriksdals slott. Medel för samtliga dessa arbeten har begärts i tidigare statskrivelser (se 1955 års statsverksproposition, bilaga 21 s. 5 ff). Förutom då anförda skäl framhåller byggnadsstyrelsen nu beträffande arbetena vid Ulriksdals slottskapellet, att om tillfredsställande uppvärmning anordnades där, skulle en lämplig gudstjänstlokal erhållas för det närliggande Bergshamraområdet samtidigt som den nu knappa elförsörjningen till vissa abonnenter i närheten av kapellet skulle kunna förbättras genom tillkomsten av transformatorn för kapellet. — Vidare hemställer byggnadsstyrelsen om 50 000 kronor för förbättringsarbeten inom högvaktsflygeln vid Stockholms slott, bland annat inom toalettavdelningarna, dagrummen och logementsrummen, samt om 30 000 kronor för anordnande av lämpligare belysning och förbättrad uppvärmning ävensom isolering av takbjälklaget i H. M. Konungens bibliotek å samma slott.

Det totala medelsbehovet under slottsbyggnadernas delfond skulle sålunda enligt byggnadsstyrelsens beräkningar uppgå till (780 000 + 241 000 + 275 000 + 275 000 + 525 000 =) 2 096 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsens delfond. Till reparations- och underhållskostnader m. m. för denna delfond har varit anslagna följande belopp under respektive budgetår.

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56
Kronor	560 000	795 000	733 000	803 000

Av de för innevarande budgetår anvisade medlen har 518 000 kronor beräknats för löpande reparations- och underhållsarbeten och återstoden, 285 000 kronor, för vissa större reparations- och ändringsarbeten, vilka icke kunnat utföras inom ramen för det normala reparationsanslaget och för vilka särskilda investeringsanslag icke ansetts böra äskas, då fastigheternas värdeökning förväntas bli obetydlig.

I statförslaget för budgetåret 1956/57 har fångvårdsstyrelsen beräknat det för normala reparations- och underhållsarbeten erforderliga anslaget enligt samma grunder som tidigare. Underhållskostnaderna framgår av följande uppställning.

	Byggnads- varde kronor	Underhålls- procent	Repara- tionsmedel kronor
Äldre byggnader	9 289 802	4,57	424 544
Nya byggnader över 8 år	4 032 706	1,80	72 589
Nya byggnader ej över 8 år	3 459 130	0,90	31 132
	Kronor 16 781 638	—	528 265

Till det erhållna beloppet, som avrundats till 528 000 kronor, har lagts 53 500 kronor till bestridande av reparations- och underhållskostnader samt onera för av fångvården disponerade barackbyggnader, m. m.. Därvid har beräknats cirka 25 000 kronor för kolonien Skogsgård, vilken efter föreläggande måste ombyggas om den i fortsättningen skall få disponeras för sitt ändamål. — För normalt underhåll har sålunda erhållits summan 581 500 kronor.

Utöver vad som sålunda bedömts erforderligt för löpande ändamål har fångvårdsstyrelsen även för nästa budgetår äskat särskilda medel för vissa större reparations- och ändringsarbeten. I fråga om den av 1952 års riksdag (jfr 1952 års statsverksproposition, bilaga 21, s. 25) begärda planen över samtliga de arbeten, vilka enligt styrelsens bedömande motiverade särskild medelsanvisning under fångvårdsstyrelsens delpost, framhåller styrelsen, att utarbetandet av planen har fördröjts genom det fortlöpande utredningsarbetet om fångvårdsanstaltsorganisationens utformning (1951 års fångvårdsutredning, säkerhetsanstaltsutredningen och för närvarande fångvårdsbyggnadsutredningen). I anslutning härtill har byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen erhållit i uppdrag att gemensamt verkställa en utredning an-

gående befintliga äldre anstalter för att utröna vilka önskemål som ur skilda synpunkter kan anföras rörande anstalternas disposition ävensom pröva föreliggande ombyggnads- och reparationsbehov, graderade med hänsyn till den tidsrymd, varunder anstalterna i fråga ännu kan behöva utnyttjas. Ifrågavarande utredning närmar sig sin avslutning. I avvaktan på slutligt förslag i ärendet från de båda verksstyrelserna har fångvårdsstyrelsen i förevarande petitaskrivelse endast framfört äskanden om medel för ofrånkomliga arbeten.

I enlighet härmed hemställer fångvårdsstyrelsen om särskild medelsanvisning för nästa budgetår till belopp av sammanlagt 444 000 kronor. Styrelsen begär därvid ytterligare medel till installation av alarmanordningar vid vissa fångvårdsanstalter med samma belopp som för innevarande budgetår eller med 15 000 kronor samt för omläggning av elektriska ledningar med 30 000 kronor. För sistnämnda ändamål har medel under budgetåren 1952/53—1954/55 anvisats med sammanlagt 60 000 kronor. Vidare äskar styrelsen föregående år begärda men ej beviljade medel om 38 000 kronor för sanitära installationer i bostadshus vid fångvårdsanstalten i Mariestad ävensom fortsatt oförändrad medelsanvisning med 30 000 kronor för modernisering av tjänstebostäder i övrigt. — För utbyte av värmepannor m. m. anvisades för budgetåret 1955/56 100 000 kronor mot av styrelsen begärda 185 000 kronor. Till i föregående års statförslag avsedda behov har sedermera fogats andra, främst en omläggning av värmesystemet vid fångvårdsanstalten i Östersund. Kostnaderna härför beräknas till 26 000 kronor. Styrelsen hemställer på denna punkt om medelsanvisning med oförändrat belopp, 100 000 kronor. Härutöver återkommer styrelsen med sin redan i statsskrivelsen för innevarande budgetår framförda begäran om medel för modernisering av värmecentralen vid fångvårdsanstalten i Härnösand. Tidigare har kostnaderna härför beräknats till 110 000 kronor. Emellertid har landstinget numera åtagit sig att bekosta yttre ledningar, varigenom fångvårdens kostnader begränsas till 26 000 kronor. Beviljas detta belopp, kan en reparatörsbefattning i Ce 12 vid anstalten indragas. — Vid företagna brandsyner har konstaterats att brandskyddsanordningarna vid vissa kolonier och förläggningar icke kan godkännas av vederbörande brandmyndigheter. I avvaktan på ett av riksbrandinspektören begärt yttrande i ärendet hemställer fångvårdsstyrelsen om en första medelsanvisning om 50 000 kronor för förbättring av brandskyddet. — Beträffande reparationerna av vissa tak vid fångvårdsanstalten å Härlanda, för vilket ändamål för innevarande budgetår anvisats 50 000 kronor, beräknas numera resterande kostnader till 215 000 kronor. Härav begäres för nästa budgetår 75 000 kronor. — Slutligen upprepas föregående år framförda men då ej tillgodosedda äskanden om 28 000 kronor för fasadreparation vid fångvårdsanstalten i Karlstad och 52 000 kronor till uppförande av ny mur vid fångvårdsanstalten i Luleå (beträffande styrelsens för innevarande budgetår framförda äskanden se 1955 års statsverksproposition, bilaga 21 s. 8—9).

Fångvårdsstyrelsen föreslår sålunda, att anslagsposten till reparationer

och underhåll för nästa budgetår uppföres med (581 500 + 444 000 =) 1 025 500 kronor.

Beskickningsfastigheternas delfond. Den för denna delfond uppförda anslagsposten är uppdelad på en obetecknad delpost för reparations- och underhållskostnader för delfondens fastigheter och en förslagsvis beräknad delpost till uppvärmning och belysning av kanslilokaler och tjänstebostäder i statens fastigheter för utrikesförvaltningen. För nämna ändamål har anvisats följande belopp.

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56
Reparations- och underhållskostnader i allmänhet m. m. kronor	740 000	770 000	795 000	1 020 000
Bränsle och lyse för kanslilokaler och tjänstebostäder, <i>förslagsvis</i> , kronor	355 000	360 000	390 000	430 000

Av de för innevarande budgetår under posten till reparations- och underhållskostnader i allmänhet m. m. anvisade medlen har 600 000 kronor beräknats till löpande reparations- och underhållsarbeten och 300 000 kronor till täckande av årligen återkommande utgifter för onera m. m., såsom skatter, vattenavgifter, sotning, bevakning, hissbesiktning etc. Av återstoden har 20 000 kronor avsetts till inspektionsresor och 100 000 kronor för vissa arbeten inom sändebudsbostaden i London.

I statförslaget för budgetåret 1956/57 har byggnadsstyrelsen uppskattat de årligen återkommande utgifterna för onera m. m. för fastighetsbeståndet vid utgången av föregående budgetår till oförändrat 275 000 kronor. Härutöver beräknas 20 000 kronor för vissa nytillkommande fastigheter samt 10 000 kronor såsom tilläggsanslag med hänsyn till att dessa nya fastigheter redan under nu löpande budgetår medfört en extra belastning av underhållsmedlen. Slutligen upptages 20 000 kronor för avlöning av gårdskarlar i San Francisco, trädgårdsmästare i Ottawa och fastighetsskötare i Bukarest. Dessa avlöningskostnader har hittills bestritts av utrikesdepartementet men anses från och med nästa budgetår böra belasta förevarande delfond. Totalt skulle således för löpande utgifter för onera m. m. beräknas ett belopp av 325 000 kronor.

Beträffande kostnaderna för reparations- och underhållsarbeten av normal omfattning utgår styrelsen från ett oförändrat belopp av 620 000 kronor, varav 20 000 kronor för erforderliga besiktningresor. För nytillkommande fastigheter beräknas en ökning av anslagsposten med 30 000 kronor. Emellertid erfordras för vissa fastigheter ytterligare medel för reparations- och ändringsarbeten av sådan storleksordning, att kostnaderna härför icke kan bestridas inom ramen för de för löpande underhållsarbeten anvisade medlen. Härom anför byggnadsstyrelsen följande.

Fastigheten i San Francisco består av två ursprungligen för bostadsändamål uppförda byggnader, av vilka den ena disponeras såsom bostad för generalkonsuln medan den andra inrymmer kansli jämte bostäder för konsuln och vaktmästare. Under senare år har det visat sig, att vissa begränsade ändringsarbeten bör utföras inom kansliet i syfte att ordna en för kontorsända-

mål lämpligare lokaldisposition. Dessa ändringsarbeten avser i första hand förbättringar av korridorsystemet, anordnande av väntrum samt ändringar av förråds- och toalettutrymmen. Vidare skulle anordnas särskilt lunchrum för personalen och inredas tidsenliga arkivlokaler. Enligt av generalkonsulatet lämnade uppgifter beräknas kostnaderna härför uppgå till 50 000 kronor.

I samband med att *beskickningsfastigheten i Ankara* uppfördes år 1934 försågs tomten med permanent staketinhägnad endast utefter den del, som gränsade mot huvudgatan, medan övriga tomtgränser utefter då obebyggda områden endast försågs med inhägnad av provisorisk karaktär. Sedermera har även sistnämnda gränsområden bebyggts, varjämte under innevarande år framdragits en ny gata utefter norra tomtgränsen. Dessa förhållanden har nu medfört, att tomten i sin helhet måste förses med permanent staketinhägnad. Vidare måste en stödmur i anslutning härtill utföras utefter den nya gatan vid norra tomtgränsen. Enligt av beskickningen lämnade uppgifter beräknar styrelsen kostnaderna härför till 45 000 kronor.

Å *beskickningsfastigheten i Helsingfors* har utrikesdepartementet förordat vissa åtgärder, vilka beräknas draga en kostnad av 10 000 kronor.

Slutligen föreslår styrelsen, att i förevarande post skall inräknas ett belopp av 200 000 kronor, att efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall användas för mera omfattande arbeten i samband med skiften å chefsposter.

Styrelsen har sålunda föreslagit att posten till reparations- och underhållskostnader i allmänhet m. m. för nästa budgetår upptages till (325 000 + 620 000 + 30 000 + 50 000 + 45 000 + 10 000 + 200 000 =) 1 280 000 kronor.

Kostnader för uppvärmning och belysning av kanslilokaler och tjänstebostäder under budgetåret 1956/57 har av styrelsen uppskattats till 450 000 kronor, vilket innebär en ökning med 20 000 kronor jämfört med innevarande budgetår.

Byggnadsstyrelsens delfond. Under denna delfond har till reparations- och underhållskostnader m. m. anvisats följande belopp.

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56
Kronor . . .	5 685 000	7 111 000	7 505 000	7 918 000

Av de för innevarande budgetår anvisade medlen har 6 947 000 kronor beräknats för löpande reparations- och underhållsarbeten och återstoden, 971 000 kronor, för vissa ändrings- och förbättringsarbeten.

I sitt förslag till stat för byggnadsstyrelsens delfond för budgetåret 1956/57 har styrelsen beräknat erforderliga reparations- och underhållsmedel till sammanlagt 9 867 000 kronor, därav 7 730 000 kronor faller på löpande och 2 137 000 kronor på särskilda ändamål.

Till grund för uppskattningen av det löpande medelsbehovet har lagts bokföringsvärdet av de på delfonden den 30 juni 1955 redovisade byggnaderna. Från detta värde, 413 804 365 kronor, har dragits 36 506 947 kronor, utgörande värdet av byggnader under uppförande samt till delfonden hörande byggnader, beträffande vilka styrelsen icke svarar för underhållet eller

endast har att bestrida det yttre underhållet, ävensom värdet av Harpsund och kasern II på Skeppsholmen.

Till det återstående beloppet, 377 297 418 kronor, har lagts ett uppskattat byggnadsvärde av sammanlagt 4 425 100 kronor, avseende konstfackskolans byggnad i Stockholm, bostadsbyggnad vid förutvarande Livregementets dragoner, fastigheten nr 10 i kvarteret Landshövdingen i Kalmar, fastigheten nr 3 i kvarteret Onkel Adam i Östersund, fastigheterna nr 2 och 3 i kvarteret Poppeln i Vänersborg, fastigheterna nr 3, 4, 5 och 6 i kvarteret St. Nicolaus i Halmstad, fastigheten nr 12 i kvarteret Hotellet i Visby, bilinspektionens byggnad i Göteborg samt universitetets i Göteborg byggnader, vilka fastigheter antingen endast bokförts i fastighetsförteckningen med markvärdet eller tillförts delfonden efter bokslutets upprättande.

Sammanlagda värdet av de byggnader, för vilka styrelsen skall bestrida underhållet, utgör enligt det föregående 381 722 518 kronor. Detta värde har av byggnadsstyrelsen omräknats i enlighet med de i 1946 års statsverksproposition, del 22, s. 6—7 återgivna, av styrelsen förordade principerna, var- efter erforderliga underhållsmedel vid 1935 års prisnivå beräknats i enlighet med följande tabell.

	Byggnadsvärde, kronor	Byggnadsvärde reducerat till 1935 års pris- nivå, kronor	Under- hålls- procent	Erforderliga un- derhållsmedel vid 1935 års prisnivå, kronor
Äldre byggnader	118 393 556: 58	118 393 556: 58	1,5	1 775 903: —
Nya byggnader över 8 år	83 171 680: 95	58 266 375: 30	1,0	582 664: —
Nya byggnader ej över 8 år	180 157 280: 86	74 195 257: —	0,5	370 976: —
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Kronor	381 722 518: 39	250 855 188: 88	—	2 729 543: —

Till den sålunda erhållna summan, 2 729 543 kronor, har lagts kostnaderna för yttre underhåll av de kungl. teatrarna och övriga byggnader, för vilka byggnadsstyrelsen endast svarar för sådant underhåll. Dessa kostnader har uppskattas till 29 500 kronor vid 1935 års prisläge, varvid erhållits summan 2 759 043 kronor.

Då indextalet beträffande underhållskostnader för år 1955 stigit till 269 jämfört med 100 år 1935, har det löpande reparationsmedelsbehovet för budgetåret 1956/57 beräknats till $(2,69 \times 2\,759\,043 =)$ i runt tal 7 425 000 kronor.

Till detta belopp har lagts 33 000 kronor, eller 1 000 kronor mera än för innevarande budgetår, för drift och underhåll av det Stockholms stad tillhöriga *Tessinpalatset* i Stockholm, vilket enligt avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt staden disponeras av kronan med skyldighet att underhålla fastigheten.

Vidare erfordras medel för underhåll och drift m. m. av huvudbyggnaden med tillhörande anläggningar vid *Harpsund*. I statförslaget för såväl

innevarande som närmast föregående budgetår har dessa kostnader upptagits till 120 000 kronor. Med hänsyn till de allmänna stegringar som hitills skett beträffande såväl lönekostnader som övriga omkostnader är en höjning av detta belopp med 10 000 kronor erforderlig. Styrelsen beräknar således denna utgiftspost till 130 000 kronor för nästa budgetår.

Kostnaden för underhåll av *kasern II på Skeppsholmen*, vilken under den tid byggnaden upplåtits för konsthögskolan skall bestridas av byggnadsstyrelsen enligt överenskommelse med fortifikationsförvaltningen, beräknas för nästa budgetår uppgå till 10 000 kronor.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1955 har *exercishuset på Skeppsholmen* med nyttjanderätt upplåtits till byggnadsstyrelsen att användas av nationalmuseum från och med den 1 februari 1956. Underhållet av byggnaden avses, i likhet med vad som gäller för kasern II, enligt mellan byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen träffad överenskommelse komma att åvila byggnadsstyrelsen. Kostnaden för erforderliga underhållsåtgärder under nästa budgetår beräknas till 15 000 kronor.

Såsom styrelsen anförde i sitt förslag till stat för delfonden för innevarande budgetår (se 1955 års statsverksproposition, bilaga 21, s. 12), uppgår kostnaderna för drift och underhåll av *Djurgårdsstaden* till så höga belopp att dessa utgiftsposter icke kan beräknas efter den metod som tillämpas för motsvarande kostnaders beräkning beträffande övriga under styrelsens vård ställda fastigheter. Sålunda uppgår enbart de fasta utgifterna för Djurgårdsstaden till belopp överstigande de underhållsmedel, som enligt nämnda beräkningsgrund kommer att utgå för nästa budgetår. Med anledning härav och med hänsyn till de underhållsåtgärder som — även i betraktande av det av byggnadsstyrelsen den 6 september 1955 framlagda förslaget om påbörjande av vissa sanerings- och moderniseringsåtgärder inom området (se 1956 års statsverksproposition, bilaga 27, s. 128) — är oundgängligen nödvändiga, beräknar styrelsen ett belopp av ytterligare 50 000 kronor erforderligt för områdets drift och underhåll under nästa budgetår.

Genom beslut den 30 juni 1955 har Kungl. Maj:t godkänt ett avtal med Stockholms stad rörande den nyinrättade *lärarhögskolan i Stockholm*. Jämlikt avtalet överlåter staden till kronan med äganderätt tomten nr 3 i kvarteret Ormbäraren i Stockholm jämte den därå uppförda folkskolebyggnaden att utnyttjas såsom övningsskola m. m. för lärarhögskolan. Styrelsen har för avsikt att sedan erforderliga utredningar verkställts rörande fastighetens mark- och byggnadsvärden framlägga förslag till Kungl. Maj:t om invärdering av fastigheten på byggnadsstyrelsens delfond. För budgetåret 1956/57 erforderliga underhållsmedel har av styrelsen preliminärt uppskattats till 60 000 kronor.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut har per den 1 juli 1955 *fastigheten Råö 81* i Onsala socken ställts under byggnadsstyrelsens vård och förvaltning att utnyttjas av Chalmers tekniska högskola till radiovågutbredningsobservatorium. Inom byggnadsstyrelsen pågår för närvarande utredningar rörande

de storleken av de mark- och byggnadsvärden, med vilka fastigheten bör redovisas å delfonden. I avvaktan på resultatet av dessa utredningar har styrelsen preliminärt uppskattat erforderliga underhållsmedel för nästa budgetår till 7 000 kronor.

Utöver de sålunda för normala underhållsarbeten beräknade medlen om sammanlagt 7 730 000 kronor har byggnadsstyrelsen hemställt om anslag för vissa större reparationsarbeten, vilka måst uppskjutas dels på grund av beskringen av underhållsanslaget under krigsåren och dels med anledning av att under nu rådande lokalsvårigheter ändringsarbeten måst utföras i större utsträckning än tidigare för att möjliggöra lokalernas intensiva utnyttjande. Dessa arbeten har sådan omfattning, att de icke kan rymmas inom underhållsanslaget. Ytterligare äskar styrelsen särskilda medel för vissa ändrings- och inredningsarbeten, vilka icke kommer att öka värdet å byggnaderna och för vilka särskilda investeringsanslag således icke bör äskas men som å andra sidan icke kan utföras inom ramen för det normala underhållsanslaget.

För arbeten av nu angiven art har byggnadsstyrelsen för nästa budgetår gjort framställning om anvisande av sammanlagt 2 137 000 kronor. Medel har därvid beräknats till vissa ändamål, som redan tidigare framförts av styrelsen. Sålunda har styrelsen upprepat sina förut gjorda yrkanden om medelsanvisning för installations- och ventilationsarbeten inom de staten tillhöriga byggnaderna i kvarteren Murnmästaren och Röda bodarna i Stockholm med 80 000 respektive 180 000 kronor (beträffande motiveringarna se statsverkspropositionen 1953, bilaga 21 s. 13), samt för ventilationsarbeten inom fastigheten kvarteret Grönlandet norra i Stockholm med 40 000 kronor, anordnande av personhiss inom historiska museet med 20 000 kronor, utbyte av fönster vid blindinstitutet å Tomtebodan med 25 000 kronor, utbyte av fönster ävensom fasadreparationer å dövstumskolan å Manilla med 300 000 kronor och installation av valsverk vid myntverket med 60 000 kronor (angående motiveringarna i dessa fall se statsverkspropositionen 1955, bilaga 21 s. 14 och 15).

I fråga om de ändamål i övrigt, för vilka byggnadsstyrelsen äskat särskilda medel, inhämtas ur handlingarna i ärendet bland annat följande.

Terrassen över operarestaurangen är sedan länge i ett synnerligen bristfälligt skick. Sålunda är fuktisoleringar och beläggningar m. m. helt förbrukade och måste i samband med den ombyggnad av restauranglokalerna som avses skola ske under år 1956 genomgripande repareras. Bland annat måste trappor, barriärer och kantstenar borttagas för utförande av ny fuktisolering samt dagvattenbrunnar med ledningar omläggas och terrassen förses med ny skyddsbeläggning. En exakt beräkning av kostnaderna för dessa arbeten kan till följd av svårigheten att i förväg bedöma omfattningen därav icke göras, men de torde komma att uppgå till över 100 000 kronor. Kostnader överstigande detta belopp avser styrelsen att bestrida av till förfogande ställda ordinarie underhållsmedel.

På stora delar av fasaden till *nationalmuseum* har kalkstenen vittrat i sådan grad att en genomgripande reparation snarast är nödvändig. Omfattningen av erforderliga reparationsåtgärder liksom kostnaderna för arbetet

kan ej fastställas förrän en noggrann undersökning av fasaderna verkställts. Sålunda måste vissa stenar nedtagas dels för undersökning av anslutningen till bakomvarande murverk m. m., dels för prov rörande möjligheten att utföra lagningarna med tunnare beklädnad än som nu användes. För utförande av dessa undersökningar och översyn av särskilt skadade delar av fasaden erfordras ett belopp av 100 000 kronor för nästa budgetår.

På *kasern II* å Skeppsholmen är fasadputsen skadad och lös från underlaget i sådan omfattning att en hel omputsning av byggnaden är nödvändig. Dessutom befinner sig fönstersnickerierna i ett sådant skick att ett utbyte snarast måste ske. Med hänsyn till att byggnaden har stort kulturhistoriskt värde och då den numera fått en användning som torde bli bestående för mycket lång tid torde nu påkallade åtgärder icke kunna uppskjutas. Kostnaden härför beräknas till 160 000 kronor.

Vid institutionen för elektroteknik vid *Chalmers tekniska högskola* och vid *folkskoleseminariet i Luleå* har byggnadsstyrelsen nödgats reparera vissa uppkomna brandskador. Kostnaderna härför, 30 000 respektive 15 000 kronor, har styrelsen förskottat ur underhållsmedel. För täckande av dessa kostnader bör underhållsanslaget uppräknas med motsvarande belopp.

I förslaget till stat för delfonden för innevarande budgetår beräknade byggnadsstyrelsen kostnaderna för vissa ombyggnadsarbeten inom *nunnklostret och Birgittas sjukhus i Vadstena* till sammanlagt 385 000 kronor. Samtidigt föreslogs, att arbetena skulle dåligt fördelas på två etapper. För budgetåret 1955/56 anvisades 215 000 kronor. Utförandet av återstående planerade arbeten kräver för nästa budgetår anvisande av resterande belopp, 170 000 kronor.

Från ett flertal *seminarier* har framförts klagomål mot att de delar av gårdsplanerna, som avsetts såsom uppehållsplatser för eleverna under raster och liknande tillfällen, som regel är mindre lämpliga för sitt ändamål. De grusbelagda gårdarna är oftast dåligt planerade och bristfälligt dränerade. Vid kommunala läroanstalter förekommer numera allmänt att skolplanerna är permanentbelagda. Såväl läkare som lärare framhåller fördelarna härmed, bland annat med tanke på de mera svårartade skador som uppstår vid fall mot en grusbelagd yta. Dessutom torde genom permanentbeläggning besparingar kunna göras på kostnaderna för städning och underhåll av golvbeläggningar. För budgetåret 1956/57 bör vid folkskoleseminarierna i Göteborg, Karlstad och Linköping samt småskoleseminariet i Landskrona utföras planering och dränering av gårdsplanerna samt asfaltbeläggning av så stor del av planen som användes av eleverna under skolrasterna. Kostnaderna härför beräknas till respektive 46 000, 18 000, 10 000 och 20 000 kronor eller sammanlagt 94 000 kronor. Härtill kommer framställning dels från seminariet för manliga elever i Göteborg om anordnande av löparbanor utmed skolplanens ena sida och dels från seminariet i Linköping om iståndsättande av befintlig idrottsplan ävensom uppförande av en mindre skjulbyggnad för förvaring av redskap m. m. Kostnaderna härför har beräknats uppgå till respektive 4 000, 4 000 och 5 000 kronor eller sammanlagt 13 000 kronor.

För *permanentbeläggning av vägar och anordnande av parkeringsplatser m. m.* begär byggnadsstyrelsen 200 000 kronor. Markområdena till de av styrelsen förvaldade fastigheterna är i många fall av betydande storleksordning. Detta gäller särskilt fastigheterna i Stockholms yttre delar och omgivningarna samt residens och landsstatshus i landsortsstäderna. I stor utsträckning är dessa tomter, som i allmänhet har parkkaraktär, planlagda och ordnade sedan lång tid tillbaka. Kommunikationsledningarna inom områ-

dena är utförda för fordonstrafik av mycket ringa omfattning. Vägarna är oflast grusbelagda och grunden för desamma så svag att de icke kan bära tyngre trafik. Ordnade uppställningsplatser för fordon finnes som regel icke. Från ett flertal lokal innehavare har på grund av den alltmera ökade biltrafiken framställningar gjorts om ordnande av parkeringsplatser samt omläggning av vägarna inom markområdena. Styrelsen har på grundval av såväl egna iakttagelser som bestämmelserna i 80 § byggnadsstadgan funnit de gjorda framställningarna vara väl motiverade. I brist på medel har åtgärder emellertid icke kunnat vidtagas. Markområdena har som regel sådan karaktär att planläggningen av trafikleder och parkeringsplatser bör anförtros åt kvalificerad trädgårdsarkitekt. Styrelsen disponerar icke över medel för sådana utredningar. -- Dispositionen av det begärda beloppet torde i de fall kostnaderna för varje särskilt arbete överstiger 50 000 kronor böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Härutöver har byggnadsstyrelsen gjort framställning om anvisande av särskilda medel till bestridande av kostnader för bränslebesparande åtgärder inom de fastigheter styrelsen förvaltar. I staten för de tre senaste budgetåren har till detta ändamål beräknats 200 000 kronor. Styrelsen anför, att stort behov av ytterligare bränslebesparande åtgärder föreligger inom ifrågavarande fastigheter och hemställer att för nästa budgetår ett med 100 000 kronor till 300 000 kronor förhöjt belopp för ändamålet inräknas i underhållsposten.

Styrelsen har vidare gjort framställning om fortsatt medelsanvisning till täckande av kostnaderna för modernisering av vissa landshövdingeresidens. Härför har under budgetåren 1952/53—1955/56 anvisats sammanlagt 750 000 kronor. Styrelsen framhåller att åtskilliga arbeten av här åsyftat slag kvarstår och bedömer deras omfattning under nästa budgetår till 250 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har sålunda beräknat reparations- och underhållsposten till totalt (7 730 000 + 2 137 000 =) 9 867 000 kronor.

Styrelsen förutsätter att Kungl. Maj:ts, såsom skett såväl innevarande som föregående budgetår, kan bemyndiga styrelsen att inom ramen för anslaget till ordinarie underhåll för nästa budgetår disponera medel för att verkställa utredningar samt tillvarata och sammanställa erfarenheter rörande de löpande reparationsarbetena. Med hänsyn till inträffade lönestegringar och svårigheten att för ändamålet anskaffa lämpad arbetskraft beräknar styrelsen ett med 5 000 kronor höjt belopp eller 35 000 kronor erforderligt för sådana utredningar under nästa budgetår.

I förevarande sammanhang torde vidare få redovisas en framställning från statens hantverksinstitut om anvisande av 40 000 kronor till vissa arbeten inom institutet. Sålunda begäres 14 000 kronor för anordnande av en frysanläggning, vilken anses önskvärd med hänsyn såväl till utvecklingen inom vissa livsmedelsbranscher som till kravet på undervisning i kyltekniska ämnen, 15 000 kronor för anordnande av ny rökgång från värmetekniska laboratoriet samt 11 000 kronor för diverse arbeten av mindre omfattning.

Vidare torde jag i detta sammanhang få anmäla en av större akademiska

konsistoriet vid Göteborgs universitet gjord, av byggnadsstyrelsen tillstyrkt framställning om beviljande av 30 000 kronor för ändrings- och inredningsarbeten i fastigheten nr 4 i 11 kvarteret Läckö i Göteborg. Nämda fastighet, som förvärvats genom anlitande av donationsmedel, är avsedd för institutionslokaler för ämnena nordiska språk och litteraturhistoria med poetik. Ifrågavarande arbeten är nödvändiga för att fastigheten skall kunna användas för avsett ändamål.

Generaltullstyrelsens delfond. Till reparations- och underhållskostnader m. m. för denna delfond har anvisats 125 000 kronor för budgetåret 1953/54, 150 000 kronor för budgetåret 1954/55 och 164 000 kronor för budgetåret 1955/56.

I sitt statförslag för nästa budgetår har generaltullstyrelsen upptagit posten till 191 000 kronor, därav 54 000 kronor hänför sig till vissa mera kostnadskrävande arbeten, vilka enligt styrelsens bedömning icke rymmes inom det för normala reparationsarbeten beräknade anslaget.

För det löpande fastighetsunderhållet har generaltullstyrelsen för nästa budgetår uppskattat medelsbehovet till 137 000 kronor. Styrelsen har därvid beräknat underhållskostnaderna med tillämpning av indextalet 269 i byggnadsstyrelsens reparationskostnadsindex ävensom förutsett en höjning av skattekontot för delfondens fastigheter med 3 000 kronor.

I fråga om de ändamål, för vilka styrelsen äskat särskilda medel, inhämtas bland annat följande av handlingar i ärendet.

För innevarande budgetår har beräknats ett belopp av 15 000 kronor för reparation av tullverkets bostadshus i *Storlien* (se 1955 års statsverksproposition, bilaga 21 s. 18). Dessa arbeten, som var mycket brådskande, har numera utförts och därvid fått större omfattning än som från början planerats. Vid utförandet av arbetena befanns nämligen, att byggnadens ytterpanel till följd av det hårda klimatets inverkan blivit mera medfaren än den första undersökningen givit vid handen, varför panelen måste utbytas i sin helhet. Vidare framkom att ytterväggarna till följd av sin konstruktion ej ägde en med hänsyn till ortens klimat godtagbar värmeisolering och därför helt måste beklädas med isolerande material. De slutliga kostnaderna för samtliga reparations- och isoleringsarbeten har uppgått till omkring 32 000 kronor. Till täckande av denna kostnad erfordras, utöver den för ändamålet gjorda medelsanvisningen å 15 000 kronor, ytterligare anvisning av 7 000 kronor, varjämte en uppkommen reservation av 10 000 kronor kan användas för ändamålet. Reservationen består av medel, som varit avsedda för vissa sanitära anordningar i tullverkets fastigheter i Kappelshamn och Rone. Dessa anordningar har ej kommit till utförande, då det visat sig behövt att grundligt renovera och modernisera fastigheterna. Då därigenom dessas värde kommer att öka, har styrelsen funnit det lämpligast att även för sanitära anordningar hemställa om anvisande av medel å kapitalbudgeten. Beträffande fastigheten i Kappelshamn har dylik hemställan gjorts för nästa budgetår under anslaget till vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m. (se bilaga 28, p. 1). För fastigheten i Rone torde hemställan om anvisande av medel komma att göras för budgetåret 1957/58.

I vissa av tullverkets fastigheter har värmepannorna på grund av uppkomna fel måst omedelbart utbytas mot nya pannor. I vissa andra fastigheter har skorstensstockarna måst muras om på grund av felaktigheter, som

inneburit risker för brand och kolosförgiftning. Kostnaderna härför har uppgått till sammanlagt cirka 17 000 kronor.

Tullverkets tjänstebostadshus och expeditionsbyggnader i *Hovilsrud*, *Rottneon* och *Rörbäcksnäs* samt expeditionsbyggnad i *Grundforsen* uppfördes åren 1948 och 1949. För att virkes- och kostnadsbesparingar skulle kunna ernås byggdes husen i regelkonstruktion och med användande av monteringsfärdigt material. Numera har byggnadernas ytterväggar visat sig ej vara tillräckligt värmeisolerande med hänsyn till orternas klimat. Det har ifrågasatts men ej kunnat klarläggas att orsaken delvis skulle ligga i något vid leverans- och garantibesiktningar ej upptäckt fel hos det monteringsfärdiga materialet, för vilket garantitiden numera är utgången. En tillräcklig ökning av isoleringsförmågan kan erhållas genom att ytterväggarna beklädes med mineralullsmattor jämte viss täckande material. Sådana mattor kommer att utan kostnad för tullverket tillhandahållas av den firma, som levererat det monteringsfärdiga materialet. Övriga kostnader för isoleringen beräknas till 15 000 kronor. — Även i tullverkets under åren 1949 och 1950 av monteringsfärdigt material uppförda bostadshus i *Grundforsen* samt bostadshus och expeditionsbyggnad i *Flötningen* är ytterväggarnas värmeisolerande förmåga otillräcklig med hänsyn till orternas klimat. Verkställd undersökning av det till dessa byggnader levererade materialet har visat, att något fabriktionsfel därå ej föreligger. För erforderlig värmeisolering av byggnaderna beräknas en kostnad av sammanlagt 15 000 kronor.

Anslagsposten har sålunda beräknats till (137 000 + 54 000 =) 191 000 kronor.

Uppsala universitets delfond. Under denna delfond har till reparations- och underhållskostnader m. m. för dels akademiska sjukhuset, dels övriga fastigheter anvisats följande belopp.

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56
Akademiska sjukhuset.....	358 000	478 000	412 000	399 000
Övriga fastigheter.....	653 000	730 000	787 000	848 000
	Kronor 1 011 000	1 208 000	1 199 000	1 247 000

Till grund för uppskattningen av medelsbehovet för normala underhållsarbeten under budgetåret 1956/57 har bokföringsvärdet av de på delfonden redovisade byggnaderna beträffande såväl akademiska sjukhuset som övriga byggnader i enlighet med de i propositionen nr 71 till 1943 års riksdag angivna principerna uppdelats efter de olika byggnadernas ålder, varefter behovet av reparationsmedel vid 1935 års prisnivå framräknats med tillämpning av de för byggnadsstyrelsens fastigheter i Stockholm gällande procentsatserna. Resultatet härav framgår av följande tabell.

	Byggnads- värde, kronor	Underhålls- procent	Reparations- medel, kronor
<i>Akademiska sjukhuset:</i>			
Äldre byggnader	7 065 400	1,5	105 981
Nya byggnader över 8 år	5 641 250	1,0	56 413
Nya byggnader ej över 8 år.....	1 901 700	0,5	9 509
	Kronor 14 608 350	—	171 903

	Byggnads- värde, kronor	Underhålls- procent	Reparations- medel, kronor
<i>Övriga fastigheter:</i>			
Äldre byggnader.....	13 527 221	1,5	202 908
Nya byggnader över 8 år.....	3 472 447	1,0	34 724
Nya byggnader ej över 8 år.....	1 574 000	0,5	7 870
	Kronor 18 573 668	—	245 502

De sålunda erhållna summorna 171 903 och 245 502 kronor har multiplicerats med indextalet 2,69, varefter erhållits ett reparationsmedelsbehov av för akademiska sjukhuset 462 000 kronor och för övriga fastigheter 660 000 kronor. Till sistnämnda belopp har härefter lagts 15 000 kronor utgörande det beräknade medelsbehovet för limnologiska laboratoriet vid Norr Malma samt det till Gustaf Werners institut för kärnkemi hörande cyklotronlaboratoriet till den del detta är beläget under markytan. I brist på specificerade byggnadsvärden för dessa byggnader synes även för budgetåret 1956/57 en dylik summarisk beräkning böra ske.

Utöver vad som sålunda har ansetts erforderligt för normala reparationsarbeten har drätselnämnden vid universitetet föreslagit anvisande av sammanlagt 366 600 kronor för vissa större arbeten vilka icke kan rymmas inom det ordinarie reparationsanslaget och som i endast ringa mån ökar fastigheternas värde. Drätselnämnden har sålunda hemställt om fortsatt medelsanvisning till brandskyddsåtgärder inom vissa institutionsbyggnader m. m. Härför har i staten för budgetåren 1953/54—1955/56 anvisats sammanlagt 105 000 kronor. Resterande 25 000 kronor synes böra anvisas för nästkommande budgetår. Vidare hemställer drätselnämnden om fortsatt medelsanvisning för avhjälpande av putsskador m. m. å universitetsbibliotekets fasader. För detta ändamål har för budgetåren 1954/55 och 1955/56 anvisats tillhoppa 294 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna har i för innevarande budgetår avlåtet petitum beräknats till 535 000 kronor. Härav skulle alltså återstå 241 000 kronor. Emellertid har en omläggning av bibliotekets tak visat sig nödvändig i samband med avhjälpandet av putsskadorna. Härför skulle erfordras 118 600 kronor. Därest takomläggningen utföres uppstår en kostnadsminskning av 18 000 kronor i det beräknade medelsbehovet för reparationerna av putsskadorna. Det slutliga beloppet för återstående arbeten skulle, därest de kommer till utförande under budgetåret 1956/57, således uppgå till 341 600 kronor.

I enlighet med det anförda har för akademiska sjukhuset beräknats 462 000 kronor och för övriga fastigheter ett till 1 042 000 kronor avrundat belopp. Totalt skulle delposten sålunda för nästa budgetår böra uppföras med 1 504 000 kronor.

Lunds universitets delfond. För denna delfond har tidigare till reparations- och underhållsarbeten m. m. anslagits följande belopp.

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56
Kronor	393 000	461 000	463 000	442 000

Av de för innevarande budgetår anvisade medlen har 437 000 kronor beräknats för löpande reparations- och underhållsarbeten och återstoden, 5 000 kronor, för visst ändamål, vilket icke ansetts kunna rymmas inom det normala reparationsanslaget.

Till grund för uppskattningen av medelsbehovet för löpande reparations- och underhållsarbeten under budgetåret 1956/57 har, i enlighet med de principer som legat till grund för bestämmande av reparationsanslaget för innevarande budgetår, lagts bokföringsvärdet av de på delfonden den 30 juni 1955 redovisade byggnaderna. Från detta värde, 21 029 803 kronor, har dragits värdet av byggnader under uppförande, 2 401 853 kronor. Reparationsmedelsbehovet vid 1935 års nivå har därefter uppskattats med ledning av de av byggnadsstyrelsen tillämpade procentsatserna för normalt underhåll. Resultatet redovisas i följande tabell.

	Byggnads- värde, kronor	Under- hålls- procent	Reparations- medel, kronor
Äldre byggnader	7 531 790: 57	1,5	112 976: 86
Nya byggnader över 8 år	2 086 420: 58	1,0	20 864: 21
Nya byggnader ej över 8 år	9 009 739: 30	0,5	45 048: 70
	Kronor 18 627 950: 45	—	178 889: 77

Det sålunda erhållna beloppet 178 890 kronor har multiplicerats med indextalet 2,69, varefter erhållits ett reparationsmedelsbehov av 482 000 kronor.

Till sistnämnda belopp har lagts ett belopp av 147 000 kronor, avseende vissa större reparations- och inredningsarbeten, som icke kan rymmas inom det ordinarie underhållsanslaget och som endast i ringa mån ökar fastigheternas värde. Av nämnda belopp avser 47 000 kronor vissa ändringsarbeten inom den farmakologiska institutionen, vilka nödvändiggöres av den beslutade ändringen av undervisningen i farmakologi, samt 100 000 kronor inredande av arbetslokaler för tyska seminariet. Beträffande sistnämnda ändamål framgår av handlingarna i ärendet bland annat följande.

Tyska seminariet disponerar i Lundagårdshuset ett större rum, som är inrett till bibliotek för ämnena tyska språket och jämförande språk med sanskrit, och ett mindre, som av professorn i tyska språket används för examination, mottagning m. m. och av amanuensen i tyska språket till arbets- och expeditjonsrum. Antalet tyskstudierande uppgick vårterminen 1955 till drygt 150 och beräknas hösten 1955 stiga till minst 175. Seminariebiblioteket har arbetsbord för tolv personer. Till biblioteket vid seminariet i jämförande språk söker sig studerande av samtliga språk, till det tyska utom de ämnesstuderande bland andra litteraturhistoriker, anglistier, nordister med flera.

Det stora studentantalet har framtvingat en delning från och med hösten 1955 av det lägre seminariet i fyra grupper, ledda av tre docenter och in-

nehavaren av det pedagogiska lektoratet i tyska språket. För dessa lärare kan universitetet icke — lika litet som för den tyske lektorn — ställa arbetsrum till förfogande. Att märka är härvid, att den pedagogiska lektorn har sig all ettbetygsexamination i ämnet ålagd. För rationalisering av studenternas studiearbete är tillgång till ett apparatrum för grammofoon, bandspelare, filmapparater med mera oundgängligen nödvändig.

Lunds universitets delfond har sålunda beräknats till (482 000 + 147 000 =) 629 000 kronor.

Sjöfartsstyrelsens delfond. Under motsvarande delfond har till reparations- och underhållskostnader under vardera budgetåret 1953/54 och 1954/55 anvisats 335 000 kronor samt under budgetåret 1955/56 315 000 kronor.

I statskrivelsen för budgetåret 1956/57 har lotsstyrelsen, utifrån förutgången att någon av inrättandet av sjöfartsstyrelsen betingad innehållsmässig ändring av redovisningen under delfonden nu icke kommer att ske, föreslagit en uppräknig av posten med 85 000 kronor till 400 000 kronor.

Medicinalstyrelsens delfond. Till reparations- och underhållskostnader har för denna delfond anslagits följande belopp.

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56
Kronor	3 556 000	4 303 000	4 212 000	4 096 000

Av de för innevarande budgetår anvisade medlen har 3 996 000 kronor beräknats för löpande reparations- och underhållsarbeten och återstoden, 100 000 kronor, för vissa större reparationsarbeten.

I statförslaget för nästa budgetår har medicinalstyrelsen beräknat det för löpande reparations- och underhållsarbeten erforderliga anslaget till 4 591 000 kronor, vilket innebär en ökning med 595 000 kronor jämfört med budgetåret 1955/56. Underhållskostnaderna framgår av följande uppställning.

	Bokfört byggnadsvärde, kronor	Byggnadsvärde reducerat till 1935 års prisnivå, kronor	Underhålls- procent	Erforderliga underhållsmedel vid nuvarande prisnivå, kronor
Äldre byggnader	110 460 354: 99	110 460 355: —	3,570	3 943 435: —
Nya byggnader över 8 år	29 908 160: 99	20 577 767: —	1,904	391 801: —
Nya byggnader ej över 8 år	61 981 262: —	26 902 187: —	0,952	256 109: —
Kronor	202 349 777: 98	157 940 309: —	—	4 591 345: —

Utöver vad som sålunda erfordras för löpande underhållsarbeten hemställer medicinalstyrelsen om ett belopp av 200 000 kronor för istandsättnings- och moderniseringsarbeten vid vissa sinnessjukhus. Dessa arbeten är av sådan art och omfattning att de faller utom ramen för normalt underhåll. I anslutning härtill framhåller styrelsen bland annat följande.

Eftersom sinnessjukhusen alltfjämt i stor utsträckning befinner sig i ett ur underhålls- och modernitetssynpunkt synnerligen bristfälligt skick och

då kommittén för sinnessjukhusens utbyggande av naturliga skäl icke har möjlighet att annat än successivt genomföra sitt upprustningsprogram, har det visat sig nödvändigt att vid ett flertal sjukhus i förväg utföra större avdelnings- och paviljongrenoveringar för att icke vårdarbetet skall äventyras. Vid planeringen av dessa arbeten har hänsyn tagits till den tidrymd, som beräknas förflyta innan upprustningen av vederbörande byggnader genom kommitténs försorg kan bli aktuell. Renoveringarna omfattar i huvudsak rena underhållsarbeten och i samband härmed erforderlig komplettering och modernisering av avdelningarnas sanitära utrustning, uppvärmningsanordningar och elektriska installationer. Ombyggnadsarbeten och omdispositioner har däremot i möjligaste mån undvikits i avvaktan på den framtida upprustningen genom kommitténs försorg.

Det sammanlagda medelsbehovet under reparationsposten beräknar medicinalstyrelsen sålunda till (4 591 000 + 200 000 =) 4 791 000 kronor för nästföljande budgetår.

Karolinska sjukhusets delfond. Rubriken för reparations- och underhållskostnader m. m. är för denna delfond i staten uppdelad på två anslagsposter, avseende den ena karolinska sjukhuset och den andra serafimerlasarettet. Under dessa rubriker har anslagits följande belopp.

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56
Karolinska sjukhuset	355 000	372 000	353 000	426 000
Serafimerlasarettet	143 000	150 000	150 000	143 000
	Kronor 498 000	522 000	503 000	569 000

Av de för karolinska sjukhuset för innevarande budgetår anvisade medlen har 351 000 kronor beräknats för löpande reparations- och underhållsarbeten och återstoden, 75 000 kronor, för vissa större arbeten.

För nästa budgetår har direktionen för karolinska sjukhuset uppskattat medelsbehovet för det löpande underhållet till 370 000 kronor, eller samma belopp som av direktionen beräknades för nu löpande budgetår. Vidare har äskats sammanlagt 140 000 kronor för vissa reparations- och ombyggnadsarbeten inom karolinska sjukhuset. Beträffande dessa arbeten inhämtas ur handlingarna bland annat följande.

I statskrivelserna för de två närmaste föregående budgetåren (se 1954 och 1955 års statsverkspropositioner bilaga 21, s. 24 respektive s. 23) har direktionen äskat medel för inredande av vissa lokaler till *omklädningsrum för personal*. Ifrågavarande lokaler står nu tomma sedan en om- och utbyggnad av badavdelningen och centralförrådet avslutats. Bristen på omklädningsrum har på grund av personalens successiva ökning blivit ett synnerligen svårt problem. Omkring 50 sjuksköterskor samt 100 sjukvårds- och ekonomibiträden saknar nu klädskåp och får kläda om på arbetsplatsen. Yrkesinspektionen har påtalat det otillfredsställande i att omklädningsrum saknas. De upprepade stölder, som förekommer på sjukhuset av värdeföremål med mera i personalens civila kläder väntas även minska, om omklädningsrum med låsbara skåp erhålles. Direktionen beräknar för ändamålet 45 000 kronor.

För anordnande av *arbetsrum för läkare* inom ögonkliniken, psykiatriska kliniken och polikliniken samt barnklinikens cardiologiska avdelning begär direktionen 3 000 kronor respektive 11 000 och 1 000 kronor. Bristen på

läkarrum är besvärande och begränsar bland annat möjligheterna till att bedriva forskning.

Vissa omändringar för att minska strålriskerna inom *radiumhemmets isotopavdelning* beräknas draga en kostnad av 15 000 kronor.

Till åtgärder för *beredande av bostäder för viss personal*, främst ekonomi- och sjukvårdsbiträden, äskas ett belopp av 65 000 kronor. Att skaffa bostäder i öppna marknaden för denna personal erbjuder i nuvarande läge betydande svårigheter. Detta leder i sin tur till svårigheter att förvärva för sjukhusets drift erforderlig personal. Som exempel kan nämnas att sjukhusets centralkök under februari 1955 hade en personalbrist, som varierade mellan 8 och 19 personer per dag och i genomsnitt utgjorde 13 personer. För mars månad samma år var motsvarande siffror 10—20 respektive 17,3 personer per dag. Vid tvättinrättningen arbetas ofta med en brist på 5 till 6 personer per dag. Vid vårdavdelningar och dylika arbetsplatser inom sjukhuset uppgår bristen i genomsnitt till 30—40 sjukvårds- eller ekonomibiträden per dag. Hade möjligheter funnits att bereda även tillfälliga vikarier bostäder inom sjukhuset eller genom sjukhusets försorg, skulle bristerna med säkerhet i betydande utsträckning kunnat avhjälpas. Vidare kommer sjukhuset i ett ännu mera bekymmersamt läge, när de nya lungklinikerna börjar sin verksamhet under budgetåret 1956/57. Personalen där kommer bland annat att omfatta ett 70-tal sjuksköterskor och 140—150 ekonomi- och sjukvårdsbiträden. Härvidlag måste ny personal anställas, för vilken bostadsfrågan dessförinnan bör vara ordnad. I annat fall torde klinikernas öppnande äventyras.

Direktionen har hos drätselkammaren i Solna stad anhållit, att staden snarast måtte vidtaga åtgärder för att ett domänstyrelsen tillhörigt markområde inom Solna skall kunna tagas i anspråk för bostadsbebyggelse. Drätselkammaren har sedermera hos domänstyrelsen anhållit att få förvärva en viss del av ifrågavarande markområde. Emellertid kan, om området upplåtes för bostadsbebyggelse, tillhandahållandet av bostäder endast till en del ske under år 1957 eller tidigare och i övrigt först under de följande åren. Bland annat med hänsyn till att brist på bostäder för ett 60-tal befattningshavare redan nu föreligger, har direktionen därför övervägt olika möjligheter att förbättra bostadstillgången, speciellt vad avser bostäder för ekonomi- och sjukvårdsbiträden. Detta skulle kunna ske genom att vissa delar av elevbostäderna i souterrängvåningen, bottenvåningen och våningen en trappa upp i den äldre delen av elevbyggnaden, vilka numera blivit överflödiga för sitt ursprungliga ändamål, avskiljes och användes såsom biträdesbostäder. I dessa tre våningar skulle kunna inredas ett 90-tal sovplatser i enkelrum och delade rum. Kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten har beräknats till 65 000 kronor.

Anslagsposten till karolinska sjukhuset skulle således enligt direktionens äskanden behöva uppföras med $(370\ 000 + 140\ 000 =)$ 510 000 kronor.

För serafimerlasarettet har direktionen för budgetåret 1956/57 beräknat 160 000 kronor, vilket innebär en höjning av det för innevarande år anvisade beloppet med 17 000 kronor. I det föreslagna beloppet ingår kostnaderna för en oundgängligen nödvändig yttre renovering av kirurgiska kliniken, kostnadsberäknad till 18 000 kronor.

Utöver anslagsbehovet för löpande underhåll erfordras för särskilda reparations- och ombyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet ett belopp av 60 000 kronor. Något motsvarande belopp finns icke anvisat för innevaran-

de budgetår. Beträffande de särskilda arbetena meddelar direktionen bland annat följande.

Vid bifall till en av karolinska institutets lärarkollegium gjord framställning om inrättande av en för de kliniska centrallaboratorierna gemensam tjänst som instrumentmakare erfordras ett belopp av 9 000 kronor för anordnande av en *verkstadslokal* i patologibyggnadens källarvåning.

För anordnande av avskärmade *expeditionsplatser för avdelningssköterskor* bör såsom även tidigare begärts medel successivt ställas till förfogande. För budgetåret 1956/57 begäres 5 000 kronor för två avdelningar.

Yrkesinspektionen har anmärkt, att ventilationen i *maskinverkstaden* ej är tillfredsställande, liksom ej heller frisklufttillförseln till *pannummet*. Inspektionen föreslår installation dels av anordning för tillförsel av friskluft och kraftigare utsugning i maskinverkstaden, dels av friskluftstrummor för bättre fördelning av friskluften i pannrummet. Kostnaden härför beräknas till 15 000 kronor. Vidare har civilförvaltningens personalförbunds skyddsombud påtalat nödvändigheten av att lasarettets förråd för förvaring av patienternas privata kläder förses med godtagbar ventilation. Förrådet, som består av fyra rum och inrymmer i kirurgiska klinikens jordvåning, har ingen annan ventilation än en enkel lufttrumma utan fläkt. Kostnaden för förbättring av ventilationen i klädförrådet beräknas till 8 000 kronor.

Fasadlisten å *poliklinikbyggnaden* är i mycket dåligt skick. Risk föreligger att delar av listen faller ned på gatan och förorsakar personskada. Direktionen hemställer om anvisande av 9 000 kronor för arbetets utförande.

För *neurologiska kliniken* begäres 14 000 kronor för provisoriskt avhjäljande av de värsta missförhållandena inom kliniken. Arbetena avser bland annat anordnande av avskärmad expeditiionsplats för avdelningssköterskan, installation av en instrumentkokare för gasdrift samt viss omdisposition av befintliga lokalutrymmen.

Anslagsposten till serafimerlasarettet har således beräknats till (160 000 + 60 000 =) 220 000 kronor.

Departementschefen. För innevarande budgetår har å fastighetsfondens stat till reparations- och underhållskostnader m. m. anvisats sammanlagt 18 532 000 kronor, därav 16 360 000 kronor beräknats till löpande underhållsarbeten och 2 172 000 kronor till särskilda arbeten av reparations- och underhållskaraktär, vilka icke ansetts kunna rymmas inom det ordinarie reparationsanslaget.

Förvaltningsmyndigheterna har för nästa budgetår hemställt om anvisande av sammanlagt 22 963 500 kronor, innebärande en höjning med 4 431 500 kronor. Av ökningen hänför sig 1 949 500 kronor till det löpande fastighetsunderhållet och 2 482 000 kronor till särskilda arbeten.

Myndigheternas beräkningar av anslagsbehovet för normalt underhåll av fastigheterna kan jag i stort sett godtaga. Jag vill emellertid i detta sammanhang erinra om att den starka återhållsamhet i fråga om statsutgifter, särskilt beträffande utgifter för ändamål av investeringsnatur, som är nödvändig med hänsyn till det allmänekonomiska läget för innevarande budgetår med visst undantag föranlett en allmän reduktion med fem procent av de belopp som förvaltningsmyndigheterna äskat till bestridande av fastig-

heternas löpande underhåll. De skäl som motiverat nämnda reduktion synes alltjämt kvarstå. Jag vill därför förorda, att för budgetåret 1956/57 förhöjd medelsanvisning för löpande fastighetsunderhåll icke medgives annat än i de fall då fastighetsbeståndet utökats. Med hänsyn till det sätt varpå anslagsbehovet för normalt underhåll enligt av riksdagen godtagna principer framräknas, synes medelsanvisningen för nästa budgetår böra beräknas genom en nedskärning av de utav förvaltningsmyndigheterna äskade beloppen med 7 1/2 procent. Undantag synes härvid böra göras dels för posten till beskickningsfastigheternas delfond, vilken avser statens fastigheter i utlandet, dels för posten till de uthyrda lägenheterna vid Drottningholm, Ulriksdal och Haga, vilken från och med budgetåret 1953/54 upptagits till be-
lopp, som i stort sett svarar mot hyresinkomsterna från lägenheterna.

Även myndigheternas äskanden av medel till särskilda arbeten har jag ansett mig böra i nuvarande läge behandla synnerligen restriktivt. I det följande har jag därför endast tillstyrkt vissa såsom oundgängligen nödvändiga ansedda särskilda reparations- och underhållsarbeten.

Under *slottsbyggnadernas delfond* torde med hänsyn till vad jag nyss uttalat angående begränsning av underhållsmedlen för löpande reparations- och underhållsarbeten böra anvisas 722 000 kronor för de kungliga slotten med tillhörande byggnader, 275 000 kronor för de uthyrda lägenheterna vid Drottningholm, Ulriksdal och Haga samt 223 000 kronor för vissa historiska byggnader och byggnadsminnesmärken m. m. För sistnämnda ändamål tillstyrker jag vidare att 72 000 kronor anvisas för utförande av särskilda arbeten. Jag har därvid beräknat 10 000 kronor för uppförande av toalett för allmänheten vid Borgholms slottsruin, 12 000 kronor för modernisering av tillsyningsmannens vid Utmelandsmonumentet bostad, 15 000 kronor för anordnande av brunn m. m. för vaktmästarbostaden vid Läckö slott samt 35 000 kronor för anordnande av en med hänsyn till brandriskerna nödvändig branddamm vid Linnés Hammarby. Under posten till särskilda istandsättningsarbeten förordar jag till en början att medel för nästa budgetår anvisas med 70 000 kronor för fasadputsnings- och dräneringsarbeten vid Tullgarns slott, vilka nu ej längre synes kunna uppskjutas, och med 35 000 kronor för installation av elektrisk uppvärmning och belysning i Ulriksdals slottskapell. Vad därefter beträffar de arbeten å Stockholms slott, för vilka medel äskats, tillstyrker jag 50 000 kronor för modernisering av högvaktsflygeln och 30 000 kronor för vissa arbeten i H. M. Konungens bibliotek, varjämte 115 000 kronor torde böra anvisas för påbörjande av restaureringen av den s. k. stensalen. Totalt skulle således posten uppföras med 300 000 kronor. För hela delfonden beräknar jag sålunda 1 592 000 kronor.

Anslaget till löpande reparations- och underhållsarbeten under *fångvårdsstyrelsens delfond* har jag, med godtagande i och för sig av styrelsens beräkningar och med beaktande av den förenämnda reduceringen av underhållsanslaget, uppfört med 538 000 kronor. — I fråga om de ändamål, till vilka fångvårdsstyrelsen äskat särskilda medel, torde i likhet med vad som skett för innevarande budgetår medel böra beräknas för installation av

alarmanordningar, omläggning av yttertaken vid fångvårdsanstalten å Härlanda och omläggning av värmesystemen vid vissa anstalter. Till dessa ändamål föreslår jag för nästa budgetår en medelsanvisning med oförändrade belopp eller med 15 000 respektive 50 000 och 100 000 kronor. I sistnämnda belopp inräknar jag då av fångvårdsstyrelsen äskade medel för modernisering av värmecentralen vid fångvårdsanstalten i Härnösand. Härutöver kan jag endast förorda anvisning av 30 000 kronor för omläggning av elektriska ledningar och av 50 000 kronor för brandskyddsanordningar vid kolonier och förläggningar. — Totalbeloppet under förevarande delpost skulle sålunda för nästa budgetår komma att uppgå till 783 000 kronor.

Under *beskickningsfastigheternas delfond* har jag gentemot byggnadsstyrelsens beräkning av medelsbehovet för löpande utgifter för onera m. m. endast den erinran, att någon överflyttning till förevarande delfond av kostnaderna för avlöning av fastighetsskötande personal vid vissa beskickningsfastigheter icke bör ske utan en kartläggning av hur dylika kostnader bestriðes för sådana fastigheter i övrigt. Nu ifrågavarande avlöningskostnader torde således för nästa budgetår liksom hittills få belasta utrikesdepartementets anslag. För löpande utgifter för onera m. m. under förevarande delfond beräknar jag till följd härav ett belopp av 305 000 kronor. — Av byggnadsstyrelsen äskat belopp av 650 000 kronor för löpande reparations- och underhållsarbeten kan jag godtaga. För särskilda sådana arbeten tillstyrker jag 45 000 kronor för inhägnad kring beskickningsfastighetens i Ankara tomt och 10 000 kronor för vissa arbeten å beskickningsfastigheten i Helsingfors. Vad beträffar ombyggnadsarbetena inom generalkonsulatet i San Francisco synes medelsanvisningen kunna fördelas på två budgetår. För budgetåret 1956/57 beräknar jag 30 000 kronor. Vidare vill jag förorda att under delposten inräknas ett belopp av 200 000 kronor, vilket efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall må kunna användas för bestridande av kostnader för mera omfattande arbeten i samband med personskiften på chefsposter. — I enlighet med vad jag sålunda tillstyrkt bör posten till reparations- och underhållskostnader m. m. under förevarande delfond uppföras med 1 240 000 kronor.

Beräkningen av medelsbehovet under posten till bränsle och lyse för kansli-lokaler och tjänstebostäder lämnar jag utan erinran. Posten bör alltså upptagas till 450 000 kronor.

Anslaget till allmänna reparationsarbeten under *byggnadsstyrelsens delfond* torde enligt styrelsens beräkningar och med beaktande av den föreslagna allmänna begränsningen av underhållsmedlen uppföras med 7 150 000 kronor. Styrelsen torde på samma sätt som för innevarande budgetår böra bemyndigas att inom ramen härför använda visst belopp för sådana utredningar, som kan medverka till ett rationellt handhavande av fastighetsunderhållet. Styrelsens uppskattning av medelsbehovet för nästa budgetår, 35 000 kronor, lämnar jag utan erinran. — Vad angår de ändamål, till vilka byggnadsstyrelsen i statskrivelsen för nästa budgetår äskat särskilda medel, tillstyrker jag anvisande av 170 000 kronor för slutförande av pågående fasadputsnings- och andra yttre arbeten å nunneklostret och Birgittas sjuk-

hus i Vadstena, 25 000 kronor för utbyte av fönster vid blindinstitutet å Tomtebodan, 100 000 kronor för en reparation av operaterassen, vilken måste utföras i samband med andra inom operafastigheten pågående arbeten, liksom 100 000 kronor för oundgängligen nödvändiga fasadarbeten å nationalmuseum, 45 000 kronor för täckande av kostnader, vilka förskottsvis bestritts av byggnadsstyrelsen, för reparation av brandskador å folkskoleseminariet i Luleå och på Chalmers tekniska högskola samt 150 000 kronor för påbörjande av fasadarbeten och utbyte av fönster på dövstumskolan å Manilla, vilka arbeten icke längre bör uppskjutas sedan en flyttning av dövstumskolan från nuvarande byggnad icke kan anses aktuell. — Vad gäller de i det föregående omnämnda särskilda framställningarna kan jag endast tillstyrka att 30 000 kronor anvisas för inredande av institutionslokaler vid Göteborgs universitet för ämnena nordiska språk och litteraturhistoria med poetik. — Även för nästa budgetår torde med hänsyn till det ekonomiska utbytet särskilda medel böra anvisas till bränslebesparande åtgärder inom det fastighetsbestånd, som styrelsen förvaltar. Jag räknar härför med 200 000 kronor eller samma belopp som för innevarande budgetår. Dispositionen av anslaget torde på samma sätt som för närvarande böra i varje särskilt fall underställas Kungl. Maj:ts prövning. — Till modernisering av landshövdingebostäder har från och med budgetåret 1952/53 anvisats sammanlagt 750 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har framhållit att åtskilliga arbeten av denna art kvarstår och angivit medelsbehovet för nästa budgetår till 250 000 kronor. För nästa budgetår synes beloppet dock kunna begränsas till 100 000 kronor. Då fråga uppkommer att inom ramen härför utföra arbeten, som beräknas draga en kostnad av 50 000 kronor eller mera, bör byggnadsstyrelsen underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning. Utöver de båda fall, som jag nu särskilt nämnt, synes byggnadsstyrelsen böra inhämta Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall att utföra sådana arbeten, som bekostas med underhållsmedel och därvid drager en kostnad överstigande 100 000 kronor. — Delposten under byggnadsstyrelsens delfond torde i enlighet med vad jag nu anfört böra upptagas med sammanlagt 8 070 000 kronor.

Såvitt gäller löpande reparationsarbeten å *generaltullstyrelsens delfond* kan jag i och för sig lämna styrelsens beräkning av medelsbehovet utan erinran. Efter den föreslagna allmänna reduceringen upptages emellertid i staten för nästa budgetår 127 000 kronor eller oförändrat belopp till normala underhållsarbeten. Härutöver förordar jag anvisande av 35 000 kronor för av styrelsen angivna särskilda arbeten. Övriga kostnader härför synes böra bestridas ur de för löpande arbeten tillgängliga medlen. Postens totalbelopp skulle sålunda bli 162 000 kronor. Vad styrelsen anfört i fråga om ianspråktagande av vissa reserverade medel för täckande av uppkomna merkostnader vid reparation av tullverkets bostadshus i Storlien föranleder ingen erinran från min sida.

I fråga om *Uppsala universitets delfond* beräknar jag till normala underhållsarbeten, med beaktande av den generella beskärningen av medelsanvisningen för dylikt ändamål, ett belopp av 1 052 000 kronor. Härutöver förordar jag 25 000 kronor för slutförande av vissa brandskyddsåtgärder. — Un-

der de två senaste budgetåren har anvisats sammanlagt 294 000 kronor för vissa fasadarbeten å universitetsbiblioteket. Enligt tidigare beräkningar skulle för slutförande av dessa arbeten erfordras ytterligare 241 000 kronor. Emellertid har det numera visat sig att en omläggning av bibliotekets tak bör utföras i samband med fasadarbetena. Det ytterligare erforderliga beloppet stiger härigenom till i runt tal 342 000 kronor. Härav torde 200 000 kronor böra anvisas för nästa budgetår. — Delpostens totalbelopp skulle i enlighet med det anförda bli 1 277 000 kronor.

Under *Lunds universitets delfond* torde för fortlöpande underhållsarbeten böra beräknas ett belopp, som efter den av mig förordade schematiska nedräkningen bestämmas till 446 000 kronor. Beträffande äskandena om medel för särskilda arbeten kan jag endast tillstyrka att för nästa budgetår anvisas 47 000 kronor för vissa ändringsarbeten inom farmakologiska institutionen, vilka nödvändiggjorts av den beslutade läkarutbildningsreformen. Posten uppföres således totalt med 493 000 kronor.

För *sjöfartsstyrelsens delfond* beräknar jag för nästa budgetår ett oförändrat belopp av 315 000 kronor för normala underhållsarbeten. Jag vill i anslutning härtill nämna, att jag har för avsikt att sedermera föreslå Kungl. Maj:t uppdraga åt sjöfartsstyrelsen att inkomma med en redogörelse för behovet på längre sikt av underhållsmedel för det byggnadsbestånd, som redovisas under förevarande delfond.

Delposten till reparations- och underhållskostnader under *medicinalstyrelsens delfond* uppför jag — med godtagande av styrelsens beräkningar i och för sig och med förenämnda reducering av det till löpande ändamål äskade beloppet — med 4 447 000 kronor.

Under *karolinska sjukhusets delfond* räknar jag med 494 000 kronor eller oförändrat belopp till löpande ändamål, varav för karolinska sjukhuset 351 000 kronor och för serafimerlasarettet 143 000 kronor. — I fråga om de arbeten för vilka särskilda medel äskats finner jag mig beträffande arbeten vid karolinska sjukhuset kunna tillstyrka att följande belopp anvisas, nämligen 45 000 kronor för inredande av omklädningsrum för personal, 15 000 kronor för vissa ändringsarbeten inom radiumhemmets isotopavdelning i syfte att begränsa strålriskerna samt 65 000 kronor för ombyggnadsarbeten avsedda att förbättra bostadstillgången inom sjukhuset för viss personal, främst ekonomi- och sjukvårdsbiträden. Vad därefter angår särskilda arbeten inom serafimerlasarettet kan jag endast tillstyrka 15 000 kronor för utförande av vissa utav yrkesinspektionen påyrkade ventilationsförbättringar i maskinverkstaden och pannrummet samt 14 000 kronor för nödvändiga ändringar och reparationer inom neurologiska kliniken. Beträffande de särskilda arbeten under delfonden som jag nu lämnat utan tillstyrkan vill jag framhålla, att vissa av dessa arbeten synes vara av så begränsad omfattning att särskild medelsanvisning icke synes böra ifrågakomma. — Posten i sin helhet torde uppföras med sammanlagt 648 000 kronor.

I enlighet med vad jag sålunda tillstyrkt skulle till reparations- och underhållskostnader m. m. för å fastighetsfondens stat redovisade byggnader för

nästa budgetår upptagas sammanlagt 19 477 000 kronor med den fördelning å de olika delfonderna, som framgår av bilagan. Detta innebär en ökning i förhållande till staten för innevarande budgetår med 945 000 kronor.

Avsättning till värdeminskningsskonto

För avskrivning av de å statens allmänna fastighetsfond bokförda tillgångarna tillämpas vissa allmänna, av riksdagen godkända grunder, vilka i huvudsak innebär, att avskrivningen å fondens byggnadsvärden avpassas så, att avskrivningstiden skall utgöra 60 år i normalfall men 40 år för byggnader, beträffande vilka ett extraordinärt avskrivningsbehov anses föreligga (fängelser, sjukhus, forskningsinstitutioner och skolor). Grundavskrivning skall ske i det förra fallet med 25 procent, i det senare med 50 procent; avskrivningen skall i båda fallen fullföljas genom en årlig avsättning till värdeminskningsskonto, beräknad till 1,25 procent. För grundavskrivningen anvisas erforderliga anslag å riksstatens driftbudget under huvudtiteln avskrivning av nya kapitalinvesteringar. Medel till den årliga avsättningen till värdeminskningsskonto anslås å fastighetsfondens stat under förevarande rubrik. Enligt de av 1943 års riksdag godkända grunderna påbörjas den årliga avsättningen först under andra budgetåret efter det under vilket en byggnad färdigställts. Härigenom vinnes den fördelen att statberäkningen bygger på kända förhållanden.

I enlighet med angivna grunder har riksräkenskapsverket vid den slutliga beräkningen av årsavskrivningen för budgetåret 1955/56 upptagit denna årsavskrivning till 8 318 740 kronor.

Vid beräkningen av det belopp, som skall upptagas för avsättning till värdeminskningsskonto å allmänna fastighetsfondens stat för nästa budgetår, bör till de för innevarande budgetår fastställda årsavskrivningarna läggas beloppet av den årliga avskrivningen å under budgetåret 1954/55 tillkomna värden för färdiga byggnader. I övrigt bör vid beräkningen hänsyn endast tagas till de avskrivningsbelopp, som bortfaller på grund av slutförda årsavskrivningar. Riksräkenskapsverket har under iakttagande härav beräknat avsättningsbehovet för budgetåret 1956/57 till 9 399 000 kronor. Fördelningen av detta belopp på de olika delfonderna framgår av bilagan.

Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden

Fängvårdsstyrelsens delfond. Delposten har upptagits med 65 000 kronor eller samma belopp som för innevarande budgetår.

Beskickningsfastigheternas delfond. För innevarande budgetår har delposten, från vilken bestrides kostnaderna för hyra, uppvärmning och belysning m. m. för förhyrda lokaler (tjänstebostäder för sändebud m. fl. samt

kanslielokaler) upptagits med 1 950 000 kronor. För nästa budgetår har byggnadsstyrelsen uppskattat medelsbehovet under delposten till 2 050 000 kronor. I detta belopp ingår egentliga hyres- och arrendeutgifter ävensom övriga löpande årsomkostnader med 1 740 000 kronor, vilket i jämförelse med för innevarande budgetår anvisat belopp innebär en höjning med 225 000 kronor främst till följd av nyförhyrningar och hyresökningar. — Till bestridande av sådana reparations- och underhållsarbeten m. m. som i regel kontraktsevenligt åvilar hyresgäst har för innevarande budgetår beräknats 435 000 kronor, varav 150 000 kronor för normalt underhåll. Detta belopp har under de senaste åren visat sig alltför lågt och har för nästkommande budgetår beräknats till 225 000 kronor. För sådana arbeten som kan uppkomma till följd av nyförhyrningar under året upptages ett belopp av 50 000 kronor. Ytterligare tillkommer 35 000 kronor för installation av luftkonditionering i de förhyrda fastigheterna i Chicago, New Delhi och Peking. För särskilda reparations- och underhållsarbeten skulle sålunda erfordras 310 000 kronor.

Byggnadsstyrelsens delfond. För löpande budgetår har delposten beräknats till 6 600 000 kronor. För nästa budgetår uppskattar byggnadsstyrelsen utgifterna till 7 433 000 kronor, därav 300 000 kronor beräknats för sådana ändrings- och inredningsarbeten m. m., som i regel kontraktsevenligt åvilar hyresgäst.

Generaltullstyrelsens delfond. Anslaget har för nästkommande budgetår upptagits med oförändrat belopp, 70 000 kronor.

Uppsala universitets delfond. För innevarande budgetår är delposten uppförd med 35 000 kronor, vilket belopp synes kunna kvarstå oförändrat.

Lunds universitets delfond. Till följd av hyreshöjningar och viss nyförhyrning synes delposten böra höjas med 5 500 kronor till 45 500 kronor.

Sjöfartsstyrelsens delfond. För nästa budgetår har lotsstyrelsen uppskattat hyresutgifterna till 45 000 kronor, vilket innebär en ökning med 3 000 kronor.

Medicinalstyrelsens delfond. För löpande budgetår har posten beräknats till 27 000 kronor och beräknas för budgetåret 1956/57 till 40 000 kronor.

Karolinska sjukhusets delfond. För innevarande budgetår har delposten upptagits med 190 000 kronor. Direktionen för sjukhuset föreslår för nästa budgetår en uppräknning av posten med 25 000 kronor till 215 000 kronor.

Då jag icke har annan erinran mot myndigheternas förslag än att det för Lunds universitets delfond äskade beloppet bör avjämnas till 45 000 kronor, beräknar jag hyres- och arrendeutgifterna för fastighetsfonden till sammanlagt 9 998 000 kronor.

Ersättning för till statsmyndigheter upplåttna lokaler

Den fastighetsfonden tillkommande ersättningen för till statsmyndigheter upplåttna lokaler bestämmes för samtliga delfonder utom slottsbyggnadernas och byggnadsstyrelsens delfonder så, att full förräntning erhålles å det av respektive delfonder disponerade statskapitalet. Den räntefot, vid vilken full förräntning skall anses vara för handen, har satts till fyra procent. För slottsbyggnadernas delfond upptages av redovisningstekniska skäl en formell överskottspost om 1 000 kronor. Det belopp, som vid fördelningen av ersättningsanslaget under slottsbyggnadernas delfond härigenom blir erforderligt för att balansera nettoutgiften för reparation och underhåll av de under delfonden invärderade byggnaderna, hänföres till sjätte huvudtiteln.

Kapitalbehållningarna den 1 juli 1956 för de olika delfonderna utom slottsbyggnadernas och byggnadsstyrelsens delfonder framgår av följande sammanställning, vilken — i överensstämmelse med vad som tidigare tillämpats — beräknats med utgångspunkt från att vid ingången av budgetåret 1955/56 för investering i ifrågavarande delfonder disponibla medel i sin helhet tagits i anspråk före nämnda budgetårs utgång. Även om de på detta schablonmässiga sätt beräknade överskotten skulle komma att över eller understiga de faktiska, påverkas statsregleringen likväl icke härav, eftersom ersättningsanslagen upptages i anslutning till de beräknade överskotten och sedermera belastas i anslutning till de faktiska överskotten.

Kapitalbehållningarna för fastighetsfondens nämnda delfonder den 1 juli 1956 har sålunda beräknats till följande belopp:

för fångvårdsstyrelsens delfond	15 846 886
för beskickningsfastigheternas delfond	18 633 584
för generaltullstyrelsens delfond	4 696 671
för Uppsala universitets delfond	8 799 463
för Lunds universitets delfond	11 626 046
för sjöfartsstyrelsens delfond	2 250 215
för medicinalstyrelsens delfond	98 904 657
för karolinska sjukhusets delfond	12 439 404

I nästföljande tabell har för här ifrågavarande åtta delfonder sammanförts *dels* de till fyra procent å förenämnda kapitalbehållningar beräknade överskotten, *dels* de i det föregående tillstyrkta utgifterna, *dels ock* de i det följande beräknade inkomsterna. För slottsbyggnadernas delfond har angivits reparationsutgifterna, nyssnämnda formella överskottspost samt de beräknade inkomsterna. Ur dessa uppgifter framräknas så de erforderliga ersättningsanslagen. För fullständighetens skull har i tablån även medtagits de för byggnadsstyrelsens delfond enligt den följande redogörelsen framräknade beloppen.

Delfond	Överskott kronor	Utgifter kronor	Summa kronor	Andra in- komster än ersättnings- anslag kronor	Ersätt- nings- anslag kronor
Slottsbyggnadernas	1 000	1 592 000	1 593 000	528 000	1 065 000
Fångvårdsstyrelsens	635 000	1 072 000	1 707 000	326 000	1 381 000
Beskickningsfastigheternas	745 000	3 920 000	4 665 000	1 054 000	3 611 000
Byggnadsstyrelsens	13 899 000	19 706 000	33 605 000	2 818 000	30 787 000
Generaltullstyrelsens	190 000	290 000	480 000	181 000	299 000
Uppsala universitets	350 000	2 148 000	2 498 000	442 000	2 056 000
Lunds universitets	465 000	753 000	1 218 000	89 000	1 129 000
Sjöfartsstyrelsens	90 000	423 000	513 000	105 000	408 000
Medicinalstyrelsens	3 955 000	7 286 000	11 241 000	1 516 000	9 725 000
Karolinska sjukhusets	500 000	1 684 000	2 184 000	476 000	1 708 000
Summa	20 830 000	38 874 000	59 704 000	7 535 000	52 169 000

Ersättningen till *slottsbyggnadernas delfond* bör för nästa budgetår upptagas med 65 000 respektive 29 000 kronor under fjärde och åttonde huvudtitlarna. Till följd härav bör under sjätte huvudtiteln uppföras (1 065 — 94 000 =) 971 000 kronor eller det belopp som erfordras för att ett formellt överskott å 1 000 kronor skall erhållas å delfonden.

Huvudtitel		Ersättningsanslag			
		till slotts- byggnadernas delfond	till hygg- nadsstyrelsens delfond	till annan delfond	Summa
Andra	huvudtiteln		995 000	¹ 1 381 000	2 376 000
Tredje	»		439 000	² 3 611 000	4 050 000
Fjärde	»	65 000	488 000		553 000
Femte	»		1 632 000		1 632 000
Sjätte	»	971 000	2 154 000		3 125 000
Sjunde	»		1 102 000	³ 299 000	1 401 000
Åttonde	»	29 000	11 502 000	⁴ 2 418 000	13 949 000
Nionde	»		3 912 000		3 912 000
Tionde	»		1 925 000	⁵ 408 000	2 333 000
Elfte	»		6 397 000	⁶ 12 200 000	18 597 000
Tolfte	»		127 000		127 000
Fjortonde	»		114 000		114 000
	Summa	1 065 000	30 787 000	20 317 000	52 169 000

¹ Fångvårdsstyrelsens delfond. — ² Beskickningsfastigheternas delfond. — ³ Generaltullstyrelsens delfond. — ⁴ Därav till Uppsala universitets delfond 1 289 000 kronor och till Lunds universitets delfond 1 129 000 kronor. — ⁵ Sjöfartsstyrelsens delfond. — ⁶ Därav till Uppsala universitets delfond 767 000 kronor, till medicinalstyrelsens delfond 9 725 000 kronor och till karolinska sjukhusets delfond 1 708 000 kronor.

För *byggnadsstyrelsens delfond* beräknas ersättningen till fastighetsfonden med stöd av de kalkylerade hyresvärdena för de olika i delfonden ingående fastigheterna och förhyrda lokalerna, dock att hyresutgifterna för bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen samt försäkringsinspektionen ersättes från inspektionernas specialbudgeter. Byggnadsstyrelsen har i statförslaget verkställt beräkningar rörande ifrågavarande hyresvärden

med uppdelning på olika anslag efter hyresvärdet (hyresutgiften) för lokaler åt de till resp. huvudtitlar hörande statsmyndigheterna. Beträffande de av statsverket förhyrda lokalerna sker numera, jämlikt beslut av Kungl. Maj:t den 8 maj 1953, av redovisningstekniska skäl styrelsens beräkning av de belopp, som årligen skall tillföras förevarande delpost, på grundval av hyresutgifterna för tiden den 1 april—den 31 mars. I beräkningarna av ersättningsanslagen för nästa budgetår, beträffande vilkas detaljer torde få hänvisas till handlingarna i ärendet, kommer summan av anslagen att uppgå till avrundat 30 787 000 kronor, varav 11 502 000 kronor faller på åttonde huvudtiteln.

Med utgångspunkt från ersättningsanslagen från driftbudgeten å sammanlagt 30 787 000 kronor med tillägg av övriga inkomster enligt den föregående sammanställningen å tillhoppa 2 818 000 kronor samt med avdrag av utgifter å sammanlagt 19 706 000 kronor framkommer ett överskott för byggnadsstyrelsens delfond å 13 899 000 kronor.

Ersättningsanslagen torde fördelas å de skilda huvudtitlarna enligt den förestående sammanställningen.

De sålunda beräknade ersättningsanslagen äskas i annat sammanhang denna dag under vederbörande huvudtitlar.

Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden

Förvaltningsmyndigheterna har för budgetåret 1956/57 beräknat förevarande inkomstpost efter samma grunder som för innevarande budgetår. I allmänhet har inkomsterna uppskattats till högre belopp än tidigare med hänsyn till genomförda eller planerade hyreshöjningar.

Med godtagande av myndigheternas beräkningar föreslår jag, att delposten för budgetåret 1956/57 uppföres med 6 735 000 kronor, innebärande en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 1 419 000 kronor.

Diverse inkomster

Under denna delpost anser jag mig efter mindre ändringar av några belopp kunna godtaga förvaltningsmyndigheternas förslag och förordar, att under delposten upptages sammanlagt 800 000 kronor med den fördelning på olika delfonder som framgår av bilagan.

Hemställan

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna bilagda förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1956/57.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bengt Resare

**Förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond
för budgetåret 1956/57**

Inkomster*A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler:*

1. Slottsbyggnadernas delfond	1 065 000	
2. Fångvårdsstyrelsens »	1 381 000	
3. Beskickningsfastigheternas »	3 611 000	
4. Byggnadsstyrelsens »	30 787 000	
5. Generaltullstyrelsens »	299 000	
6. Uppsala universitets »	2 056 000	
7. Lunds universitets »	1 129 000	
8. Sjöfartsstyrelsens »	408 000	
9. Medicinalstyrelsens »	9 725 000	
10. Karolinska sjukhusets »	1 708 000	52 169 000

B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden:

1. Slottsbyggnadernas delfond	320 000	
2. Fångvårdsstyrelsens »	325 000	
3. Beskickningsfastigheternas »	1 053 000	
4. Byggnadsstyrelsens »	2 700 000	
5. Generaltullstyrelsens »	180 000	
6. Uppsala universitets »	25 000	
7. Lunds universitets »	38 000	
8. Sjöfartsstyrelsens »	104 000	
9. Medicinalstyrelsens »	1 515 000	
10. Karolinska sjukhusets »	475 000	6 735 000

C. Diverse inkomster:

1. Slottsbyggnadernas delfond:		
a) Djurgårdsförvaltningens överskottsme- del	150 000	
b) Övriga diverse inkomster	58 000	208 000
2. Fångvårdsstyrelsens delfond		1 000
3. Beskickningsfastigheternas »		1 000
4. Byggnadsstyrelsens »		118 000
5. Generaltullstyrelsens »		1 000
6. Uppsala universitets delfond:		
a) Bidrag från universitetets egendoms- och skogsförvaltning	250 000	
b) Bidrag från Uppsala läns landsting	166 000	
c) Övriga diverse inkomster	1 000	417 000
7. Lunds universitets delfond:		
a) Bidrag från universitetets egendoms- förvaltning	50 800	
b) Övriga diverse inkomster	200	51 000

8. Sjöfartsstyrelsens	delfond	1 000	
9. Medicinalstyrelsens	»	1 000	
10. Karolinska sjukhusets	»	1 000	800 000
			<hr/>
		Summa kronor	59 704 000

Utgifter

A. Reparations- och underhållskostnader m. m.:

1. Slottsbyggnadernas delfond:			
a) Reparations- och underhållskostnader för de kungl. slotten med tillhörande byggnader	722 000		
b) Reparations- och underhållskostnader för uthyrda lägenheter vid Drottningholm, Ulriksdal och Haga	275 000		
c) Reparations- och underhållskostnader för vissa historiska byggnader och byggnadsminnesmärken m. m.	295 000		
d) Vissa iståndsättningsarbeten	<u>300 000</u>	1 592 000	
2. Fångvårdsstyrelsens delfond		783 000	
3. Beskickningsfastigheternas delfond:			
a) Reparations- och underhållskostnader i allmänhet m. m.	1 240 000		
b) Bränsle och lyse för kanslilokaler och tjänstebostäder, <i>förslagsvis</i>	<u>450 000</u>	1 690 000	
4. Byggnadsstyrelsens delfond		8 070 000	
5. Generaltullstyrelsens	»	162 000	
6. Uppsala universitets delfond:			
a) Akademiska sjukhuset	427 000		
b) Övriga fastigheter	<u>850 000</u>	1 277 000	
7. Lunds universitets delfond		493 000	
8. Sjöfartsstyrelsens	»	315 000	
9. Medicinalstyrelsens	»	4 447 000	
10. Karolinska sjukhusets delfond:			
a) Karolinska sjukhuset	476 000		
b) Serafimerlasarettet	<u>172 000</u>	648 000	19 477 000

B. Avsättning till värdeminskningskonto:

2. Fångvårdsstyrelsens	delfond, <i>förslagsvis</i>	224 000	
3. Beskickningsfastigheternas	» , <i>förslagsvis</i>	180 000	
4. Byggnadsstyrelsens	» , <i>förslagsvis</i>	4 203 000	
5. Generaltullstyrelsens	» , <i>förslagsvis</i>	58 000	
6. Uppsala universitets delfond:			
a) Akademiska sjukhuset, <i>förslagsvis</i>	412 000		
b) Övriga fastigheter, <i>förslagsvis</i>	<u>424 000</u>	836 000	
7. Lunds universitets delfond, <i>förslagsvis</i>		215 000	
8. Sjöfartsstyrelsens	» , <i>förslagsvis</i>	63 000	
9. Medicinalstyrelsens	» , <i>förslagsvis</i>	2 799 000	
10. Karolinska sjukhusets	» , <i>förslagsvis</i>	<u>821 000</u>	9 399 000

C. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden:

2. Fångvårdsstyrelsens	delfond, förslagsvis	65 000	
3. Beskickningsfastigheternas	» , förslagsvis	2 050 000	
4. Byggnadsstyrelsens	» , förslagsvis	7 433 000	
5. Generaltullstyrelsens	» , förslagsvis	70 000	
6. Uppsala universitets	» , förslagsvis	35 000	
7. Lunds universitets	» , förslagsvis	45 000	
8. Sjöfartsstyrelsens	» , förslagsvis	45 000	
9. Medicinalstyrelsens	» , förslagsvis	40 000	
10. Karolinska sjukhusets	» , förslagsvis	215 000	9 998 000

Överskott att tillföras riksstatens driftbudget:

1. Slottsbyggnadernas	delfond	1 000	
2. Fångvårdsstyrelsens	»	635 000	
3. Beskickningsfastigheternas	»	745 000	
4. Byggnadsstyrelsens	»	13 899 000	
5. Generaltullstyrelsens	»	190 000	
6. Uppsala universitets	»	350 000	
7. Lunds universitets	»	465 000	
8. Sjöfartsstyrelsens	»	90 000	
9. Medicinalstyrelsens	»	3 955 000	
10. Karolinska sjukhusets	»	500 000	20 830 000
		Summa kronor	59 704 000

BILAGA 22 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1956

KAPITALBUDGETEN

INVESTERINGSPLAN

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTÉN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

Vid 1944 års riksdag beslöts (1944 års statsverksproposition: Kapitalbudgeten: Investeringsplan; riksdagens skrivelse nr 45; proposition nr 276; riksdagens skrivelse nr 464), att kapitalbudgeten skulle fr. o. m. budgetåret 1944/45 erhålla en ändrad utformning av i huvudsak följande innebörd.

För varje statlig kapitalfond fastställs årligen en investeringsstat, på vars ena sida redovisas beloppet av den sammanlagda bruttoinvesteringen i fonden enligt av riksdagen fattade anslagsbeslut och på vars andra sida upptages dels tillgängliga avskrivningsmedel inom fonden (årsavskrivning), dels avskrivningsmedel anvisade över riksstaten (grundavskrivning), dels övriga för investering disponibla kapitalmedel, dels ock i förekommande fall bidrag från särskilda fonder eller kommuner till investeringsföretagens genomförande. Saldot mellan dessa poster anger det nettotillskott av kapitalmedel, som erfordras för de beslutade bruttoinvesteringarnas genomförande, och betecknas investeringsbemyndigande. Investeringsbemyndigandena för de olika kapitalfonderna sammanställs till en investeringsplan, vars summa, sedan avdrag skett för återbetalning av kapitalmedel över fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster och i förekommande fall även från andra fonder, utvisar den totala nettoinvestering av lånemedel, som erfordras för genomförandet av samtliga de av riksdagen beslutade investeringarna. Investeringsplanen utgör kapitalbudgetens utgiftssida enligt riksstaten. På kapitalbudgetens inkomstsida upptages under beteckningen lånemedel en

balanspost med samma belopp som investeringsplanens slutsumma. I specifikationerna till riksstaten upptages för kapitalbudgetens del nämnda inkomsttitel, efter angivna grunder upprättade investeringsstater för samtliga kapitalfonder samt fullständiga anslagsspecifikationer till investeringsplanen.

I samband med ifrågavarande omläggning genomfördes även vissa andra förändringar med avseende på kapitalbudgeten. Redovisningen mot riksstaten av kapitalbudgetanslagen överflyttades från riksgäldskontoret till de fondförvaltande myndigheterna, varvid dessa ålades att vid genomförande av investeringarna i första hand anlita avskrivningsmedel och övriga inom resp. fonder disponibla kapitalmedel och att först när dessa förbrukats utnyttja investeringsbemyndigandena för rekvisition av lånemedel från riksgäldskontoret. För de affärsdrivande verken omändrades därjämte förnyelsefonderna till verkliga värdeminskningsskonton, i samband varmed tillgångsvärdena i verkens bokföring underkastades revision. Hos riksgäldskontoret inestående behållningar av särskilt avsatta förnyelsefonds- och pensionsfondsmedel salderades mot verkens kapitalskuld till statsverket. Slutligen beslöts, att avsättningen till pensionsfonder vid de affärsdrivande verken skulle upphöra. Härvid förutsattes, att man vid bestämmandet av de årliga avskrivningarna i stället skulle taga viss hänsyn till de framtida pensionskostnaderna genom en kollektiv avskrivning av investerade kapitalmedel vid sidan av den för bestämda objekt eller objektgrupper erforderliga avsättningen till värdeminskningsskonto.

Genom beslut den 2 november 1945 (SFS nr 699) förordnade Kungl. Maj:t vidare, att redovisningen vid de affärsdrivande verken utom domänverket skulle omläggas från kalenderår till budgetår.

Vid framläggande av slutligt förslag till investeringsplan för budgetåret 1946/47 förordades i anslutning till av riksräkenskapsverket gjort uttalande i samband med förslag till vissa detaljändringar, att den av 1944 års riksdag beslutade, genomgripande omläggningen av kapitalbudgetsredovisningen finge i sin nuvarande utformning tillämpas under ett flertal budgetår innan frågan om allmän översyn därav upptoges till prövning. Riksdagen uttalade icke någon erinran däremot.

Enligt bifogade utdrag av statsrådsprotokollet (*bilagor 23—32*) har Kungl. Maj:t denna dag fattat beslut om avlåtande till riksdagen av framställningar om investeringsanslag under olika kapitalfonder med följande totala belopp.

I. Statens affärsverksfonder:

A. Postverkets fond	4 601 000	
B. Televerkets fond	254 970 000	
C. Statens järnvägars fond	234 300 000	
D. Statens vattenfallsverks fond	296 000 000	
E. Domänverkets fond	930 900	790 801 900

II. Luftfartsfonden		29 001 000
III. Statens allmänna fastighetsfond		77 254 200
IV. Försvarets fonder:		
A. Försvarets fastighetsfond	95 600 000	
B. Försvarets fabriksfond	<u>3 000 000</u>	98 600 000
V. Statens utlåningsfonder		626 500 100
VI. Fonden för låneunderstöd		172 252 200
VII. Fonden för förlag till statsverket		8 022 000
VIII. Diverse kapitalfonder:		
A. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond	19 916 000	
B. Statens reproduktionsanstalts fond	<u>105 000</u>	20 021 000
		<u>Summa kronor 1 822 452 400</u>

För genomförandet av de i föregående sammanställning upptagna investeringarna å tillhopa 1 823 miljoner kronor skall såsom inledningsvis framhållits i första hand anlitas dels de avskrivningsanslag för ifrågavarande investeringar, som i annat sammanhang denna dag äskas å driftbudgeten, dels tillgängliga avskrivningsmedel inom fonderna och dels övriga å fonderna disponibla kapitalmedel. Avskrivningsmedlen å riksstatsförslagets driftbudget uppgår till 283 miljoner kronor. Enligt från de fondförvaltande myndigheterna lämnade uppgifter kan avskrivningsmedlen inom de å riksstatsförslagets investeringsstater upptagna fonderna uppskattas till sammanlagt 520 miljoner kronor. Övriga kapitalmedel, som beräknas inflyta genom återbetalningar å lån m. m. under de å riksstatsförslagets investeringsstater uppförda fonderna, upptages till sammanlagt 22 miljoner kronor. Det sistnämnda beloppet faller huvudsakligen å fonden för låneunderstöd. Sammanlagt skulle alltså för investeringarnas genomförande i första hand stå till förfogande ($283 + 520 + 22 =$) 825 miljoner kronor. Den närmare fördelningen av nämnda belopp å de olika i investeringsstaterna upptagna fonderna framgår av följande sammanställning.

I. Statens affärsverksfonder:		
A. Postverkets fond	5 301 000	
B. Televerkets fond	205 750 000	
C. Statens järnvägars fond	196 600 000	
D. Statens vattenfallsverks fond	79 500 000	
E. Domänverkets fond	<u>701 000</u>	487 852 000
II. Luftfartsfonden		1 101 000
III. Statens allmänna fastighetsfond		47 015 900
IV. Försvarets fonder:		
A. Försvarets fastighetsfond	70 822 000	
B. Försvarets fabriksfond	<u>3 301 000</u>	74 123 000
V. Statens utlåningsfonder		166 250 000
VI. Fonden för låneunderstöd		25 264 000
VII. Fonden för förlag till statsverket		1 000 000

VIII. Diverse kapitalfonder:

A. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond..	22 053 800	
B. Statens reproduktionsanstalts fond.....	251 000	22 304 800
		<u>Summa kronor</u> 824 910 700

Med ledning av dessa uppgifter kan investeringsbemyndigandena preliminärt beräknas till de belopp som framgår av följande

Förslag till investeringsplan för budgetåret 1956/57

I. Statens affärsverksfonder:		
A. Postverkets fond	— 700 000	
B. Televerkets fond	49 220 000	
C. Statens järnvägars fond	37 700 000	
D. Statens vattenfallsverks fond.....	216 500 000	
E. Domänverkets fond	229 900	302 949 900
II. Luftfartsfonden.....		27 900 000
III. Statens allmänna fastighetsfond		30 238 300
IV. Försvarets fonder:		
A. Försvarets fastighetsfond	24 778 000	
B. Försvarets fabriksfond.....	— 301 000	24 477 000
V. Statens utlåningsfonder		460 250 100
VI. Fonden för låneunderstöd		146 988 200
VII. Fonden för förslag till statsverket		7 022 000
VIII. Diverse kapitalfonder:		
A. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond —	2 137 800	
B. Statens reproduktionsanstalts fond	— 146 000	— 2 283 800
		<u>Säger</u> 997 541 700

Avgår kapitalåterbetalning:

Oreglerade kapitalmedelsförluster.....	543 600 000	
Övrig kapitalåterbetalning	24 380 000	567 980 000
		<u>Summa kronor</u> 429 561 700

Det såsom övrig kapitalåterbetalning i investeringsplanen upptagna beloppet 24 380 000 kronor utgöres av dels återbetalningar å fonden för kreditgivning till utlandet med ett belopp av tillhoppa 11 900 000 kronor, vilket av riksgäldskontoret beräknats inflyta under nästa budgetår i enlighet med kända lånevillkor och amorteringsplaner, och dels återbetalningar å huvudsakligen vissa lånefonder, som i samband med införandet av statlig kreditgaranti överförts till riksbankens förvaltning för att successivt avvecklas, med ett sammanlagt belopp av 12 480 000 kronor. Det må tilläggas, att i budgetredovisningen kommer dessa återbetalningar, i den mån utnyttjade be-

lopp å investeringsanslagen fortfarande finnes, att redovisas bland investeringsstaterna.

Slutlig beräkning av investeringsplanen bör anstå i avvaktan på de definitiva äskanden av investeringsanslag, som kan komma att framläggas under riksdagens lopp.

Stater innefattande specifikation till de sålunda angivna bemyndigandena torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende såsom *bihang*.

Det torde böra erinras om att det i investeringsplanen beräknade låne-medelsbehovet på grund av gällande principer för riksstatens uppställning är av formell innebörd.

Med återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på särskild proposition i ämnet beräkna investeringsplanen för budgetåret 1956/57 jämte därtill fogade stater i enlighet med här framlagda förslag samt

att i riksstaten för nämnda budgetår å kapitalbudgeten beräkna en mot investeringsplanen svarande inkomsttitel sålunda

Lånemedel ..... kronor 429 561 700.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bengt Resare

Förslag till
Investeringsstater för budgetåret 1956/57

I. Statens affärsverksfonder

A. Postverkets fond

Avskrivningsmedel			
inom fonden	5 300 000	Summa investeringsanslag ...	4 601 000
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande..	— 700 000		
	4 601 000		4 601 000

B. Televerkets fond

Avskrivningsmedel			
från riksstaten	1 650 000	Summa investeringsanslag .	254 970 000
inom fonden	204 000 000		
Övriga kapitalmedel	100 000		
Investeringsbemyndigande.	49 220 000		
	254 970 000		254 970 000

C. Statens järnvägars fond

Avskrivningsmedel			
från riksstaten	8 500 000	Summa investeringsanslag .	234 300 000
inom fonden	188 000 000		
Övriga kapitalmedel	100 000		
Investeringsbemyndigande.	37 700 000		
	234 300 000		234 300 000

D. Statens vattenfallsverks fond

Avskrivningsmedel			
från riksstaten	3 000 000	Summa investeringsanslag .	296 000 000
inom fonden	76 400 000		
Övriga kapitalmedel	100 000		
Investeringsbemyndigande.	216 500 000		
	296 000 000		296 000 000

E. Domänverkets fond

Avskrivningsmedel			
inom fonden	700 000	Summa investeringsanslag	930 900
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande..	229 900		
	930 900		930 900

II. Luftfartsfonden

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag ..	29 001 000
från riksstaten	100 000		
inom fonden	1 000 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande..	27 900 000		
	<u>29 001 000</u>		<u>29 001 000</u>

III. Statens allmänna fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag ..	77 254 200
från riksstaten	37 615 900		
inom fonden	9 399 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande..	30 238 300		
	<u>77 254 200</u>		<u>77 254 200</u>

IV. Försvarets fonder

A. Försvarets fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag ..	95 600 000
från riksstaten	59 225 000		
inom fonden	11 596 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande..	24 778 000		
	<u>95 600 000</u>		<u>95 600 000</u>

B. Försvarets fabriksfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag ...	3 000 000
inom fonden	3 300 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande..	— 301 000		
	<u>3 000 000</u>		<u>3 000 000</u>

V. Statens utlåningsfonder

Lånefonden för bostadsbyggande

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	600 000 000
från riksstaten	150 000 000		
Investeringsbemyndigande..	450 000 000		
	<u>600 000 000</u>		<u>600 000 000</u>

Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin

Investeringsbemyndigande.	1 000 000	Investeringsanslag	1 000 000
---------------------------	-----------	--------------------------	-----------

Statens bosättningslånefond

Investeringsbemyndigande.	100	Investeringsanslag	100
---------------------------	-----	--------------------------	-----

Statens lånefond för universitetsstudier

Avskrivningsmedel från riksstaten	6 000 000	Investeringsanslag	6 000 000
--	-----------	--------------------------	-----------

Allmänna studielånefonden

Avskrivningsmedel från riksstaten	9 500 000	Investeringsanslag	9 500 000
--	-----------	--------------------------	-----------

Statens avdiktninglånefond

Avskrivningsmedel från riksstaten	500 000	Investeringsanslag	2 500 000
Investeringsbemyndigande.	2 000 000		
	<u>2 500 000</u>		<u>2 500 000</u>

Fiskerilånefonden

Avskrivningsmedel från riksstaten	250 000	Investeringsanslag	1 000 000
Investeringsbemyndigande.	750 000		
	<u>1 000 000</u>		<u>1 000 000</u>

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Investeringsbemyndigande.	3 000 000	Investeringsanslag	3 000 000
---------------------------	-----------	--------------------------	-----------

Sjöfartsverkets båtlånefond

Investeringsbemyndigande.	500 000	Investeringsanslag	500 000
---------------------------	---------	--------------------------	---------

Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.

Investeringsbemyndigande.	3 000 000	Investeringsanslag	3 000 000
---------------------------	-----------	--------------------------	-----------

Summa investeringsbemyndiganden för statens utlåningsfonder .....

	460 250 100
--	-------------

VI. Fonden för låneunderstöd

Avskrivningsmedel från riksstaten	4 802 000	Summa investeringsanslag .	172 252 200
Övriga kapitalmedel	20 462 000		
Investeringsbemyndigande.	146 988 200		
	<u>172 252 200</u>		<u>172 252 200</u>

VII. Fonden för förlag till statsverket

Övriga kapitalmedel	1 000 000	Summa investeringsanslag ...	8 022 000
Investeringsbemyndigande ..	7 022 000		
	<u>8 022 000</u>		<u>8 022 000</u>

VIII. Diverse kapitalfonder

A. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag ..	19 916 000
från riksstaten	1 953 800		
inom fonden	20 000 000		
Övriga kapitalmedel	100 000		
Investeringsbemyndigande ..	<u>2 137 800</u>		
	19 916 000		<u>19 916 000</u>

B. Statens reproduktionsanstalts fond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	105 000
inom fonden	250 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande ..	<u>146 000</u>		
	105 000		<u>105 000</u>

Säger beträffande samtliga investeringsstater för:

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	1 822 452 400
från riksstaten	283 096 700		
inom fonden	519 945 000		
Övriga kapitalmedel	21 869 000		
Investeringsbemyndigande	<u>997 541 700</u>		
	1 822 452 400		<u>1 822 452 400</u>

BILAGA 23 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1956

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler härefter under justitiedepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar att föreläggas 1956 års riksdag och yttrar därvid följande.

Statens affärsverksfonder

E. Domänverket

I skrivelser den 23 och den 25 augusti 1955 har fångvårdsstyrelsen hemställt om anvisande av anslag under förevarande fond å dels 275 000 kronor till förvärv av fångkolonier, dels 245 000 kronor till nybyggnad av ekonomibyggnader vid fångvårdsanstalter och dels 162 500 kronor till ombyggnad av personalbostadshus vid kolonierna Orretorp och Ollestad. Huvudbyggnaden på Ollestad har därefter nedbrunnit. Frågan om dess ersättande torde få upptagas i annat sammanhang. Då jag inte heller i övrigt är beredd att föreslå anvisande av medel under förevarande anslag för de angivna byggnadsarbetena, skall jag här endast ingå på frågan om anslag till förvärv av fångkolonier.

[1] Förvärv av fångkolonier

För inköp av nya kolonier har investeringsanslag, vars odisponerade del vid ingången av budgetåret 1955/56 uppgick till i runt tal 1 688 000 kronor, anvisats av 1953, 1954 och 1955 års riksdagar. Under innevarande budgetår har inköpts enligt till riksdagen framlagda förslag (prop. 140) egendomarna Tenhult (80 000 kronor), Måshult (125 000 kronor) och Färjestaden (150 000 kronor), varför återstår ett odisponerat belopp av 1 333 000 kronor. Medlen är avsedda för inköp av egendomar till två 50-mannakolonier för vanligt fångförvar och fyra kolonier med omkring 15 platser avsedda för unga fångar.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1955) hemställer, att anslag jämväl för budgetåret 1956/57 beviljas till förvärv av fångkolonier. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 september 1955 har styrelsen anordnat en tillfällig förläggning i Gröttingens by i Revsunds kommun i Jämtlands län. Styrelsen har för detta ändamål av kommunen arrenderat en skolhusfastighet med en areal av 11 570 m² utgörande en avstyckning med registerbeteckningen Bodsjölandet 1³² jämte ett därå uppfört, numera outnyttjat skolhus. Enligt en i avtalet intagen bestämmelse har styrelsen möjlighet att förvärva fastigheten för koloniändamål, varigenom den tillfälliga förläggningen skulle övergå till att bli permanent koloni med 30 platser. Det av kommunen begärda priset har bestämts till 49 750 kronor, därest förvärvet sker före den 1 oktober 1956. Av en till fångvårdsstyrelsens skrivelse bifogad framställning angående anordnandet av en tillfällig förläggning i Gröttingen framgår, att egendomens läge är lämpligt för en koloni, då den dels ligger tillräckligt nära den slutna fångvårdsanstalten i Östersund, dels ock ligger centralt i förhållande till övriga anstalter inom södra delen av norra anstaltsgruppen. För en permanent koloni med 30 platser erfordras emellertid större utrymmen än de som finns i skolhuset. Sålunda behöver åtgärder vidtagas för att bereda bostäder åt befattningshavare, varjämte fritidsområdet behöver utvidgas. Ägaren av en intill skolhustomten gränsande fastighet Bodsjölandet 1¹⁶ med en areal av 23 670 m² har utbjudit denna till försäljning. Den begärda köpeskillingen uppgår till 25 000 kronor, därest fångvårdsstyrelsen önskar förvärva fastigheten före den 1 oktober 1956. Sammanlagda kostnaden för denna koloniegendom skulle alltså uppgå till (49 750 + 25 000) 74 750 kronor.

Styrelsen framhåller att om egendomen skall användas såsom permanent koloni kräves bl. a. vissa ombyggnadsarbeten av befintliga byggnader. För sådant ändamål yrkar styrelsen i annat sammanhang ett anslag av 110 250 kronor.

Fångvårdsstyrelsen hemställer dessutom om medel för anskaffandet av en ny koloni i stället för kolonien Skåltjärnshyttan. Denna är belägen i Värmland och inrättades år 1948. Härvid träffades överenskommelse med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen angående vägarbete och med Billeruds aktiebolag angående skogsarbete. På grund av tillmötesgående från skogs-

ägarnas sida har kostnaderna för koloniens iordningställande ävensom upplåtande av mark och byggnader blivit förhållandevis låga. Kolonien var ursprungligen avsedd som ett provisorium, som skulle upphöra när det väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke att påräkna under de närmaste åren. Även tillgången till skogsarbete börjar bli otillräcklig. Inkomsterna av arbetsdriften ligger också betydligt under vad som är vanligt vid andra liknande kolonier. Det viktigaste är emellertid dels att byggnaderna befinner sig i mycket dåligt skick, dels ock att läget är olämpligt på grund av det avsevärda avståndet från centralanstalten (Långholmen) inom östra anstaltsgruppen. Med hänsyn till de många intagna som är hemmahörande i den del av Svealand som ligger söder om Mälaren föreslår styrelsen att som ersättning för Skåltjärnshyttan inrättas en koloni med 30 platser någonstades i Södermanland eller Östergötland. För inköp av lämplig egendom erfordras ett belopp av 200 000 kronor.

För förvärv av fångkolonier hemställer alltså styrelsen om ett anslag av sammanlagt (74 750 + 200 000) 274 750 kronor, eller avrundat 275 000 kronor.

Y t t r a n d e

Statskontoret framhåller, att en strävan under senare år gjort sig gällande att ersätta 30-mannakolonier med större kolonier för att lättare kunna bemästra fångantalets stora säsongmässiga variationer. Medelsbehovet för budgetåret 1956/57 för förvärv av fångkolonier undandraget sig statskontorets säkra bedömande. I betraktande av det betydande antal kolonieegendomar, som förvärvats under de senaste åren, och då medel redan finnes anslagna för inrättande av ytterligare kolonier, vill ämbetsverket dock ifrågasätta, om icke medelsanvisningen bör begränsas till att endast avse förvärvet av kolonien i Grötingen.

Departementschefen

Som jag förut denna dag i annat sammanhang (II ht s. 79—80) anfört befinner sig fångantalet i kraftig ökning, vilket har medfört avsevärd överbeläggning å ett flertal anstalter. Alla möjligheter att skapa ytterligare vårdplatser måste utnyttjas. Det är emellertid icke en lämplig åtgärd att här för anvisa ytterligare medel under domänfonden. Därigenom blir dessa medel bundna till inköp av jordbruksegendomar. Det har visat sig svårt att, särskilt då det gäller större kolonier, på detta sätt erhålla lämpliga anläggningar. Anvisade medel har därför under långa tider blivit stående på anslaget och fångvården har icke erhållit den av riksdagen åsyftade förstärkningen. Under anslaget bör anvisas medel endast till sådana fastighetsförvärv som med säkerhet kan omedelbart genomföras och som skall bokföras såsom jordbruksegendom.

Av de medel för förvärv av kolonier, som finnes outnyttjade under anslaget och som anvisats av 1953, 1954 och 1955 års riksdagar, synes det, såvitt för närvarande kan bedömas, visa sig genomförbart att upprätta kolonier för unga fängelsefångar vid anstalterna i Västerås, Uppsala, Nyköping och Ystad. Utredning för att anskaffa dessa kolonier, med användande av anslaget, pågår.

Lämpliga åtgärder för att åstadkomma platsutrymmen, motsvarande de redan under anslaget upptagna två 50-mannakolonierna, torde få övervägas i samband med de förslag som bör framläggas för att över huvud taget möta den hastigt stegrade beläggningen. Jag torde få återkomma till denna fråga i annat sammanhang.

Den möjlighet som öppnat sig att förvärva den egendom, varå den tillfälliga förläggningen i Grötingen är anordnad, bör utnyttjas. Anläggningen har nämligen visat sig lämplig för koloniändamål. I samband därmed torde även den av styrelsen omnämnda, intill egendomen gränsande fastigheten om 23 670 m² böra förvärfas. Mot de angivna köpeskillingarna, sammanlagt 74 750 kronor, synes intet vara att erinra.

I enlighet med det anförda bör under förevarande punkt anvisas 74 750 kronor eller i runt tal 75 000 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser angående redovisning av den nyförvärfade egendomen under vederbörliga fonder.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av fångkolonier* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 75 000 kronor.

Statens allmänna fastighetsfond

[2] Ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter

För budgetåret 1954/55 har anslagits ett belopp av 500 000 kronor till Ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter. Vid utgången av sagda budgetår fanns en behållning av 578 528 kronor 77 öre. I avbidan på att byggnadsstyrelsen i samråd med fångvårdsstyrelsen upprättar en generalplan för ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter har icke ur anslaget anvisats några medel — frånsett 14 000 kronor till ändringsarbeten i arbetsterrapilokalerna vid fångvårdsanstalten å Långholmen.

För innevarande budgetår har några ytterligare medel icke anvisats för ändamålet. Vid anmälan av frågan om medelsanvisning för fångvården under statens allmänna fastighetsfond anförde jag, att hinder icke borde möta att anlita anslaget även för om- och tillbyggnadsarbeten vid nyare anstalter, där arbetena är av den mindre omfattning att de icke påverkar fastighetsvärdena (prop. nr 140/1955 s. 144). Mot detta yttrande gjorde riksdagen icke någon invändning.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 24/8 1955) hemställer om ett anslag av 500 000 kronor för budgetåret 1956/57. De arbeten som avsetts med tidigare anslag har i allmänhet varit av mindre omfattning, såsom igenläggning av balkongöppningar, anordnande av arbetslokaler och fritidsutrymmen samt inredning av toaletterum. Då tillgängliga medel torde komma att få disponeras under innevarande budgetår, erfordras för budgetåret 1956/57 ytterligare medel för ombyggnadsarbeten.

Y t t r a n d e

Byggnadsstyrelsen anser, att dispositionen av det äskade anslaget för ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter bör bli beroende av den generalplan för dessa anstalter som är under utarbetande av byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen och som beräknas vara färdig under år 1955.

Departementschefen

Behovet av smärre ombyggnadsarbeten inom fångvården är synnerligen stort. Den generalplan för dylika arbeten, som utarbetats av byggnadsstyrelsen i samråd med fångvårdsstyrelsen, torde komma att ingivas till Kungl. Maj:t inom den närmaste tiden. Det är otvivelaktigt att behållningen på anslaget icke kommer att förslå till de omedelbart aktuella arbetena. Jag förordar därför ett anslag för budgetåret 1956/57 av 400 000 kronor. Beträffande användningen torde detsamma få gälla som för redan anvisade medel under anslaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

[3] Vissa byggnadsarbeten för fångvården

Å kapitalbudgeten för innevarande budgetår har under statens allmänna fastighetsfond anvisats ett investeringsanslag till Vissa byggnadsarbeten för fångvården av 4 565 000 kronor.

De anslagna medlen har beräknats fördelade på sätt framgår av följande uppställning:

Om- och nybyggnadsarbeten vid ungdomsanstalten Skenäs	1 500 000
Utbyggnad av säkerhetsanstalten på Hall	400 000
Två sidoanstalter till säkerhetsanstalten på Hall	1 700 000
Iståndsättande av nyförvärvade kolonier	400 000
Uppförande av verkstadsbyggnad för snickeri vid kolonien Singeshult	110 000
Nybyggnad av personalbostäder vid kolonier	375 000
Uppförande av verkstadsbyggnad vid kolonien Lingatan	80 000

Summa kronor 4 565 000

Vidare har vid utgången av budgetåret 1954/55 förefintliga behållningar å vissa tidigare beviljade investeringsanslag överförts till det nya anslaget:

Om- och tillbyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalter m. m.	513 443: —
Nybyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalter m. m.	318 519: 82
Nybyggnad av personalbostäder vid fångvårdsanstalter m. m. ...	746 398: 53
Utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall	1 200 000: —
	Summa kronor 2 778 361: 35

Till förfogande finnes alltså sammanlagt (4 565 000 + 2 778 361: 35) 7 343 361 kronor 35 öre.

Utom vad gäller de nyss nämnda, inom ramen för 1955/56 års anslag beräknade 400 000 kronor till iståndsättande av nyförvärvade kolonier har beslut av Kungl. Maj:t träffats om användningen av samtliga belopp. Arbetena med anledning av besluten pågår eller kommer att påbörjas inom den närmaste tiden.

Byggnadsstyrelsen (skr. 31/8 1955) hemställer, att medel måtte anvisas för fortsatt utbyggnad av säkerhetsanstalten på Hall samt dess sidoanstalter. Enligt beslut av 1955 års riksdag (prop. 140/1955 s. 144) har uppdragits åt byggnadsstyrelsen att låta igångsätta dels intill en kostnad av 1 600 000 kronor viss angiven utbyggnad av Hallanstalten, för vilken kostnaden totalt beräknats till 10 175 000 kronor, dels ock intill en kostnad av 1 700 000 kronor å kronoegendomen Bondängen inom Mariefreds stad och Berga i Hällby kommun två sidoanstalter till säkerhetsanstalten på Hall, för vilka byggnadskostnaderna totalt beräknats till sammanlagt 9 200 000 kronor. Ovannämnda totalkostnader är beräknade enligt prisläget den 1 juli 1954. Byggnadskostnadsnivån sedan nämnda tidpunkt har stigit med ca 3 % och visar fortfarande stigande tendens. Styrelsen avser att till ett kommande år komma med det äskande som kan föräntas härav.

De av 1954 och 1955 års riksdagar för Hallanstaltens utbyggnad till förfogande ställda medlen om sammanlagt 1 600 000 kronor är i första hand avsedda för uppförande vid anstalten av en sluten avdelning med omslutningsmur samt de yttre arbeten och kulvertar som sammanhänger med byggnadsobjektet. Arbetet med entreprenadhandlingarna för dessa arbeten pågår och avsikten är att desamma, därest igångsättningstillstånd erhålles, skall påbörjas under våren 1956 och avslutas under sommaren 1957. Det av riksdagen godtagna principförslaget omfattar förutom ovannämnda slutna avdelning ett stort antal ny- och ombyggnadsarbeten av olika slag. Av dessa anser byggnadsstyrelsen att avloppsledningen från Håga, reningsverket samt anslutningsledningarna på Hall är av sådan angelägenhetsgrad att de bör utföras redan under budgetåret 1956/57. Kostnaderna för dessa arbeten har sammanlagt beräknats till (100 000 + 200 000 + 75 000) 375 000 kronor. Det framlagda principförslaget i övrigt bör i detalj bearbetas och på grundval härav måste ett genomarbetat skissförslag för arbetenas utförande

upprättas. För detta ändamål erfordras för budgetåret 1956/57 225 000 kronor. För utbyggnad av Hallanstalten erfordras således för denna byggnadsstapp sammanlagt (375 000 + 225 000) 600 000 kronor.

Vad beträffar sidoanstalterna i Mariefred och i Hällby pågår arbetet med entreprenadhandlingarna och avsikten är att arbetena i Mariefred, därest igångsättningstillstånd kan erhållas, skall påbörjas under våren 1956. De beräknas vara avslutade under hösten 1958. Arbetena å sidoanstalten i Hällby beräknas komma att påbörjas i vad avser yttre arbeten sommaren 1956 och i vad avser byggnadsarbeten vid årsskiftet 1956—57 samt antages vara avslutade under sommaren 1959. Vid dylikt förhållande erfordras för nästa budgetår ett sammanlagt belopp av 2 200 000 kronor för den fortsatta utbyggnaden av sidoanstalterna i Mariefred och Hällby.

Byggnadsstyrelsen anhåller alltså sammanlagt om (600 000 + 2 200 000) 2 800 000 kronor för fortsatt utbyggnad av säkerhetsanstalten på Hall jämte sidoanstalter för budgetåret 1956/57.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 24/8 1955) hemställer, att medel måtte för budgetåret 1956/57 anvisas för följande ändamål:

1. Ombyggnadsarbeten vid nyförvärvade kolonier	400 000
2. Om- och tillbyggnad av snickeriverkstaden vid fångvårdsanstalten i Härnösand	180 000
3. Om- och tillbyggnad av snickeri- och mekaniska verkstäder vid fångvårdsanstalten å Härlanda	275 000
4. Nybyggnad av mekanisk verkstad vid kolonien Mäshult	165 000
5. Nybyggnad av mekanisk verkstad vid kolonien Tenhult	165 000
6. Nybyggnad av en förläggingsbyggnad samt en köks- och matsalsbyggnad vid kolonien Ollestad	238 000
7. Nybyggnad av personalbostäder vid ungdomsanstalten Roxtuna	402 000
8. Nybyggnad av personalbostäder vid kolonier	389 000

Summa kronor 2 214 000

M o t i v

1. För innevarande budgetår anvisade medel för ombyggnadsarbeten vid nyförvärvade kolonier beräknas komma att i sin helhet tagas i anspråk under budgetåret. Då ytterligare ett antal kolonier torde komma att förvärfvas, föreslår styrelsen att ett belopp av samma storlek som under innevarande år, 400 000 kronor, ställs till förfogande för detta ändamål. Av beloppet skulle 110 250 kronor användas för ombyggnad m. m. av hus å de två tomter i Grötingen, om vars förvärvande styrelsen i annat sammanhang gjort framställning.

2—3. I anslutning till den generalplan rörande arbetsdriftens upprustning som framlagts av 1951 års fångvårdsutredning i dess betänkande angående räjongplan för fångvården (SOU 1952: 21) föreslog styrelsen år 1954 att medel skulle äskas till om- och tillbyggnad dels av snickeriverkstaden vid fångvårdsanstalten i Härnösand, dels av snickeri- och mekaniska verkstä-

derna vid fångvårdsanstalten å Härlanda. För budgetåret 1956/57 upprepas dessa äskanden — beträffande Härnösand i något minskad omfattning beroende på vissa projekterade ändringar av stadsplanen. Genom dessa arbeten skulle driften — trots oförändrat antal arbetsledare — kunna utökas vid anstalten i Härnösand. Detsamma gäller snickeriverkstaderna vid Härlandaanstalten, medan vid mekaniska verkstaden platsantalet ökar från 20 till 30, varför antalet arbetsledartjänster måste ökas från 2 till 3.

4. Sedan kolonien Mäshult numera förvärvats av fångvården, upptager styrelsen frågan om anordnande av verkstadsdrift vid kolonien. Redan i sina äskanden för innevarande budgetår anhöll styrelsen, att medel måtte beviljas för uppförande vid Mäshult av en ny verkstadsbyggnad för vissa sadelmakeriarbeten, som var avsedda att utföras åt försvaret. Kungl. Maj:t beslöt emellertid sedermera, att avsedda arbeten tills vidare icke skulle överlämnas till fångvården. Vid kolonien Mäshult föreligger emellertid behov av stadigvarande industriell sysselsättning för den del av klientelet som icke lämpar sig för jordbruks- eller grovarbete. Då frågan om anordnande av sadelmakeri icke längre är aktuell, föreslår styrelsen att industridriften inriktas på mekaniskt arbete. Styrelsen framhåller, att ingen av de öppna anstalterna inom gruppen ännu har mekanisk verkstad, under det att snickeri finnes vid två och grovkonfektion vid en koloni. Dessutom kommer en verkstad för skinnarbete att anordnas vid en koloni. Den mekaniska verkstaden bör till en början avses för omkring tio intagna under ledning av en yrkesmästare men bör planeras så att den i en andra etapp kan utbyggas till det dubbla antalet arbetsplatser, varvid ytterligare en yrkesmästartjänst erfordras. Styrelsens arkitekt, som utarbetat förslag till ny verkstadsbyggnad, har beräknat kostnaden för arbetet till 165 000 kronor. Anslag för den erforderliga yrkesmästartjänsten begäres av fångvårdsstyrelsen i annat sammanhang.

5. Även beträffande den numera av fångvården förvärvade kolonien Tenhult upprepar styrelsen sitt förslag från 1954 angående anordnandet av verkstadsarbete vid kolonien. De intagna där har hittills till största delen varit korttidsfångar, som sysselsatts med skogs- och annat grovarbete. Med hänsyn till manbyggnadens beskaffenhet och utrustning borde denna förläggning kunna tagas i anspråk även för långtidsfångar. Härför erfordras emellertid bl. a. att arbetsdriften differentieras genom komplettering med industriell drift. De nytillkomna tillfälliga förläggningarna lämpar sig sannolikt endast undantagsvis för långtidsfångar, som i stället måste hänvisas till bättre belägna och utrustade kolonier. Som ett ytterligare skäl att söka ersätta skogsarbete med verkstadsdrift framhålles, att — särskilt efter tillkomsten av tillfälliga förläggningar — antalet inom fångvården med skogsarbete sysselsatta intagna blivit så stort, att även personer utan tillräckliga förutsättningar för detta arbete måste sysselsättas härmed, varigenom olycksfallsfrekvensen ökat.

Av samma skäl som åberopats beträffande kolonien Mäshult bör verkstadsdriften vid kolonien Tenhult inriktas på mekaniskt arbete. Verkstaden

bör till en början avses för omkring tio intagna under ledning av en yrkesmästare för att senare, om det visar sig behövt, utbyggas till det dubbla antalet arbetsplatser. Kostnaderna har av styrelsens arkitekt beräknats till 165 000 kronor.

6. Vid kolonien Ollestad har en ny förläggingsbyggnad uppförts, vartill 1953 års riksdag anvisat medel. Kolonien har för närvarande 40 platser, varav 17 är inrymda i den ursprungliga mangårdsbyggnaden, som dessutom innehåller kök och matsal för samtliga intagna ävensom tjänstebostad för föreståndaren. Familjebostäder i omedelbar anslutning till bostadsrum för intagna innebär så väsentliga olägenheter, att man numera på olika vårdområden söker undvika denna kombination. Styrelsen föreslår därför att två nya byggnader får uppföras, nämligen en förläggingsbyggnad för intagna med 25 platser — fördelade på elva rum — samt en köks- och matsalsbyggnad. Mangårdsbyggnaden bör sedan efter vissa ändringar tagas helt i anspråk för personalbostäder. Styrelsens arkitekt har beräknat kostnaderna för utbyggnaden till 238 000 kronor.

7. Såsom styrelsen i åtskilliga sammanhang framhållit, är antalet personalbostäder vid Røxtunaanstalten otillräckligt. Anstaltens överläkare har i yttrande den 9 januari 1955 över fångvårdsbyggnadsutredningens betänkande starkt understrukit vikten av att flera familjebostäder med det snaraste kommer till stånd. Om så icke sker, nödgas anstalten arbeta med inkompetent personal eller också begränsa elevbeläggningen till det antal, för vilket utbildad personal står att få. Behovet av familjebostäder om tre rum och kök för yrkeslärare, vårdare och terapeuter kan uppskattas till tolv. Styrelsen föreslår att uppförandet av dessa tolv bostäder uppdelas på två budgetår och att medel ställes till förfogande för nästa budgetår till uppförande av sex personalbostäder om tre rum och kök. Kostnaden för en sådan bostad har av styrelsens arkitekt beräknats till 67 000 kronor. För ändamålet erfordras således ($6 \times 67\,000$) 402 000 kronor.

Fångvårdsfullmäktigen Karlsson framhåller, att det synes önskvärt att det genom vederbörande kommunala förmedlingsorgan undersökes, huruvida kommunen kunde medverka till ökade möjligheter för befattningshavare vid Røxtunaanstalten att erhålla bostadslägenheter.

Styrelsen erinrar i detta sammanhang om att avsikten är att vissa av anstaltens elever skall utbildas i byggnadssnickeri; i personalförteckningen finnes upptagen en yrkeslärare som skall leda arbetet i denna yrkesgren. Om medel beviljas till uppförande av familjebostäder, bör dessa arbetstillfällen i möjlig utsträckning utnyttjas även av anstaltens intagna.

8. För budgetåret 1954/55 framlade fångvårdsstyrelsen en flerårsplan rörande förbättring av bostadsbeståndet vid kolonierna. Styrelsen beräknade då, att behovet kunde angivas till omkring 30 familjebostäder ävensom ett antal enkelrum. För budgetåret 1954/55 anvisade riksdagen medel till sammanlagt sex familjebostäder och sex enkelrum vid kolonier. För budgetåret 1955/56 anvisades 375 000 kronor till fem familjebostäder jämte några enkelrum. Kostnaden för en trerumslägenhet beräknades därvid till i runt tal

65 000 kronor. Styrelsens arkitekt har vid förnyad kostnadsberäkning funnit att kostnaden för en treumslägenhet och ett enkelrum numera måste beräknas till 75 000 kronor för södra eller mellersta Sverige och 82 000 kronor i norra Sverige, beroende på att extra isoleringsarbeten i det senare fallet måste utföras. Styrelsen föreslår att i likhet med innevarande budgetår medel beräknas till fem familjebostäder och några enkelrum, därav tre bostäder i södra och mellersta Sverige och två i norra Sverige. Kostnaden för dessa bostäder blir $(3 \times 75\,000 + 2 \times 82\,000)$ 389 000 kronor. Frågan om utplaceringen av bostäderna på de olika kolonierna torde böra bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av fångvårdsstyrelsen.

Fångvårdsbyggnadsutredningen har i sitt betänkande den 8 december 1954 (stencilerat) angående anstalter för fångvårdens ungdomsklientel framhållit, att en förste läkarbefattning och en tjänst som reparatör bör inrättas å Roxtuna samt att bostad måste uppföras för dessa. Byggnadsstyrelsen har beräknat kostnaderna till 140 000 kronor, respektive 55 000 kronor, i vilka inbegripes yttre ledningar och planering.

Y t t r a n d e

Byggnadsstyrelsen (i anledning av fångvårdsstyrelsens anslagsyrkanden). Det nu framlagda förslaget till om- och tillbyggnad av snickeriverkstaden vid fångvårdsanstalten i Härnösand kan enligt styrelsens åsikt läggas till grund för utförande. Därvid bör dock tillses att tillfredsställande anordningar vidtages mot rymningar från fängelset över den intill fängelsemuren belägna tillbyggnaden. — Vad beträffar förslagen till mekaniska verkstäder vid kolonierna Mäshult och Tenhult samt nybyggnad av förläggningsbyggnad ävensom köks- och matsalsbyggnad vid kolonien Ollestad framhålls, att styrelsen på uppdrag av fångvårdsbyggnadsutredningen för närvarande utreder förslag till öppna anstalter av kolonityp. Därvid avses byggnaderna komma att uppföras av i marknaden förekommande standardiserade byggnadselement. Här föreslagna byggnader vid befintliga kolonier bör, om de anses skola komma till utförande, omarbetas efter motsvarande system. — Det av ungdomsanstaltsutredningen föreslagna antalet personalbostäder vid Roxtuna nedskars av 1951 års Roxtunautredning under den motiveringen, att en del bostäder borde kunna anskaffas i den allmänna hyresmarknaden. Vid uppförande av de beslutade bostäderna utformade byggnadsstyrelsen dessa, inom ramen för anvisade medel, så att ett rum i varje lägenhet skulle kunna avskiljas och i händelse av behov uthyras såsom ungarbostad. Erfarenheten har emellertid hittills visat att en del av tjänsterna vid Roxtuna icke har kunnat besättas i brist på familjebostäder. Byggnadsstyrelsen har i anledning härav för sin del icke något att erinra emot att tolv nya bostäder uppföres vid anstalten. Dessa bostäder bör ur kostnadsbesparingssynpunkt uppföras i ett sammanhang. Kostnaderna för de nya bostäderna kan godtagas under förutsättning att desamma erhåller samma standard som de redan uppförda. — Då fångvårdsstyrelsen icke har någon utbyggd organisa-

tion för handhavande av byggnadsarbeten vid fångvårdsanstalterna synes i varje fall de rena nybyggnadsarbetena böra anförtros åt byggnadsstyrelsen.

Departementschefen

Under förevarande anslag upptages bl. a. medel, som beräknas åtgå till vissa större, av riksdagen redan i princip godkända byggnadsföretag. För budgetåret 1955/56 har således anvisats medel till om- och nybyggnadsarbeten vid ungdomsanstalten Skenäs, utbyggnad av säkerhetsanstalten Hall och nybyggnad av två sidoanstalter till denna. Byggnadsstyrelsen har för det kommande budgetåret icke ansett ytterligare medel för byggnadsverksamheten på Skenäs vara behövliga men har däremot föreslagit en viss medelsanvisning för de övriga nu angivna byggnadsföretagen.

Under anslaget har vidare upptagits vissa mera begränsade byggnadsföretag, vilka i huvudsak avser uppförande eller komplettering av arbetslokaler och personalbostäder vid redan befintliga fångvårdsanstalter.

Fångvårdsstyrelsen har även för det kommande budgetåret föreslagit medelsanvisning för flera olika byggnadsobjekt av detta slag.

Då det gäller att, med beaktande av de allmänna investeringsbegränsningar som bör iakttagas, upprätta en investeringsplan för anslaget, erfordras en avvägning av den medelsförbrukning, som under budgetåret kan komma i fråga för redan beslutade byggnadsföretag, och vidare ett bedömande av vilka nya byggnadsobjekt som bör upptagas och vilka summor som bör beräknas för dessa.

Innan jag uttalar mig härom, torde det emellertid vara lämpligt att i första hand ta ställning till frågan om uppförande av personalbostäder på Røxtuna. Beslut om uppförande av Røxtunaanstalten fattades vid 1951 och 1952 års riksdagar. Vid den förra riksdagen prövades byggnadsföretaget i princip. Riksdagen begärde emellertid då en översyn av kostnaderna för den nya anstalten, och bland de frågor, som ansågs böra ingå i denna översyn, var också i vilken omfattning personalbostäder borde uppföras. Riksdagen förordade i detta sammanhang att överläggningar skulle upptagas med vederbörande kommun om beredande av bostad åt viss del av personalen. Den utredning, som därefter företogs, och vars resultat framlades i en proposition till 1952 års riksdag, kom till den slutsatsen att personalbostäder vid anstalten i princip borde begränsas till att motsvara endast behovet för den personal som på grund av sin tjänst måste bo vid anstalten. Utredningen hade emellertid haft överläggningar med representanter för den kommun, där anstalten är belägen, och därvid hade framgått att det förelåg små utsikter att i den omgivande trakten bereda bostäder för anstaltens befattningshavare. Av detta skäl hade utredningen funnit sig böra inta en mindre restriktiv hållning vid beräkningen av antalet bostäder utan att likväl sträcka sig så långt som den ursprungliga planen för anstalten. Utredningen hade därför skurit ned det ursprungliga förslaget till personalbostäder så att detta, som förut omfattat bostäder för 47 befattningshavare, kom att avse bostäder för 34 befattningshavare. Det förutsattes, att den övriga perso-

nalen i allmänhet kunde bo i Linköping eller dess närhet, och utredningen hade ansett sig kunna utgå ifrån att en icke obetydlig del av personalen komme att rekryteras från Linköping med omgivningar.

Fångvårdsstyrelsen har nu begärt att ytterligare tolv familjebostäder om tre rum och kök skall uppföras för yrkeslärare, vårdare och terapeuter och föreslagit att dessa bostäder skulle uppföras under två budgetår med hälften vardera året. Kostnaderna har beräknats till 67 000 kronor för bostad, varför styrelsen för nästa budgetår begärt 402 000 kronor. Fångvårdsbyggnadsutredningen har föreslagit en bostad för en reparatör.

Erfarenheten under det gångna året har visat att bristen på bostäder vid anstalten skapat svårigheter, då det gällt att till anstalten rekrytera utbildad och erfaren personal. Det har även visat sig nödvändigt att använda vissa av de tillgängliga bostäderna för personalkategorier som förutsatts icke behöva bo vid anstalten. För att ytterligare undersöka möjligheterna att erhålla bostäder till personalen utanför anstalten, har jag under hösten låtit göra hänvändelser både till myndigheter i Linköping och till företrädare för den kommun, där anstalten är belägen. Någon utsikt att erhålla bostäder i kommunen föreligger inte. Vissa befattningshavare bor redan i Linköping och där kan möjligen efter någon tid en eller annan bostad erhållas. Jag har därför efter förnyat övervägande kommit till den uppfattningen att det nu är nödvändigt att uppföra ytterligare familjebostäder. Såsom byggnadsstyrelsen framhållit bör dessa uppföras på en gång och icke delas upp på två budgetår. Antalet bostäder synes emellertid kunna begränsas till åtta. Med hänsyn till att det redan finns ett antal 3-rumslägenheter vid anstalten anser jag att dessa nya lägenheter kan inrättas såsom 2-rumslägenheter. Det har nämligen visat sig vid uttyrande av bostäderna att vissa befattningshavare icke önskar större bostad, medan andra, som har större familj, har behov av ett större utrymme. Det gäller alltså att sörja för ett på lämpligt sätt differentierat bostadsbestånd på anstalten. Därest, såsom jag förut föreslagit, vid anstalten inrättas en befattning som förste läkare erfordras jämväl för denne en tjänstebostad.

Kostnaderna för de åtta 2-rumslägenheter som sålunda bör uppföras vid Røxtuna har av byggnadsstyrelsen beräknats till 60 000 kronor per styck och läkarbostaden kostar enligt samma beräkningar 145 000 kronor eller alltså i runt tal tillhøpa 600 000 kronor. Denna summa bör alltså beräknas för uppförande av bostäder på Røxtuna. Dock vill jag understryka, att kostnaderna för de angivna bostadshusen synes vara alltför høga, varför i fortsättningen alla ansträngningar bör inriktas på att bringa dessa kostnader i närmare överensstämmelse med de belåningsvärden, som Kungl. Maj:t genom beslut den 16 december 1955 fastställt för egnahemslån till en- och tvåfamiljshus.

Med hänsyn till det allmänna behovet av återhållsamhet på investeringsområdet och svårigheten att forcera större nyanläggningar torde investeringarna för den fortsatta byggnadsverksamheten på Hall med sidostalter böra något begränsas i jämførelse med det föreslagna beløppet och bestämmas till 2 400 000 kronor.

Beträffande de förslag till nya investeringar, som föreligger, torde det i första hand vara angeläget att ombyggnadsarbete kommer till stånd vid den nya kolonien Grötningen (Bodsjölandet 1¹⁶ och 1³²). Kostnaderna härför, som beräknas till 110 250 kronor, torde emellertid i första hand böra utgå ur den post på 400 000 kronor, som inom anslaget för budgetåret 1955/56 upptagits för om- och tillbyggnadsarbeten i samband med förvärv av kolonier. Med hänsyn härtill och då ytterligare medel står till förfogande på denna post anser jag det icke behövt att för det kommande budgetåret beräkna medel för sådana om- och tillbyggnadsarbeten.

Medelsanvisning till arbetslokaler är av stor betydelse, då det gäller att bereda de intagna lämpligt arbete. Det har särskilt under senare år visat sig nödvändigt att upprätta lokaler för verkstadsdrift vid kolonier. I enlighet härmed bör nybyggnad komma till stånd för en mekanisk verkstad vid kolonien Mäshult. Kostnaderna beräknas till 165 000 kronor. Såsom byggnadsstyrelsen uttalat bör denna byggnad uppföras av standardiserade byggnads-element.

I detta sammanhang vill jag framhålla att den pågående byggnadsverksamheten på olika områden inom fångvården erbjuder många former av samsättning som väl lämpar sig för de intagna. Det torde även ur ekonomisk synpunkt vara angeläget att de intagnas arbetskraft, då så lämpligen kan ske, tillvaratas vid uppförande av fångvårdens byggnader. Den avgörande synpunkten bör vara att arbetsdriften inom fångvården i främsta rummet har vårduppgifter och att därför de tillfällen till ett konstruktivt arbete, som erbjuder sig, bör tas till vara i all den utsträckning det lämpligen kan ske. Detta bör gälla både vid sådana byggnadsföretag, som uppdrages åt byggnadsstyrelsen och i allmänhet utbjudes på entreprenad, och vid den byggnadsverksamhet, för vilken fångvårdsstyrelsen har det omedelbara ansvaret.

Såsom jag redan framhållit har huvudbyggnaden vid kolonien Ollestad nyligen nedbrunnit. Frågan om ersättningsbyggnad för denna torde få anmälas i annat sammanhang. Med hänsyn härtill är jag icke nu beredd att upptaga frågan om uppförande av byggnader vid anstalten.

Såsom jag vid tidigare tillfällen framhållit är det angeläget att personalen vid kolonier erhåller lämpliga bostäder. I enlighet med vad fångvårdsstyrelsen föreslagit torde ytterligare fem familjebostäder och några enkelrum böra uppföras. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av fångvårdsstyrelsen bestämma om utplaceringen av dessa bostäder på olika kolonier. Kostnaderna för bostäderna har beräknats med utgångspunkt från att tre bostäder skulle placeras i södra och mellersta Sverige och kosta 75 000 kronor styck samt två bostäder uppföras i norra Sverige och kosta 82 000 kronor styck, sammanlagt i runt tal 380 000 kronor. Även beträffande dessa bostäder bör gälla vad jag nyss anfört om nedbringande av kostnaderna för bostäderna på Roxluna.

I enlighet med det anförda skulle det sammanlagda medelsbehovet uppgå till (600 000 + 2 400 000 + 165 000 + 380 000) 3 545 000 kronor.

Med avseende å den angivna fördelningen torde få gälla, att den icke skall vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas rationella bedrivande eller eljest ur ekonomiska synpunkter kan finnas lämpligt torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst, av riksdagen godkänt ändamål kunna ske under förutsättning dels att medel finnes disponibla under anslaget och dels att den av statsmakterna godkända kostnadsramen för ändamålet i fråga icke överskrides. I den mån, som jag förutsatt, kostnaderna för personalbostäder kan nedbringas, bör överskottet i första hand tillföras utbyggnaden av Hall jämte sidoanstalter.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för fångvården* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 545 000 kronor.

[4—5] **Ersättningsanstalt för kvinnofängelset i Växjö, m. m. Ersättningsanstalter för Långholmen, m. m.**

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag den 29 april 1954 särskilda sakkunniga för att utreda frågan om förnyelse av anstaltsbeståndet inom fångvården samt framställa härav påkallade rekommendationer och förslag. De sakkunniga (fångvårdsbyggnadsutredningen) har med skrivelse den 2 november 1955 överlämnat förslag till *dels* ersättningsanstalt för kvinnofängelset i Växjö, *dels ock* till ersättningsanstalter för Långholmen. Dessa förslag är för närvarande föremål för remissbehandling. Av denna anledning bör anslagen nu upptagas med allenast beräknade belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till

a) *Ersättningsanstalt för kvinnofängelset i Växjö, m. m.* för budgetåret 1956/57 beräkna ett investeringsanslag av 1 290 000 kronor;

b) *Ersättningsanstalter för Långholmen, m. m.* för budgetåret 1956/57 beräkna ett investeringsanslag av 1 740 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sverker Jonson

BILAGA 24 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1956

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Ministern för utrikes ärendena anmäler härefter under utrikesdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å riksstaten för budgetåret 1956/57 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond

1. **Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen.** I enlighet med vad som förutsattes i anslutning till det av riksdagen lämnade bemyndigandet att inom ramen för anvisade medel inköpa, uppföra och iståndsätta samt försälja fastigheter för utrikesrepresentationen (prop. 1952: 152; SU 106; rskr 209) torde jag inledningsvis få redogöra för de åtgärder, som i här ifrågavarande hänseenden vidtagits under år 1955. I föregående års statsverksproposition (bil. 24 s. 2) lämnades en redogörelse för dispositionen av de för budgetåren 1952/53—1954/55 till Kungl. Maj:ts förfogande ställda investeringsanslagen om sammanlagt 4 800 000 kronor. Härvid redovisades per den 31 december 1954 ett ännu icke ianspråktaget belopp om 367 000 kronor. Med utnyttjande av detta belopp har numera den i nämnda proposition berörda fastighetsfrågan i Pretoria lösts genom inköp av en fastighet. Kostnaden för detta förvärv inklusive vissa iståndsättnings- och moderniseringsarbeten uppgick till 275 000 kronor. Vid utgången av budgetåret 1954/55 redovisades sålunda en behållning om 92 000 kronor å det förenämnda anslagsbeloppet.

Sedan för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 965 000 kronor, disponerade Kungl. Maj:t sålunda för ifrågavarande ändamål den 1 juli 1955 ett sammanlagt belopp om 1 057 000 kronor. Därav har hittills anvisats ett belopp av 65 000 kronor för vissa i samband med förvärvet av beskickningsfastighet i Mexico förutsedda ändrings- och moderniseringsarbeten. Behållningen den 31 december 1955 utgör sålunda 992 000 kronor.

Bland de i 1955 års statsverksproposition upptagna fastighets- och lokalfrågorna, vilka enligt ett av utrikesdepartementet i samråd med byggnadsstyrelsen upprättat förslag avses efter hand skola lösas, uppräknades även Belgrad, Berlin, Dublin och Rio de Janeiro. För Dublin undersöker byggnadsstyrelsen möjligheterna att inköpa tomt under innevarande budgetår medan själva nybyggnadsfrågan torde få föreläggas riksdagen vid senare tillfälle. Beträffande Rio de Janeiro eftersträvas en lösning under innevarande budgetår, varvid det enligt föreliggande beräkningar likväl förutses, att medel måste tagas i anspråk även från nästkommande budgetårs anslag.

På departementets fastighetsprogram kvarstår som nyss nämnts Belgrad och Berlin. Därtill kommer det angelägna behovet att uppföra en beskickningsfastighet i New Delhi. Sedan riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning i statsverkspropositionen 1954 (bil. 24 s. 2) anvisat ett investeringsanslag å 575 000 kronor till förvärv av tomt m. m. för beskickningen i New Delhi, har Kungl. Maj:t under budgetåret 1954/55 inköpt en tomt avsedd för såväl kanslilokaler som sändebuds- och personalbostäder. Byggnadsstyrelsen har verkställt vissa utredningar, främst syftande till att klarlägga de med byggnadsföretagets genomförande förbundna kostnaderna, vilka i detta fall måste bli starkt beroende av de särskilda förhållandena på platsen. Med ledning av dessa utredningar samt efter inhämtande av uppgifter från orten och samråd med svensk entreprenadfirma med erfarenheter från byggnadsverksamhet i Orienten, har styrelsen enligt gjorda förhandsberäkningar uppskattat kostnaden till ca 3,5 miljoner kronor med en sammanlagd projekterings- och byggnadstid av mellan 2 och 3 år.

Även andra behov kan snabbt bli aktuella under de närmaste budgetåren, varvid de olösta fastighetsfrågorna i Prag, Lima och Teheran särskilt bör nämnas. Såsom framhålles i tidigare propositioner i ämnet, kan beräkningen av medelsbehovet därvid icke utgå från vissa konkreta förslag. Medelsanvisningen torde i stället få grundas på allmänna statsfinansiella bedömanden, under beaktande av att Kungl. Maj:t har medel till förfogande för ett rationellt genomförande av det fastighetsprogram, varom här är fråga. Det är uppenbart, att i det föregående angivna — främst då New Delhi — och eventuellt nytillkommande fastighetsfrågor tillsammans äro av alltför betydande omfattning för att kunna lösas inom ramen för de anslag, som kan beräknas stå till förfogande under nästkommande budgetår. Med hänsyn till den allmänna återhållsamhet, som i dagens ekonomiska läge måste prägla medelsäskandena, anser jag mig efter närmare övervägande böra föreslå, att förevarande investeringsanslag för budgetåret 1956/57 uppföres med ett belopp av 1 900 000 kronor.

Till frågan om anvisande av medel till sådana konkreta fastighetsobjekt, vilka är av sådan karaktär att de i vanlig ordning bör underställas riksdagens prövning, återkommer jag under anslagspunkt 2.

Ytterligare uppgifter ägnade att belysa förevarande och följande anslagsfråga torde, om så befinnes erforderligt, få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 1 900 000 kronor.

2. Inköp och iståndsättande av beskickningsfastighet i Budapest. För beskickningen i Budapest tillgodoses för närvarande behovet av kanslilokaler ävensom bostäder för tjänsteförrättande sändebud och svensk personal genom förhyrning av en Svenska Tändsticksaktiebolaget tillhörig fastighet. Denna, vilken förutom kanslilokaler inrymmer 8 bostadslägenheter, har nu utjudits till försäljning och kan av svenska staten förvärfvas för ett belopp av 200 000 kronor. Härutöver tillkommer kostnader för lagfart m. m. ävensom för oundgängligen nödvändiga reparationsarbeten om sammanlagt 100 000 kronor. De totala utgifterna för genomförandet av ifrågakvarande förvärv skulle följaktligen uppgå till 300 000 kronor.

Då ett förvärv av Tändsticksaktiebolagets fastighet skulle innebära en ekonomiskt fördelaktig lösning av beskickningens lokalproblem samt även tillstyrkts av byggnadsstyrelsen, förordar jag, att ett investeringsanslag nu äskas för nämnda ändamål. Jag hemställer följaktligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp och iståndsättande av beskickningsfastighet i Budapest* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kronor.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Carl-Henric Nauckhoff

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 4 januari 1956.*

Närvarande

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Torsten Nilsson, anmäler under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57 och anför därvid följande.

[1] Inledning

Fortifikationsförvaltningen, flygförvaltningen och försvarets fabriksstyrelse hemställer i sina medelsäskanden för budgetåret 1956/57 om investeringsanslag under försvarets fonder med sammanlagt 317,725 miljoner kronor, varav 308,925 miljoner kronor under försvarets fastighetsfond och 8,8 miljoner kronor under försvarets fabriksfond. Av investeringarna under fastighetsfonden hänför sig 49,515, 7,45 och 66,5 miljoner kronor till respektive arméns, marinens och flygvapnets delfond samt 185,46 miljoner kronor till befästningars delfond.

I fråga om medelsäskandena för kasernbyggnader m. m. för armén, marinen och flygvapnet har fortifikationsförvaltningen i sina äskanden för nästa budgetår utgått från de belopp som för budgetåret 1956/57 angivits såsom årskvoter i överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling. För arméns och flygvapnets vidkommande äskas härutöver medel för att till någon del kompensera den ned-

skärning i förhållande till de i utredningen angivna beloppen, som de för innevarande budgetår anvisade anslagen för kasernbyggnader m. m. innebär. Sålunda äskas för kasernbyggnader m. m. för armén 34 miljoner kronor, för marinen 6,65 miljoner kronor (inklusive kostnader för utbyggnaden på Berga i samband med utflyttningen av Stockholms örlogsbas) och för flygvapnet 14,7 miljoner kronor.

Under arméns delfond äskar fortifikationsförvaltningen härjämte 2,9 miljoner kronor för den beslutade nya verkstadsbyggnaden för Stockholms tygstation, 0,75 miljon kronor för reningsanläggningar m. m. för avlopp vid artilleriskjutskolan och Södermanlands pansarregemente samt 3,5 miljoner kronor för nya lokaler m. m. för försvarets forskningsanstalt.

Under flygvapnets delfond äskar flygförvaltningen 3,2 miljoner kronor för anläggningar för el- och teleutrustning och 39,7 miljoner kronor för fortsatta arbeten för flygfält m. m. enligt 1953 års flygfältsplan.

Slutligen äskas under försvarsgrenarnas delfonder medel för genomförande av markförvärv för armén, marinen och flygvapnet med sammanlagt 18,065 miljoner kronor.

De under befästningars delfond äskade medlen avses huvudsakligen för fortsatta arbeten inom de under de olika anslagen upptagna byggnadsprogrammen. För markförvärv för befästningar äskas 1,55 miljoner kronor.

Fortifikationsförvaltningen framhåller ånyo den betydande eftersläpning som föreligger i fråga om investeringsanslagen för förråd, fortifikatoriska anordningar m. m. jämfört med anslagen för materielanskaffningar under driftbudgeten. Den krigsmateriel av olika slag, som tillföres försvarsmakten, måste då det gäller vissa vapen och instrument uppställas i härför avsedda befästningar. Anskaffningen förlorar eljest ur försvarssynpunkt en mycket stor del av sitt värde. Övrig dyrbar och i krigstid oersättlig materiel måste kunna lagras på ett betryggande sätt. Med de senaste årens begränsade investeringsanslag är detta emellertid icke möjligt.

Fortifikationsförvaltningen framhåller vidare nödvändigheten av att nya byggnadsobjekt kan påbörjas i samma takt som pågående blir färdiga eller närmar sig sin fullbordan. Med nuvarande anslagstilldelning är detta icke möjligt. Följden har blivit en alltmer tilltagande försening av viktiga byggnadsprogram. Ur krigsberedskapssynpunkt är detta särskilt allvarligt inom vissa objektgrupper, där de olika anläggningarna ingår såsom led i ett sammanhängande system, t. ex. luftbevakningen.

Den begränsade anslagstilldelningen inverkar även menligt på planmässigheten i fortifikationsförvaltningens verksamhet och medför svårigheter särskilt i fråga om den tekniska och administrativa personalen. En stor del av denna personal har under årens lopp förvärvat avsevärda kunskaper och erfarenheter beträffande de speciella problem, som är förknäpade med komplicerade befästningsarbeten. Därest icke anslagen under

befästningars delfond för budgetåret 1956/57 ökas i förhållande till anslagen för budgetåret 1955/56 måste personalen minskas genom uppsägningar eller frivillig avgång. Vid en senare eventuell ökning av byggnadsverksamheten måste ny personal anställas, varvid denna personal måste utbildas och bibringas erfarenhet och rutin innan den kan arbeta med önskvärd effekt.

I fråga om anläggningarna under befästningars delfond har en allmän uppräknig av totalkostnaderna för de olika byggnadsprogrammen företagits. Uppräkniggen utgör 12 % på kostnaderna för efter den 1 april 1952 kvarstående arbeten. Fortifikationsförvaltningen anför härom bland annat följande.

Sedan 1952 har vissa förhållanden på byggnadsmarknaden inträffat som nödvändiggör en allmän uppräknig av kostnaderna för pågående och beslutade byggnadsföretag under befästningars delfond. Ehuru dessa förhållanden till sina grunddrag varit kända tidigare har det icke ansetts möjligt att precisera därav föranledda kostnadsökningar. Då nu ett flertal anläggningar närmar sig sin fullbordan och preciserade krav från byggnadsentreprenörerna inkommit har förvaltningens byggande organ ansett det möjligt att genom statistik och efterkalkyl med någon säkerhet bedöma de verkliga totalkostnaderna för olika anläggningar.

Arbetsobjekten inom befästningars delfond är i vissa avseenden särpräglade. Arbetena är ofta av sådan omfattning att deras färdigställande tager flera budgetår i anspråk. Under utförandet kan man skilja på tvenne från varandra ganska skarpt avgränsade arbetsmoment, dels sprängningsarbeten och dels betong-, murnings- och inredningsarbeten. Dessa båda grupper av arbeten kräver var för sig olika slag av arbetskraft samt olika maskinutrustning. Arbetsplatserna är ofta avsides belägna och ansluter endast sällan till tätortsbebyggelse. Allt detta gör att befästningsarbetena blir särskilt känsliga objekt då variationer eller svårigheter uppstår på arbetsmarknaden.

I det följande angivna förhållanden har i högre eller lägre grad bidragit till att fördyra de arbeten, varom här är fråga.

1. De verkliga löner som utbetalats har varit högre än de avtalsenliga, efter vilka fortifikationsförvaltningen gjort sina beräkningar.

2. Med hänsyn till arbetsplatsernas belägenhet har det sällan funnits arbetskraft i erforderlig utsträckning på arbetsorten, varför det blivit nödvändigt att utbetala traktamenten m. m.

3. Nedskärningar i byggnadskvoten för befästningsarbeten har medfört att byggnadsverksamheten måst inskränkas. I regel har detta skett så att berggrundens inbyggnad uppskjutits. Det utsprängda berget har därigenom längre eller kortare tid lämnats utan kontinuerlig tillsyn, varvid det ofta blivit nödvändigt att vidtaga dyrbara förstärkningsarbeten.

4. Restriktionerna på arbetsmarknaden har i avsevärd grad inriktats på att begränsa arbetskraftbehovet under sommarhalvåret. Då denna tid är den för byggnadsverksamheten mest lämpade följer att byggnadskostnaderna måste stiga.

5. I anbud för byggnadsentreprenader grundas anbudssumman bland annat på den förutsättningen att viss arbetsstyrka av normal kvalitet står

till förfogande. Varje inskränkning, kvantitativt eller kvalitativt, medför automatiskt kostnadsstegring. Under de aktuella åren har av arbetsmarknadsläget betingade restriktioner medfört att i byggnadstillstånden i regel föreskrivits dels en kvantitativ minskning av den erforderliga arbetsstyrkan och dels att äldre eller i annat avseende kvalitativt sämre arbetskraft än vad som kan anses normalt måste användas.

6. Enligt efter den 1 april 1954 gällande kollektivavtal har en stegring skett i arbetslönerna beträffande vissa arbeten under jord.

7. För perioden den 1 april 1954—den 1 april 1955 har kostnaderna för byggnadsarbeten stigit, vilket framgår av att byggnadskostnadsindex, som de senaste åren varit i stort sett oförändrat, undergått en mindre höjning för nämnda period.

Samtliga ifrågavarande arbeten träffas emellertid icke av alla prisfördyrande omständigheter. Vidare har kostnaderna i vissa fall kunnat sänkas genom att den fortifikatoriska byggnadstekniken utvecklats. Med hänsynstagande till samtliga här berörda förhållanden räknar fortifikationsförvaltningen med en genomsnittlig kostnadsökning av 12 %.

Byggnadskvoten för försvaret har genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 december 1955 fastställts till 90 miljoner kronor för år 1956.

Överbefälhavaren anför (skr. ^{21/12} 1955) att nämnda kvot icke på långt när kommer att förslå för de byggnadsbehov som föreligger. Konsekvenserna härav är enligt överbefälhavaren så allvarliga att en närmare redogörelse för desamma ansetts böra lämnas. Överbefälhavaren anför härom i huvudsak följande.

I utredningen rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknades det totala investeringsbehovet för tioårsperioden 1955/56—1964/65 till 2,205 miljarder kronor eller genomsnittligt 220,5 miljoner kronor per år. Dessa investeringar har bedömts nödvändiga för att ge försvaret erforderlig effekt i krig, samtidigt som de utgör en förutsättning för i vissa fall redan beslutade organisationsförändringar och materielanskaffningar. Överbefälhavaren framhåller särskilt att sådana åtgärder, som rimligen kan anstå till en eventuell beredskapsperiod, icke medtagits bland de i utredningen föreslagna investeringarna.

Den budget, som fastställdes för innevarande budgetår, innebär beträffande anslagen på driftbudgeten en minskning i förhållande till förslaget enligt förenämnda utredning med cirka 6 %. Samtidigt är motsvarande minskning inom kapitalbudgeten omkring 46 %. Därtill kommer att kapitalbudgeten även under de närmast föregående budgetåren beskurits avsevärt hårdare än driftbudgeten. Redan nu föreligger sålunda en allvarlig eftersläpning i fråga om erforderliga investeringar i förhållande till redan beslutade organisationsförändringar, materielanskaffningar m. m. Investeringsbegränsningen är kännbar inom praktiskt taget hela försvaret.

Inom armén är de åtgärder, som kan vidtagas för att effektivisera utbildningen, otillräckliga. En förutsättning för att den relativt korta utbildningstiden skall kunna ge erforderligt utbyte är bland annat att tillgång finnes till lektionssalar och utbildningsanordningar. Detta behov kan för närvarande icke tillgodoses i tillräcklig omfattning. Det program som framlagts för att tillgodose behovet av förråd, dels för den materiel som är under leverans eller som beställts enligt arméns materielprogram, dels som

ersättning för olämpliga lokaler och dels för att öka mobiliseringssäkerheten genom en ökad utspridning av mobiliseringsförråd, har icke kunnat följas. Med den nu fastställda byggnadskvoten kommer inte ens den beställda materielen att kunna omhändertagas i erforderlig omfattning. Kostnaderna för underhåll och vård kommer att öka. De förläggningslokaler m. m., som armén för närvarande förfogar över, är i många fall otidsenliga. Rent byggnadstekniska brister i form av utdömda värmeanläggningar m. m. förekommer i oroväckande omfattning. Inga möjligheter föreligger med nuvarande anslag att rätta till dessa förhållanden och ge de inkallade den standard i fråga om förläggning m. m., som inom samhället i övrigt anses självklar.

För marinens del föreligger motsvarande brister i fråga om utbildningsanordningar och förråd med menliga följder för personal och materiel. Särskilt allvarlig är dock den investeringsbegränsning, som drabbat kustartilleriet. Med de anslag, som hittills beviljats för utbyggandet av kustartilleribatterier, blir resultatet att den av 1953 års riksdag beslutade 6-årsplanen för kustartilleriet (ingående i marinens plan för anskaffning av vapenmateriel m. m.) knappast hinner fortifikatoriskt påbörjas före den tidpunkt, då den borde ha varit avslutad. Begränsningen av försvarets byggnadskvot för 1956 medför, att redan beställda kustartilleripjäser i samband med leveransen måste läggas upp provisoriskt utan att komma till användning. Vidare kommer marinens radarorganisation de närmaste åren alltjämt att förete luckor, trots att erforderlig radarmateriel finnes anskaffad. För flottans del kan, bortsett från de tunnelanläggningar som är under utbyggnad och som samtliga startades före år 1954, inga nya sådana anläggningar utföras. Flyttningen av Stockholms örlogsbas, som är nödvändig ur krigsberedskapssynpunkt och önskvärd även av andra skäl, måste — trots att riksdagen redan i princip beslutat att flyttningen skall komma till stånd — ställas på framtiden.

För flygvapnets del innebär den fortsatta investeringsbegränsningen, att den pågående utbyggnaden av flygbaserna nu måste ske i avsevärt långsammare takt än under de två närmast föregående åren. Denna fördröjning sker trots att 1953 års flygfältsplan ännu icke genomförts mer än till cirka 25—30 %. Konsekvenserna härav är ur krigsberedskapssynpunkt uppenbarligen allvarliga. Det är av avgörande betydelse för flygvapnets operationsfrihet liksom för möjligheterna att i fred utbilda den flygande personalen, att tillräckligt antal baser med erforderliga startbanor och möjligheter till skydd för både personal och materiel kan disponeras. Om så icke är fallet, är det ovisst huruvida vårt kvalitativt högtstående men kvantitativt begränsade flygvapen kan utveckla tillräcklig effekt. Stora brister föreligger också i fråga om hangarer och verkstäder m. m. Som en följd härav måste flygplan med dyrbar radar- och signalutrustning m. m. förvaras utomhus, varigenom kostnaderna för underhåll och vård m. m. ökar. Det program för luftbevakningens utbyggnad, som framlades 1948 och som innefattar de för flygvapnet livsviktiga stridsledningslokaler samt de för hela försvaret nödvändiga radiolänkförbindelserna, har hittills genomförts endast delvis. Byggnadskvoten för 1956 torde icke medge att nya anläggningar påbörjas. Därigenom är möjligheterna till ett effektivt luftförsvaret alltjämt under de närmaste åren begränsade inom stora delar av vårt land.

Det är nödvändigt att genom anskaffning och lagring i fred säkerställa

bland annat ammunitionsbehovet för viss tid efter ett krigsutbrott. Med hänsyn till skydds- och säkerhetssynpunkter måste ammunitionen i regel förvaras i bergförråd. Smärre ammunitionsenheter kan även förvaras i betongförråd eller undantagsvis och under kortare tid i baracker. Med nuvarande investeringsmöjligheter kan praktiskt taget inga nya förråd påbörjas för tiden fram till den 1 juli 1957. Detta innebär att förrådsutrymmen för redan beställd ammunition kommer att saknas då ammunitionen levereras.

Konsekvenserna av att äskandena på kapitalbudgeten icke kan tillgodoses är, som tidigare vid upprepade tillfällen framhållits, synnerligen kännbara. Då nu en förut visserligen för låg men dock någorlunda jämn byggnadsverksamhet för försvaret måste ytterligare inskränkas, innebär detta, att både krigsmaktens effektivitet i krig och dess arbetsförhållanden i fred allvarligt försämras.

Departementschefen

De investeringar som överbefälhavaren i sin utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknat erforderliga för tioårsperioden 1955/56—1964/65 utgör till stor del ett program för inhämtande av en eftersläpning i förhållande till driftbudgeten. Huvuddelen av de föreslagna investeringarna sammanhänger sålunda med av riksdagen redan beslutade organisationsförändringar och materielanskaffningar m. m.

Jag har tidigare i detta sammanhang framhållit att det är angeläget att på längre sikt uppnå en bättre balans mellan driftutgifter och kapitalutgifter. Det ekonomiska läget har emellertid de senaste åren tvingat till en stark begränsning av den statliga investeringsverksamheten. För försvarets vidkommande har detta inneburit att de under de senare åren starkt ökade behoven av kapitalinvesteringar icke kunnat tillgodoses. Investeringsverksamheten för försvaret har de senaste åren hållits inom en i stort sett oförändrad kostnadsram. Sålunda har för budgetåren 1953/54, 1954/55 och 1955/56 anvisats respektive 113,82, 113,85 och 118,25 miljoner kronor. För nästa budgetår är alltså en fortsatt stark begränsning av investeringsverksamheten nödvändig.

Genom den under 1955 företagna nedskärningen med 20 % av försvarets byggnadskvot, ursprungligen 90 miljoner kronor för nämnda år, har en viss eftersläpning av kvot i förhållande till anslagsmedel uppstått. För 1956 har, såsom tidigare berörts, byggnadskvoten fastställts till 90 miljoner kronor. Någon inhämtning av den nämnda eftersläpningen i kvot har i nuvarande ekonomiska läge icke ansetts möjlig. Vid beräkningen av anslagen för nästa budgetår har jag beaktat detta förhållande och sökt anpassa anslagen efter den kvot, som beräknas bli disponibel. De anslag, som jag föreslår för budgetåret 1956/57, är därför sammantagna icke obetydligt lägre än anslagssumman för innevarande budgetår.

Vid bifall till i det följande framlagda förslag om anvisande eller beräkning av anslag under kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57 uppgår

totalbeloppet till 98,6 miljoner kronor, varav respektive 20,7, 2,6, 29,15 och 43,15 miljoner kronor under arméns, marinens, flygvapnets och befästningars delfonder av försvarets fastighetsfond samt 3,0 miljoner kronor under försvarets fabriksfond. Mitt förslag innebär således att de sammanlagda anslagsbeloppen under försvarets fonder minskas med 19,65 miljoner kronor i jämförelse med motsvarande belopp för innevarande budgetår.

De för byggnads- och anläggningsverksamhet avsedda anslagen har, med något enstaka undantag, skurits ned. I flera fall är nedskärningen avsevärd; exempelvis har anslaget för flygfältsarbeten m. m. minskats från 30 till 18 miljoner kronor. Däremot har ökningarna föreslagits i fråga om anslagen för markförvärv. Under försvarsgrenarnas och befästningars delfonder beräknas sålunda investeringsanslag för sammanlagt ej fullt 19 miljoner kronor för markförvärv. Liksom för innevarande budgetår avses emellertid huvudparten av de äskade anslagen för fortsatt utbyggnad av fullträffsäkra utrymmen (förråd för ammunition, drivmedel, tygmateriel m. m., fartygstunnlar, berghangarer, lokaler för luftbevakningsorganisationen, fullträffsäkra uppehållsplatser samt fortifikatoriska anordningar för vapenmateriel och radarutrustning).

Såsom framgår av propositionen 1955:110 angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1955/56 beräknades vissa utgifter under kapitalbudgeten bli nödvändiga i samband med omorganisationen av Upplands regemente m. fl. förband. I det följande har med hänsyn till nämnda omorganisation under arméns delfond beräknats medel dels för byggnadsarbeten dels ock för anskaffning av ett stridsskjutningsområde i trakten av Strängnäs.

Inom den ram för investeringsverksamheten inom försvaret, som under nästa budgetår står till förfogande, blir det icke möjligt att annat än i ringa omfattning påbörja nya byggnadsföretag. Anslagen under befästningars delfond avses nästan uteslutande för fullföljande av de företag som igångsatts de senaste åren. För utflyttningen av Stockholms örlogsvarv i enlighet med riksdagens principbeslut kan några särskilda medel alltjämt icke anvisas. Ifrågavarande beslut torde icke kunna genomföras så länge nuvarande begränsningar av de statliga investeringarna måste bibehållas. För fortsatt planläggning av utflyttningen har jag emellertid föreslagit ett mindre belopp.

På grund av förhållanden för vilka närmare redogjorts i det föregående har fortifikationsförvaltningen företagit en allmän uppräknings av totalkostnaderna för de olika byggnadsprogrammen under anslagen på befästningars delfond. Uppräkningen utgör 12 % på kostnaderna för efter den 1 april 1952 kvarstående arbeten, motsvarande ett sammanlagt belopp av cirka 50 miljoner kronor. Beträffande några anläggningar har emellertid kostnaderna ökat även av andra orsaker än de som föranlett den

allmänna uppräknigen, t. ex. ändrat utförande av anläggningen på grund av tekniska skäl. Jag förutsätter emellertid att redan beslutade anläggningar, beträffande vilka kostnaderna sålunda ökat, skall få utföras oaktat statsmakterna därigenom bindes för större totalkostnad än som ursprungligen kunnat förutses.

Såsom framgår av vad jag anfört vid anmälan av anslaget Anskaffning av taggtråd under driftbudgeten (bil. 6, s. 250) har jag ej ansett mig kunna biträda ett förslag av fortifikationsförvaltningen om överförande av kostnaderna för viss fortifikationsmateriel från kapitalbudgeten till driftbudgeten. Nämnade kostnader bör därför alltså belasta kapitalbudgeten.

För att förhindra uppkomsten av arbetslöshet inom vissa delar av landet har i en del fall igångsatts byggnadsarbeten för försvarsändamål. För ifrågasvarande arbeten har under budgetåret 1954/55 arbetsmarknadsstyrelsen ställt medel till förfogande. Medel för att av arbetsmarknadsskäl igångsätta arbeten för försvarsändamål är icke inräknade i de investeringsanslag, som i det följande föreslås för nästa budgetår. Eventuellt uppkommande kostnader för dylika arbeten bör liksom hittills bestridas av särskilt anvisade medel.

I detta sammanhang vill jag slutligen anmäla en fråga rörande *utökning av försvarets fastighetsnämnd*, vilken fråga aktualiserats genom den av riksdagen (skr. 1955: 272) föreslagna utredningen angående inrättande av en statens marknämnd.

För utredning av försvarets fastighetsfrågor har med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 april 1954 tillsatts försvarets fastighetsnämnd, bestående av sex ledamöter, varav en ordförande, en representant för envar av fortifikationsförvaltningen, armén och flygvapnet samt två civila ledamöter, varav en insatt i kommunala frågor och en i stadsplaneringsfrågor. Till nämndens förfogande har ställts vissa experter. I direktiven för nämnden har dess uppgifter angivits i stort sett vara

att, då fråga uppkommer om förvärv av större markområden i anslutning till av försvaret disponerad mark eller på annat håll, utreda försvarets lämplighet och därvid även undersöka att civila synpunkter på markens eventuella framtida användning beaktas,

att, då fråga uppkommer om ändrad förläggning av befintliga militära förband, större förråd etc., utreda möjligheterna att utnyttja annan av försvaret disponerad anläggning, som på grund av förflyttning eller annan omorganisation kan vara disponibel,

att, då fråga uppkommer om att för civilt ändamål försälja större markområde eller anläggning som disponeras av försvaret, avgiva förslag till hur med marken eller anläggningen bör förfaras samt

att i övrigt utreda de frågor rörande försvarets mark- och fastighetsbestånd som till nämnden kan komma att hänskjutas.

1954 års riksdagsrevisorerna har i sin berättelse (§ 19) föreslagit att en statens marknämnd snarast tillsättes. De har ifrågasatt huruvida icke försvarets fastighetsnämnd fått ett alltför begränsat arbetsfält då den har att taga befattning endast med försvarets fastighetsfrågor. Revisorerna har därvid anfört, att de militära förbanden visserligen disponerar en mycket betydande del av den statliga mark, som utgör hinder för vissa samhällens naturliga utveckling men att hänsyn måste tagas även till andra statsinstitutioners markinnehav. De har vidare påpekat, att det för fastighetsnämnden icke vore någon huvuduppgift att få till stånd ur plan-synpunkt riktiga lösningar av de svävande markfrågorna, vilket revisorerna anser för vissa städer vara ett direkt livsintresse. Revisorerna anser att problemet måste angripas ur vidare synpunkter än de för fastighetsnämndens verksamhet vägledande och har därför föreslagit inrättande av ett samtliga statliga förvaltningsgrenar omspannande organ, förslagsvis benämnt statens marknämnd. Denna huvuduppgift borde vara att i varje särskilt fall nå fram till totaluppgörelse med vederbörande kommun under tillbörligt beaktande av såväl statens ekonomiska intressen i dess egenskap av markägare som kravet på rationell bebyggelseplanering. Statsutskottet (utl. 1955: 119 p. 10) har anslutit sig till det av riksdagsrevisorerna framlagda förslaget om inrättande av en statens marknämnd. Innan denna verksamhet tar sin början borde dock enligt utskottets mening vissa i förevarande sammanhang betydelsefulla organisationsspörsmål närmare klarläggas. Utskottet föreslog att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning av de av utskottet angivna spörsmålen. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen (skr. 1955: 272).

I anledning av riksdagens ifrågavarande beslut har frågan varit föremål för fortsatt utredning inom berörda statsdepartement. Härvid har i huvudsak följande synpunkter framkommit.

Kronans intill tätorter belägna mark utgöres dels av mark som utnyttjas för eller reserverats för militärt eller civilt förvaltningsändamål, dels av mark som användes såsom jordbruk eller varå bedrivs skogsbruk, d. v. s. mark under domänstyrelsens förvaltning, viss kyrklig jord etc. Problemen i samband med försäljning av sistnämnda slag av mark är i regel av annan karaktär än de som uppstår vid försäljning av mark som användes för förvaltningsändamål och som måste ersättas av annan mark. När det gäller mark för förvaltningsändamål kräves särskilda överväganden, som sammanhänger med organisationsfrågor hos vederbörande förvaltningsgren. Huvuddelen av detta slag av mark disponeras, såsom också revisorerna konstaterat, av försvarsväsendet. Möjligheten att för tillgodoseende av behovet av tomtmark frige av försvaret utnyttjad mark avhänger antingen av organisationsförändringar som kräver ingående överväganden eller av att försvaret kompenseras med andra markförvärv.

I båda fallen kräves avsevärda investeringar. Det synes med hänsyn härtill naturligt att frågorna rörande försäljning av dylik jord handhaves av en särskild försvarets fastighetsnämnd, som är väl insatt i organisations- och andra för försvaret betydelsefulla frågor.

Av det nämnda torde framgå dels att försvarets markinnehav utgör det dominerande problemet i det frågekomplex som riksdagens revisorer berört, dels att de militära markfrågorna är särpräglade och sammanhänger med utformningen av försvarets fredsorganisation samt har mycket stora finansiella aspekter. Markfrågorna i vissa av de av revisorererna nämnda städerna synes vidare vara på väg att lösas. Betänkligheter måste därjämte ur statsfinansiell synpunkt anses föreligga mot att inrätta ett organ av den omfattning och med den struktur som den föreslagna statens marknämnd måste besitta för att bli funktionsduglig. Vid sådant förhållande synes starka skäl tala för att man icke nu tillskapar den föreslagna statens marknämnd utan först avvaktar erfarenheterna från försvarets fastighetsnämnds verksamhet. Därvid bör möjligheterna att inom fastighetsnämndens ram komma till rätta med huvudproblemet i revisorerernas framställning tillvaratagas.

En effektivisering av försvarets fastighetsnämnds verksamhet har varit aktuell redan innan riksdagsrevisorerna framlade sitt ifrågavarande förslag. I avvaktan på handläggningen av denna fråga inom riksdagen har det emellertid icke ansetts lämpligt att vidtaga några förändringar beträffande fastighetsnämnden.

I syfte att tillgodose de av riksdagens revisorer framställda önskemålen om att åstadkomma ur plansynpunkt riktiga lösningar av markproblemen och i anslutning till vad som tidigare anförts har jag hos Kungl. Maj:t hemställt att nämnden måtte utökas med ytterligare tre ledamöter, av vilka en ledamot borde kunna ägna sin huvudsakliga arbetstid åt fastighetsnämndens uppgifter medan två borde representera byggnadsstyrelsen och lantmäteristyrelsen, varigenom en direkt kontakt med ifrågavarande organ tillskapades för tillgodoseende av stadsplane- och fastighetstekniska m. fl. synpunkter.

I anslutning härtill har nämnden tilldelats följande ytterligare uppgifter nämligen

att, då kommun framställer önskemål att förvärva mark eller anläggning som disponeras av försvaret, utreda och avgiva förslag till vad som ur såväl försvars- som civila synpunkter lämpligen bör försäljas, varvid nämnden skall äga att, därest detta med hänsyn till den civila bebyggelseplaneringen skulle finnas befogat, i samråd med vederbörande statliga civila myndighet avgiva förslag till försäljning jämväl av annan kronan tillhörig mark än försvarets, samt

att i frågor, som av nämnden handlägges, i den mån så erfordras föra

förhandlingar med vederbörande kommuner m. fl. fram till principöverenskommelse, varvid jämväl prisfrågor skall kunna upptagas till behandling.

Genom beslut den 9 december 1955 har Kungl. Maj:t bemyndigat mig att tillkalla ytterligare tre ledamöter i försvarets fastighetsnämnd.

IV. Försvarets fonder

A. FÖRSVARETS FASTIGHETSFOND

Arméns delfond

[2] **Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1955 års statsverksproposition har riksdagen för detta ändamål för budgetåret 1955/56 anvisat 900 000 kronor.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till omkring 20 000 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer (skr. ^{30/s} 1955) i enlighet med förslag av chefen för armén att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 500 000 kronor. Bland de arbeten som avses bli utförda med anlitande av anslaget ingår bland annat arbeten för en kostnad av 500 000 kronor för den av riksdagen beslutade omorganisationen av Upplands regemente m. fl. förband, ävensom vissa av försvarsväsendets radioanstalt anmälda byggnadsobjekt.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas oförändrat 900 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 900 000 kronor.

[3] **Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt.** 1947—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1947/56 anvisat sammanlagt 9 410 000 kronor, varav 1 500 000 kronor för budgetåret 1955/56.

Såsom framgår av 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 6) framlade fortifikationsförvaltningen i sina medelsäskanden för innevarande budgetår en av forskningsanstalten upprättad plan för tillgodoseende av medelsbehovet för lokaler m. m. vid anstalten under tioårsperioden 1955/56—1964/65. Kostnaderna enligt planen uppgick till sammanlagt 23 500 000

kronor, varav 14 500 000 kronor belöpte på nybyggnaden för forskningsanstalten inom Stockholms luftvärnsregementes förutvarande etablissement (kvarteret Garnisonen i Stockholm), 4 000 000 kronor på byggnadsföretag vid forskningsanstaltens avdelning 1 och försöksstationerna samt 5 000 000 kronor på försöksbyggnader och byggnadstekniska anordningar av mera tillfällig karaktär.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i förenämnda proposition (bil. 25, s. 6—8) har riksdagen dels beslutat att permanenta lokaler får anordnas för forskningsanstalten inom kvarteret Garnisonen i Stockholm för en totalkostnad av 3 500 000 kronor och dels för budgetåret 1955/56 anvisat 1 500 000 kronor i anslagsmedel för att påbörja uppförandet av dessa lokaler.

Fortifikationsförvaltningen föreslår i sina medelsäskanden för nästa budgetår att den planerade första byggnadsetappen inom kvarteret Garnisonen göres mera omfattande och hemställer att nya lokaler får anordnas för en totalkostnad av 7 500 000 kronor. Vidare hemställer ämbetsverket att för ändamålet anvisas 3 000 000 kronor för nästa budgetår. Till stöd härför anför fortifikationsförvaltningen i huvudsak följande.

Nybyggnaden inom kvarteret Garnisonen kostnadsberäknades 1951 till totalt 14,5 miljoner kronor. Sedan 1951 har emellertid behovet av utrymme för forskningsanstalten ökat avsevärt. Forskningsanstalten har sålunda anmält, att nybyggnad erfordras i följande avseenden. (Redan iordningställda lokaler inom Stockholms luftvärnsregementes f. d. kaserner har ansetts jämförbara med permanenta lokaler, varför någon ersättning för dem icke beräknats.)

FOA kansli	cirka	300 m ²
FOA 2	»	7 250 »
FOA 3	»	8 050 »
Anpassningslaboratorier	»	3 575 »
Verkstäder, garage m. m.	»	1 065 »
Skyddsrum	»	200 »
		<hr/>
Summa cirka		20 440 m ²

Angivna ytor äro nettoytor och inkluderar icke erforderliga kommunikationsytor, kapprum m. m. Utöver angivna behov tillkommer vidare utrymmen för hörsalar, lunchrum m. m. Nettoytan bör enligt fortifikationsförvaltningen därför ökas med cirka 50 %, vilket medför en byggnadsvolym av cirka 100 000 m³. Kostnaden för denna byggnadsvolym har av ämbetsverket överslagsvis uppskattats till omkring 20 miljoner kronor.

Med hänsyn till investeringsläget för försvaret är det för närvarande icke möjligt att i ett obrutet sammanhang genomföra detta byggnadsföretag. Fortifikationsförvaltningen utgår därför från att utbyggnaden måste ske i etapper. Genom den första utbyggnadsetappen bör forskningsanstaltens mest olämpliga lokaler ersättas, främst de inom Svea artilleriregementes förutvarande etablissement och vid Frösunda. I detta samman-

hang bör enligt fortifikationsförvaltningen emellertid även utföras vissa relativt kostsamma, för anläggningen i dess helhet avsedda byggnadsdelar, såsom förrådsutrymmen, uppvärmnings- och transportanordningar m. m. En rationellt utbyggd första etapp bör därför icke avbrytas inom en kostnadsram av 3,5 miljoner kronor utan redan från början planläggas för en mera omfattande utbyggnad. Kostnaderna för en första utbyggnadsetapp av nu angiven omfattning beräknar ämbetsverket till cirka 7,5 miljoner kronor. För ändamålet har hittills anvisats 1,5 miljoner kronor, varför ytterligare erfordras 6 miljoner kronor, varav 3 miljoner kronor för budgetåret 1956/57.

För andra, tidigare för riksdagen anmälda byggnadsföretag för forskningsanstalten (avdelning 1 och försöksstationerna) äskar fortifikationsförvaltningen härjämte 500 000 kronor.

För budgetåret 1956/57 hemställer fortifikationsförvaltningen att sammanlagt (3 000 000 + 500 000 =) 3 500 000 kronor anvisas under förevärande anslag.

Departementschefen

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 6—8) beslöt riksdagen att nya lokaler skulle få anordnas för forskningsanstalten inom kvarteret Garnisonen i Stockholm för en totalkostnad av 3 500 000 kronor. Dessa utrymmen avsågs främst såsom ersättning för forskningsanstaltens nuvarande olämpliga lokaler inom Svea artilleriregementes förutvarande etablissement och vid Frösunda.

Fortifikationsförvaltningen anmäler nu att det vid den förutsatta planeringen av de nya lokalerna visat sig mer rationellt och på längre sikt mer ekonomiskt att dimensionera vissa utrymmen m. m. med hänsyn till en fortsatt ytterligare utbyggnad. Kostnaderna för den planerade första byggnadsetappen beräknas därvid komma att uppgå till 7 500 000 kronor.

Med hänsyn till omfattningen av de lokalbehov som för närvarande föreligger för forskningsanstalten finner jag i likhet med fortifikationsförvaltningen det önskvärt att de nu planerade lokalerna utformas så att de senare kan anslutas till en ytterligare byggnadsetapp. Jag tillstyrker därför fortifikationsförvaltningens förslag och hemställer att nya lokaler får anordnas inom kvarteret Garnisonen för en totalkostnad av 7 500 000 kronor.

Då för innevarande budgetår 1 500 000 kronor anvisats för ifrågavarande ändamål erfordras ytterligare ett belopp av 6 000 000 kronor, varav 3 000 000 kronor för budgetåret 1956/57. Jag föreslår att sistnämnda belopp anvisas för nästa budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

[4] **Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen.** 1949—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1949/56 anvisat sammanlagt 7 550 000 kronor, varav 800 000 kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 691 000 kronor.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till cirka 20 000 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, i enlighet med förslag av chefen för armén, att för nästa budgetår måtte anvisas 2 200 000 kronor. Anslaget avses bli utnyttjat för arbeten med iordningställande av lektionssalar m. m. på kasernvindar eller inom byggnader, som bör få ändrad användning. Av anslaget avses 200 000 kronor för dylika arbeten i samband med den beslutade omorganisationen av Upplands regemente m. fl. förband.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas oförändrat 800 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen*, för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor.

[5] **Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1949—1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1949/56 anvisat sammanlagt 1 850 000 kronor, varav 100 000 kronor för budgetåret 1955/56.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till cirka 5 000 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen anmäler att de brandskyddsåtgärder, som bör komma till utförande, omfattar ytterligare brandsektionering av förrådsbyggnader, automatiska brandalarmanordningar inom större förråd och verkstäder, anläggande av branddammar m. m. I enlighet med förslag av chefen för armén hemställer fortifikationsförvaltningen att anslaget för nästa budgetår uppföres med 500 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 200 000 kronor. Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget höjes med 100 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

[6] **Skyddsanordningar vid arméns anläggningar.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1949—1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1949/56 anvisat sammanlagt 1 575 000 kronor, varav 100 000 kronor för budgetåret 1955/56.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till cirka 5 000 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, i enlighet med förslag av chefen för armén, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 500 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 200 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med 100 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddsanordningar vid arméns anläggningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

[7] **Förråd för armén.** 1952—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1952/56 anvisat sammanlagt 20 000 000 kronor, varav 6 000 000 kronor för budgetåret 1955/56.

Såsom framgår av 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 10) angav fortifikationsförvaltningen i sina medelsäskanden för budgetåret 1955/56 att förrådsbyggnadsverksamheten under de närmaste åren alltjämt borde inriktas på att täcka brister i förrådslokaler för redan befintlig materiel, ersätta olämpliga lokaler, bereda utrymme för nyanskaffad materiel och vidtaga åtgärder för uppläggning av materielen på sådant sätt att kraven på ökad mobiliseringssäkerhet kunde tillgodoses. Av samma proposition framgår vidare att totala medelsbehovet under anslaget beräknades till 115 000 000—125 000 000 kronor för tioårsperioden 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer att för nästa budgetår måtte anvisas 12 200 000 kronor. Av beloppet avses 200 000 kronor för anordnande av förråd i samband med omorganisation av Upplands regemente m. fl. förband. Anslaget torde även böra utnyttjas för anordnande av förrådsbyggnader för den till fortifikationsförvaltningen knutna byggnads- och reparationsberedskapen.

Departementschefen

Med hänsyn till nödvändigheten att i möjligaste mån begränsa utgifterna för kapitalinvesteringar kan jag icke tillstyrka högre anslag för nästa budgetår än 4 000 000 kronor. Anslaget minskas således med 2 000 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förråd för armén* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

[8] **Vissa byggnadsarbeten för armén.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1953—1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1953/56 anvisat 7 040 000 kronor, varav 2 200 000 kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisat 350 000 kronor.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till 145 000 000—155 000 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen anmäler att chefen för armén hemställt att ämbetsverket för nästa budgetår måtte äska 16 100 000 kronor för i det följande angivna byggnadsföretag, av vilka ett flertal redan förut anmälts av fortifikationsförvaltningen i tidigare medelsäskanden.

Förband m. m.	Byggnadsföretag	Kostnad
Jämtlands fältjägerregemente	Matinrättning	800 000
Upplands regemente m. fl. förband	Byggnadsarbeten i samband med omorganisation	1 100 000
Hälsinge regemente	Sjukhus	500 000
Bohusläns regemente	Värmeanläggning	900 000
Norrlands dragonregemente	Värmeanläggning	500 000
Livregementets husarer och Skaraborgs pansarregemente	Matinrättningar	1 500 000
Skaraborgs pansarregemente	Inlösen av byggnad	280 000
Svea artilleriregemente	Marketenteri och underbefälsmäss	1 000 000
Göta artilleriregemente	Matinrättning	920 000
Norrlands artilleriregemente	Tillbyggnad av tygverkstad ...	700 000
Smålands artilleriregemente	Förläggning i Skillingaryd	400 000
Bodens artilleriregemente	Matinrättning	800 000
Bergslagens artilleriregemente	Förlägningsutrymmen för cirka 200 man	1 500 000
Artilleriskjutskolan	Elevförläggning	300 000
Östgöta luftvärnsregemente	Om- och tillbyggnad av tygverkstad	600 000
Luleå luftvärnskår	Bastu	300 000
Svea trängregemente	Inredning av vind m. m. till förläggning	500 000
Göta trängregemente	Inredning av vind m. m. till förläggning	300 000
Norrlands trängregemente	Förlägningsutrymmen för cirka 300 man	2 000 000
Karlsborgs tygstation	Ombyggnad för ny luftvärns-pjäswerkstad	1 200 000
	<u>Summa kronor</u>	<u>16 100 000</u>

Fortifikationsförvaltningen anmäler härutöver behov av medel för två angelägna objekt, nämligen spillvattenledningar m. m. för artilleriskjut-

skolan och för Södermanlands pansarregemente. Kostnaderna beräknas till 280 000 kronor respektive 470 000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer fortifikationsförvaltningen att för budgetåret 1956/57 anvisas (16 100 000 + 280 000 + 470 000 =) 16 850 000 kronor.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 13—17) beslöt riksdagen att en friliggande verkstadsbyggnad, preliminärt kostnadsberäknad till 6 650 000 kronor, skulle uppföras för Stockholms tygstation i anslutning till en förrådsanläggning i berg i Stockholms närhet. Kostnaderna skulle täckas i första hand med anlåtande av medelsbehållningen på ett äldre anslag, Ordnande av Svea artilleriregementes och Stockholms tygstations förläggningar på Järnafältet. För budgetåret 1955/56 beräknades därutöver inga medel erforderliga.

I medelsäskandena för nästa budgetår anmäler fortifikationsförvaltningen att kostnaderna för verkstadsbyggnaden enligt en av ämbetsverket utförd detaljerad kostnadsberäkning uppgår till 6 870 000 kronor, således ett något högre belopp än det preliminärt beräknade. Medelsbehållningen på förenämnda äldre anslag utgör omkring 4 200 000 kronor. Dessa medel avses emellertid även för att bestrida kostnaderna för en i berg förlagd optisk verkstad för tygstationen. De medel som kan avses för den friliggande byggnaden beräknas därför uppgå till cirka 4 000 000 kronor. De ytterligare medel som behövs för att utföra anläggningen utgör således (6 870 000 — 4 000 000 =) i avrundat tal 2 900 000 kronor. Arbetena med anläggningen beräknas emellertid icke kunna igångsättas förrän i slutet av innevarande budgetår, varför några medel utöver angivna 4 000 000 kronor icke erfordras för nästa budgetår.

Departementschefen

Det är icke möjligt att i annat än mycket begränsad omfattning tillgodose de investeringsbehov, som redovisas under förevarande anslagsrubrik. Jag kan därför icke förorda att högre belopp än 1 900 000 kronor anvisas för utförande av de mest angelägna objekten. Anslagsminskningen utgör 300 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för armén* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 1 900 000 kronor.

[9] **Vissa markförvärv för armén.** För budgetåret 1955/56 har riksdagen under arméns, marinens och flygvapnets delfonder anvisat respektive 4 200 000 kronor, 250 000 kronor och 3 500 000 kronor eller sammanlagt 7 950 000 kronor till vissa markförvärv för försvarsgrenarna.

Fortifikationsförvaltningen och flygförvaltningen hemställer i sina medelsäskanden för nästa budgetår att investeringsanslag av omkring 20 000 000 kronor anvisas för vissa närmare angivna markförvärv för försvarsändamål. Ytterligare utredningar är emellertid erforderliga innan slutlig ställning kan tagas till vissa av dessa markförvärv. Det är min avsikt att senare under riksdagen anmäla dessa ärenden. Jag räknar emellertid preliminärt med att markförvärv till en sammanlagd kostnad av icke fullt 19 000 000 kronor måste genomföras. Härav belöper 9 700 000 kronor på arméns, 500 000 kronor på marinens, 7 000 000 kronor på flygvapnets delfond och 1 550 000 kronor på befästningars delfond. Jag föreslår, att för ändamålet beräknas särskilda investeringsanslag på dessa belopp.

Frågan om beräkning av anslag för marinen, flygvapnet och befästningar upptager jag under respektive delfonder. I detta sammanhang får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för armén* för budgetåret 1956/57 beräkna ett investeringsanslag av 9 700 000 kronor.

Marinens delfond

[10] **Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1955 års statsverksproposition har riksdagen för detta ändamål för budgetåret 1955/56 anvisat 500 000 kronor.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till omkring 9 000 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, i enlighet med förslag av chefen för marinen, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 600 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas oförändrat 500 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[11] **Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1951—1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1951/56 anvisat sammanlagt 350 000 kronor, varav 50 000 kronor för budgetåret 1955/56.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till cirka 1 500 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, i enlighet med förslag av chefen för marinen, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 100 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår, i enlighet med fortifikationsförvaltningens hemställan, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 100 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 50 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

[12] **Skyddsanordningar vid marinens anläggningar.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1949—1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1949/56 anvisat sammanlagt 675 000 kronor, varav 50 000 kronor för budgetåret 1955/56.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till omkring 1 000 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, i enlighet med förslag av chefen för marinen, att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat 50 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddsanordningar vid marinens anläggningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kronor.

[13] **Anordnande av vissa förråd och garage.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1951—1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1951/56 anvisat sammanlagt 1 975 000 kronor, varav 700 000 kronor för budgetåret 1955/56.

Såsom framgår av 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 19) framlade fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1955/56 en av chefen för marinen upprättad plan över marinens behov av icke fullträffsäkra förråd och garage. Kostnaden för förrådsplanens genomförande beräknas enligt nämnda proposition till i runt tal 8 500 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att chefen för marinen framhållit att förrådsplanen måste genom-

föras i takt med pågående materielanskaffningar för att icke dyrbar och svårersätlig materiel skall riskera att bli skadad. För att tillgodose de mest angelägna behoven erfordrades enligt marinchefen 1 000 000 kronor för nästa budgetår, Fortifikationsförvaltningen hemställer att nämnda belopp anvisas för budgetåret 1956/57.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 600 000 kronor. Medlen torde få användas för de mest angelägna av de i förrådsplanen angivna objekten. Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget minskas med 100 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa förråd och garage* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringslag av 600 000 kronor.

[14] **Flyttning av Stockholms örlogsbas.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1953:200 angående flyttning av Stockholms örlogsbas beslöt riksdagen att örlogsbasen skulle flyttas till Stockholms södra skärgård, varvid örlogsstationen, med undantag för de delar som ägde direkt anknytning till örlogsvarvet, skulle förläggas till Berga. Förevarande anslag avses för de byggnadsarbeten på Berga som erfordras i samband med nämnda utflyttning.

Vid anmälan av förenämnda proposition (s. 64) anförde jag att det icke var möjligt att taga ställning till det av örlogsbasutredningen föreslagna utbyggnadsprogrammet för örlogsstationen vid Berga. Jag förklarade vidare att en översyn borde företagas rörande behovet av byggnadsåtgärder därstädes, varvid möjligheterna av en begränsning av byggnadsprogrammet borde undersökas. Sedermera har Kungl. Maj:t uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att i samråd med chefen för marinen överse behovet av byggnadsåtgärder vid Berga och till Kungl. Maj:t inkomma med härav föranlett förslag.

I anslutning till beslut av Kungl. Maj:t den 11 september 1953 att kasern II på Skeppsholmen fick upplåtas till byggnadsstyrelsen för konsthögskolans räkning har det blivit nödvändigt att, som ersättning för nämnda kasern, vid Berga uppföra några av de byggnader, som örlogsbasutredningen beräknat erforderliga i samband med utflyttningen av örlogsbasen. Sålunda har 1954 och 1955 års riksdagar under anslaget Vissa byggnadsarbeten för marinen anvisat sammanlagt 4 200 000 kronor för uppförande av två kaserner, sjukhus, skolbyggnad, värmecentral m. m. vid Berga.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår anmäler *fortifikationsförvaltningen* att chefen för marinen framlagt ett på utredningar inom marinledningen grundat förslag beträffande den fortsatta utbyggnaden vid Berga. Kostnaderna enligt förslaget uppgår till sammanlagt 13 700 000 kronor,

fördelade på sju år. För budgetåret 1956/57 föreslås att 2 200 000 kronor anvisas för följande byggnadsföretag, nämligen gymnastikbyggnad med simhall (etapp 1), proviantförråd samt maskinskola (etapp 1). Det av chefen för marinen framlagda förslaget har ännu icke hunnit i detalj granskas av fortifikationsförvaltningen. Ämbetsverket hemställer emellertid i enlighet med marinchefens förslag att 2 200 000 kronor måtte anvisas för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 450 000 kronor för de mest angelägna arbetena. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flyttning av Stockholms örlogsbas* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 450 000 kronor.

[15] **Vissa byggnadsarbeten för marinen.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1953—55 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1953/56 anvisat sammanlagt 11 400 000 kronor, varav 5 200 000 kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisat 350 000 kronor.

I enlighet med vad som förutsatts i 1953 års statsverksproposition (bil. 25, s. 18) har vidare till nu förevarande anslag överförts den 30 juni 1953 förefintlig behållning på anslagen Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen, Modernisering av vissa anläggningar vid marinen samt Bostadsbyggnader vid marinen. Medelsanvisningen på sistnämnda tre anslag uppgår till sammanlagt 4 275 000 kronor.

För ändamål, som avses med förevarande anslag, uppgår den sammanlagda medelsanvisningen således till (11 400 000 + 350 000 + 4 275 000 =) 16 025 000 kronor.

Av de medel som anvisats under förevarande anslag för budgetåren 1954/55 och 1955/56 har, såsom framgår av det föregående (jfr anslaget Flyttning av Stockholms örlogsbas), 4 200 000 kronor avsetts för vissa arbeten vid Berga.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till cirka 24 000 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65. I beloppet ingår icke några kostnader för utflyttningen av Stockholms örlogsbas.

Fortifikationsförvaltningen anmäler att chefen för marinen hemställt att ämbetsverket för nästa budgetår måtte äska 2 700 000 kronor för i det följande upptagna byggnadsföretag, av vilka vissa redan anmälts i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för tidigare budgetår.

Förband m. m.	Byggnadsföretag	Kostnad
Vaxholms kustartilleriregemente	Ombyggnad av sjukhus	350 000
»	Simhall	500 000
Älvsborgs kustartilleriregemente	Fortsatt ombyggnad av hamn	250 000
»	Byggnad för radarteknisk utbildning	400 000
Härnösands kustartillerikår	Tillbyggnad av marketenteri	300 000
»	Kanslihusannex	250 000
Sjökrigsskolan	Simhall	500 000
Flottans sjömannsskola	Tillbyggnad av verkstadsskolan	150 000
	Summa kronor	2 700 000

Fortifikationsförvaltningen hemställer i enlighet med marinchefens förslag att 2 700 000 kronor anvisas för budgetåret 1956/57.

Departementschefen

Det är icke möjligt att tillgodose de anmälda investeringsbehoven annat än i mycket begränsad omfattning. För nästa budgetår kan jag därför icke tillstyrka att anslaget uppföres med högre belopp än 400 000 kronor att användas för de nödvändigaste arbetena.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Vissa byggnadsarbeten för marinen* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

[16] **Vissa markförvärv för marinen.** Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 9 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för marinen* för budgetåret 1956/57 beräkna ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Flygvapnets delfond

[17] **Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1955 års statsverksproposition har riksdagen för detta ändamål för budgetåret 1955/56 anvisat 500 000 kronor.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till omkring 5 500 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, i enlighet med förslag av chefen för flygvapnet, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 000 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas oförändrat 500 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[18] *Vissa flygfältsarbeten m. m.* 1947—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1947/56 anvisat sammanlagt 151 900 000 kronor, varav 30 000 000 kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 anvisat 1 250 000 kronor. Vidare har riksdagen medgivit att flygfältsarbeten i viss utsträckning må igångsättas utöver beloppet av anvisade medel.

I medelsäskandena för budgetåret 1954/55 framlade flygförvaltningen en ny flygfältsplan, 1953 års flygfältsplan, för vilken närmare redogjorts i 1954 års statsverksproposition (bil. 25, s. 17—20). Såsom framgår av nämnda proposition beräknades kostnaderna för att genomföra flygfältsplanen till 185 000 000 kronor. Av de medel som anvisats under förevarande anslag för budgetåren 1954/56 har cirka 54 000 000 kronor avsetts för arbeten enligt planen. Återstående medelsbehov för att genomföra flygfältsplanen uppgår således till i runt tal 130 000 000 kronor.

Flygförvaltningen, som erinrar om att förevarande anslag för innevarande budgetår uppräknats med 5 000 000 kronor till 30 000 000 kronor, framhåller i medelsäskandena för nästa budgetår att höjningen dock icke är tillräcklig för att medge att 1953 års flygfältsplan slutföres inom den tidsperiod som avsågs då programmet upprättades, nämligen fem år. Om den försening som föreligger skall kunna inhämtas, är det enligt ämbetsverket nödvändigt att avsevärda belopp anvisas för de år som återstår av femårsperioden. Flygförvaltningen ämnar emellertid begränsa sina anslagsäskanden till vad som behövs för att icke ytterligare förseningar med byggnadsprogrammet skall behöva uppstå.

De arbeten enligt *1953 års flygfältsplan*, som ämbetsverket beräknar kunna igångsätta under budgetåret 1956/57, utgöres av utbyggnad och förlängning av startbanor vid vissa flottilj- och krigsflygfält, utvidgning av uppställningsplattor, utbyggnad av flygplanvägar, spridda uppställningsplatser, skydd för flygplan, fordonsvägar och drivmedelscisterner samt utförande av vissa maskeringsåtgärder. Kostnaderna för dessa arbeten uppgår, tillsammans med kostnaderna för att slutföra under innevarande budgetår påbörjade arbeten, till 45 300 000 kronor. För att täcka dessa kostnader erfordras under budgetåret 1956/57 ett belopp av 39 500 000 kronor.

Såsom framgår av 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 23) anmälde flygförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1955/56 att en plan upprättats rörande modernisering av *bomb- och skjutplatser*. Kostnaderna för i planen ingående arbeten beräknas därvid till 1 250 000 kronor. Flygförvaltningen anmäler nu att inträffade flyghaverier nödvändiggjort en ut-

ökning av planen med vissa arbeten och att kostnaderna för att genomföra densamma därför ökat och nu beräknas uppgå till 1 650 000 kronor. Av de medel som anvisats under förevarande anslag för budgetåren 1954/56 har sammanlagt 750 000 kronor avsetts för här ifrågavarande ändamål. Återstående medelsbehov utgör sålunda 900 000 kronor. Härav erfordras 200 000 kronor för nästa budgetår.

Flygförvaltningen hemställer sålunda att för budgetåret 1956/57 anvisas 39 500 000 kronor för arbeten enligt 1953 års flygfältsplan och 200 000 kronor för utbyggnad av bomb- och skjutplatser eller sammanlagt 39 700 000 kronor. Vidare hemställer ämbetsverket att arbeten enligt flygfältsplanen får igångsättas för en kostnad av 6 000 000 kronor utöver anvisade medel.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Vid anmälan av denna punkt i 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 23) framhöll jag angelägenheten av de arbeten, varom här är fråga. I och för sig vore det därför önskvärt att för budgetåret 1956/57 anvisades ett anslag av ungefär samma storlek som för innevarande budgetår. Såsom jag förut anfört (jfr s. 6) har emellertid en viss eftersläpning av byggnadskvot i förhållande till anslagsmedel uppkommit. Så är fallet beträffande bland annat här ifrågavarande arbeten. Då vidare det ekonomiska läget nödvändiggör en fortsatt stark begränsning av försvarets byggnadskvot anser jag mig icke kunna föreslå att anslaget för nästa budgetår uppföres med högre belopp än 18 000 000 kronor. Anslagsminskningen utgör 12 000 000 kronor. Kungl. Maj:t bör liksom tidigare beredas möjlighet medgiva att flygfältsarbeten får igångsättas för en viss kostnad utöver anslagsbeloppet, förslagsvis för nästa budgetår 3 000 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om byggnadsprogrammets närmare utformning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) medgiva att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet må komma till utförande i den av mig angivna omfattningen;

b) till *Vissa flygfältsarbeten m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 18 000 000 kronor.

[19] **Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1951—1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1951/56 anvisat sammanlagt 400 000 kronor, varav 50 000 kronor för budgetåret 1955/56.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till cirka 1 100 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, i enlighet med förslag av chefen för flygvapnet, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 150 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 100 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med 50 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

[20] **Skyddsanordningar vid flygvapnets anläggningar.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1949—1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1949/56 anvisat sammanlagt 925 000 kronor, varav 50 000 kronor för budgetåret 1955/56.

Efter överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till cirka 1 275 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, i enlighet med förslag av chefen för flygvapnet, att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat 50 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddsanordningar vid flygvapnets anläggningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kronor.

[21] **Anläggningar för el- och teleutrustning.** Under förevarande anslagsrubrik har *flygförvaltningen* gjort framställning om medel för sådana el- och teletekniska anläggningsarbeten, vartill medel hittills tillskjutits från anslagen Flygfältsbelysning m. m., Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet och Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen m. m.

Ämbetsverket hemställer att anslaget för budgetåret 1956/57 uppföres med 3 200 000 kronor och anför i anslutning härtill bland annat följande.

Anläggningar för flygfältsbelysning. I samband med fortsatta flygfältsarbeten enligt 1953 års flygfältsplan erfordras ytterligare kompletteringar av anläggningar för ban- och inflygningsljus. Vid ett flygfält erfordras en fullständig banljusanläggning. Vidare måste vissa omplaceringar och ny-

installationer av hinderljusmaster utföras för att betryggande flygsäkerhet skall kunna bibehållas. Totalkostnaden för nämnda arbeten uppskattar flygförvaltningen till 3 135 000 kronor, varav 535 000 kronor erfordras för budgetåret 1956/57.

Anläggningar för elkraft. Flygförvaltningen har tidigare anmält att elkraftförsörjningen vid vissa krigsflygfält behöver förstärkas (jfr prop. 1955: 1, bil. 25, s. 25). Det ökade behovet av elenergi sammanhänger med energikrävande utrustning såsom radio och radar, särskilda kommando-platsvagnar och transportabla flygfältsbelysningsanläggningar, vilken utrustning numera erfordras för att åstadkomma ökad flygsäkerhet och effektivare stridsledning. För att försvåra angrepp mot flygplan på flygplatserna uppställs planen inom särskilda uppställningsområden. Även dessa områden måste förses med anordningar för elförsörjning. För de arbeten, för vilka nu redogjorts, räknar flygförvaltningen med ett totalt medelsbehov av 4 895 000 kronor, varav 585 000 kronor erfordras för budgetåret 1956/57.

Anläggningar för högtalare. För komplettering av kabelnät till signal- och högtalaranläggningar vid depå- och krigsflygfält räknar flygförvaltningen för närvarande med en totalkostnad av 3 590 000 kronor, varav 310 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Anläggningar för radio och radar. Den fortsatta utbyggnaden av den för flygverksamheten erforderliga säkerhetsorganisationen kräver ytterligare successiv utbyggnad med markplacerad radio- och radarutrustning. Denna ömtåliga materiel måste skyddas mot ogynnsamt väder och yttre åverkan. Smärre hyddor och bunkers behöver därför uppföras. Kostnaderna för dessa arbeten uppgår till sammanlagt 7 620 000 kronor, varav 840 000 kronor erfordras för budgetåret 1956/57.

Anläggningar för specialradar. För att motverka och försvåra fiendens användning av flygburen radio- och radarmateriel utplaceras störningskällor på olika platser. Kostnaderna för iordningställande av dessa beräknas totalt uppgå till 2 740 000 kronor. Härav bör 185 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Anläggningar för telemateriel för luftbevakningen. Kostnaderna för de anläggningsarbeten varom här är fråga har tidigare i huvudsak bestritts från anslaget Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen m. m. Då dessa arbeten till största delen omfattar anläggningar för installation av tele-, radio- och radarmateriel synes medel för denna grupp av anläggningsarbeten lämpligen böra beräknas under förevarande anslag. Kostnaderna för de arbeten som här avses beräknas totalt uppgå till 2 355 000 kronor, varav 745 000 kronor erfordras för budgetåret 1956/57.

Departementschefen

De arbeten som redovisas under förevarande anslag är av hög angelägenhetsgrad och utgör såvitt de avser anläggningar för flygfältsbelysning och för radio- och radarutrustning en nödvändig förutsättning för flygtjänstens bedrivande. Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 500 000 kronor.

Outnyttjade medel på anslaget Flygfältsbelysning m. m. bör vid utgången av innevarande budgetår överföras till förevarande anslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Anläggningar för el- och teleutrustning* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

[22] **Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1953—1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1953/56 anvisat sammanlagt 10 400 000 kronor, varav 2 400 000 kronor för budgetåret 1955/56. Härjämte har riksdagen för budgetåren 1949/53 till Byggnadsåtgärder i samband med ändring i flygvapnets organisation anvisat sammanlagt 10 700 000 kronor. I enlighet med vad som förutsatts i 1953 års statsverksproposition (bil. 25, s. 25) har den 30 juni 1953 förefintlig behållning på sistnämnda anslag överförs till nu förevarande anslag.

För ändamål, som avses med förevarande anslag, uppgår den sammanlagda medelsanvisningen således till (10 400 000 + 10 700 000 =) 21 100 000 kronor.

Enligt överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling beräknas medelsbehovet under förevarande anslag till cirka 90 000 000 kronor för budgetåren 1955/56—1964/65.

Fortifikationsförvaltningen anmäler att chefen för flygvapnet hemställt att ämbetsverket för nästa budgetår måtte äska 13 500 000 kronor för i del följande upptagna byggnadsföretag, av vilka ett flertal redan förut anmälts av fortifikationsförvaltningen i tidigare medelsäskanden.

Förband m. m.	Byggnadsföretag	Kostnad
Västmanlands flygflottilj	Hangarverkstäder	300 000
»	Värmeisolering av hangar	600 000
»	Ombyggnad och modernisering av flottiljverkstad samt ny- byggnad av televerkstad	300 000
Roslagens flygkår	Till- och ombyggnad av kårverk- stad	400 000
Östgöta flygflottilj	Hangarverkstäder	300 000
Jämtlands flygflottilj	Vägomläggning	800 000
»	Vaktbyggnad	220 000
»	Drivmedelsanläggning	750 000
Krigsflygskolan	Hangar	1 000 000
»	Reservkraftaggregat	330 000
Västgöta flygflottilj	Hangarverkstäder	300 000
»	Tillbyggnad och modernisering av flygverkstadens monte- ringshall samt televerkstad ...	500 000
»	Hangarer	2 500 000
Skaraborgs flygflottilj	Hangarverkstäder	300 000
»	Ammunitionsförråd	50 000
»	Drivmedelsanläggning	700 000

Förband m. m.	Byggnadsföretag	Kostnad
Göta flygflottilj	Garage	300 000
Hallands flygflottilj	Ammunitionsförråd	50 000
»	Torn	550 000
Blekinge flygflottilj	Ammunitionsförråd	50 000
»	Torn	550 000
Centrala flygverkstaden, Malmslätt	Nybyggnad av motorprovhus ...	1 500 000
Centrala flygverkstaden, Västerås	Matsal för tjänstemän och arbe- tare	150 000
	Utökning av värmecentraler, transformatorstationer och utvändiga ledningar vid vissa etablissemang	1 000 000
	Summa kronor	13 500 000

Fortifikationsförvaltningen hemställer i enlighet med chefens för flygvapnet förslag att 13 500 000 kronor anvisas för budgetåret 1956/57.

Departementschefen

Icke heller för flygvapnets del är det möjligt att annat än i mycket begränsad omfattning tillgodose de betydande investeringsbehov som här föreligger. Jag föreslår att för utförande av de mest angelägna arbetena anvisas 1 000 000 kronor. Anslagsminskningen utgör 1 400 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

[23] **Vissa markförvärv för flygvapnet.** Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 9 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för flygvapnet* för budgetåret 1956/57 beräkna ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

Befästningars delfond

[24] **Anordnande av vissa fartygstunnilar.** 1948—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1948/56 anvisat sammanlagt 32 500 000 kronor, varav 4 000 000 kronor för budgetåret 1955/56. Av ett äldre anslag har härjämte kunnat disponeras 310 000 kronor. Anslagsmedlen är avsedda för fem olika anläggningar. Kostnaderna för dessa beräknades i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1955/56 till sammanlagt 47 900 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1954.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för ifrågavarande anläggningar uppräknats med 5 650 000 kronor på grund av vissa av ämbetsverket angivna förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). Ämbetsverket anmäler vidare en kostnadsökning med 3 000 000 kronor för en av anläggningarna för vissa arbeten, som vid den fortsatta projekteringen av anläggningen visat sig nödvändiga att utföra. Kostnaderna för anläggningarna beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till ($47\,900\,000 + 5\,650\,000 + 3\,000\,000 =$) 56 550 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras ($56\,550\,000 - 32\,810\,000 =$) 23 740 000 kronor, varav 10 000 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Fortifikationsförvaltningen föreslår att byggnadsprogrammet för nästa budgetår utökas med ytterligare en anläggning. För att påbörja denna anläggning erfordras 4 000 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Ämbetsverket hemställer således att för nästa budgetår anvisas ($10\,000\,000 + 4\,000\,000 =$) 14 000 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag kan för närvarande icke tillstyrka att byggnadsprogrammet ytterligare utökas. Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 3 000 000 kronor för fortsatta arbeten på redan beslutade anläggningar. Anslagsminskningen utgör 1 000 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa fartygstunnlar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

[25] **Berghangarer.** 1949—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1949/56 anvisat sammanlagt 69 700 000 kronor, varav 13 700 000 kronor för budgetåret 1955/56. Anslagsmedlen avses för berghangarer vid fem flygflottiljer. Kostnaderna för berghangarerna beräknades i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1955/56 till 69 700 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1954.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för ifrågavarande anläggningar uppräknats med 8 000 000 kronor på grund av vissa av ämbetsverket angivna förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). Ämbetsverket anmäler vidare att det visat sig nödvändigt att komplettera och utöka säkerhets- och ventilationsanordningarna för flygplanens ammunitions- och driv-

medelspåfyllning samt anläggningarnas elkraftförsörjning. Kostnaderna härför beräknas till 1 700 000 kronor för varje hangar eller sammanlagt 8 500 000 kronor. Kostnaderna för hangarerna beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till $(69\,700\,000 + 8\,000\,000 + 8\,500\,000 =)$ 86 200 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras alltså $(86\,200\,000 - 69\,700\,000 =)$ 16 500 000 kronor, varav 7 400 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Fortifikationsförvaltningen anmäler härjämte ånyo behov av medel för modernisering av två äldre berghangarer, vilka arbeten kostnadsberäknas till 5 200 000 kronor. Härav erfordras 2 600 000 kronor för nästa budgetår.

Ämbetsverket hemställer således att för nästa budgetår anvisas $(7\,400\,000 + 2\,600\,000 =)$ 10 000 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

I sina medelsäskanden för budgetåret 1955/56 beräknade fortifikationsförvaltningen återstående kostnader för att färdigställa de fem berghangarerna till 13 700 000 kronor. Såsom framgår av vad jag anförde vid anmälan av denna punkt i 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 29) anmälde emellertid fortifikationsförvaltningen senare under hand att anläggningarna kunde bli dyrare än vad som angivits i äskandena. Ämbetsverket framhöll därvid att svårigheter förelåg att med säkerhet beräkna de slutliga kostnaderna beroende bland annat på anläggningarnas storlek.

Enligt vad i det föregående anförts i fråga om äskandena för nästa budgetår erfordras enligt fortifikationsförvaltningens beräkningar ytterligare ett belopp av 16 500 000 kronor, varav 7 400 000 kronor för budgetåret 1956/57, för att färdigställa hangarerna. Jag föreslår att sistnämnda belopp anvisas för nästa budgetår.

Den föreslagna moderniseringen av två äldre berghangarer kan jag alltjämt icke tillstyrka.

Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget minskas med 6 300 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Berghangarer* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 7 400 000 kronor.

[26] **Anordnande av vissa drivmedelsförråd.** 1948—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1948/56 anvisat sammanlagt 40 400 000 kronor, varav 3 500 000 kronor för budgetåret 1955/56. Av äldre anslag har härjämte kunnat utnyttjas 1 063 000 kronor. I anslutning till Kungl. Maj:ts beslut den 16 juli 1954 har från förevarande anslag 2 300 000 kronor över-

förts till fondmedel under tionde huvudtiteln, sedan en av anläggningarna, för vilken detta belopp avsetts, bestämts skola i fortsättningen utbyggas genom försorg av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Sålunda har för återstående objekt — tolv olika drivmedelsanläggningar jämte komplettering av vissa äldre anläggningar m. m. — kunnat disponeras ($40\,400\,000 + 1\,063\,000 - 2\,300\,000 =$) $39\,163\,000$ kronor. Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1955/56 till $40\,400\,000$ kronor enligt prisläget den 1 april 1954.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. uppräknats med $4\,500\,000$ kronor på grund av vissa av ämbetsverket angivna förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). Ämbetsverket anmäler vidare en kostnadsökning med $500\,000$ kronor för en av anläggningarna på grund av nödvändigheten att utöka denna med vissa utrymmen. Kostnaden för ifrågavarande anläggningar m. m. beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till ($40\,400\,000 + 4\,500\,000 + 500\,000 =$) $45\,400\,000$ kronor. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras ($45\,400\,000 - 39\,163\,000 =$) $6\,237\,000$ kronor, varav $3\,550\,000$ kronor för budgetåret 1956/57.

Fortifikationsförvaltningen hemställer vidare för nästa budgetår om medel för utförande av ytterligare ett antal anläggningar m. m. — i huvudsak anmälda i föregående års äskanden — för en beräknad totalkostnad av $20\,600\,000$ kronor. För budgetåret 1956/57 erfordras för ifrågavarande nya objekt $9\,450\,000$ kronor.

Ämbetsverket hemställer således att för nästa budgetår anvisas ($3\,550\,000 + 9\,450\,000 =$) $13\,000\,000$ kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas oförändrat $3\,500\,000$ kronor. Anslagsmedlen torde få användas för fortsatta arbeten på redan beslutade objekt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa drivmedelsförråd* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av $3\,500\,000$ kronor.

[27] *Vissa ammunitionsförråd*. 1944, 1947 och 1950—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1944/45, 1947/48 och 1950/56 anvisat sammanlagt $42\,520\,000$ kronor, varav $4\,500\,000$ kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekäm-

pande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 2 865 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 65 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåret 1954/55. Av ett äldre anslag har vidare kunnat utnyttjas, i avrundat tal, 650 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål uppgår således till $(42\,520\,000 + 2\,865\,000 + 65\,000 + 650\,000 =)$ 46 100 000 kronor. Medlen avses för tre större centrala ammunitionsförråd för försvarsgrenarnas gemensamma behov, för personalbostäder vid ett av dessa förråd samt för bergförråd och friliggande förråd för arméns behov. Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1955/56 till 50 693 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1954.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. uppräknats med 4 260 000 kronor på grund av vissa av ämbetsverket angivna förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). Kostnaderna för nämnda anläggningar m. m. beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till $(50\,693\,000 + 4\,260\,000 =)$ 54 953 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras $(54\,953\,000 - 46\,100\,000 =)$ 8 853 000 kronor, varav 4 180 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Fortifikationsförvaltningen hemställer vidare för nästa budgetår om medel för utförande av ytterligare ett antal anläggningar m. m. — anmälda även i föregående års äskande — för en beräknad totalkostnad av 72 200 000 kronor. Härav avses 44 800 000 kronor för fyra nya centralförråd, 8 500 000 kronor för ett större och två mindre bergförråd, 13 000 000 kronor för friliggande förråd samt återstoden, 5 900 000 kronor, för modernisering av vissa äldre förråd. För budgetåret 1956/57 erfordras för ifrågavarande nya objekt 8 320 000 kronor.

Ämbetsverket hemställer således att för nästa budgetår anvisas $(4\,180\,000 + 8\,320\,000 =)$ 12 500 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 4 300 000 kronor, vilket innebär en minskning av anslaget med 200 000 kronor. Anslaget torde få användas för fortsatta arbeten med redan beslutade objekt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa ammunitionsförråd* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 300 000 kronor.

[28] **Anordnande av vissa förråd för marinen m. m.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1954 och 1955 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1954/56 anvisat sammanlagt 2 000 000 kronor, varav 1 400 000 kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisat 410 000 kronor. Anslagsmedlen avses för ett artilleriammunitions- och torpedförråd i berg, personalbostäder vid ett annat dylikt förråd samt för friliggande ammunitionsförråd. Kostnaderna för ifrågavarande objekt beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskanden för budgetåret 1955/56 till 2 410 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1954.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för nämnda anläggningar enligt prisläget den 1 april 1955 beräknas till 2 725 000 kronor. Därvid har en uppräknig av kostnaderna skett med 315 000 kronor på grund av förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). — För att fullfölja ifrågavarande arbeten erfordras således (2 725 000 — 2 410 000 =) 315 000 kronor, varav 15 000 kronor för budgetåret 1956/57.

I medelsäskandena för budgetåret 1955/56 framlade fortifikationsförvaltningen en ny utbyggnadsplan för fullträffsäkra förråd för marinen, för vilken plan närmare redogjorts i 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 31—32). För att tillgodose de i planen angivna förrådsbehoven hemställer fortifikationsförvaltningen för nästa budgetår om medel för utförande av ett antal nya anläggningar m. m. — anmälda även i föregående års äskanden — för en beräknad totalkostnad av 42 600 000 kronor. Härav avses 26 300 000 kronor för nybyggnad av bergförråd, 4 600 000 kronor för ombyggnad av ammunitionsförråd vid äldre kustartilleribatterier, 3 100 000 kronor för modernisering och omändring till förråd av äldre berganläggningar, 4 400 000 kronor för friliggande förråd och 4 200 000 kronor för radarmaterieförråd. För ifrågavarande nya objekt erfordras 8 810 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Ämbetsverket hemställer således att för nästa budgetår anvisas (15 000 + 8 810 000 =) 8 825 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Med hänsyn till nödvändigheten att i möjligaste mån begränsa utgifterna för kapitalinvesteringar kan jag icke tillstyrka högre anslag för nästa budgetår än 600 000 kronor. Anslaget minskas således med 800 000 kronor.

Anslagsmedlen torde få användas för att påbörja ett nytt bergförråd, kostnadsberäknat till totalt 2 600 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa förråd för marinen m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 600 000 kronor.

[29] **Uppställningsplatser för radarstationer.** 1950—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1950/56 anvisat sammanlagt 24 200 000 kronor, varav 2 000 000 kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 972 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 635 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåret 1954/55. Slutligen har av ett äldre anslag kunnat utnyttjas 1 021 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågasvarande ändamål uppgår således till (24 200 000 + 972 000 + 635 000 + 1 021 000 =) 26 828 000 kronor. Härav har 17 492 000 kronor avsetts för marinens och 9 336 000 kronor för flygvapnets anläggningar.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaden för anläggningar som färdigställda eller påbörjats med anlitanande av sålunda disponibla medel enligt prisläget den 1 juli 1955 uppgår till 30 030 000 kronor. Även beträffande här ifrågasvarande arbeten har fortifikationsförvaltningen företagit en uppräknings av kostnaderna på grund av förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). Uppräkningen utgör 3 002 000 kronor. För att slutföra de objekt, som ännu icke färdigställda, erfordras (30 030 000 — 26 828 000 =) 3 202 000 kronor, varav 2 000 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Fortifikationsförvaltningen framlägger i medelsäskandena för nästa budgetår förslag om anordnande av ytterligare ett antal uppställningsplatser m. m. Arbetena, som anmäls jämväl i äskandena för budgetåret 1955/56, kostnadsberäknas till 31 190 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955. För ifrågasvarande nya objekt erfordras för budgetåret 1956/57 12 000 000 kronor.

För nästa budgetår äskar fortifikationsförvaltningen således (2 000 000 + 12 000 000 =) 14 000 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka att högre anslag anvisas för nästa budgetår än 1 250 000 kronor. Anslaget minskas således med 750 000 kronor. Anslaget torde främst få användas för att slutföra redan påbörjade objekt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppställningsplatser för radarstationer* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 1 250 000 kronor.

[30] **Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleribatterier.** 1951—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1951/56 anvisat sammanlagt 28 500 000 kronor, varav 6 000 000 kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 2 064 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 600 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåret 1954/55. Av ett äldre anslag har vidare kunnat utnyttjas 100 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål uppgår således till (28 500 000 + 2 064 000 + 600 000 + 100 000 =) 31 264 000 kronor. Medlen avses för tolv kustartilleribatterier jämte vissa andra arbeten. Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1955/56 till 36 164 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1954.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för nämnda batterier m. m. uppräknats med 3 996 000 kronor på grund av förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). Vidare anmäler ämbetsverket att det vid den fortsatta projekteringen av ett objekt visat sig nödvändigt att jämväl bygga om och utvidga anläggningens kraftcentral, vilket medfört en tidigare icke beräknad ökning av kostnaderna för anläggningen i fråga med 340 000 kronor. Kostnaderna för ifrågavarande batterier m. m. beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till (36 164 000 + 3 996 000 + 340 000 =) 40 500 000 kronor. För fullföljande av byggnadsprogrammet erfordras (40 500 000 — 31 264 000 =) 9 236 000 kronor, varav 6 000 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Fortifikationsförvaltningen framlägger härjämte förslag om utförande av ytterligare ett antal kustartillerianläggningar m. m. — i huvudsak anmälda i föregående års äskanden — för en beräknad totalkostnad av 62 000 000 kronor. Härav avses 46 500 000 kronor för objekt inom kustartilleriets materielplan, 10 800 000 kronor för vissa nya batterier, 2 100 000 kronor för ombestyckning av vissa lätta batterier samt återstoden, 2 600 000 kronor, för anordnande av minstationer m. m. För budgetåret 1956/57 erfordras för ifrågavarande nya objekt 11 000 000 kronor.

Ämbetsverket hemställer således att för nästa budgetåret anvisas (6 000 000 + 11 000 000 =) 17 000 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att för detta ändamål anvisas 3 000 000 kronor för nästa budgetår. Anslaget torde få användas för fortsatta arbeten på redan beslutade objekt. Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget minskas med 3 000 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleri-batterier* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

[31] **Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen m. m. 1947—1949 och 1951—1955** års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1947/56 anvisat sammanlagt 23 250 000 kronor, varav 2 000 000 kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 anvisat 320 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 205 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåret 1954/55. Av ett äldre anslag har vidare kunnat utnyttjas 315 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågasvarande ändamål uppgår således till (23 250 000 + 320 000 + 205 000 + 315 000 =) 24 090 000 kronor. Medlen avses för utbyggnad av stridslednings- och luftbevakningsorganisationen i enlighet med en av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1954/55 framlagd plan, vars genomförande enligt prisläget den 1 april 1954 beräknades kosta 46 542 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för genomförande av nämnda plan beräknas till 51 750 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955. Härvid har en uppräkning av kostnaderna skett med 5 208 000 kronor på grund av förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). För att fullfölja utbyggnadsplanen erfordras (51 750 000 — 24 090 000 =) 27 660 000 kronor. Härav bör enligt fortifikationsförvaltningen för budgetåret 1956/57 anvisas 11 300 000 kronor, varav 1 679 000 kronor för att slutföra påbörjade arbeten och återstoden för nya objekt.

Fortifikationsförvaltningen hemställer sålunda att för nästa budgetår anvisas 11 300 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka att anslaget för nästa budgetår uppföres med högre belopp än 2 200 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för fortsatta arbeten enligt den föreliggande utbyggnadsplanen. Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget ökas med 200 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 2 200 000 kronor.

[32] **Tygmaterieförråd i berg.** 1951—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1950/56 anvisat sammanlagt 18 500 000 kronor, varav 7 000 000 kronor för budgetåret 1955/56. Av äldre anslag har härjämte kunnat utnyttjas 6 040 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål uppgår således till (18 500 000 + 6 040 000 =) 24 540 000 kronor. Medlen avses för följande anläggningar i berg, nämligen tygmaterieförråd och tygverkstad för Bodens tygstation, tygverkstad för Göteborgs garnison, tygverkstad för Norrlands trängregemente m. fl. förband, tygmaterieförråd för Karlsborgs tygstation, tre centrala tygmaterieförråd, optisk verkstad för Stockholms tygstation samt utrymmen för lagring av torrbatterier. Kostnaderna för ifrågavarande objekt beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1955/56 till 29 850 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1954.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för här ifrågavarande objekt uppräknats med sammanlagt 3 700 000 kronor på grund av förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). Ämbetsverket anmäler vidare att ökade kostnader för vissa av anläggningarna uppkommit på grund av ökade krav på skyddsanordningar mot moderna anfallsvapen, ökat elkraftbehov, bergets beskaffenhet m. m. Dessa kostnadsökningar har av ämbetsverket beräknats till sammanlagt 4 400 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen beräknar sålunda kostnaderna för här ifrågavarande anläggningar till (29 850 000 + 3 700 000 + 4 400 000 =) 37 950 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955. För fullföljande av byggnadsprogrammet erfordras (37 950 000 — 24 540 000 =) 13 410 000 kronor, varav 7 300 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Fortifikationsförvaltningen hemställer vidare för nästa budgetår om medel för utförande av vissa nya objekt för en beräknad totalkostnad av

26 700 000 kronor. Härav avses 2 950 000 kronor för två nya centrala tygmaterieförråd, 21 600 000 kronor för en berganläggning för radar- och signalverkstäder, 800 000 kronor för ytterligare utrymmen för lagring av torrbatterier samt återstoden, 1 350 000 kronor, för bostäder m. m. vid vissa centrala tygmaterieförråd. För budgetåret 1956/57 erfordras för ifrågasvarande nya objekt 6 200 000 kronor.

För nästa budgetår äskar fortifikationsförvaltningen således under förevarande anslagsrubrik ($7\,300\,000 + 6\,200\,000 =$) 13 500 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 6 600 000 kronor, vilket innebär en anslagsminskning med 400 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för fortsatta arbeten på redan beslutade objekt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tygmaterieförråd i berg* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 6 600 000 kronor.

[33] **Utvidgning av flygverkstad.** 1951—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1951/56 anvisat sammanlagt 4 250 000 kronor, varav 800 000 kronor för budgetåret 1955/56. Riksdagen har därjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 anvisat 250 000 kronor. För ifrågasvarande ändamål disponibla medel uppgår således till ($4\,250\,000 + 250\,000 =$) 4 500 000 kronor.

I medelsäskandena för innevarande budgetår angav fortifikationsförvaltningen totalkostnaden för ifrågasvarande arbeten till 4 500 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1954.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna uppräknats med 500 000 kronor på grund av förhållanden, för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3). Fortifikationsförvaltningen beräknar sålunda kostnaderna för ifrågasvarande arbeten till ($4\,500\,000 + 500\,000 =$) 5 000 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955. För att slutföra arbetena erfordras således 500 000 kronor, varav 300 000 kronor för budgetåret 1956/57. Fortifikationsförvaltningen hemställer att sistnämnda belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att 300 000 kronor anvisas för detta ändamål för nästa budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utvidgning av flygverkstad* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kronor.

[34] **Fullträffsäkra uppehållsplatser.** Detta anslag avses för anordnande av fullträffsäkra uppehållsplatser för såväl militära som civila myndigheter.

1951—1955 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1950/56 anvisat sammanlagt 40 800 000 kronor, varav 3 000 000 kronor för budgetåret 1955/56. Utöver dessa anslagsmedel har för samma ändamål kunnat utnyttjas sammanlagt 6 995 000 kronor från anslag under statens allmänna fastighetsfond m. fl. De medel som sålunda kunnat disponeras för ändamål, som avses med anslaget, uppgår till (40 800 000 + 6 995 000 =) 47 795 000 kronor.

Enligt en i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för nästa budgetår intagen sammanställning avses 21 575 000 kronor av anslagsmedlen för lokaler för militära staber m. m., medan 24 220 000 kronor står till förfogande för vissa civila myndigheters behov och 2 000 000 kronor avses för gemensamma ändamål. Utbyggnaden av anläggningarna sker i huvudsak efter en av överbefälhavaren efter samråd med berörda myndigheter upprättad generalplan, som är föremål för fortlöpande översyn för att modernitetskrav skall kunna tillgodoses i största möjliga utsträckning. Kostnaderna för att genomföra planen beräknades i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1955/56 till 81 500 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1954.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna enligt planen ökat med 3 990 000 kronor för ytterligare utrymmen för telekommunikationer, med 300 000 kronor för vissa tidigare icke beräknade teletekniska installationer och med 400 000 kronor för tjänstebostäder vid en av anläggningarna. Vidare anmäler fortifikationsförvaltningen att överbefälhavaren anmodat ämbetsverket att låta inreda utrymmen i två ammunitionsförråd till permanenta uppehållsplatser för militära staber. För inredningen erfordras enligt fortifikationsförvaltningen icke någon uppräknig av kostnaderna enligt planen. Däremot bör medel beräknas i planen för att ersätta de ianspråktagna ammunitionsförråden med nya sådana förråd. Kostnaderna härför beräknas till 2 150 000 kronor. Genom att en av de i planen upptagna anläggningarna kunnat senareläggas har emellertid kostnaderna kunnat minskas med 2 676 000 kronor. På grund av förhållanden för vilka närmare redogjorts i inledningen (jfr s. 3) har slutligen en uppräknig företagits av kostnaderna

för de i planen upptagna objekten med sammanlagt 10 036 000 kronor. Kostnaderna för att genomföra planen beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till (81 500 000 + 3 990 000 + 300 000 + 400 000 + 2 150 000 — 2 676 000 + 10 036 000 =) 95 700 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955. — För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras således ytterligare (95 700 000 — 47 795 000 =) 47 905 000 kronor.

För den fortsatta utbyggnaden under budgetåret 1956/57 beräknar fortifikationsförvaltningen medelsbehovet till 14 000 000 kronor, varav för försvarets del 8 900 000 kronor, för civilförsvarsstyrelsens del 1 340 000 kronor, för övriga statliga myndigheter vilka avses erhålla utrymmen i de gemensamma uppehållsplatserna 760 000 kronor samt för vissa gemensamma anordningar 3 000 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Enligt de principer, som fastställts vid 1951 års riksdag, skall för anordnandet av bergrum gemensamma för militära och civila myndigheter tillämpas en centralt uppgjord plan. Samtliga kostnader för ifrågakvarande uppehållsplatser skall redovisas under försvarets fastighetsfond. De medel som för motsvarande ändamål tidigare anvisats på andra fonder har även, i den mån de icke belöper på rent civila anläggningar, överförts till försvarets fastighetsfond.

För budgetåret 1956/57 erfordras en väsentligt ökad medelstildelning för de anläggningar, som är under utförande. Jag föreslår därför att anslaget för nästa budgetår uppföres med 6 000 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 3 000 000 kronor. Av anslagsbeloppet torde omkring 4 000 000 kronor böra avses för militära ändamål, medan återstoden förutsättes skola fördelas mellan ifrågakommande civila ändamål.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fullträffsäkra uppehållsplatser* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

[35] **Flyttning av Stockholms örlogsbas.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1953: 200 angående flyttning av Stockholms örlogsbas har riksdagen beslutat att örlogsbasen skall flyttas till Stockholms södra skärgård, varvid örlogsvärvet skall förläggas till Muskö. För vissa förberedelse- och utredningsarbeten har riksdagen efter förslag av Kungl. Maj:t i 1954 års statsverksproposition (bil. 25, s. 38) anvisat 500 000 kronor under förevarande anslag.

Fortifikationsförvaltningen hemställer i sina medelsäskanden för nästa budgetår att 20 000 000 kronor anvisas för arbeten på Muskö för utflyttningen av örlogsvarvet.

Chefen för marinen (skr. ^{2/11} 1955) anför att den nyligen avslutade krigsövningen för marinen kraftigt bestyrkt behovet av att Stockholms örlogsvarv snarast utflyttas till Muskö i enlighet med riksdagens principbeslut. Avsaknanden av en väl skyddad med varvsresurser utrustad krigsreparationsanstalt i nära anslutning till operationsbasen framstod under övningen såsom allvarlig. Någon möjlighet att repliera på i dagens läge befintliga varv, varav de närmast belägna finns i Stockholm, torde icke föreligga i krig. Stor sannolikhet föreligger enligt marinchefen för att dessa slås ut i ett tidigt skede av kriget. Den långa förflyttningen speciellt för skadade fartyg till och från Stockholm är uppenbart riskfylld. Chefen för marinen understryker vikten av att medel för nästa budgetår i erforderlig utsträckning anvisas för utflyttningen av örlogsvarvet.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Såsom framgår av marinchefens skrivelse är det ur försvarssynpunkt mycket angeläget att örlogsvarvet snarast utflyttas från Stockholm. I jämförelse med övriga aktuella byggnadsföretag för försvaret är detta projekt särpräglad, såtillvida att ytterst värdefulla områden inom Stockholm genom utflyttningen frigöres för andra ändamål. Med hänsyn till projektets storleksordning har det emellertid icke varit möjligt att inrymma detsamma inom den starkt begränsade byggnadskvot, som de senaste åren kunnat avses för försvaret. Det torde icke heller framdeles vara möjligt att genomföra projektet så länge nuvarande restriktioner i fråga om de statliga investeringarna måste bibehållas. Emellertid är det av betydelse att planläggningen av arbetena med örlogsvarvets utflyttning kan fortgå. Jag föreslår därför att för detta ändamål anvisas 200 000 kronor under förevarande anslagsrubrik för nästa budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Flyttning av Stockholms örlogsbas* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

[36] **Anläggningar för robotvapen.** De anläggningar, varom här är fråga, utgöres av batterier och förråd för marinens robotvapen samt förråd för flygvapnets robotvapen. I medelsäskandena för nästa budgetår anmäler fortifikationsförvaltningen att det totala medelsbehovet för här ifrågasvarande objekt för närvarande uppskattas till omkring 50 000 000 kronor

för marinens del och till cirka 22 000 000 kronor för flygvapnets del. För nästa budgetår hemställer ämbetsverket att 4 000 000 kronor måtte anvisas för ifrågavarande ändamål.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka att högre belopp än 1 000 000 kronor anvisas för detta ändamål för nästa budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anläggningar för robotvapen* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

[37] **Övriga befästningsarbeten.** Å riksstaten för innevarande budgetår är för detta ändamål uppfört ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

I det föregående har redogjorts för fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för nästa budgetår i den mån de kunnat hänföras till nu upptagna anslag under befästningars delfond. Ämbetsverket har emellertid därutöver äskat medel för ett flertal andra arbeten m. m. av beskaffenhet att böra bestridas av investeringsanslag under denna delfond. Det sammanlagda medelsbehovet under nästa budgetår för dessa ändamål har beräknats till i runt tal 25 000 000 kronor. En närmare redogörelse för förslagens innebörd torde icke böra lämnas till statsrådsprotokollet, utan närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Försvarets begränsade byggnadskvot lämnar ej möjlighet att tillgodose dessa byggnadsbehov annat än i mycket obetydlig omfattning. För att möjliggöra att de mest angelägna arbetena skall kunna komma till stånd föreslår jag att under förevarande anslagsrubrik anvisas 2 250 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med 250 000 kronor. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fatta beslut om anslagsmedlens fördelning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övriga befästningsarbeten* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 2 250 000 kronor.

[38] **Vissa markförvärv för befästningar.** Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 9 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för befästningar* för budgetåret 1956/57 beräkna ett investeringsanslag av 1 550 000 kronor.

B. FÖRSVARETS FABRIKSFOND

[39] **Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksstyrelse.** Anslaget avses dels för ersättningsanskaffning av maskiner samt den nyanskaffning som erfordras i samband med den fortlöpande rationaliseringen av driften och dels för sådana särskilda nyanskaffningar, som föranledes av tillkomsten av nya produktionsenheter eller en väsentlig utökning av driften. Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1955 års statsverksproposition har riksdagen för detta ändamål för budgetåret 1955/56 anvisat 2 000 000 kronor.

Försvarets fabriksstyrelse anmäler (skr. ¹⁵/₈ 1955) att medelsbehovet under anslaget beräknas till 3 400 000 kronor för nästa budgetår. Härav avses 2 000 000 kronor för ersättningsanskaffning m. m. av maskiner och 1 400 000 kronor för sådana särskilda nyanskaffningar, som föranletts av tillkomsten av nya produktionsenheter m. m.

Ämbetsverket hemställer sålunda att för budgetåret 1956/57 anvisas 3 400 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat 2 000 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksstyrelse* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

[40] **Försvarets fabriksverks dispositionsanslag.** Anslaget, som är avsett för smärre byggnadsarbeten föranledda av ändrade tillverkningar eller rationaliseringar av driften, föreslås av fabriksstyrelsen bli uppfört med oförändrat 100 000 kronor för nästa budgetår. Jag hemställer i enlighet med förslaget, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Försvarets fabriksverks dispositionsanslag* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

[41] **Diverse byggnadsarbeten.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1951—1955 års statsverkspropositioner och propositionen 1952:2 har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1951/56 anvisat sammanlagt 4 270 000 kronor.

Fabriksstyrelsen beräknar medelsbehovet under förevarande anslag till i runt tal 5 000 000 kronor för nästa budgetår. Sålunda erfordras 1 000 000 kronor för att slutföra utbyggnaden av en ammunitionsreservfabrik med pjäshylsfabrik (jfr prop. 1955:1, bil. 25, s. 40—41). Härjämte erfordras 100 000 kronor för ett nytt huvudförråd för krut vid ammunitionsfabriken

i Karlsborg, 325 000 kronor för nybyggnader vid samma fabrik för prov- och funktionsskjutningsverksamheten, 75 000 kronor för ett nytt nitrocellulosaförråd vid Åkers krutbruk samt 175 000 kronor för att utöka de lokaler inom centrala torpedverkstaden som är avsedda för experimentverksamhet. Vidare erfordras enligt fabriksstyrelsen 2 100 000 kronor för anordnande av lokaler i berg för pipborrverkstaden vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori samt 385 000 kronor respektive 900 000 kronor för skyddsrum vid ammunitionsfabriken Zakrisdal och centrala torpedverkstaden. Sistnämnda byggnadsföretag har tidigare anmälts (jfr prop. 1953: 1, bil. 25, s. 45 och prop. 1955: 1, bil. 25, s. 40). Fabriksstyrelsen hemställer sålunda att för nästa budgetår äskas sammanlagt (1 000 000 + 100 000 + 325 000 + 75 000 + 175 000 + 2 100 000 + 385 000 + 900 000 =) i runt tal 5 000 000 kronor.

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka att anslaget för nästa budgetår uppföres med högre belopp än 900 000 kronor, vilka medel torde få användas för den fortsatta utbyggnaden av ammunitionsreservfabriken. Anslagsminskningen utgör 1 100 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Diverse byggnadsarbeten* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 900 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

A. Broberg

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

SOCIALDEPARTEMENTET

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 jan-
nuari 1956.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Ericsson, anmäler följande under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar för budgetåret 1956/57 och yttrar därvid följande.

Statens utlåningsfonder

[1] **Lånefonden för bostadsbyggande.** Från fonden, till vilken medel anvisas endast i den mån så erfordras för utbetalning av beviljade lån, utlämnas tertiärlån till flerfamiljshus, egnahemslån, förbättringslån utom i vad de är ränte- och amorteringsfria, samt fr. o. m. budgetåret 1953/54 förskott å tilläggs lån till flerfamiljshus. För innevarande budgetår har anslaget uppförts med 490 000 000 kronor.

Bostadsstyrelsen har (skr. 3/11 1955) framlagt förslag om att fördjupad del av egnahemslån skall amorteras. Styrelsen anför härom bl. a. följande.

Sedan flera år är det vanligt att sparbankerna och andra bottenlångivare till enfamiljs- och tvåfamiljshus kräver en viss amortering på bottenlånet. Flera skäl har åberopats för detta tillvägagångssätt, bl. a. önskemålen att begränsa kreditriskerna och att få viss omsättning på det utlånade kapitalet. Bostadsstyrelsen har inte haft något att erinra häremot, såvida den enskilde

låntagaren har ansetts kunna bära den genom amorteringen uppkomna ökningen av de årliga bostadskostnaderna, och enligt överenskommelse mellan styrelsen och Svenska sparbanksföreningen skall denna synpunkt noga beaktas vid långivningen. Amorteringens storlek varierar något de olika sparbanksområdena emellan, men i de flesta fall inriktar man sig på att nedbringa bottenlånet från 50 till 40 procent under tiden till dess egnahemslånet är slutamorterat.

Den låntagare som på grund av lågt kreditvärde på fastigheten eller till följd av penningknapphet hos bottenlånggivaren har fått eller får egnahemslånet fördjupat slipper emellertid med nuvarande lånebestämmelser amortering på den del av lånet som ligger under 50 procent av belåningsvärdet. Ur rättvisesynpunkt kan det finnas anledning att ändra på detta förhållande, samtidigt som det i nuvarande läge ökade behovet av statsmedel till fördjupning av egnahemslånen skulle i någon mån kunna kompenseras genom ökade amorteringar. Det innebure också en administrativ förenkling om man vid mindre fördjupningar inte behöver räkna med någon räntebärande stående del av egnahemslånet.

Styrelsen förordar i enlighet härmed, att egnahemslån i den mån det ligger mellan 40 och 50 procent av belåningsvärdet skall inräknas i lånets amorteringsdel. Befrielse från sådan amorteringsskyldighet bör dock enligt styrelsens förmenande kunna lämnas, om det bedömes att de årliga bostadskostnaderna eljest blir för höga i förhållande till låntagarens ekonomiska förutsättningar.

I fråga om den preliminära långivningen under *innevarande budgetår* har bostadsstyrelsen (skr. 25/8 1955) framlagt följande nya beräkning. För tertiärlån beräknas en medelsram av 410 000 000 kronor erforderlig. Uppskattningen har skett med utgångspunkt dels från att vid budgetårets ingång förefanns färdigbehandlade men ännu icke avgjorda ärenden avseende företag med drygt 5 000 lägenheter, dels från att bostadsstyrelsens och länsbostadsnämndernas kapacitet motsvarar en långivning till flerfamiljshus med ca 48 000 lägenheter, dels ock från att lånebeloppet per lägenhet i genomsnitt kommer att uppgå till ca 7 700 kronor. För egnahemslån och räntebärande förbättringslån beräknas långivningen till 477 000 000 kronor, d. v. s. 157 000 000 kronor mera än som ursprungligen beräknades. Ökningen betingas av icke tidigare beaktad långivning till rad- och kedjehus, uppskattad till 60 000 000 kronor, ökad fördjupning av egnahemslån för en- och tvåfamiljshus, beräknad till 52 000 000 kronor, ökade belåningsvärden för dylika hus, vilket uppskattas föranleda ett medelsbehov av 30 000 000 kronor, samt ökat behov av medel för egnahemslån till ombyggnad och förbättringslån, beräknat till 15 000 000 kronor.

Styrelsen beräknar sålunda att den preliminära långivningen under *innevarande budgetår* kommer att avse (410 000 000 + 477 000 000) 887 000 000 kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till den fastställda medelsramen med 237 000 000 kronor. Av sistnämnda belopp avser 80 000 000 kronor tertiärlån och 157 000 000 kronor egnahemslån och förbättringslån, varav drygt en tredjedel hänför sig till ökad fördjupning av lån.

Angående omfattningen av den preliminära långivningen under *nästa budgetår* framhåller styrelsen bl. a. följande.

Beslut om tertiärlån erfordras i första hand för kvarstående balans av låneärenden, vilken beräknas avse företag med minst 4 000 lägenheter. Vidare erfordras beslut om lån för igångsättning av nya företag under budgetåret. Styrelsen antager att företag med ca 41 500 lägenheter skall påbörjas men anser det vidare rimligt att räkna med ett fullt utnyttjande av de långivande organens kapacitet, uppskattad till 48 000 lägenheter, så att företagen i god tid före påbörjandet får beslut om lån. Under antagande av samma lånebelopp per lägenhet, som beräknats för nya företag under budgetåret 1955/56, d. v. s. 7 700 kronor, uppskattar styrelsen det totala medelsbehovet för nästa budgetår till 370 000 000 kronor.

Antalet lägenheter i friliggande en- och tvåfamiljshus samt rad- och kedjehus, finansierade med egnahemslån, har bostadsstyrelsen antagit skall uppgå till 20 000. Det genomsnittliga lånebeloppet per lägenhet har styrelsen beräknat till 24 500 kronor, varav ca 5 200 kronor i form av fördjupning av lånet. Medelsbehovet för egnahemslån till nybyggnad uppskattas i enlighet härmed av styrelsen till 490 000 000 kronor.

Behovet av medel för egnahemslån till ombyggnadsföretag beräknar styrelsen till 70 000 000 kronor. Förbättringslån har beräknats komma att beviljas till ett belopp av 14 000 000 kronor.

Enligt bostadsstyrelsens beräkningar skulle alltså den preliminära långivningen under budgetåret 1956/57 få en omfattning av (370 000 000 + 490 000 000 + 70 000 000 + 14 000 000) avrundat 945 000 000 kronor.

Beträffande **a n s l a g s b e h o v e t** under lånefonden har bostadsstyrelsen framlagt en ny beräkning för *innevarande budgetår*, enligt vilken det anvisade anslaget av 490 000 000 kronor icke kommer att förslå, varför **medelsanvisning** å tilläggsstat erfordras. Av styrelsens redogörelse för beräkningen inhämtas i huvudsak följande.

Utbetalningen av tertiärlån kommer, med hänsyn till den normala tiden mellan färdigställandet och utbetalningen, att i huvudsak avse företag färdigställda under år 1954. Detta år färdigställdes tertiärbelånade företag med tillhoppa 43 200 lägenheter. En viss inknappning av nämnda tid torde dock vara sannolik, varför utbetalningarna antagits komma att avse 45 000 lägenheter. I anslutning till det genomsnittliga lånebeloppet för slutliga beslut under budgetåret 1954/55 har genomsnittsbeloppet per lägenhet antagits uppgå till 8 200 kronor. De totala utbetalningarna kan då beräknas till 370 000 000 kronor.

Egnahemslån har i enlighet med länsbostadsnämndernas beräkningar antagits komma att utbetalas till ca 14 300 lägenheter. Genomsnittsbeloppet per lägenhet har uppskattats till ca 23 700 kronor. Härvid har förutsatts en ökad fördjupning svarande mot den som i nuvarande kreditmarknadsläge har befunnits nödvändig. Totalt skulle i enlighet med dessa antaganden utbetalningarna komma att uppgå till 340 000 000 kronor.

Utbetalningen av förbättringslån uppskattas till 10 000 000 kronor. Ett belopp av 49 000 000 kronor beräknas inflyta i form av amorteringar och inlösen av lån.

Storleken av utbetalningarna av förskott på tertiär- och tilläggslån beror helt på läget på kreditmarknaden. F. n. finns inga möjligheter att beräkna omfattningen av dessa utbetalningar. Därför har i den reviderade beräkning-

en insatts samma belopp som i de tidigare beräkningarna, d. v. s. 10 000 000 kronor. Inbetalningarna av förskott har antagits uppgå till 77 000 000 kronor, vilket belopp motsvarar de vid budgetårets ingång utestående förskotten.

Förskottsutbetalningen av egnahems- och förbättringslån har beräknats i anslutning till styrelsens nya beräkning av den preliminära långivningen under innevarande budgetår. Anspråken på förskott har på grund av kreditmarknadsläget successivt ökat. I förskott har därför 75 procent mot tidigare 70 procent av de preliminärt beviljade beloppen beräknats komma att utbetalas, vilket medför en utbetalning av 358 000 000 kronor. Härtill kommer ca 13 000 000 kronor, vilket belopp på grund av den för knappa anslagsramen icke kunde utbetalas under budgetåret 1954/55. Utbetalningarna kan sålunda beräknas till avrundat 370 000 000 kronor. Inbetalningarna beräknas uppgå till 227 000 000 kronor, vilket motsvarar ca 65 procent av det utbetalade lånebeloppet.

Enligt styrelsens nya beräkning skulle den totala anslagsbelastningen uppgå till 747 000 000 kronor. Det sammanlagda behovet av medelsanvisning på tilläggsstat för innevarande budgetår uppskattas alltså till (747 000 000 — 490 000 000) 257 000 000 kronor.

Beträffande belastningen å lånefonden under *nästa budgetår* har styrelsen framlagt följande beräkning.

Tertiärlån antages komma att utbetalas för företag med tillhoppa ca 45 000 lägenheter med ett genomsnittligt lånebelopp av 8 500 kronor per lägenhet. Egnahemslån antages komma att utbetalas till företag med tillhoppa ca 18 000 lägenheter med ett av länsbostadsnämnderna beräknat genomsnittsbelopp per lägenhet av ca 25 000 kronor. Det utbetalade förbättringslånebeloppet har uppskattats till 12 000 000 kronor och amorteringarna och inlösen av lån till 65 000 000 kronor.

Utbetalningarna och inbetalningarna av förskott på tertiär- och tilläggs-lån har uppskattats i anslutning till de för budgetåret 1955/56 gjorda antagandena.

Förskott på egnahemslån och förbättringslån har beräknats bli utbetalade med ett belopp motsvarande 75 procent av den för budgetåret beräknade preliminära långivningen. Inbetalningarna har uppskattats till ett belopp motsvarande 70 procent av det antagna utbetalade beloppet.

Anslagsbelastningen och tillika anslagsbehovet för budgetåret 1956/57 har i enlighet med berörda antaganden av styrelsen uppskattats till 890 000 000 kronor.

Statskontoret har icke funnit anledning till särskilt uttalande beträffande bostadsstyrelsens beräkningar av långivningens omfattning.

Departementschefen

Särskilda lånefrågor. Till en början torde jag till behandling få upptaga vissa särskilda lånefrågor.

En avveckling av *det provisoriska tillägglånet* inleddes år 1953. Den hittills beslutade reduktionen av lånet innebär att för företag, som färdigställs tidigast den 1 april 1956, skall lånet beräknas med utgångspunkt från ett bidrag av en krona per kvm lägenhetsyta mot ursprungligen 4 kronor per

kvm. Beslut har jämväl fattats om reducering av den år 1951 genomförda provisoriska höjningen av *den räntefria stående delen av egnahemslån* från 4 000 till 8 000 kronor. Sålunda skall i fråga om en- och tvåfamiljshus, som färdigställes tidigast den 1 april 1956, den räntefria stående delen utgöra endast 6 000 kronor.

Vid den prövning, som har föregått de skilda besluten om reducering av ifrågakvarande provisoriska kapitalsubventioner till nya hus, har i första hand beaktats utvecklingen av byggnadskostnaderna. Vikt har emellertid jämväl tillmätts utvecklingen av reallöner och levnadsvillkor överhuvudtaget.

I det följande avser jag att framföra vissa synpunkter och förslag beträffande produktionskostnadernas utveckling och reglerna för belåning av nya bostadshus. Jag vill dock i detta sammanhang erinra om att tendenser till kostnadsökning förmärkts under senare tid och att det förefaller tveksamt om på kort sikt dessa tendenser kan komma att brytas. Huruvida och i vad mån på grund av rationalisering och effektivisering av produktionen lägre byggnadskostnader kan påräknas under den närmaste tiden synes därför ovisst. Såsom närmare utvecklas i det följande bör sådana åtgärder inom ramen för statens långivning vidtagas, att en stark press på kostnadsläget åstadkommes.

Även om kostnadsfrågan f. n. är oklar, bör man enligt min mening icke uppskjuta ställningstagandet till spörsmålet om en slutlig avveckling av de år 1951 införda provisoriska kapitalsubventionerna. Den tidpunkt bör nu fastställas, då det provisoriska tilläggslånet skall slopas och den räntefria stående delen av egnahemslånet nedsätts till 4 000 kronor. I anslutning till den takt i vilken det hittills befunnits lämpligt att avveckla det provisoriska tilläggslånet förordar jag, att ifrågakvarande reducering av tilläggslånet och den räntefria stående delen av egnahemslånet skall avse företag, som färdigställes tidigast den 1 april 1957. I överensstämmelse härmed bör bestämmelsen att i fråga om ombyggnadsföretag räntefri stående del av egnahemslån inte får överstiga 25 procent av belåningsvärdet ändras och det fortsättningsvis stadgas, att ifrågakvarande lånedel icke får överstiga 20 procent av sagda värde.

Jag övergår nu till att behandla frågan om *maximibestämmelser angående belåningsvärden* för bostadshus, finansierade med statliga lån.

Vad först angår en- och tvåfamiljshus må framhållas, att Kungl. Maj:t genom beslut den 16 december 1955 meddelat föreskrifter beträffande de högsta belåningsvärden, som de lånebeviljande organen äger fastställa för egnahemslån till nybyggnad av en- och tvåfamiljshus. För hus som påbörjas tidigast den 1 juli 1956 får belåningsvärdet icke överstiga de belopp, som framgår av följande sammanställning (sid. 6).

Beträffande hus, som påbörjas under första halvåret 1956, maximeras belåningsvärdena på så sätt, att i sammanställningen angivna högsta belopp får överskridas med för enfamiljshus och lägenhet i rad- eller kedjehus högst 4 000 kronor och för tvåfamiljshus högst 6 000 kronor.

	Enfamiljshus samt rad- och kedjehus		Tvåfamiljshus	
	Lånesökande, som icke har familj med minst två minderåriga barn	Familjer med minst två minderåriga barn	Lånesökande, som icke har familj med minst två minderåriga barn	Familjer med minst två minderåriga barn
Norrbottnens, Västerbottnens, Väster-norrlands och Jämtlands län samt Stockholm och Göteborg med vissa förortskommuner ¹	50 000	55 000	83 000	88 000
Övriga delar av landet	45 000	50 000	75 000	80 000

¹ Dessa förortskommuner är i fråga om Stockholm: Österhaninge, Huddinge, Tyresö, Saltsjöbaden, Gustavsberg, Nacka, Boo, Lidingö, Solna, Sundbyberg, Djursholm, Vaxholm, Österåker, Stocksund, Danderyd, Sollentuna, Järfälla, Täby, Upplands-Väsby och Vallentuna samt i fråga om Göteborg: Öckerö, Styrso, Askim, Källered, Mölndal, Råda, Partille, Tuve och Torslanda.

I fråga om hus, som påbörjats före den 1 januari 1956, har icke några generella föreskrifter om begränsning av belåningsvärdet utfärdats. Beträffande de överväganden, som har föranlett beslutet om maximering av belåningsvärden, må följande framhållas.

Under en följd av år har produktionskostnaderna för småhus successivt ökat. Bostadsstyrelsen har lämnat uppgifter om belåningsvärdenas genomsnittliga storlek för under budgetåren 1949/50—1953/54 slutligt belånade enfamiljshus, vilka visar följande utveckling:

Budgetåret	Belåningsvärde (kronor)
1949/50	30 000
1950/51	32 500
1951/52	37 200
1952/53	42 900
1953/54	46 500

Sedan budgetåret 1953/54 har belåningsvärdena stigit ytterligare. Bostadsstyrelsen anser det sannolikt att det genomsnittliga värdet numera uppgår till minst 50 000 kronor.

Även om hänsyn togs till den allmänna höjning av kostnadsläget, som ägde rum från 1950 till början av 1952, framstår den av bostadsstyrelsen registrerade stegringen av belåningsvärdena som anmärkningsvärd. Enbart under det senaste budgetåret, då det allmänna kostnadsläget i huvudsak har varit stabilt, har det genomsnittliga belåningsvärdet stigit med ungefär 10 procent. Enär under den senaste tiden påtagliga tendenser till stegring av byggnadskostnadsnivån gjort sig märkbara har en ytterligare ökning av belåningsvärdena ansetts sannolik, förutsatt att icke åtgärder vidtoges för att förhindra en dylik utveckling.

Frågan om åtgärder för att förhindra en fortsatt uppskrivning av kostnaderna för småhus har därför inte kunnat skjutas på framtiden, särskilt

som det knappast kan råda något tvivel om att kostnaderna för ett eget-hem av normal storlek och standard redan nått en sådan nivå, att de måste framstå som höga i förhållande till en normal familjeinkomst.

Vid en bedömning av de nya föreskrifterna om maximering av belåningsvärdena bör beaktas, att de tidigare gällande bestämmelserna inneburit att i fråga om den statliga långivningen till småhusproduktionen generösa villkor har gällt. Inom vissa inte närmare angivna gränser har sålunda egnahemslån kunnat beviljas intill 90 procent av den godtagna produktionskostnaden. En kostnadsökning, som går utöver vad som är strängt nödvändigt, torde icke alltid ha framstått som väsentlig ur egnahemsbyggarens synpunkt, när den har kunnat till 90 procent täckas av statliga lån. Det är inte möjligt att närmare klarlägga, vilket samband som tilläventyrs kan finnas mellan den inträffade kostnadsstegringen för småhusproduktionen och egnahemslångivningens generösa bestämmelser. Det är dock tydligt, att man inte kan avvara fasta regler för bestämning av belåningsvärdets storlek, om man i rådande läge önskar sätta en spärr mot fortsatt kostnadsuppskrivning och befordra sparsamhet och ett ekonomiskt byggnadssätt.

Härmed är de allmänna överväganden redovisade, vilka föranlett Kungl. Maj:t att föreskriva att belåningsvärdena för småhus icke får överstiga vissa angivna belopp. Vid prövning av frågan om hur en begränsning av belåningsvärdena lämpligen borde utformas förelåg ett av bostadsstyrelsen framlagt förslag. Styrelsen förordade att om produktionskostnaden översteg en viss gräns — för enfamiljshus 45 000 kronor — skulle överskjutande kostnad i stegvis ökad utsträckning täckas genom egnahemsbyggarens egen insats. Vid en viss högsta gräns — för enfamiljshus satt till 65 000 kronor — skulle statens finansiella stöd helt upphöra.

Styrelsens förslag tillgodosåg enligt min mening icke det aktuella kravet på en effektiv spärr mot en ytterligare fördring av småhusproduktionen, när detsamma skulle haft nämnvärd betydelse endast i fråga om enfamiljshus, som kostade mera än 65 000 kronor. Med hänsyn till den allmänna inkomstnivåns höjd har det ansetts mindre välbetänkt att inom ramen för den statliga egnahemslångivningen acceptera egnahem till en så hög kostnad.

Då genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut belåningsvärdet för enfamiljshus har fastställts till i allmänhet 45 000 kronor och i vissa fall 50 000 eller 55 000 kronor har beaktats icke endast rådande inkomstförhållanden utan även föreliggande uppgifter om belåningsvärdenas hittillsvarande storlek. Under senare tid torde det genomsnittliga belåningsvärdet ha rört sig om 50 000 kronor. Det bör emellertid observeras, att ett belåningsvärde, som ligger avsevärt högre än genomsnittsbeloppet, har varit vanligt — i ett rätt stort antal fall har fastställts ett värde omkring eller över 75 000 kronor. Genomsnittsbeloppet överstiger därför värdet för ett eget-hem av normal storlek och standard.

Beträffande de omständigheter, som har föranlett att för övre Norrland samt Stockholm och Göteborg med angränsande förortskommuner godtagits ett högre belåningsvärde än för övriga delar av landet må erinras om att be-

tydande skillnader i byggnadskostnadsnivå föreligger mellan olika delar av landet. Kostnaderna är särskilt låga i de södra delarna och relativt höga i de norra delarna samt i Stockholms- och Göteborgsområdena. Om belåningsvärdena skulle bestämmas under beaktande av alla de skillnader i kostnadsnivå, som förefinnes, skulle en gruppering av alla kommuner efter kostnadsläget erfordras. Övervägande skäl har emellertid ansetts tala mot en dylik kostnadsgruppering och det har befunnits tillräckligt att för de områden, där kostnaderna är särskilt uppdrivna, göra ett undantag.

Områden med hög byggnadskostnad tillhör i allmänhet den högsta eller näst högsta ortgruppen och utmärkes sålunda jämväl av hög inkomstnivå. Enligt min mening bör i de här nämnda delarna av landet, där kostnadsläget är särskilt högt, för den del av lånet, som överstiger vad som i övriga delar av landet kan beviljas, räntan motsvara normalräntan för statens utlåningsfonder. Jag förordar därför, att räntan å här ifrågavarande lånedel skall utgöra 4 procent.

Som framgår av vad förut sagts har det ansetts erforderligt att vid fastställandet av högsta belåningsvärden särskilt beakta barnfamiljernas behov av relativt stora bostäder. Familjer med minst två minderåriga barn, av vilka huvuddelen är berättigad till familjebostadsbidrag, kan sålunda beviljas egnahemslån inom ett belåningsvärde, som med 5 000 kronor överstiger vad som eljest gäller. Härvid har beaktats att flertalet av dessa familjer på grund av familjebostadsbidraget erhåller en betydligt lägre bostadskostnad än andra och att syftet härmed varit att underlätta för dessa familjer att skaffa sig en med hänsyn till familjens storlek rymlig bostad.

Såsom redan framhållits avser de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna beträffande högsta belåningsvärde närmast nybyggnad av småhus. Särskilda bestämmelser har sålunda icke ansetts böra fastställas för ombyggnadsföretag. I flertalet ombyggnadsfall kommer belåningsvärdet att avsevärt understiga de för nybyggnad gällande maximibeloppen, men underlag har saknats för införandet av särskilda regler i syfte att begränsa kostnaderna vid ombyggnad av småhus. På grund härav torde den f. n. gällande bestämmelsen att belåningsvärdet för ombyggnadsföretag icke får överstiga vad som motsvarar 75 procent av kostnaden för nybyggnad av hus av maximal storlek böra ersättas med föreskriften, att belåningsvärdet icke får överstiga det för nybyggnad fastställda.

Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att i Kungl. Maj:ts förenämnda beslut intagits en särskild föreskrift beträffande belåning av småhus, som uppföres på sådan mark, främst tomträttsmark, att belåningen enbart avser huset. I dylika fall skall från det fastställda högsta belåningsvärdet dragas ett uppskattat värde för marken och egnahemslån kunna beviljas endast i förhållande till det sålunda reducerade belåningsvärdet.

Jag övergår härefter till frågan om belåningsvärden för flerfamiljshus.

Genom beslut den 16 december 1955 har Kungl. Maj:t utfärdat föreskrifter angående det högsta belåningsvärde för flerfamiljshus, som det lånebeviljande organet må fastställa. Besluten innebär att — med vissa avvikel-

ser på grund av husets standard, variationer i byggnadskostnadsnivå mellan olika orter m. m. — belåningsvärdet icke får överstiga vad som motsvarar 575 kronor per kvm bostadslägenhetsyta i byggnaden jämte, om byggnaden inrymmer butik eller annan lokal, som kan upplåtas mot hyra, avsevärt överstigande den för bostadslägenhet utgående, 900 kronor per kvm av ytan i sådan lokal. Föreskrifterna gäller beträffande företag, som påbörjats tidigast den 1 januari 1956, dock skall för företag, som igångsättes under första halvåret 1956 det högsta belåningsvärde som kan medgivas beräknas på grundval av ett belopp av 590 kronor per kvm bostadslägenhetsyta jämte ett belopp av 925 kronor per kvm lokalyta. Beträffande de överväganden, som föranlett ifrågavarande beslut, må följande framhållas.

Byggnadskostnaderna steg under åren 1950—51 avsevärt. Stegringen har uppskattats till ungefär 35 procent. Enligt av bostadsstyrelsen lämnade uppgifter utgjorde byggnadskostnaderna för bostadshus år 1950 i genomsnitt drygt 400 kronor per kvm lägenhetsyta. Läggas härtill kostnaden för mark kan produktionskostnaden vid nämnda tid beräknas ha utgjort ca 440 kronor per kvm lägenhetsyta.

Om man med ledning av förefintliga uppgifter om inträffade pris- och lönestegringar antager att från 1950 till mitten av 1952 kostnadsnivån steg med ungefär 35 procent, skulle produktionskostnaden vid den sistnämnda tidpunkten ha uppgått till genomsnittligen ungefär 585 kronor per kvm lägenhetsyta.

Från mitten av 1952 till slutet av 1954 sjönk byggnadskostnaderna indexmässigt med ungefär 5 procent och i verkligheten sannolikt mera beroende på bl. a. rationaliseringsåtgärder. Under samma tid torde markkostnaderna ha stigit något. På den allra senaste tiden har kostnadsnivån åter tenderat att stiga.

Den här antydda allmänna kostnadsutvecklingen sedan år 1950 ger stöd för uppfattningen att en produktionskostnad för bostadshus av 550 à 575 kronor per kvm lägenhetsyta är rimlig. Av uppgifter, som bostadsstyrelsen lämnat under hand, framgår emellertid att i fråga om byggnadsföretag, vilka erhållit tertiär- och tilläggs lån under den senaste tiden, den genomsnittliga produktionskostnaden kan uppskattas till omkring 630 kronor per kvm lägenhetsyta, vilket belopp alltså ganska avsevärt överstiger den kostnad som på allmänna grunder kan beräknas.

De omständigheter, som har medverkat till en uppskrivning av produktionskostnaderna, synes vara flera. Till en väsentlig del torde dock kostnadsökningen kunna föras tillbaka på en successiv höjning av standarden. Jämväl finnes anledning räkna med att kostnaderna drivits i höjden till följd av omständigheter, som sammanhänger med en stor byggnadsvolym: knapphet på arbetskraft och bristande resurser i fråga om planering och projektering av nya byggnadsföretag. Det kan med andra ord inte uteslutas att de rationaliseringsvinster, som mekanisering av byggnadsarbetet samt nya produktionsmetoder och material onekligen givit upphov till, delvis har gått förlorade på grund av att produktionstakten varit högt uppdriven.

De nuvarande mycket höga produktionskostnaderna utgör ett allvarligt problem, som under alla förhållanden kräver beaktande men som till följd av de under den senaste tiden påtagliga tendenserna till en allmän ytterligare höjning av kostnadsnivån har ansetts böra föranleda omedelbart verkande åtgärder i syfte att erhålla kontroll över kostnadsutvecklingen. Om kostnaderna fortsättningsvis inte hålles inom en rimlig ram, kommer hyrorna för nyproducerade bostäder att bli så höga, att familjer med normala inkomster inte får råd att förhyra desamma.

Av naturliga skäl är det i fråga om flerfamiljshus inte möjligt att fastställa ett belåningsvärde per lägenhet eller hus. Det är givetvis en komplicerad sak att med stöd av generella föreskrifter begränsa långivningen till flerfamiljshus i syfte att förhindra kostnadsökningar. Följande värderingsmetod har dock ansetts möjlig att tillämpa.

Utgångspunkten för bestämmandet av belåningsvärdet för flerfamiljshus skall vara ett med ledning av produktionskostnaden för välplanerade, ur ekonomisk synpunkt föredömliga byggnadsföretag uppskattat högsta värde per kvm lägenhetsyta. På grundval av de uppgifter, bostadsstyrelsen ställt till förfogande, har som redan anförts genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut det högsta belåningsvärde, som kan godtagas, fastställts till dels ett belopp av 575 kronor per kvm bostadslägenhetsyta, dels ett belopp av 900 kronor per kvm lokalyta i våningsplan. Då fråga är om företag, där belåning av enbart huset och alltså icke jämväl marken ifrågakommer, har fastställts att ifrågavarande belåningsvärde skall reduceras med ett för marken uppskattat värde.

De utfärdade föreskrifterna om maximering av belåningsvärdet medför, att i normalfallet en produktionskostnad för bostäder och lokaler av drygt 600 kronor per kvm lägenhetsyta faller inom det högsta värde, som kan godtagas. Såsom förut anförts tyder av bostadsstyrelsen lämnade kostnadsuppgifter på att i praktiken den genomsnittliga produktionskostnaden f. n. något överstiger detta värde. Ifrågavarande förhållande har dock inte ansetts kräva särskilt beaktande. Starka skäl talar för att i nuvarande läge bestämmelserna angående belåningsvärdet är utformade på sådant sätt, att en press på kostnaderna erhålles. Vidare bör särskilt beaktas att föreliggande uppgifter om den genomsnittliga produktionskostnadens höjd inte ger klart besked om hur hög kostnaden är för företag, som bedrivs rationellt och avser bostadshus med godtagbar men inte överdrivet hög standard, alldenstund genomsnittskostnaden påverkas av de relativt dyra företagens kostnader.

Vissa ofrånkomliga skillnader i produktionskostnaden har ansetts böra föranleda undantagsbestämmelser i fråga om belåningsvärdets storlek, innebärande att ett något högre eller något lägre värde kan bli fastställt i olika fall. I första hand skall skillnader i byggnadskostnadsnivån mellan olika delar av landet beaktas. Hänsyn skall bl. a. vidare tagas till det förhållandet att kostnaden per kvm lägenhetsyta varierar med lägenhetens storlek. En liten lägenhet är relativt dyr, räknat per kvm lägenhetsyta, medan en stor lägenhet är billigare. Förekomst av lokal i källarvåning får jämväl beaktas vid fastställande av belåningsvärdet.

Särskilt under en övergångstid torde det i ett antal fall inte kunna undvikas att produktionskostnaden blir relativt hög. Det synes därför erforderligt medge, att om särskilda skäl kan åberopas hyrorna resp. årsavgifterna får överstiga vad som vid en sedvanlig beräkning av fastighetsomkostnaderna med utgångspunkt från det fastställda belåningsvärdet befinnes skäligt.

Slutligen må nämnas att i fråga om rad- och kedjehus, som finansieras med hjälp av tertiär- och tilläggs lån, Kungl. Maj:ts förevarande beslut innebär att i fråga om det högsta belåningsvärdet samma regler skall gälla som för de med egnahems lån finansierade småhusen.

I detta sammanhang torde jag vidare till behandling få upptaga vissa frågor, som berör *villkoren beträffande tertiär- och tilläggs lån till bostadshus innehållande både bostäder och lokaler för annat ändamål*.

Tertiär- och tilläggs lån kan beviljas för hus, som innehåller förutom bostäder jämväl lokaler för skilda ändamål. I praxis har statligt lån ansetts kunna ifrågakomma endast för hus, vars lägenhetsyta till minst hälften upptages av bostäder.

Tilläggs lån kan beviljas enbart för bostäder. Lånets belopp bestämmes utifrån ett visst belopp per kvm bostadslägenhetsyta. För det fall bostadshus inrymmer förutom bostäder även lokaler för annat ändamål stadgas vidare, att tilläggs lånet kan reduceras med ett belopp, som motsvarar det kapitaliserade värdet av ett bidrag av högst 3 kronor per kvm lokalyta.

Bestämmelserna angående ränta och amortering å tertiärlån liksom angående eftergift i fråga om sagda ränta och amortering inrymmer inga särbestämmelser för det fall huset innehåller lokaler.

I det av byggnadsstyrelsen och bostadsstyrelsen i slutet av år 1954 avgivna betänkandet angående saneringsfrågan (SOU 1954: 31) har emellertid upptagits frågan om särskilda ränte- och amorteringsvillkor för den del av den statliga långivningen, som avser lokaler av skilda slag. I betänkandet har framlagts förslag, som i huvudsak går ut på att långivningen i denna del skall grundas på marknadsmässiga villkor och subvention alltså inte ifrågakomma. Sålunda förordas att räntan å tertiärlånet skall motsvara marknadsräntan. Subvention för täckande av räntekostnad för primär- och sekundärlån skulle inte utges. I samband härmed föreslås, att tertiärlån skall kunna beviljas även för hus, vars yta till mera än hälften upptages av lokaler.

I utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. upptog statsutskottet (utl. 1955: 150, sid. 33, 34) frågan, huruvida inte i enstaka fall bostadsstyrelsen borde äga att då fråga vore om lån till hus, som inrymde lokaler för affärsändamål och liknande, göra de avvikelser från gällande räntevillkor, som förekomsten av dylika lokaler kunde ge anledning till. Utskottet förordade att bostadsstyrelsen skulle erhålla bemyndigande att i de åsyftade fallen dels fastställa räntan å tertiärlån, dels besluta att ränteftergift i fråga om underliggande lån inte skulle utgå eller utgå endast i reducerad omfattning.

teras men som ur bl. a. fastighetsekonomisk synpunkt framstår som mindre lämplig. I här åsyftade fall torde därför en möjlighet böra finnas att göra undantag från regeln att statligt lån endast beviljas för bostadshus, vars yta till minst hälften upptages av bostäder. Vidare kan tänkas fall, där det är lämpligt att i särskild byggnad anordna lokaler för verksamhet, som utgör ett naturligt komplement till bostadsbebyggelsen. Kungl. Maj:t torde böra äga att i de här åsyftade fallen besluta om undantag från nämnda belåningsregel.

De här förordade lånevillkoren torde böra gälla beträffande företag, för vilka preliminärt beslut om lån meddelas fr. o. m. den 1 juli 1956.

Bostadsstyrelsens förslag att då fråga är om *fördjupat egnahemslån* amortering skall krävas i fråga om belopp, som ligger mellan 40 och 50 procent av belåningsvärdet, kan jag biträda. Att på sätt styrelsen förordat befrielse i särskilda fall skall kunna medges från amorteringsskyldigheten anser jag dock inte motiverat. Här ifrågavarande amorteringsskyldighet blir under alla förhållanden ringa och bör därför kunna fullgöras av alla egnahemslåntagare.

Slutligen torde jag i detta sammanhang få upptaga frågan om *räntan å förskott i fråga om egnahemslån*. F. n. gäller att dylikt förskott utlämnas på de räntevillkor, som gäller för slutligt utanordnade lån. Räntan utgör alltså 3 procent till den del förskottet motsvarar räntebärande lånedel. Återstoden av förskottet är räntefritt.

Under de senaste åren har ifrågavarande förskottsgivning svällt mycket kraftigt. Det beräknas att f. n. drygt 70 procent av preliminärt beviljade egnahemslån utbetalas i förskott. I nuvarande ekonomiska läge är det synnerligen angeläget att långivningen i görligaste mån begränsas. En viss minskning av förskottsgivningen bör därför eftersträvas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att inom ramen för anvisade medel besluta om förskottsgivningens storlek. I anslutning härtill torde det vara nödvändigt att den betydande subvention, som i nuvarande ränteläge följer av de synnerligen gynnsamma räntevillkoren i fråga om förskottsvis utbetalt egnahemslån, i huvudsak slopas. Jag förordar därför att i fråga om förskott å egnahemslån, som beviljas fr. o. m. den 1 juli 1956, ränta skall erläggas med 5 procent å hela beloppet.

Jag övergår nu till att behandla frågan om långivningens omfattning.

Medelsramen. Inledningsvis torde böra erinras om att till grund för beräkningen av den preliminära långivningen under innevarande budgetår låg antagandet att omkring 54 000 lägenheter i statsbelånade hus — varav 40 000 lägenheter i flerfamiljshus och 14 000 lägenheter i en- och tvåfamiljshus — skulle kunna igångsättas under budgetåret. Om härtill lägges 3 000 å 4 000 lägenheter i hus finansierade i annan ordning, kan den åsyftade totala igångsättningen under budgetåret uppskattas till 57 000 å 58 000 lägenheter.

Under hösthalvåret 1955 torde, närmast till följd av knapphet på krediter, igångsättningen av nya byggnadsföretag ha blivit av något mindre omfatt-

ning än beräknats. Det är dock ännu inte möjligt att närmare ange igångsättningens storlek under 1955.

Vad angår igångsättningen under första halvåret 1956 talar olika skäl för att en restriktiv hållning är befogad. Särskilt bör beaktas att igångsättningen under sistlidna höst blev fördröjd, vilket medför att efterfrågan på arbetskraft blir relativt stor under instundande sommar. Vidare är det känt att svårigheter under senare tid förelegat att planera och projektera nya flerfamiljshus i den takt som med hänsyn till den åsyftade produktionens omfattning varit erforderlig. Såsom närmare utvecklats i det föregående har denna omständighet — liksom byggnadsverksamhetens i förhållande till de reala resurserna mycket höga nivå — medverkat till att byggnadskostnaderna tenderat att stiga.

På grund av angivna omständigheter synes en igångsättning av högst 15 000 lägenheter i flerfamiljshus bära eftersträvas under första halvåret 1956. För hela budgetåret 1955/56 skulle i så fall igångsättningen av flerfamiljshus komma att uppgå till högst 40 000 lägenheter mot tidigare beräknade 42 000 lägenheter.

I fråga om igångsättningen av småhus torde för första halvåret 1956 bära beräknas ett ungefär oförändrat antal lägenheter. Jag beräknar sålunda att under nämnda tid preliminära beslut om egnahemslån skall meddelas för företag med sammanlagt 7 000 lägenheter, häri dock inräknat sådana rad- och kedjehus som finansieras med egnahemslån.

För budgetåret 1955/56 skulle i enlighet med det sagda igångsättningen av nya bostadsbyggnadsföretag komma att avse ungefär 55 000 lägenheter, varav ca 51 500 lägenheter i statsbelånade hus.

Vad härefter angår bostadsbyggandet under budgetåret 1956/57 föreligger f. n. svårigheter att överblicka storleken av de resurser, som kan ställas till bostadsbyggandets förfogande. Spänningarna i samhällsekonomin gör att försiktighet bör iakttagas vid bedömning av storleken av det bostadsbyggande, som kan komma till stånd utan att en överansträngning av resurserna behöver inträffa. Knappheten på krediter för bostadsbyggnadsändamål utgör en annan omständighet av allmän karaktär, som talar för att bostadsbyggandet inte kan få den omfattning, som eljest med hänsyn till föreliggande angelägna bostadsbehov vore befogad.

Under här angivna förhållanden synes enda möjligheten vara att fastställa ett minimiprogram för bostadsbyggandet, som — om de allmänna förutsättningarna blir gynnsammare än nu kan förutses — skall kunna utökas. Jag anser därför att såsom program för igångsättning av nya bostadsbyggnadsföretag under budgetåret 1956/57 bör fastställas 36 000 lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus och 14 000 lägenheter i statsbelånade en- och tvåfamiljshus inklusive sådana rad- och kedjehus som finansieras med egnahemslån. Totalt skulle alltså programmet avse 50 000 statsbelånade lägenheter. Om i annan ordning finansierade företag beräknas komma att avse ca 3 000 lägenheter, skulle hela igångsättningen uppgå till ca 53 000 lägenheter. Om förutsättningar för ett större bostadsbyggande framdeles skulle

visa sig föreligga, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder som i anledning därav kan finnas påkallade.

I detta sammanhang torde jag slutligen få erinra om att färdigställandet av byggnadsföretag under år 1954 fick mycket stor omfattning. Under sagda år färdigställes sålunda drygt 58 000 lägenheter. För 1955 kan beräknas att antalet färdigställda lägenheter har blivit något mindre.

Med ledning av antagandena beträffande bostadsbyggandet samt de i det föregående angivna bestämmelserna om maximering av belåningsvärdena för statsbelånade hus skulle den preliminära långivningen under budgetåret 1955/56 komma att avse ett sammanlagt belopp av 640 000 000 kronor. Den av riksdagen fastställda låneramen utgör 650 000 000 kronor, vari dock inräknats ett belopp av 50 milj. kronor för avveckling av ärendesbalans. Det här beräknade beloppet av 640 000 000 kronor överstiger alltså det tidigare beräknade med 40 000 000 kronor, vilket sammanhänger med att lånebeloppen per lägenhet visat sig bli betydligt högre än vad som tidigare beräknats. Enär en snabb avveckling av ärendesbalansen bör eftersträvas, torde med beaktande av de lånebeviljande organens kapacitet för ifrågavarande avveckling böra beräknas ett belopp av 130 000 000 kronor, varvid en ökning av den av riksdagen fastställda låneramen skulle erfordras med ett belopp av $(40\,000\,000 + 130\,000\,000 - 50\,000\,000)$ 120 000 000 kronor. Jag har för avsikt att senare denna dag föreslå Kungl. Maj:t, att förslag om en häremot svarande utvidgning av låneramen för innevarande budgetår skall föreläggas riksdagen.

Under förut angivna antaganden rörande igångsättningen av byggnadsföretag under budgetåret 1956/57 kan den preliminära långivningen under nämnda budgetår beräknas komma att avse ett sammanlagt belopp av 615 000 000 kronor. Härav antages 290 000 000 kronor avse tertiärlån och 325 000 000 kronor egnahemslån och förbättringslån. Sistnämnda belopp grundas jämväl på en nedräkning av det belopp, som avses för ombyggnad och förbättring av äldre hus, från drygt 50 000 000 kronor till ca 45 000 000 kronor. En fortsatt avveckling av balansen av ärenden avseende flerfamiljshus med ett belopp av 50 000 000 kronor bör vidare eftersträvas, vilket förutsätter att ramen fastställs till 665 000 000 kronor.

Det må erinras om att den här gjorda uppskattningen av den preliminära långivningens omfattning under nästa budgetår utgår från den maximering av belåningsvärdena, som redogjorts för i det föregående. Vidare har antagits att fördjupning av lån utöver vad tidigare har ansetts som normalt inte skall ifrågakomma.

Bostadsstyrelsen har förordat att ramen för preliminära beslut om lån under nästa budgetår skall fastställas till 945 000 000 kronor, d. v. s. 280 000 000 kronor mer än vad jag har förordat. Ifrågavarande differens sammanhänger i första hand med dels den omständigheten att styrelsen har antagit en igångsättning under nästa budgetår av 65 000 lägenheter medan jag har beräknat att företag med ca 53 000 lägenheter skall påbörjas, dels det förhållandet att styrelsen inte räknat med en maximering av belånings-

värdena men å andra sidan förutsatt att ytterligare fördjupning av lån skall medgivas.

Anslaget. Vad härefter angår anslaget till lånefonden för bostadsbyggande må erinras om att bostadsbyggandet under 1954 har blivit större än som ursprungligen beräknades. Vidare har av olika skäl under hösten 1955 förskottsutbetalningarna av lån fått en avsevärt större omfattning än som tidigare beräknats. På grund härav torde ett ytterligare anslag av 250 000 000 kronor erfordras för innevarande budgetår. Jag kommer senare denna dag att föreslå Kungl. Maj:t att förslag i denna del skall föreläggas riksdagen.

I vad det gäller anslaget för nästa budgetår kan med ledning av förut redovisade uppgifter om bostadsbyggandets storlek följande beräkning göras. Enär tertiärlånet i genomsnitt per lägenhet kan beräknas utgöra ca 8 500 kronor och utbetalningarna torde komma att avse företag med ca 40 000 lägenheter kan för tertiärlån medelsbehovet uppskattas till 340 000 000 kronor. Egnahemslån beräknas komma att utbetalas för 15 000 lägenheter i nybyggnader. Egnahemslånet kan beräknas i genomsnitt per lägenhet utgöra knappt 22 000 kronor, varför medelsbehovet i denna del kan beräknas till 325 000 000 kronor. Härtill kommer utanordning av egnahemslån för ombyggnadsföretag samt räntebärande förbättringslån på tillhoppa ca 50 000 000 kronor.

Utbetalningarna av tertiärlån, egnahemslån och förbättringslån under nästa budgetår kan alltså uppskattas till (340 000 000 + 325 000 000 + 50 000 000) 715 000 000 kronor.

Under antagande att oförändrat ca 70 procent av preliminärt beviljade egnahemslån utbetalas förskottsvis kan beräknas att förskottsgivningen i fråga om egnahemslån under nästa budgetår resulterar i en behållning av ca 10 000 000 kronor. Vad angår förskott i fråga om tertiär- och tilläggsån torde under förutsättning att förskottsgivningen i denna del blir ringa under nästa budgetår en behållning av ca 40 000 000 kronor beräknas uppstå till följd av att tidigare utbetalade förskott å dylika lån kommer att inflyta. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till tillgången på lånemedel besluta om förskottsgivningens storlek i fråga om såväl tertiär- och tilläggsån som egnahemslån.

I enlighet med bostadsstyrelsens uppskattning antages vidare, att under nästa budgetår kommer att inflyta 65 000 000 kronor i form av amorteringar och genom inlösen av lån.

Resultatet av den redovisade anslagsberäkningen för budgetåret 1956/57 blir alltså att ett belopp av (715 000 000 — 10 000 000 — 40 000 000 — 65 000 000) 600 000 000 kronor erfordras.

Bostadsstyrelsen har uppskattat medelsbehovet för nästa budgetår till 890 000 000 kronor. Styrelsen har bl. a. förutsatt att utbetalningarna av tertiärlån skall komma att avse företag med 45 000 lägenheter mot av mig antagna 40 000 lägenheter ävensom att förskottsgivningen i fråga om egnahemslån skall få avsevärt större omfattning än vad jag har förutsatt. Slutligen har styrelsen beräknat att en betydande fördjupning av lån skall visa sig erforderlig.

Även om ovisshet råder om utbetalningarna i framtiden, särskilt i vad det gäller förskott å lån, torde anslaget till lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1956/57 böra upptagas med 600 000 000 kronor.

I detta sammanhang må slutligen framhållas, att beloppet av utestående räntefria stående delar av egnahemslån kan beräknas komma att öka med ca 100 000 000 kronor under budgetåret 1955/56 och med ca 65 000 000 kronor under budgetåret 1956/57 vid den av mig förutsatta egnahemslångivningen samt under beaktande av vad förut anförts beträffande avveckling av egnahemssubventionen.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna av mig förordade ändringar i grunderna för lån till bostadshus;
- b) medgiva, att under budgetåret 1956/57 preliminära beslut angående lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, må meddelas intill ett belopp av 665 000 000 kronor;
- c) till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 600 000 000 kronor.

[2] **Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien.** Från fonden, som inrättats fr. o. m. den 1 juli 1952, utlämnas lån till anskaffande av byggnadsmaskiner. Till fonden har hittills anvisats tillhoppa 13 000 000 kronor, varav för innevarande budgetår 1 000 000 kronor.

Bostadsstyrelsen har (skr. 25/8 1955) anförts, att under budgetåret 1954/55 till styrelsen inkom ansökningar om lån för 127 maskiner med en sammanlagd anskaffningskostnad av ca 4 430 000 kronor. Under samma budgetår har disponerats 2 746 854 och i amorteringar influtit ett belopp av 508 790 kronor.

Styrelsen framhåller vidare, att med inräknande av det för budgetåret 1955/56 anvisade anslaget fanns den 1 juli 1955 å anslaget ett odisponerat belopp av 4 800 000 kronor. Jämte under året inflytande amorteringar uppgående till ett belopp av ca 800 000 kronor skulle för innevarande budgetår finnas ett disponibelt belopp av ca 5 600 000 kronor.

Bostadsstyrelsen beräknar medelsbehovet under innevarande budgetår till ca 4 500 000 kronor, vilket innebär att vid utgången av budgetåret å anslaget skulle kvarstå ett odisponerat belopp av (5 600 000 — 4 500 000) 1 100 000 kronor.

Medelsbehovet under budgetåret 1956/57 beräknar styrelsen till likaledes 4 500 000 kronor. Enär inflytande amorteringar under nämnda budgetår kan beräknas uppgå till 1 000 000 kronor beräknar styrelsen anslagsbehovet till (4 500 000 — 1 100 000 — 1 000 000) 2 400 000 kronor.

Statskontoret har icke funnit anledning till särskilt uttalande beträffande bostadsstyrelsens förslag.

Departementschefen. Ifrågavarande långivning har givits karaktär av försöksverksamhet. Syftet med densamma är att underlätta för byggnadsföretagare att förvärva och praktiskt prova byggnadsmaskiner, som ännu inte har kommit till allmän användning inom byggnadsindustrien men som kan väntas medföra avsevärda besparingar i fråga om material och arbetskraft. Den långivning som hittills ägt rum torde ha inneburit en inte oväsentlig stimulans till mekanisering av arbetet på byggnadsplatserna och den bör fortgå även under nästa budgetår. En fråga som aktualiserats är, huruvida med hänsyn till de för långivningen gällande riktlinjerna lån kan beviljas för maskiner i en stationär anläggning för framställning av byggnadselement. I den mån det är fråga om att prova nya vägar för höjande av byggnadsindustriens produktivitet torde efter prövning från fall till fall Kungl. Maj:t böra äga bevilja lån till anläggningar varom här är fråga.

På grund av det outnyttjade beloppets storlek samt bostadsstyrelsens uppskattning av de under nästa budgetår inflytande amorteringsbeloppen anser jag, att ett belopp av 1 000 000 kronor för ändamålet bör upptagas för budgetåret 1956/57.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

[3] **Statens bosättningslånefond.** Från fonden utlämnas bosättningslån till trolovade eller äkta makar samt till ogift moder med minderårigt barn. För innevarande budgetår har anslaget uppförts med 3 000 000 kronor.

Fullmäktige i riksbanken har (skr. 13/9 1955) anført, att utlåningen från fonden vid utgången av budgetåret 1954/55 uppgick till 52 893 286 kronor mot 50 969 038 kronor vid budgetårets början. Antalet utestående lån utgjorde vid samma tidpunkter 53 871 resp. 54 026. Under budgetåret 1954/55 har utgivits 9 863 nya lån till ett sammanlagt belopp av 18 920 438 kronor; summan av slut- och avbetalningar uppgick till 16 996 190 kronor. Vid början av innevarande budgetår fanns å fonden ett disponibelt belopp av 6 158 938 kronor.

Fullmäktige har anført, att de utgivna lånens medelbelopp successivt ökat under hela tiden sedan fondens tillkomst. Medelbeloppet av lån, som utgivits under budgetåret 1954/55, uppgick sålunda till 1 918 kronor mot 1 900 kronor under närmast föregående budgetår och 1 780 kronor under budgetåret 1952/53. Däremot har antalet nyutlämnade lån sedan budgetåret 1948/49 varit praktiskt taget konstant. Även om medelbeloppet eller antalet nyutlämnade lån skulle komma att öka något kan det beräknas, att de till fonden hittills anvisade medlen kommer att vara tillräckliga till utgången av nästkommande budgetår. Det synes emellertid lämpligt att ett formellt anslag av 100 kronor beviljas för sistnämnda budgetår.

Departementschefen. Jag har icke något att erinra mot vad fullmäktige anfört. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Statens bosättningslånefond* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

Fonden för låneunderstöd

[4] Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare. För innevarande budgetår har till Lån till nybyggnader vid erkända alkoholistanstalter anvisats ett anslag av 1 443 000 kronor. Av detta anslag avser 1 170 000 kronor tredje och sista etappen av den av 1953 års riksdag godkända planen för upprustning av de erkända anstalterna och återstående 273 000 kronor ytterligare nybyggnader vid två sådana anstalter.

Framställningar

I. *Socialstyrelsen* har (skr. 29/8 1955) hemställt om anvisande av ytterligare medel å förevarande anslag.

Enligt upprustningsplanen skulle vid *Holmforshemmet* förläggingsbyggnaden Gammelgården ombyggas för en beräknad kostnad av 28 000 kronor. I sitt nya skick skulle byggnaden inrymma sex vårdplatser jämte ett par bostadsrum för ogifta befattningshavare samt verkstads- och hobbylokaler. Gammelgården nedbrann emellertid år 1954 innan ombyggnadsarbetena påbörjats, varför det för dessa arbeten avsedda statsbidraget å 28 000 kronor indrogs. Stiftelsen Holmforshemmet har sedermera i skrivelse den 30 juni 1955 anhållit, att nyssnämnda belopp å 28 000 kronor nu skall beviljas som ränte- och amorteringsfritt statslån för anordnande av vårdplatser som ersättning för dem som förstörts genom eldsvådan. Stiftelsen har vidtagit åtgärder för att genom utökning av de två nya förläggingsbyggnader, som är under uppförande, få utrymme för ytterligare åtta platser. För uppförande av de nya förläggingsbyggnaderna jämte en matsalsbyggnad har stiftelsen beviljats ett ränte- och amorteringsfritt statslån å 705 000 kronor. Merkostnaden för den nu föreslagna utbyggnaden uppskattas till 50 000 kronor. Stiftelsen har räknat med att få disponera förenämnda belopp å 28 000 kronor för detta ändamål och avser att täcka återstoden av kostnaden med tillgängliga brandskademedel. Då den av stiftelsen vidtagna åtgärden synes lämplig, tillstyrker socialstyrelsen stiftelsens framställning.

Vid beräkningen av anslag till Vissa ombyggnads- och reparationsarbeten vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare har socialstyrelsen föreslagit, att två personalbostadslägenheter vid *Hemmet Älvgården* ombygges till förläggingslokaler, att dessa lägenheter ersättes genom nybyggnad av ett personalbostadshus samt att anstaltens huvudman tillerkännes ett ränte- och amorteringsfritt lån å 110 000 kronor för uppförande av detta bostadshus. Styrelsen föreslår nu, att sistnämnda belopp anvisas under förevarande anslag.

Vid framläggande av sina förslag rörande det å driftbudgeten uppförda anslaget till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. har socialstyrelsen angivit medelsbehovet för en planerad ny vårdanstalt på *Alnö* till 778 000 kronor, varav 210 000 kronor skulle kunna täckas med bidrag från nämnda anslag. För tillgodoseende av det återstående medelsbehovet har styrelsen föreslagit, att anstaltens huvudman beviljas ett ränte- och amorteringsfritt lån å 568 000 kronor. Styrelsen föreslår nu, att sistnämnda belopp anvisas under förevarande anslag.

Socialstyrelsen hemställer alltså, att anslaget för nästa budgetår upptages med (28 000 + 110 000 + 568 000) 706 000 kronor.

II. *Svenska Diakonsällskapets styrelse* har (skr. 12/10 1955) anhållit om ett räntefritt amorteringslån å 200 000 kronor för uppförande av personalbostäder vid erkända vårdanstalten Östfora. Styrelsen anför i huvudsak följande.

Vid diakonsällskapets vårdanstalt för alkoholmissbrukare Östfora har uppförts två nya förläggingsbyggnader, vilket innebär att antalet patienter fr. o. m. den 1/1 1956 utökas till 71. Det ökade patientantalet kommer att kräva ett ökat antal anställda, i synnerhet som personalen redan nu är otillräcklig. Vid anstalten finns tidigare åtta gifta anställda och fr. o. m. den 1/1 1956 blir antalet elva. F. n. finns fem goda familjebostäder och dessutom tre bostäder, som måste betecknas som undermåliga. Då en av de sistnämnda bostäderna kan nödtorftigt iordningställas, föreligger behov av fem nya familjebostäder.

Då anstalten är belägen långt från närmaste samhälle — åtta kilometer — och icke kan tillgodse bostadsbehovet genom den allmänna hyresmarknaden, är det nödvändigt att uppföra bostäder inom anstaltens eget område. Diakonsällskapet har därför för avsikt att uppföra ett radhus med fem familjebostäder för en beräknad kostnad av 210 000 kronor.

För finansiering av ifrågavarande fastighet är diakonsällskapet i behov av ett räntefritt amorteringslån och anhåller om ett sådant lån å 200 000 kronor att amorteras under 20 år fr. o. m. år 1961. Återbetalningen av lånet beräknas kunna möjliggöras genom kapitalutvinning ur sällskapets skogar.

Sedermera har diakonsällskapets styrelse (skr. 4/11 1955) framlagt ändrat förslag rörande amorteringstiden för lånet. Styrelsen framhåller, att diakonsällskapet under år 1955 beviljats ett amorteringslån å 178 000 kronor för utbyggnad av förläggningarna vid anstalten, vilket lån skall amorteras under 25 år med början år 1957. Amorteringarna får inte belasta anstaltens driftstat utan skall bestridas av inkomster från anstaltens skogar, till vilket förhållande styrelsen icke tagit hänsyn vid upprättandet av den tidigare framställningen. Då skogsinkomsterna är avsedda att användas även för andra investeringar i anstalten, hemställer styrelsen om en något längre amorteringstid för det nya lånet än vad styrelsen tidigare begärt. Styrelsen föreslår, att det nya lånet sammanföres med lånet å 178 000 kronor och att amortering å det sammanlagda lånebeloppet får ske under 25 år med början år 1957.

Yttranden

Över socialstyrelsens framställning har yttrande avgivits av statskontoret, som icke funnit sig böra tillstyrka styrelsens förslag annat än i vad detsamma avser lån å 28 000 kronor till Stiftelsen Holmforshemmet.

Yttranden över den av Svenska diakonsällskapets styrelse gjorda framställningen har avgivits av statskontoret och socialstyrelsen, varvid statskontoret dock inte haft tillfälle att taga del av det senare framförda ändrade förslaget rörande amorteringstiden.

Statskontoret erinrar om den av 1953 års riksdag beslutade upprustningen av de icke-statliga vårdanstalterna för alkoholmissbrukare, vilken omfattar även anstalten Östfora, och om att diakonsällskapet därefter gjort framställning om ytterligare lån för utvidgning av anstaltens tidigare beslutade kapacitet, i anledning av vilken framställning sällskapet enligt beslut av 1955 års riksdag erhållit ett amorteringslån å 178 000 kronor. Sällskapet begär nu ytterligare lån för en av utvidgningen betingad utökning av antalet personalbostäder. Statskontoret kan inte undgå att finna denna hemställan anmärkningsvärd. De etappvis framförda förslagen om stöd från statsmakterna vittnar inte om omsorgsfull planläggning. Då nu är fråga om finansiering av bostadshus bör sällskapets möjligheter att erhålla lån från de till bostadsförsörjningen i landet anvisade anslagen i första hand undersökas. Vidare bör beaktas, att i bostäder nedlagt kapital i princip bör förräntas genom inflytande hyror eller reducering av personallönerna. Ett bifall till framställningen om ett räntefritt lån innebär, att understöd via kapitalbudgeten lämnas till anstaltens lönekostnader. Under återopande av vad sålunda anförts avstyrker statskontoret framställningen.

Om hinder skulle möta mot anlitande av reguljära vägar för statens medverkan till uppförande av bostäder, bör anstalten inte medges lån på förmånligare villkor från fonden för låneunderstöd. Mot den föreslagna amorteringstiden synes erinran icke kunna riktas, men lånet bör göras räntebärande. Annuiteterna å lånet bör icke belasta anstaltens driftstat utan gäldas av inflytande skogsavkastning. Som säkerhet för lånet bör ställas inteckning i anstaltens fastighet.

Socialstyrelsen framhåller, att ökningen av anstaltens vårdplatsantal medför behov av ytterligare tre tjänster vid anstalten. För innehavarna av dessa saknas familjebostäder. Diakonsällskapet har vidare funnit, att ett bostadshus, som hittills inrymt bostäder för tre familjer, är olämpligt för bostadsändamål. Det anses icke ens genom planerad ombyggnad, innefattande bl. a. ändring från tre- till tvåfamiljsbostad, kunna erhålla den standard, som är erforderlig för att erhålla och behålla befattningshavare. Den planerade ombyggnaden kommer sålunda icke att äga rum, varför sällskapet icke kommer att använda sig av ett för dessa arbeten anvisat statsbidrag å 20 000 kronor. Härigenom uppstår behov av ytterligare två familjebostäder, varigenom totalbehovet kommer att uppgå till fem lägenheter. Invändning synes icke kunna riktas mot sällskapets i skrivelse den 4 november 1955

framförda förslag, att det begärda lånet å 200 000 kronor sammanföres med det tidigare beviljade lånet å 178 000 kronor och det så erhållna lånebeloppet å 378 000 kronor amorteras under tjugofem år.

Diakonsällskapet har under senare år nedlagt ett berömvärt intresse, mycket arbete och stora kostnader för att göra anstalten, som tidigare varit av rätt låg standard i materiellt hänseende, till en god anstalt. Den åtgärd, vartill sällskapet nu begär statens stöd, är ett led i strävandena att tillförsäkra anstalten en god personaluppsättning, vilket också är en förutsättning för god vård. Med hänsyn härtill och under hänvisning till det förut anförda tillstyrker socialstyrelsen diakonsällskapets framställning.

Departementschefen

Vad socialstyrelsen föreslagit i fråga om lån till Stiftelsen Holmforshemmet föranleder ingen erinran från min sida. För detta ändamål bör således upptagas ett belopp av 28 000 kronor.

I samband med anmälan denna dag av frågan om anslag till Bidrag till driftkostnader vid erkända och enskilda vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. (V p. 55) har jag förklarat mig icke kunna förorda någon medelsanvisning för ombyggnadsarbeten vid Hemmet Älvgården. I enlighet härmed bör icke heller medel anvisas till lån för det föreslagna bostadshuset vid denna anstalt.

Under hänvisning till vad jag förut denna dag i samband med beräkning av anslag till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. (V p. 54) anfört rörande den planerade nya vårdanstalten på Alnö föreslår jag, att ett belopp av 568 000 kronor beviljas för ränte- och amorteringsfritt lån till anstaltens huvudman. Nämda belopp torde böra upptagas under ett för ändamålet särskilt anvisat anslag med benämningen Lån till anordnande på Alnö av en vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Vad angår frågan om lån till uppförande av personalbostäder vid vårdanstalten Östfora vill jag först framhålla, att den tidigare fastställda kostnadsramen för upprustning av de erkända vårdanstalterna icke bör överskridas annat än då starka skäl kan åberopas därför. Behovet av nya personalbostäder vid Östfora — vilket delvis är föranlett av den utökning av vårdplatsantalet, till vilken anstalten föregående år beviljades statslån — synes inte kunna ifrågasättas, när dessa bostäder torde vara en förutsättning för att anstalten skall kunna erhålla erforderlig personal. Med hänsyn härtill och då jag finner det mindre lämpligt, att i ett fall som detta bostäder finansieras genom medel från de till bostadsförsörjningen i allmänhet anvisade anslagen, förordar jag, att ett särskilt lån anvisas för ändamålet. Mot det föreslagna beloppet, 200 000 kronor, har jag intet att erinra liksom ej heller mot förslaget att lånet skall amorteras under 25 år med början år 1957. Däremot kan jag inte tillstyrka räntefrihet för lånet. Räntesatsen torde böra bestämmas till 4 %. I likhet med vad som föreskrivits i fråga om det föregående år beviljade lånet å 178 000 kronor, bör amorteringarna å det nu föreslagna lånet inte få belasta anstaltens driftstat.

Medelsbehovet under förevarande anslag uppgår i enlighet med vad jag i det föregående föreslagit till (28 000 + 200 000) 228 000 kronor, med vilket belopp anslaget alltså bör upptagas för nästa budgetår.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter angående säkerhet för lånen och de övriga bestämmelser, som kan finnas erforderliga utöver vad jag här föreslagit.

Vad angår benämningen å anslaget föreslår jag, att densamma ändras till Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare.

Under nästföljande punkt gör jag framställning om anslag för den planerade nya vårdanstalten på Alnö. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 228 000 kronor.

[5] Lån till anordnande på Alnö av en vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Under återopande av vad jag anfört under nästföregående punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till anordnande på Alnö av en vårdanstalt för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 568 000 kronor.

[6] Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet. Tilläggsån beviljas till flerfamiljshus med belopp motsvarande det kapitaliserade värdet av ett bidrag av f. n. en krona — 2 kronor 60 öre per kvm bostadslägenhetsyta. För innevarande budgetår har anvisats ett investeringsanslag av 210 000 000 kronor.

Bostadsstyrelsen har (skr. 25/8 1955) redovisat en förnyad beräkning rörande den preliminära långivningen under *innevarande budgetår*. Styrelsen uppskattar sålunda i anslutning till den förut redovisade nya beräkningen rörande tertiärlånegivningens omfattning den preliminära långivningen i fråga om tilläggsån under budgetåret 1955/56 till 170 000 000 kronor. Enär medelsramen är fastställd till 140 000 000 kronor, erfordras enligt styrelsens beräkning en utvidgning av densamma med 30 000 000 kronor.

I anslutning till styrelsens tidigare redovisade beräkning beträffande tertiärlånegivningen beräknar styrelsen att preliminära beslut om tilläggsån under *nästa budgetår* kommer att avse ett belopp av 125 000 000 kronor.

Beträffande *anslagsbehovet* har styrelsen lämnat en ny beräkning för *innevarande budgetår*, vilken innehåller följande.

I anslutning till den reviderade beräkningen av utbetalningen av tertiärlån under budgetåret 1955/56 antages att tilläggsån under detta budgetår kommer att utbetalas till företag med tillhoppa 45 000 lägenheter. Utbetalningarna under budgetåret 1955/56 torde i huvudsak avse företag med slut-

ligt beslut under kalenderåret 1955. Under första hälften av detta kalenderår var genomsnittsbeloppet för de slutliga besluten 6 200 kronor. Under andra hälften torde genomsnittsbeloppet komma att bli lägre, då allt flera företag med provisoriskt tilläggs lån beräknat efter 3 kr/kvm då kommer att få beslut. Med hänsyn härtill har för utbetalningarna under budgetåret 1955/56 räknats med ett genomsnitt av 5 900 kronor. Utbetalningarna kan då beräknas uppgå till 265 000 000 kronor. Vid budgetårets ingång utestående förskott om tillhoppa ca 10 000 000 kronor beräknas inflyta, varför medelsbehovet kan beräknas till 255 000 000 kronor. Då det vid budgetårets ingång outnyttjade beloppet uppgick till 11 500 000 kronor och då anslaget anvisats med 210 000 000 kronor erfordras ett anslag på tilläggsstat för budgetåret 1955/56 med ett avrundat belopp av (255 000 000 — 11 500 000 — 210 000 000) 34 000 000 kronor.

Bostadsstyrelsen beräknar vidare att under *nästa budgetår* tilläggs lån kommer att utbetalas för företag med ca 45 000 lägenheter. Med hänsyn till tiden mellan färdigställandet och det slutliga beslutet och utbetalningen kan det provisoriska tilläggs lånet för ifrågavarande företag uppskattas till i genomsnitt 2 kronor per kvm lägenhetsyta, vilket belopp gäller för företag färdigställda under 1955 och första kvartalet 1956. I enlighet härmed har styrelsen antagit att det genomsnittliga lånebeloppet per lägenhet kommer att uppgå till ca 4 000 kronor. Medelsbehovet och tillika anslagsbehovet för budgetåret 1956/57 beräknas därför av styrelsen till 180 000 000 kronor.

Statskonoret har icke funnit anledning till särskilt uttalande beträffande bostadsstyrelsens beräkningar av långivningens omfattning.

Departementschefen. I enlighet med vad jag förut har anfört vid anmälan av frågan om anslag till lånefonden för bostadsbyggande räknar jag med att under budgetåret 1955/56 kommer att igångsättas omkring 51 500 lägenheter i statsbelånade hus. Av dessa torde omkring 37 000 avse hus finansierade med tilläggs lån. Vidare räknar jag med att under budgetåret 1956/57 kommer att igångsättas 50 000 lägenheter i statsbelånade hus, varav 36 000 lägenheter i flerfamiljshus. Slutligen utgår jag från att under 1954 färdigställt omkring 58 000 lägenheter och under 1955 ett något mindre antal.

Beträffande den preliminära långivningen under innevarande budgetår får jag vidare erinra om att jag förut beträffande preliminära beslut om tertiärlån har förutsatt en utvidgning av medelsramen i syfte bl. a. att möjliggöra en snabb avveckling av föreliggande balans av låneärenden. I anledning härav föreligger behov av en utökning av ramen för preliminära beslut om tilläggs lån med 25 000 000 kronor. Jag kommer senare denna dag att föreslå Kungl. Maj: t att förelägga riksdagen förslag om höjning av ramen för preliminära beslut om tilläggs lån under innevarande budgetår.

Då det gäller den preliminära långivningen under *nästa budgetår* får jag erinra om att jag i det föregående förutskickat att det provisoriska tilläggs lånet skall helt slopas för företag, som färdigställes tidigast den 1 april 1957. För *nästa budgetår* påverkar en dylik minskning av tilläggs lånet låneramen men icke medelsbehovet.

Det kan således antagas att den preliminära långivningen på grund härav under nästa budgetår kommer att reduceras med 50 000 000 kronor till 40 000 000 kronor, förutsatt en igångsättning av 36 000 lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus. Jag har förut beräknat ramen för preliminära beslut om tertiärlån under beaktande av att en ytterligare minskning av balansen av ärenden avseende lån till flerfamiljshus bör eftersträvas under nästa budgetår. I anledning härav beräknar jag ett belopp av 15 000 000 kronor i tilläggs lån. Ramen för den preliminära långivningen under nästa budgetår torde därför böra fastställas till (40 000 000 + 15 000 000) 55 000 000 kronor.

Vad härefter angår anslaget till tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet får jag erinra om att jag förut beräknat att utbetalningarna av tertiärlån under innevarande budgetår kommer att få betydligt större omfattning än som ursprungligen beräknats. Jämväl utanordningen av tilläggs lån torde komma att överstiga vad som tidigare har beräknats. Ett ytterligare anslag av 53 000 000 kronor torde fördenskull erfordras för innevarande budgetår. Jag kommer senare denna dag att föreslå Kungl. Maj:t att förslag i denna del skall föreläggas riksdagen.

Anslaget till tilläggs lån under nästa budgetår bör beräknas under antagande av att lån kommer att utbetalas till företag med 40 000 lägenheter. I anledning härav bör det av bostadsstyrelsen föreslagna beloppet av 180 000 000 kronor nedräknas till 160 000 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) medgiva, att under budgetåret 1956/57 preliminära beslut angående lån, som skall utgå från anslaget till tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, må meddelas intill ett belopp av 55 000 000 kronor;

b) till *Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 160 000 000 kronor.

[7] **Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder.** Från anslaget utlämnas lantarbetarbostadslån, vilket icke får överstiga 80 % av de uppskattade kostnaderna för företaget. I lånet kan även inbegripas förbättring av vattentäkt. För ifrågavarande ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 100 kronor.

Bostadsstyrelsen har (skr. 25/8 1955) anfört, att 85 lantarbetarbostadslån avseende tillhoppa 114 lägenheter beviljats under budgetåret 1954/55. Med beaktande jämväl av återtagna lån uppgick det disponerade beloppet till 2 551 420 kronor. Länsbostadsnämnderna har uppskattat, att lån kommer att beviljas med ca 5 000 000 kronor under såväl detta som nästa budgetår. Enligt styrelsen innebär denna beräkning sannolikt en överskattning. Styrelsen räknar för sin del med att högst 3 500 000 kronor kommer att disponeras under vart och ett av ifrågavarande budgetår. Då det för innevarande

budgetår disponibla beloppet kan beräknas till ca 4 500 000 kronor anser styrelsen, att anslaget för nästa budgetår bör upptagas med 2 500 000 kronor.

Statskontoret har icke funnit anledning till särskilt uttalande beträffande bostadsstyrelsens förslag.

Departementschefen. Det särskilda stöd för uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder, som lämnas i form av lån på förmånliga villkor jämte ett visst bidrag, har numera mycket liten omfattning. Tydligt är också att det generella stödet åt småhusproduktionen, vilket främst har formen av egnahemslån, så gott som helt täcker det behov varom här är fråga. Under sådana förhållanden torde de särskilda lånen och bidragen till uppförande av lantarbetarbostäder kunna undvaras. En avveckling av verksamheten skulle betyda en förenkling av den statliga bostadslånegivningen. Jag anser därför, att den särskilda långivningen till lantarbetarbostäder bör upphöra. Tills vidare bör emellertid jordbrukare kunna beviljas egnahemslån för uppförande eller förbättring av lantarbetarbostäder utan hinder av bestämmelsen att låntagaren skall bebo huset.

På grund av att det vid ingången av budgetåret 1955/56 fanns ett odisponerat belopp av ca 4 500 000 kronor för beviljande av lantarbetarbostadslån och att bostadsstyrelsen beräknat att ca 3 500 000 kronor skall disponeras under innevarande budgetår kommer för avveckling av långivningen under nästa budgetår att stå till förfogande ca 1 000 000 kronor. Jag förordar därför, att endast ett formellt belopp av 100 kronor upptages för budgetåret 1956/57.

I detta sammanhang torde riksdagens medgivande böra inhämtas till att räntefoten för lantarbetarbostadslån, som beviljas under nästa budgetår, fastställs till oförändrat 3,25 procent.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) medgiva, att räntefoten för lantarbetarbostadslån, vilka må komma att beviljas under budgetåret 1956/57, bestämmas till 3,25 %;

b) till *Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

[8] *Lån till anordnande av kollektiva tvätterier.* Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 100 kronor.

Enligt kungörelsen den 30 juni 1948 (nr 566) angående statslån till kollektiva tvätterier må lån utgivas dels till primärkommun eller landstingskommun, dels till aktiebolag eller stiftelse, vari dylik kommun är huvudintressent, dels ock till för ändamålet bildad ekonomisk förening, under förutsättning att den kommun, inom vilken anläggningen är belägen, är representerad i styrelsen; dock må i fråga om mindre tvätterier undantag medgivas från sistnämnda föreskrift. Statslån må sålunda icke beviljas för

anordnande av tvätteri, avsett för rent kommersiell drift. Förutsättning för statslån är därjämte beträffande kommunalt tvätteri, att alla inom dess verksamhetsområde boende äger lika rätt att begagna anläggningen mot avgift ej överstigande företagets självkostnad, däri inbegripet normal avskrivning, samt, i fråga om tvätteri som äges av ekonomisk förening, att rätt till medlemskap i föreningen som regel föreligger för envar inom verksamhetsområdet boende. Åtskillnad göres ej mellan stad och landsbygd. Ej heller göres i kungörelsen åtskillnad mellan olika driftsformer vid de kollektiva tvätterierna. De statsbelånade företagen kan sålunda avse antingen inlämningstvätt eller självtvätt eller också kombination härav.

Lån må avse anläggande, inköp, utvidgning eller modernisering av tvätterier samt utgår med högst 80 % av den av bostadsstyrelsen godkända kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna. I praxis förutsattes dock att bottenkredit, om så är möjligt, anskaffas på den fria marknaden. I anläggningskostnad inräknas maskiner och andra inventarier. Däremot inräknas ej rörelsekapital. Annan låntagare än kommun är skyldig att för lånet ställa säkerhet, som bostadsstyrelsen finner betryggande. Vanligen utgöres säkerheten av in-teckning. Kan ej på dylikt sätt betryggande säkerhet ställas, brukar kommunal borgen fordras. Lånen är som regel räntebärande amorteringslån. Räntan utgör 3 %. Amorteringstiden är högst 20 år. I undantagsfall må subvention i form av — helt eller delvis — räntefritt stående lån förekomma. Subvention må ej medgivas med högre belopp än 20 000 kronor. Densamma avskrivs i regel efter 20 år.

Under tiden den 1 juli 1948—30 juni 1954 har beviljats lån om tillhoppa 7 722 440 kronor till 73 tvätteriföretag; den sammanlagda för belåning godkända anläggningskostnaden utgjorde 11 609 000 kronor. Subvention har t. o. m. budgetåret 1953/54 medgivits med 100 000 kronor.

Statligt stöd till gemensamhetsanordningar för underlättande av hushållstvätten utgår även vid nybyggnad av bostadshus i form av inräknande i belåningsunderlaget för de statliga bostadskrediterna av kostnad för dylik anordning.

Bostadskollektiva kommitténs betänkande

Bostadskollektiva kommittén¹ har i mars 1955 avlämnat betänkande angående hushållens tvättproblem (»Tvätt»; SOU 1955: 8). I det följande torde få lämnas en översikt över betänkandets innehåll.

Riktlinjer för det statliga lånestödet

Kommittén erinrar, att 1941 års befolkningsutredning i sitt år 1947 av-givna betänkande om kollektiv tvätt (SOU 1947: 1) förordade att det statliga lånestödet på området framför allt borde inriktas på större, industriellt bedrivna inlämningstvätterier. Ett glest nät av dylika tvätterier, inordnade

¹ Kommittén har bestått av fil. dr Yngve Larsson, ordförande, rektor Ester Arfwedson, fru Rosa Dyring, f. kommunalborgmästaren August Johnson, organisationschefen Sven Kypengren, arkitekten SAR Göran Sidenbladh samt fil. lic. Brita Åkerman Johansson.

i en regional plan för hela landet, borde komma till stånd. Detta nät borde vid behov kompletteras med centralsjälvtvätterier inom något mindre regioner. Även kombinerad driftform kunde — ehuru oekonomisk — få förekomma. De av utredningen förordade principerna fick dock ej en fullt så kategorisk utformning vid departements- och riksdagsbehandlingen av betänkandet. Departementschefen (prop. 1948: 130) ansåg, att inordnande i regionplan ej borde vara förutsättning för statslån. Därjämte framhöll han, att de lokala intressena borde beaktas. Statsutskottet (utl. 1948: 91) betonade, att låneverksamheten även borde avse mindre, kollektiva tvättanläggningar. Verksamheten i fråga borde enligt såväl departementschefen som riksdagen anses som försöksverksamhet.

Bostadskollektiva kommittén intager en avvisande ståndpunkt i fråga om tvätterianläggningar av den storlek befolkningsutredningen förordat. Kommittén understryker det dynamiska läge, som råder på tvättområdet. Nya textilier vinner ökad utbredning, och ovisshet föreligger om vilken inverkan detta kan få på tvättvanor och tvättekunik. Vidare försiggår en stark utveckling på den maskinella hemtvättens område. Utvecklingen sedan 1948 har icke heller givit stöd för befolkningsutredningens förväntan om ett starkt ökat antal större kollektiva inlämningstvätterier. Endast i två fall har inlämningstvätterier av typen regionalt storföretag kommit till stånd. Den kombinerade formen har visat sig talrikast förekommande. Beträffande de statsbelånade inlämningstvätterierna har det ofta visat sig, att förhandsberäkningarna av kundunderlaget varit starkt missvisande. Flera dylika tvätterier har gått dåligt och stundom orsakat betydande förluster. Med stöd av vad sålunda anförts avråder kommittén bestämt från långsiktiga statliga investeringar i centraltvätterier, avsedda att betjäna befolkningen inom större områden på sätt befolkningsutredningen förordat.

Av de kollektiva självtvättstugor och på icke kommersiell bas drivna inlämningstvätterier, som f. n. finns i landet — sammanlagt ca 500 till antalet — är flertalet små anläggningar. Av anläggningarna har ca 175 erhållit statligt stöd såsom fristående tvätteriföretag (enligt 1948 års kungörelse eller den dessförinnan gällande 1939 års kungörelse). Sammanlagt torde de av det allmänna understödda tvätteriföretagen för självtvätt eller inlämningstvätt ha en kapacitet av 2—3 % av det totala tvättbehovet.

Valet av tvättform

Kommittén konstaterar, att inlämningstvätten endast torde omfatta omkring 4 % av det sammanlagda tvättbehovet i landet. Härvid belöper den ojämförligt största delen på de kommersiella inlämningstvätterierna, som huvudsakligen är koncentrerade till de största städerna. Om denna tvättform anför kommittén, att densamma, ehuru ur arbets- och tidsbesparingsynpunkt den främsta, betingar sådana kostnader, att den ej kan nyttjas av det större antalet hushåll i landet. Så är fallet, även om en stor del av tvättbehovet ombesörjes i hemmet och endast s. k. stortvätt sändes till tvätteriet.

Självtvätten torde omfatta omkring 90 % av den totala tvättgodsmängden i landet. Kommittén beräknar, att närmare 70 % av det totala tvättbehovet fortfarande ombesörjes i form av tvätt för hand. Antalet av de enskilda hushållen ägda tvättmaskiner uppgick vid slutet av år 1954 till ca 300 000. Dessa beräknas tillgodose omkring 12 % av det totala tvättbehovet. I avsevärd utsträckning är dock dessa maskiners kapacitet för liten för att lämna sig för allt tvättgods. Till maskinutrustad fastighetstvättstuga beräknas ca 12 % av befolkningen äga tillgång. På detta sätt tillgodoses omkring 8 % av det samlade tvättbehovet.

Kommittén har utfört en undersökning av tidsåtgång och kostnader vid olika tvättformer. En redogörelse för denna undersökning lämnas i betänkandets 5 och 6 kapitel.

Kommittén uttalar, att den maskinella hemtvätten vid lämpligt maskinval — d. v. s. tvättmaskin lämpad för såväl stortvätt som veckotvätt — är den mest arbetsbesparande formen av självtvätt. Olägenheten består i den tämligen stora egna kapitalinsats (1 500 — 2 000 kronor), som erfordras. Den maskinellt utrustade tvättstugan erbjuder den fördelen, att kapitalkostnaden för maskinutrustningen genom den kollektiva användningen fördelas på flera. Olägenheten är, att hushållens tvätt i de flesta fall bindes vid en längre tid i förväg bestämda tvätt dagar och endast kommer att omfatta stortvätten. Centraltvätterierna kan ha en fullständigare maskinutrustning och ger därför möjlighet till snabbare behandling av stortvätten, i synnerhet som där i regel även finnes tekniska hjälpmedel för efterbehandling av tvätten. Helst borde den maskinella tvättutrustningen utgöras av helautomatiska maskiner. Dessa medför den fördelen, att husmödrarna själva kan ombesörja tvätten. Den enskildes tvättkostnader blir dock betydligt högre än vid tvätt i maskinellt utrustad gemensam fastighetstvättstuga. En nackdel är även de i många fall långa transportavstånden.

Kommittén anför, att en kombination av olika former av självtvätt bör kunna förena den maskinella hemtvättens smidighet och förmåga att ombesörja all tvätt med den kollektiva tvättens ekonomiska fördel, nämligen att fördela kapitalkostnaden på flera hushåll. Hushållen bör sålunda framför allt beredas möjlighet till kollektiv användning av lättillgängliga, medelstora tvättmaskiner.

Anläggningar för självtvätt vid olika bebyggelsetyper

Kommittén understryker, att en förutsättning för ökad användning av maskinell tvättutrustning hos hushållen utgöres av ett framgångsrikt lösande av vatten- och avloppsfrågorna, framför allt för landsbygdens och egna hemsområdenas vidkommande. Även distributionen av elektrisk ström utgör ett problem å vissa orter.

Beträffande l a n d s b y g d o c h e g n a h e m s o m r å d e n framhåller kommittén vikten av att hushåll, som ej har ekonomiska resurser att själva anskaffa maskinell tvättutrustning, beredes ökade möjligheter till kollektiv maskinell tvätt. I detta syfte föreslår kommittén, att försök göres

med kollektiv användning av medelstora tvättmaskiner i form av s. k. *tvättcirkel*. För dessa föreslås införande av en särskild låneform, benämnd *tvättcirkellån* (till skillnad från de lån, som utgår jämlikt nu gällande 1948 års kungörelse, för vilka kommittén föreslår beteckningen *tvätterilån*). *Tvättcirkeln* i sin enklaste form utgöres enligt kommittén av att ett av de i cirkeln deltagande hushållen äger maskinen och hyr ut den mot avgift, som täcker kostnaderna, inberäknat avskrivningar och ränta på nedlagt kapital. Om förutsättningar saknas för dylik enskild kapitalinsats, kommer nämnda låneform ifråga. Visserligen kan redan jämlikt gällande lånekungörelse maskinutrustningen i här avsedda fall anskaffas medelst statslån, men det fordras då att en andelsförening bildas. De juridiska formaliteter, som är förknippade därmed, kan i många fall verka hindrande. Av detta skäl föreligger behov av statligt lånestöd för kollektiv samverkan enligt regler, som icke tynges av de formaliteter, som hör samman med den ekonomiska föreningen. I fråga om de närmare reglerna för de föreslagna *tvättcirkellånen* hänvisas till vad som — i samband med behandlingen av de av kommittén föreslagna författningsändringarna — anföres i det följande.

Vid mera omfattande tätbebyggelse på landsbygden föreligger enligt kommittén förutsättningar för något större anläggningar för kollektiv tvätt. Dylik anläggning bör vara utrustad med lämpligt antal medelstora tvättmaskiner. Anläggningen bör lämpligen vara kombinerad med annat företag, från vars personal viss tillsyn kan erhållas, såsom bad- eller bastuanläggning, mejeri, lanthandel etc. Kommittén ger denna driftsform beteckningen *tvättbutik*. En kollektiv tvättstuga av denna art torde i regel kunna erhålla statslån enligt reglerna i 1948 års kungörelse.

I fråga om större tätorter med hyreshusbebyggelse anser kommittén behovet av maskinella hjälpmedel vid hushållstvätten med fördel kunna tillgodoses genom *maskinutrustade fastighetstvättstugor*. Dessa bör dock göras effektivare än vad f. n. är fallet genom att förses med tillräckligt antal medelstora maskiner avsedda för all hushållstvätt. I vissa fall kan det finnas lämpligt att anordna gemensam tvättstuga för flera fastigheter. Denna bör då få formen av *tvättbutik*. Kan en lösning ej lämpligen åvägbringas i enlighet med vad nu sagts, föreligger möjligheten att inrätta helt fristående självtvätterier, *lauderetter*, utrustade med snabbt arbetande medelstora tvättmaskiner samt med torktumlare och eventuellt mangel. Dylik anläggning bör av driftsekonomiska skäl omfatta 12—14 maskiner. Ett ganska betydande kundunderlag förutsättes således. Företagsformen kan utvidgas till att avse annan tvätt- och klädvårdsservice och benämnas då av kommittén *tvättcentrum* eller *klädvårdscentrum*.

När det gäller att bereda hushållen inom äldre bostadsområden ökad maskinell utrustning för kollektiv tvätt hänvisar kommittén till att det kommunala initiativet är av avgörande betydelse. Bl. a. skulle kommunerna kunna medverka till mekanisering av tvätten i fastighetstvättstugorna genom att själva anskaffa och uthyra lämplig maskinutrustning för begag-

nande i tvättstugan. Om driftsformen tvättbutik i vissa fall befinnes lämpligare, bör kommunen i sista hand svara för att dylik kommer till stånd o. s. v.

Kommitténs förslag

I fråga om långivningen till fristående kollektiva tvättanordningar föreslår kommittén, frånsett regler om de förut nämnda tvättcirkellånen, ändrade bestämmelser i fråga om belåningsgränsen, lånesäkerheten och maximibeloppet för räntefritt stående lån (resp. dylik del av amorteringslån).

Beträffande *belåningsgränsen* anser kommittén bärande skäl ej föreligga för snävare gräns än i fråga om fastighetstvättstugor, tillkomna med stöd av statliga tertiärlån i samband med nybyggnation inom tätorterna. För andelstvättstugorna på landet torde kapitalanskaffningen snarare vara svårare än då det gäller tätorternas fastighetstvättstugor. Prisstegringen efter år 1948, då den nuvarande lånegränsen för de fristående tvätterierna tillkom, har skärpt denna svårighet. För ernående av likställighet i berörda hänseende föreslår kommittén, att den nuvarande enhetliga lånegränsen i fråga om fristående tvätterier, 80 %, höjes till de skilda lånegränser, som vid statlig tertiärbelåning gäller för därvid förekommande företagsformer (100 % för kommun och allmännyttigt bostadsföretag, 95 % för kooperativt organiserat företag samt 85 %, eventuellt 90 %, för annan företagare). Kommittén förutsätter dock, att liksom hittills i första hand möjligheten att erhålla bottenlån i allmänna marknaden utnyttjas.

Reglerna för *lånesäkerheten* ställes av kommittén i samband med den sålunda föreslagna höjningen av belåningsgränsen, såtillvida att ett underlättande av kapitalanskaffningen bör föranleda ett ökat ansvarstagande från kommunernas sida. Erforderligt rörelsekapital vid etablerande av tvätterier anskaffas f. n. ofta med tillhjälp av kommunal borgen. I vissa fall, där säkerheten eljest inte anses tillräcklig, fordrar bostadsstyrelsen vidare redan nu sådan borgen. Kommittén anser, att som obligatoriskt villkor för statslån till fristående kollektivt tvätteriföretag — frånsett fall, där primär- eller landstingskommun är låntagare — skall gälla att som säkerhet ställes borgen såsom för egen skuld av vederbörande kommun.

Vad angår *subventionen* framhåller kommittén, att mindre, fristående tvätterianläggningar särskilt i mera avlägset belägen bebyggelse kan ha svårigheter med kapitalanskaffningen. Kan bottenlån i den fria marknaden ej erhållas, blir sålunda annuiteterna betungande, då statslånet skall amorteras på 20 år. Visserligen kommer, vid bifall till kommitténs förslag om höjning av belåningsgränsen, kapitalanskaffningen att underlättas men den nämnda amorteringsskyldigheten kvarstår. Någon förlängning av amorteringstiden är icke tillrådlig på grund av den snabba tekniska utvecklingen på tvättområdet. Subventionsmöjlighet bör därför fortfarande finnas. Med hänsyn till bl. a. penningvärdets fall föreslår kommittén, att maximibeloppet för subventionen höjes från nuvarande 20 000 kronor till 30 000 kronor.

Som förutsättning för *tvättcirkellån* bör enligt kommittén gälla, att an-

talet i cirkeln deltagande hushåll utgör minst 4 och högst 12. Vid högre deltagarantal bör en ekonomisk förening bildas. Kostnaden för anskaffande av tvättmaskin till cirkeln och maskinens installation kan beräknas till ca 2 000 kronor. Beroende på lokalförhållandena — tillgång till vatten, avlopp, värme och elektrisk ström — torde totala anläggningskostnaden som regel icke överstiga 5 000 kronor, eller, vid högsta deltagarantal, 8 000 kronor. Tvättcirkellån bör icke förekomma vid anläggningskostnad överstigande sistnämnda belopp. Inom ramen härför föreslås dylikt lån utgå med högst 90 % av anläggningskostnaden, dock högst med 7 000 kronor. Räntan bör liksom räntan å tvätterilånen utgöra 3 %. Amorteringstiden föreslås till lägst 5 och högst 8 år. En av cirkelmedlemmarna bör stå som låntagare och vara ansvarig för anläggningens skötsel. I dylikt fall — då samägareförhållande sålunda icke föreligger — bör lånesäkerheten utgöras av borgen såsom för egen skuld från de övriga cirkelmedlemmarnas sida. Lånet bör kunna helt eller delvis uppsägas till omedelbar betalning bl. a. om låntagaren underlåter att erlagga föreskriven ränta eller amortering eller annorledes bryter mot vad enligt avgiven skuldförbindelse åligger honom, om inköpt tvättutrustning till förfång för verksamheten avyttras eller blir obrukbar samt om eljest sådana förhållanden inträffar, att låntagaren med hänsyn till syftet med lånet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detta. Det inbördes rättsförhållandet mellan medlemmarna vill kommittén icke reglera genom författningsbestämmelser. Ej heller lånevillkoren bör tyngas härmed. I stället förordar kommittén, att det långivande organet utarbetar råd och anvisningar, eventuellt normalstadgar, till ledning för cirkelverksamheten i här avsett hänseende.

Beträffande *organisationen* av långivningen anser kommittén, att långivningen i fråga om tvättcirkellånen efter en övergångstid bör handhas av länsbostadsnämnderna. Dessa bör även pröva ansökningar om tvätterilån till mindre anläggningar. Nämnderna bör i ifrågavarande ärenden samråda med vederbörande hushållningssällskaps hemkonsulent. På Kungl. Maj:t bör ankomma att pröva om och när delegation av beslutanderätten till länsbostadsnämnderna bör äga rum. I övrigt bör beslutanderätten i fråga om tvätterilånen liksom hittills handhas av bostadsstyrelsen.

I fråga om det statliga kreditstöd, som genom *bostadskrediterna* kommer nyuppförda fastigheters utrustande med anordningar för hushållstvätt tillgodo, har kommittén endast en erinran att göra, nämligen beträffande det belopp, som vid egnahemslångivningen enligt praxis beräknas för nämnda ändamål. Kommittén anser, att detta belopp bör höjas från nuvarande 500—600 kronor till 1 000 kronor. En sådan höjning skulle underlätta för egnahemsbyggaren att förse fastigheten med maskinell tvättutrustning. Där est i dylikt fall traditionell tvättstuga i källarplanet befinnes kunna undvaras och tvättutrustningen i stället får sin placering i samma plan som och i anslutning till exempelvis köket, bör lika fullt lånebelopp intill nämnda maximigräns tillgodoräknas vederbörande för tvättutrustningen. Ej heller i detta fall bör det utrymme, som upptages av tvättutrustningen, inräknas i lägenhetsytan.

Kommittén framhåller behovet av intensifierad forskning och upplysningsverksamhet på tvättområdet. Kommittén betonar vikten av att den konsulterande verksamheten gives större utrymme bland arbetsuppgifterna för bostadsstyrelsens tvätterisektion samt föreslår, att sektionen förstärkes med en tjänst som tvättkonsulent i lönegrad 27. Beträffande upplysningsverksamheten i övrigt samt forskningen på tvättområdet föreslår kommittén fortsatt och ökat statligt stöd å den av Hemmens forskningsinstitut på området bedrivna verksamheten. Därjämte förordar kommittén, att statens nämnd för byggnadsforskning på sitt program upptager frågor om fastigheternas förseende med rationella anordningar för hushållstvätten. För ändamålet bör bildas ett särskilt utskott inom nämnden med representanter från de olika institutioner, som har spörsmål rörande hushållens tvätt på sitt program. Detta utskott bör fungera som samordningsorgan på området.

Kommittén understryker slutligen vikten av intensifierad yrkesutbildning för tvätteripersonal, främst tvätteriföreståndare och verkmästare.

Yttranden

Över bostadskollektiva kommitténs betänkande har utlåtanden avgivits av försvarets fabriksstyrelse, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen — efter hörande av nio länsbostadsnämnder — statens nämnd för byggnadsforskning, byggnadsstyrelsen, statens institut för folkhälsan, statskontoret, överstyrelsen för yrkesutbildning, statens hantverksinstitut, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Gotlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län,

Stockholms läns och stads hushållningssällskap, hushållningssällskapen i Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Jämtlands och Norrbottens län samt Kalmar läns södra hushållningssällskap,

Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet,

Hemmens forskningsinstitut, Textilrådet, Svenska textilforskningsinstitutet, Stiftelsen institutet för tvättekunskapsforskning,

Kooperativa förbundet, Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningsriksförbund (H. S. B.), Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen gemensamt med Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges tvätteriidkareförbund, Sveriges husmodersföreningsriksförbund, Yrkeskvinnors samarbetsförbund, Fredrika-Bremerförbundet,

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Svenska landsbygdens kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund samt Högerens kvinnoförbund.

Överståthållarämbetet och flertalet länsstyrelser har vid sina utlåtanden fogat yttranden av kommuner m. fl.

I det följande redovisas i huvudsak endast yttranden, där erinringar anförts mot vad kommittén anfört och föreslagit.

Med anledning av kommitténs synpunkter på inlämnings tvätten jämförd med självtvätten har bostadsstyrelsen, länsbostads-

nämnderna i Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län, Stockholms läns och stads hushållningssällskap ävensom Sveriges tvätteridkareförbund anført, att den gjorda jämförelsen icke ger en rättvisande bild av inlämningstvättens kostnadsfrågor, i det att kostnadsberäkningen i denna del endast grundats på priskontrollnämndens prislista för Stockholm, vilken dessutom närmast är avsedd för kommersiella tvätterier. I vissa av nämnda yttranden jämte de yttranden som avgivits av *länsbostadsnämnden i Jönköpings län* och *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* framhålles vidare som en brist, att kommittén icke gjort någon närmare undersökning av de kollektiva inlämningstvätteriernas ekonomiska läge och deras möjligheter till prissänkning. *Länsstyrelsen i Stockholms län* finner anmärkningsvärt att tendensen på tvättens område enligt kommittén skulle gå i riktning mot arbetets återförande till hemmen, i motsats till vad fallet är beträffande andra likartade göromål. I sammanhanget borde också nämnas, att en statlig dansk parallellutredning med likartade premisser kommit till helt annat resultat. Ej heller *Kalmar läns södra hushållningssällskap* anser sig helt kunna dela kommitténs inställning till inlämningstvätten. *Hemmens forskningsinstitut*, som i övrigt är positivt inställt till kommitténs huvudlinjer, anser att kommittén bort taga större hänsyn till de fördelar inlämningstvätten medför, framför allt för ensamstående och förvärvsarbetande mödrar. Liknande synpunkter anföres av *socialstyrelsen*, som dock i övrigt uttalar sin tillfredsställelse över att kommittén — i motsats till befolkningsutredningen — ingående utrett hemtvättens problem. *Kooperativa förbundet* uttalar, att en jämförelse mellan inlämningstvätten och självtvätten icke torde visa sig så ofördelaktig som kommittén velat göra gällande för den förstnämnda under förutsättning att den är rätt organiserad och rationellt bedriven. Även *H. S. B., Landsorganisationen* och *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* anser, att ytterligare uppmärksamhet bör ägnas åt möjligheterna att rationalisera och förbilliga inlämningstvätten.

I fråga om de av kommittén för olika fall förordade *formerna för mekaniserad självtvätt* har *bostadsstyrelsen* bl. a. anført, att det i och för sig är önskvärt att även veckotvätten kan tvättas maskinellt. I ett val mellan största möjliga hjälp med hela arbetet — sålunda även efterbehandlingen — för 80—90 % av årstvätten eller fullständig hjälp med enbart rengöringsmomentet för all tvätt kan emellertid ifrågasättas, om det förstnämnda alternativet ej är att föredraga. Beträffande de för större tätorter förordade företagsformerna *laundret, tvättcentrum* och *klädvårdscentrum* anför styrelsen, att dessa icke visat sig tillräckligt *servicedugliga*. *Länsbostadsnämnden i Gävleborgs län* anför, att kommitténs uppfattning att de små tvättmaskinerna ej bör användas för annat än veckotvätt synes riktig. Detta talar dock ej med nödvändighet för lämpligheten av större typer av hemtvättmaskiner utan kan lika väl illustrera behovet av en utbyggnad av de kollektiva tvätterierna. Intet av vad kommittén anført motsäger, att den kollektiva tvättformen är den mest rationella lösningen av tvättfrågan i stort. *Hemmens forskningsinstitut* är ense med kommittén om att veckotvätt-

tens problem f. n. är olöst och att åtgärder bör vidtagas för att i denna del underlätta hushållsarbetet genom att bereda hushållen tillgång till bl. a. medelstora tvättmaskiner. *H. S. B.* anser det önskvärt att — såsom kommittén anfört — de större tvättmaskinerna i fastighetstvättstugorna kompletteras med snabbt arbetande medelstora maskiner, så att även veckotvätten kan ombesörjas där. I fråga om de föreslagna tvättbutikerna är förbundet tveksamt om lämpligheten av att med dem kombinera helt skild näringsgren, såsom mejeri, frisérsalong o. d. Det kan ifrågasättas, om ej central-självtvätterier med någon för driften ansvarig hel- eller halvtidsanställd person är att föredraga. De föreslagna företagsformerna launderetter, tvättcentra och klädvårdscentra synes i vissa större tätorter kunna ha en uppgift att fylla. *Kooperativa förbundet* uttalar i fråga om launderetterna, att möjligheterna att inrätta dylika torde vara störst i stadsdelar med äldre bebyggelse, där hyreshusen i allmänhet saknar moderna fastighetstvättstugor. Ovisst är emellertid huruvida denna amerikanska självbetjäningsform lämpligen kan omplanteras i svensk miljö. *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* anser tvättcentra och klädvårdscentra utgöra en lockande möjlighet för städernas stora grupper förvärvsarbetande husmödrar. Förbundet vill dock i än högre grad än kommittén framhålla behovet för husmödrarna att kunna mot legoavgift få disponera en medelstor tvättmaskin i den egna lägenheten. Förbundet understryker kraftigt det ansvar, som bör åvila vederbörande kommuner för tvättfrågans rationella lösning inom äldre bebyggelse. Beträffande hyreshusbebyggelse kan ifrågasättas, om det på lång sikt bleve så mycket kostsammare att beräkna en tvättmaskin per hushåll för bostadsutrustningen än att planera ett omfattande nät av olika typer av gemensamhetstvätterier utanför fastigheten. *Sveriges grossistförbund* anser launderetterna, tvättcentra och klädvårdscentra utgöra intressanta uppslag men uttalar samtidigt, att kommittén synes ha underskattat behovet av fackkunnig ledning för dessa företagsformer.

I övrigt må nämnas, att i *ett flertal yttranden* uttalats, att kommittén vid sin undersökning av tidsåtgång och kostnader vid olika tvättformer fäst alltför liten vikt vid *landsbygdens* förhållanden. Vidare betonas i *flertalet yttranden* vikten av att *vatten- och elkraftsfrågorna* snarast möjligt löses, i synnerhet för landsbygdens del, då ett framgångsrikt genomförande av kommitténs program för ökad maskinell fastighetstvätt är beroende härav.

De av kommittén framlagda förslagen om ökat statligt stöd åt *kollektiva tvättanläggningar*, inberäknat tvätteirkellånen, har helt avstyrkts endast av *stadsfullmäktige i Malmö*, *Kooperativa förbundet*, *Tvätteridkareförbundet* och *Högerns kvinnoförbund*.

Den föreslagna *höjningen av belåningsgränsen* vid tvätterilånen avstyrkes även av *statskontoret*, vilket som motivering åberopar de osäkerhetsmoment ur investeringssynpunkt som den flytande utvecklingen på tvättområdet innesluter. Det kan tvärtom föreligga skäl att, om räntan ej anses bära höjas, överväga en kortare amorteringstid för tvätterilånen.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges industriförbund* anför, att statlig stödverksamhet endast bör förekomma i de fall, där tvättbehovet ej kan tillgodoses efter affärsmässiga grunder. Samma uppfattning uttalas av *Sveriges grossistförbund*. — *Bostadsstyrelsen* tillstyrker endast delvis förslaget om höjning av belåningsgränsen. Styrelsen anser, att nuvarande belåningsgräns i princip bör bibehållas. Om särskilda skäl föreligger, bör emellertid lån kunna beviljas upp till 100 %. Med särskilda skäl avses bl. a. svårighet att anskaffa rörelsekapital. Vidare ifrågasätter styrelsen lämpligheten av att i författningsbestämmelserna rörande lån till kollektiva tvätterier införa sådana efter mönster från tertiärlånekungörelsen bildade begrepp som allmännyttigt företag och kooperativt organiserat företag. — *Länsbostadsnämnden i Jämtlands län* anser likaledes, att belåningsgränsen fortfarande bör vara enhetlig. Den bör dock höjas till 90 %.

Förslaget om kommunal borgen som obligatorisk säkerhet vid tvätterilån ifrågasättes eller avstyrkes av *socialstyrelsen*, *länsbostadsnämnderna i Jönköpings, Älvsborgs och Norrbottens län*, *länsstyrelsen i Stockholms län*, *Stockholms läns och stads hushållningssällskap* samt *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap*. Det framhålles, att kommunerna hitills i åtskilliga fall visat tämligen ringa intresse för kollektiva tvätterier, varför införandet av obligatoriskt krav på kommunal borgen kan befaras komma att hindra eller fördröja tillkomsten av dylika anläggningar. *Bostadsstyrelsen* samt *länsbostadsnämnderna i Göteborgs och Bohus* och *Västerbottens län* anser, att obligatoriskt krav på kommunal borgen endast bör gälla den del av tvätterilån, som överstiger 80 %.

Förslaget om höjning av maximibeloppet för subvention avstyrkes av *länsbostadsnämnden i Göteborgs och Bohus län*, *statskontoret*, *Norrbottens läns hushållningssällskap*, *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* samt *Sveriges grossistförbund*.

Beträffande förslaget om införande av den nya låneformen tvättcirkellån är meningarna delade. I ett flertal yttranden anses dock viss försöksverksamhet på området motiverad. Beträffande utlåtandena i denna del må nämnas följande. *Socialstyrelsen* ställer sig i viss mån tveksam till förslaget med hänsyn till att rättsförhållandet medlemmarna emellan kan leda till tvistigheter men har intet att erinra mot försöksverksamhet. *Bostadsstyrelsen* anser tvättcirkeln i många fall utgöra en lämplig lösning för kollektiv tvätt. Även som komplement till andra tvättformer kan den ha en uppgift att fylla. Genom den enkla organisationen bör det vara lätt att få till stånd tvättcirkel. Möjlighet att medelst statligt stöd underlätta tillkomsten av dylika bör därför skapas. Till en början bör dock sådant stöd få en begränsad omfattning i avbidan på vidare erfarenheter. Emellertid finner styrelsen ej lämpligt, att tvättcirkellånen såsom föreslagits utgör en särskild låneform vid sidan av tvätterilånen. Lämpligare är att även för tvättcirkel kan beviljas tvätterilån, varvid cirkeln betraktas som en av de många härvid förekommande kollektiva företagstyperna. Lånegräns bör även i detta fall vara 80 % med möjlighet till maximalt 100 %; dock bör lånet ej få överstiga fö-

reslagna 7 000 kronor. Lånesäkerheten bör som föreslagits utgöras av medlemmarnas solidariska borgen. Dock förutsätter styrelsen kommunal borgen även för dessa lån till den del de överstiger 80 % av godkänd anläggningskostnad. Kommitténs rekommendationer om kort amorteringstid bör följas. *Statskontoret* uttalar sig också för viss försöksverksamhet på området. Räntan bör dock — liksom vid långivningen för anskaffande av jordbruksmaskiner för sambruk — anpassas efter statens egna kostnader för upptagande av lån. Räntesubvention är nämligen i nuvarande läge knappast motiverad av sociala skäl. *Länsbostadsnämnden i Göteborgs och Bohus län* anser däremot såväl praktiska som psykologiska skäl tala emot att tvättcirkeln kommer att i högre grad bidra till lösandet av tvättfrågan. Nämnden finner en långivning på så lösa grunder som föreslagits icke vara förenlig med principerna för statsunderstödd verksamhet. Även *länsbostadsnämnden i Älvsborgs län* finner den föreslagna organisationsformen alltför vagt utformad. Om tvättcirkellånen ej lämpligen kan ingå som en särskild form av tvätterilån, bör tvättcirkeln utformas så att kommun eller kommunal organisation står som huvudman för lånet. *Länsbostadsnämnden i Örebro län* anlägger liknande synpunkt. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser, att äganderätten till maskinutrustningen bör tillkomma cirkelmedlemmarna samfällt. Härigenom vinnes ett mera påtagligt intresse från dessas sida. Liknande synpunkt uttalas av *länsstyrelsen i Jämtlands län*, som dock ställer sig mycket tveksam till förslaget på grund av den irritation mellan medlemmarna, som kunde följa av den lösa organisationen. Förslaget om införande av tvättcirkellån har — utöver vad som framgår av det föregående — helt avstyrkts av *länsbostadsnämnden i Jämtlands län*, varjämte *Svenska landskommunernas förbund* och *länsbostadsnämnden i Västerbottens län* uttalar betänksamhet i fråga om förslaget.

Förslaget om ändring i gällande praxis i fråga om det belopp, som vid egnahemslångivningen beräknas för anordningar för hushållstvätt, tillstyrkes i det övervägande antalet yttranden. *Bostadsstyrelsen* uttalar dock, att en generell höjning av ifrågakvarande belopp icke synes motiverad. I många fall kan emellertid den sammanlagda investeringen för anordning för hushållstvätt i egnahemmet bli lägre, om en modern tvättmaskin anskaffas än om en traditionellt utrustad tvättstuga inrymmer i fastigheten. Styrelsen har redan f. n. möjlighet att med beaktande av vad nu sagts beräkna ett högre belopp än det sedvanliga för tvättutrustningen. Styrelsen föreslår därför, att nuvarande praxis — med möjlighet till höjning av här ifrågakvarande belopp efter särskild prövning — bibehålles. — I ett *flertal yttranden* uttalas, att det av kommittén föreslagna maximibeloppet även det är för lågt samt att det bör höjas till 1 200—1 500 kronor. Vidare påpekas i *vissa utlåtanden* att det föreslagna ökade stödet endast kommer nybyggda egnahemsfastigheter till del. Av denna orsak förordas motsvarande metod i fråga om förbättringslån för upprustning av äldre egnahemsfastigheter. *Svenska landskommunernas förbund* anför, att det för åstadkommande av rimlig balans i fråga om stödåtgärderna mellan tätorter och lands-

bygd är nödvändigt att beträffande egnahemslångivningen giva anordningar för tvätten en mera gynnsam ställning än hittills.

Behovet av ökad yrkesutbildning för tvätteripersonal understrykes allmänt i yttrandena. Detsamma gäller behovet av forsknings- och upplysningsverksamhet på tvättområdet. Behovet av ett samordningsorgan för forskningsuppgifterna ifrågasättes dock av *bostadsstyrelsen*. *Statens nämnd för byggnadsforskning* ställer sig avvisande till förslaget, att den skall utgöra samordningsorgan. Som dylikt organ föreslår nämnden i stället Hemmens forskningsinstitut eller Institutet för tvättekunskapsforskning. Även *statskontoret m. fl.* finner Hemmens forskningsinstitut lämpligast för ändamålet.

Bostadsstyrelsens förslag till anslagsberäkning

Bostadsstyrelsen har (skr. 25/8 och 30/9 1955) anfört, att 1 215 000 kronor disponerades under budgetåret 1954/55 för beviljande av lån till kollektiva tvätterier. Det disponibla beloppet vid ingången av budgetåret uppgick till drygt 4 000 000 kronor. Vid budgetårets slut kvarstod ett odisponerat belopp av 2 800 000 kronor. Hos styrelsen innelåg vid slutet av augusti 1955 ansökningar om lån till ett sammanlagt belopp av ca 340 000 kronor. För dessa ansökningar och de ansökningar om preliminärt beslut om lån, som kan väntas inkomma under återstoden av innevarande budgetår, samt för höjningar i samband med slutliga beslut om lån beräknas tillhoppa 1 500 000 kronor komma att disponeras. Det kvarstående odisponerade beloppet vid utgången av budgetåret 1955/56 beräknas sålunda till ca 1 300 000 kronor.

Vid beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår har styrelsen förutsatt, att de av bostadskollektiva kommittén framlagda förslagen om vidgat stöd för kollektiva tvätterier i princip kommer att bifallas. Den härav föranledda ökningen av medelsbehovet har antagits endast delvis komma att göra sig gällande under nästa budgetår och har beräknats till högst 300 000 kronor. Med inräknande av detta belopp uppskattar styrelsen det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår till 2 300 000 kronor och anslagsbehovet till (2 300 000 — 1 300 000) 1 000 000 kronor.

Statskontoret har ej haft något att erinra mot vad *bostadsstyrelsen* anfört.

Departementschefen

Huvudparten av bostadskollektiva kommitténs betänkande om tvätt innefattar överväganden i frågan hur hushållens tvättbehov ur ekonomiska samt arbets- och tidsbesparande synpunkter lämpligast bör tillgodoses. Dessa delar av betänkandet synes här ej böra föranleda ställningstagande. Jag har emellertid ansett det motiverat att lämna en relativt utförlig redogörelse för de i betänkandet och remissyttrandena framlagda synpunkterna, vilka är av betydande allmänt intresse.

Någon mera väsentlig ändring i fråga om det statliga stödets inriktning på detta område synes inte påkallad. Lånemöjligheterna bör liksom hittills stå öppna beträffande såväl inlänningstvätterier som självtvätterier, varvid

konsumenternas önskemål och ortens förhållanden bör vara avgörande för valet. Det ligger i sakens natur att också den tekniska utvecklingen, t. ex. tillkomsten av nya maskintyper, blir av betydelse för inriktningen av låneverksamheten.

Det statliga stödet till tvätterier lämnas i två former, nämligen dels i samband med långivningen till bostadsbyggande och dels i form av lån enligt 1948 års kungörelse. Kommittén har funnit önskvärt, att det åstadkommes likformighet mellan de båda låneformerna i fråga om belåningsgränserna. De företagsformer, som avses i 1948 års kungörelse, är emellertid icke identiska med dem, som kan förekomma enligt tertiärlånekungörelsen. Tertiärlån kan beviljas allmännyttigt eller kooperativt företag till större belopp än som utgår till enskilt företag. En motsvarighet härtill saknas i 1948 års kungörelse. Kommitténs förslag att komplettera sistnämnda kungörelse med bestämmelser om skilda lånemöjligheter för olika företagskategorier anser jag, bl. a. av administrativa skäl, icke lämpligt. Lånegränsen bör sålunda fortfarande vara enhetlig. Med hänsyn till de svårigheter som i vissa fall framträtt, när det gällt att anskaffa erforderligt anläggningskapital, synes en möjlighet böra finnas att utgiva lån till större belopp än som f. n. kan beviljas. Den övre lånegränsen torde därför böra höjas från nuvarande 80 % av anskaffningskostnaden till 90 %.

Kommittén har starkt betonat vikten av att kommunerna i högre grad än hittills visar intresse för tvättfrågans lösning. Såvitt gäller lån för fristående kollektiva tvätterier (tvätterilån) har kommittén föreslagit, att som villkor skulle gälla att vederbörande kommun ställer borgen. Anordnande av sådana tvätterier är också enligt min mening en till övervägande del kommunal angelägenhet. Det bör sålunda vara ett villkor för statligt lån enligt 1948 års kungörelse, att det kommunala intresset kommer till uttryck genom borgensåtagande. En sådan ordning måste också anses vara en förutsättning för den av mig förordade höjningen av belåningsgränsen.

Den subventionsmöjlighet, som finns enligt 1948 års kungörelse, har tagits i anspråk endast i ringa utsträckning. Jag har intet att erinra mot att bestämmelserna om subvention bibehållas. Jag anser mig dock inte böra tillstyrka någon utvidgning av subventionsmöjligheten.

Vad sedan angår den föreslagna nya låneformen tvättcirkellån synes denna åtminstone i vissa fall för landsbygdens och egnahemsområdenas del kunna utgöra en lämplig lösning av tvättproblemet. Viss försöksverksamhet på området synes därför motiverad. Kommitténs förslag i denna del innebär, att en cirkelmedlem skulle i förhållande till staten stå som låntagare, medan de övriga medlemmarna tecknade solidarisk borgen för statslånet. Däremot skulle kommunal borgen ej erfordras. Kommittén har upplyst, att den vid framläggandet av ifrågavarande förslag närmast haft i åtanke lånen från jordbrukets maskinlånefond, vilka avser anskaffande av jordbruksmaskiner att användas av flera jordbrukare. Långivningen härvidlag är emellertid så konstruerad, att lantbruksstyrelsen tilldelar hushållningssällskap lån från fonden att av sällskapet användas för utlämnande av lån till enskild person

eller sammanslutning. Motsvarande konstruktion bör komma till användning i fråga om tvättcirkellånen. Staten bör alltså ej stå som huvudman i förhållande tilll enskild låntagare. Kommun, inom vilken intresse föreligger för bildandet av tvättcirkel, bör i stället efter ansökan tilldelas statslån att användas för utlämnande av lån till enskild person eller sammanslutning, som ämnar anskaffa här avsedd tvättutrustning för kollektivt bruk. Genom att kommunen står som huvudman i förhållande till den enskilde låntagaren torde en bättre kontroll över verksamheten åstadkommas. Prövningen av enskild låntagares kreditvärdighet m. m. bör sålunda helt ankomma på kommunen.

I övrigt torde i fråga om tvättcirkellånen kommitténs förslag i huvudsak böra följas. Förutsättning för dylikt lån bör alltså vara, att medlemsantalet är minst fyra och högst tolv. Tvättcirkel bör dock icke blott kunna förekomma i den formen, att en av medlemmarna står som låntagare och mot viss avgift uthyr maskinutrustningen till de övriga, utan även i sådan form, att medlemmarna gemensamt är ägare till nämnda utrustning, i vilket fall de blir solidariskt ansvariga för erhållet lån. I fråga om det inbördes rättsförhållandet cirkelmedlemmarna emellan — bl. a. angående förfarandet vid upplösning av tvättcirkeln och vid medlems utträde — bör bostadsstyrelsen utarbeta normalstadgar. Antagandet av dylika stadgar såsom norm för verksamheten bör utgöra förutsättning för erhållande av lån. Tvättcirkellån bör -- liksom tvätterilån — utgå med högst 90 % av anläggningskostnaden; dock bör lånebeloppet maximeras till 7 000 kronor. Räntan torde tills vidare böra utgöra 3 %. Amorteringstiden kan lämpligen bestämmas till lägst 5 och högst 8 år. Vidare bör i fråga om dessa lån stadgas, att kommun icke äger betinga sig andra villkor beträffande ränta och återbetalning än som gäller för motsvarande statslån till kommun.

Bestämmelser om tvättcirkellånen bör införas i 1948 års lånekungörelse. Det bör ankomma på bostadsstyrelsen att meddela de bestämmelser, som därutöver erfordras för försöksverksamheten, samt att inom ramen för det belopp, som står till förfogande, besluta om inom vilka områden försöksverksamhet till en början skall igångsättas.

I organisatoriskt hänseende har kommittén föreslagit, att långivningen beträffande tvättcirkellånen efter viss övergångstid anförtros länsbostadsnämnderna. Detsamma bör enligt kommittén gälla tvätterilån till mindre tvätterier. Hur förfarandet i fråga om tvättcirkellånen enligt min mening bör utformas framgår av vad nys sagts. Beträffande tvätterilån till mindre anläggningar synes böra anförtros åt bostadsstyrelsen att avgöra, huruvida delegation av beslutanderätten bör komma till stånd.

Med anledning av kommitténs förslag om höjning av det belopp, som enligt bostadsstyrelsens praxis vid egnahemslångivningen beräknas för nyuppförd fastighets utrustande med anordning för hushållstvätt, har bostadsstyrelsen uttalat, att styrelsen redan f. n. har möjlighet att med beaktande av de av kommittén anförda synpunkterna beräkna högre belopp för ändamålet än nuvarande 500—600 kronor. Någon generell höjning är enligt sty-

relsen däremot ej motiverad. Med hänsyn till vad bostadsstyrelsen sålunda anfört synes förslaget i denna del ej böra föranleda något uttalande.

Jag delar kommitténs uppfattning om vikten av fortsatt forskning på tvättområdet. Jag vill erinra, att Hemmens forskningsinstitut redan erhållit betydande anslag för sådan verksamhet, vilken även i framtiden bör vara en viktig uppgift för institutet. Även andra institutioner är verksamma på detta område. Sålunda torde bl. a. statens nämnd för byggnadsforskning här kunna göra insatser. Några påtagliga fördelar torde däremot knappast vara att vinna genom att åt denna nämnd ges ställning som speciellt samordningsorgan för tvättforskningen.

Någon utvidgning av bostadsstyrelsens tvätterisektions konsulterande arbetsuppgifter är jag inte beredd att förorda. Såsom framgår av vad jag anfört vid anmälan av styrelsens avlöningsanslag (V ht p. 77) har jag inte kunnat biträda kommitténs förslag att en särskild tjänst som tvättkonsulent inrättas inom nämnda sektion. Av vad jag där anfört framgår vidare, att jag ej heller i övrigt funnit mig f. n. kunna tillstyrka någon förstärkning av sektionen.

Frågan om ökad och förbättrad yrkesutbildning för tvätteripersonal bör bli föremål för övervägande inom överstyrelsen för yrkesutbildning.

Vad slutligen angår anslagsfrågan får jag anföra följande. Enligt vad bostadsstyrelsen upplyst disponerades under budgetåret 1954/55 1 215 000 kronor genom lånebeslut. Vid utgången av budgetåret fanns ett odisponerat belopp av 2 800 000 kronor. Då för innevarande budgetår endast anvisats ett formellt belopp av 100 kronor, är nämnda odisponerade belopp vad som står till förfogande för beviljande av lån. Jag kan inte tillstyrka, att större belopp än 3 000 000 kronor beräknas sammanlagt för innevarande och nästa budgetår. På grund härav föreslår jag, att för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av (3 000 000 — 2 800 000) 200 000 kronor. Även den försöksverksamhet med tvättcirkellån som jag förordat bör rymmas inom denna ram.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna av mig i det föregående förordade ändringar i bestämmelserna om lån till anordnande av kollektiva tvätterier;

b) till *Lån till anordnande av kollektiva tvätterier* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

[9] *Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler.* Jämlikt kungörelsen den 11 december 1942 (nr 913, ändr. genom nr 354/1945 och 605/1949) om bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler kan lån för sådant ändamål beviljas bolag, förening eller stiftelse för nybyggnad, ombyggnad eller inköp av äldre byggnad. Lån kan också beviljas

bolag, förening eller stiftelse, som är ägare av byggnad inrymmande allmänna samlingslokaler men som på grund av ekonomiskt trångmål uppenbarligen har svårighet att i tillfredsställande ordning hålla lokalerna tillgängliga för föreningslivet. Lån utgår med högst 50 % eller, när synnerliga skäl är därtill, med högst 75 % av de godkända kostnaderna. Som regel utgör ena hälften av lånet en räntefri stående del och andra hälften en amorteringsdel.

Till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor. Sedan budgetåret 1942/43 har tillhoppa anvisats 45 500 000 kronor, varav 3 000 000 kronor å tilläggsstat för vart och ett av budgetåren 1952/53—1954/55.

Statens nämnd för samlingslokaler har (skr. 12/9 1955) anfört, att efterfrågan på statslån till samlingslokaler fortfarande varit betydligt större än tillgången på lånemedel. Till belysning av det faktiskt föreliggande behovet av lån uppger nämnden, att arbetsmarknadsstyrelsen i juni 1955 hade inlämnade ansökningar om byggnadstillstånd avseende allmänna samlingslokaler till en kostnad av ca 87 milj. kronor.

Investeringskvoten för allmänna samlingslokaler har för 1955 fastställts till 15 milj. kronor. Nämnden förutsätter, att kvoten såväl för 1956 som för 1957 kommer att bestämmas till samma belopp. Antages vidare, att minst 80 % av denna produktion för sitt genomförande kräver stöd av statslån, att lånets genomsnittliga storlek kommer att utgöra ca 65 % av de godtagbara byggnadskostnaderna samt att dessa senare blir i stort sett oförändrade, uppskattar nämnden behovet av lånemedel under ettvar av budgetåren 1955/56 och 1956/57 till inemot 8 milj. kronor. Såvitt nu kan bedömas är det belopp som står till förfogande innevarande budgetår ett par milj. kronor för lågt för att motsvara det till investeringskvoten för budgetåret hänförliga lånebehovet. Nämnden räknar med att någon del av produktionen under budgetåret 1955/56 får finansieras med hjälp av låneanslaget för budgetåret 1956/57; härför erforderligt lånebelopp uppskattas till 1 à 2 milj. kronor. Med hänsyn härtill beräknar nämnden anslagsbehovet för nästa budgetår till minst 10 milj. kronor. Nämnden föreslår, att anslaget anvisas med sistnämnda belopp.

Statskontoret anser, att anslaget i varje fall ej bör upptagas till högre belopp än för innevarande budgetår.

Departementschefen. Vid anmälan av frågan om anslag för nästa budgetår till statens nämnd för samlingslokaler (V ht p. 89) har jag anfört, att jag inte räknar med att förslag, grundade på föreliggande utredningar rörande den statliga stödverksamheten på ifrågavarande område, skall kunna föreläggas 1956 års riksdag. Medelsbehovet till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler bör därför beräknas på grundval av nu gällande bestämmelser.

Senare denna dag kommer jag att föreslå, att av sysselsättningspolitiska skäl å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår anvisas ett in-

vesteringsanslag av 3 000 000 kronor till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler. Om arbetsmarknadsläget skulle ge anledning därtill bör samma möjlighet stå öppen under nästa budgetår. I förevarande sammanhang är jag inte beredd att tillstyrka, att anslaget för nästa budgetår anvisas med större belopp än det å riksstaten för innevarande budgetår upptagna anslaget eller 6 000 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

[10] **Vissa lån till Stockholms stadsmission.** För anordnande av ett skyddshem — den dåvarande benämningen på ungdomsvårdsskolorna — för flickor erhöll Stockholms stadsmission under åren 1926—1939 lån av statsmedel å tillhopa 745 000 kronor. Anslag härför anvisades under rubriken låneunderstöd (sedermera fonden för låneunderstöd). Institutionen kallades Skarvik-Tallåsen.

T. o. m. den 30 juni 1948 drevs Skarvik-Tallåsen i stadsmissionens regi. Staten lämnade sitt stöd till verksamheten *dels* genom att lånen var räntefria och *dels* genom att driftbidrag utgick. Enligt ett av Kungl. Maj:t den 30 juni 1948 godkänt avtal skulle staten för fortsatt ungdomsvårdsskoleverksamhet arrendera Skarvik-Tallåsen fr. o. m. den 1 juli 1948 t. o. m. den 30 juni 1953. Enligt avtalet skulle statslånen kvarstå räntefria intill frånträdesdagen. Avtalet innefattade uttryckligen en slutlig reglering av de ekonomiska mellanhavandena mellan staten och stadsmissionen på grundval av tidigare avtal. Sedermera godkände Kungl. Maj:t den 25 september 1952 ett mellan socialstyrelsen och stadsmissionen träffat avtal om förkortning av arrendetiden, varigenom skolan återgick till stadsmissionen den 1 april 1953. Enligt sistnämnda avtal skulle statslånen fortfarande kvarstå räntefria intill den 30 juni 1953, då de skulle inlösas av stadsmissionen.

I 1954 års statsverksproposition (bil. 26, p. 8) föreslogs, att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela stadsmissionen anstånd, om inte särskilda skäl talade däremot, med skyldigheten att inlösa de uppburna statslånen så länge vid Skarvik-Tallåsen bedreves en samhällsgagnande verksamhet av sådan art att det från statens sida kunde anses motiverat att uppskov lämnades. Lånen borde under uppskovstiden fortfarande få vara räntefria i den mån Kungl. Maj:t så beslutade.

Statsutskottet (utl. nr 73) fann icke någon anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag om betalningsanstånd i och för sig. Då den lämpligaste användningen av anstalten vore oklar, borde riksdagen emellertid enligt statsutskottets mening icke fatta definitivt beslut i ämnet. Härigenom vunnas — anförde utskottet — möjlighet dels att på nytt upptaga frågan om anläggningens utnyttjande för statens räkning, dels ock att ta närmare kän-

nedom om den verksamhet stadsmissionen kunde komma att upptaga på anstalten. För att möjliggöra en sådan prövning av anläggningens fortsatta användning borde enligt utskottets mening med hänsyn till avtalsbestämmelsernas innehåll stadsmissionen formellt medges anstånd under tiden den 1 juli 1953—30 juni 1955 med fullgörandet av sina avtalsenliga skyldigheter. Under uppskovstiden, före vars utgång förslag i frågan på nytt borde underställas riksdagen, borde varken staten eller stadsmissionen göra sina ekonomiska anspråk gällande. — Riksdagen (skr. nr 204) godkände statsutskottets utlåtande.

I propositionen nr 93 till 1955 års riksdag uttalade min företrädare i ämbetet, att undersökningar påginge om Skarvik-Tallåsens användande för statligt ändamål men att man inte med säkerhet kunde räkna med att frågan om dess framtida disponerande skulle lösas före utgången av budgetåret 1954/55. Stadsmissionen borde därför erhålla begärt uppskov ytterligare ett år. På Kungl. Maj:ts förslag beslöt riksdagen också bevilja stadsmissionen fortsatt anstånd under tiden den 1 juli 1955—30 juni 1956 med skyldigheten att inlösa ifrågavarande lån ävensom att erlægga ränta å desamma (SU 67, rskr. 192).

Stockholms stadsmission har i skrivelse den 13 oktober 1955 anfört i huvudsak följande.

Sedan stadsmissionen i samråd med olika myndigheter m. fl. undersökt en rad uppslag att utnyttja Skarvik-Tallåsen för statligt eller kommunalt ändamål och dessa undersökningar lämnat negativt resultat, har stadsmissionen beslutat använda fastigheten med dess byggnader i första hand till en folkhögskola. Skolan skall emellertid åtminstone försöksvis ta emot endast elever i åldern 15—18 år. Skolan öppnades den 3 oktober 1955 för 50 elever. Då mer än 250 personer begärt prospekt om skolan och ca 150 ansökt om elevplats, anser stadsmissionen, att skolan med den utformning den erhållit fyller ett stort behov och att dess verksamhet är av allmänt samhällsgagnande art. Därmed hoppas stadsmissionen, att det villkor skall finnas uppfyllt som stipulerats för att statslånen skall få kvarligga ränte- och amorteringsfria.

Stadsmissionen är emellertid ytterligt angelägen om och anser sig av bilighetsskäl kunna förvänta, att ifrågavarande lån successivt avskrivs. Redan för ungdomsvårdsskoleverksamheten investerade stadsmissionen under åren 1927—1948 av egna medel nära en kvarts miljon kronor. För iståndsättande av byggnaderna och för förnyelse av inventarier måste stadsmissionen nu ikläda sig kostnader av upp till en halv miljon kronor. Härtill kommer, att för den påbörjade skolverksamheten måste inom en snar framtid byggas särskilda lärarbostäder på området, kanske för hundratusentals kronor. Vidare har byggnaden Tallåsen ännu inte tagits i anspråk för någon verksamhet. Denna byggnad, som är förfallen, måste delvis omändras för att kunna tjäna ett ändamål inom folkhögskolans ram.

Till säkerhet för statens lån ligger botteninteckningar. Skulle en gång i

framtiden ett sådant läge uppstå, att stadsmissionen måste lägga ned verksamheten vid Skarvik-Tallåsen, riskerar den alltså att antingen återbetala dessa lån, vilket torde vara en omöjlighet, eller att förlora allt vad den själv förut investerat och kommer att investera, kanske upp mot miljonen kronor eller däröver. Stadsmissionens tillskott av egna medel för att bedriva den igångsatta skolverksamheten kommer att uppgå till ca 80 000 kronor per år. Utbygges verksamheten med sommarkurser, konferenser m. m., vilket är nödvändigt, blir kostnaden ännu mycket högre. Dessa medel måste insamlas på frivillig väg. Tar man därtill i betraktande, att stadsmissionen inom sina övriga arbetsgrenar lägger ut nära 5 miljoner kronor årligen, bör det enligt stadsmissionens mening kunna anses i hög grad rimligt, att staten löser stadsmissionen från ifrågakvarande skuld.

På grund av det anförda hemställer stadsmissionen, att den vid Skarvik-Tallåsen upprättade folkhögskolan för ungdom under 18 år betraktas som en verksamhet av sådan samhällsgagnelig art, att den motiverar att statslånen får kvarligga ränte- och amorteringsfria, samt att lånen avskrivs under en period av 30 år med 1/30 årligen, så länge den angivna eller annan jämförlig samhällsgagnande verksamhet bedrivs därstädes.

Statskontoret har ifrågasatt om inte i vart fall viss ränta bör utgå, om den av stadsmissionen öppnade folkhögskolan skulle befinnas vara en verksamhet av sådan art att lånen, så länge verksamheten pågår, alltjämt bör kvarstå och inte bli föremål för amortering. Ämbetsverket kan inte på grundval av den föreliggande framställningen tillstyrka en successiv avskrivning av lånen.

Skolöverstyrelsen har upplyst, att stadsmissionens skola — som fått namnet Vårdingskolan — har börjat en vinterkurs med deltagande av 20 manliga och 32 kvinnliga elever vilkas genomsnittsålder är 16 år. Enligt folkhögskolestadgan får vid folkhögskola i regel endast intagas manliga elever som fyllt 18 år och kvinnliga som fyllt 16 år; minimiåldern skall uppnås senast före kursens slut. Enär antalet inträdessökande starkt överstiger antalet elevplatser vid folkhögskolorna och dessa naturligen i första hand söker bereda plats åt äldre inträdessökande, föreligger otvivelaktigt behov av en skola sådan som den stadsmissionen nu öppnat. Överstyrelsen anser, att det initiativ stadsmissionen tagit i princip förtjänar att understödjas från statens sida. För en bedömning av verksamhetens värde på längre sikt torde likväl erfordras erfarenheterna under ett par arbetsår, då skolans arbete kan sägas få karaktären av försöksverksamhet.

Därest försöksverksamheten vid Vårdingskolan under de närmaste åren inte utvisar annat, finns det enligt skolöverstyrelsens mening anledning förmoda, att skolans arbete skall bli till gagn för samhället. Efter genomförandet av allmän nioårig skolplikt synes det ej uteslutet att skolan kan fortsätta sin verksamhet som folkhögskola med en elevrekrytering från samma åldersgrupper som övriga folkhögskolor. Skolöverstyrelsen anser sig sålunda inte f. n. kunna med säkerhet bedöma det varaktiga behovet av den verksamhet stadsmissionen igångsatt genom Vårdingskolan men finner all sannolikhet

tala för att stadsmissionen är i stånd att utnyttja byggnaderna till en från samhällets synpunkt gagnande verksamhet, om erforderligt stöd lämnas av statsmakterna. Med beaktande härav tillstyrker överstyrelsen stadsmissionens framställning.

Departementschefen. Av stadsmissionens skrivelse framgår, att det inte har befunnits lämpligt att använda f. d. ungdomsvårdsskolan Skarvik-Tallåsen för något statligt ändamål. Stadsmissionen har i stället där öppnat en skola, som närmast torde kunna jämföras med en folkhögskola. Emellertid tar man emot yngre elever än vad som är normalt vid folkhögskolorna. Såsom skolöverstyrelsen anfört i sitt remissyttrande får verksamheten anses vara av försökskaraktär. Jag finner det rimligt, att denna åtminstone tills vidare betraktas såsom en verksamhet av så samhällsgagnande art, att stadsmissionen bör erhålla fortsatt anstånd med skyldigheten att inlösa de tidigare uppburna statslånen. Någon räntebetalning bör ej komma i fråga under uppskovstiden. Däremot är jag inte f. n. beredd att tillstyrka, att lånen avskrivs. Frågan härom bör enligt min mening prövas först sedan tillräckliga erfarenheter vunnits av stadsmissionens pågående försöksverksamhet. Jag föreslår, att stadsmissionen erhåller uppskov ytterligare fem år med fullgörande av dess skyldigheter i fråga om lånen. Som förutsättning härför torde böra gälla, att stadsmissionen under uppskovstiden på ifrågavarande fastigheter bedriver en samhällsgagnande verksamhet av sådan art, att den enligt Kungl. Maj:ts beprövande motiverar anstånd.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att Stockholms stadsmission må, under av mig i det föregående angiven förutsättning, fr. o. m. den 1 juli 1956 t. o. m. den 30 juni 1961 erhålla fortsatt anstånd med skyldigheten att inlösa för anordnande av ungdomsvårdsskolan Skarvik-Tallåsen uppburna statslån å tillhoppa 745 000 kronor ävensom att erlagga ränta å desamma.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Alf Björnelid

BILAGA 27 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1956

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, och statsrådet Hjalmar Nilson redogör för de under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärendena angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, därvid departementschefen anmäler de under avsnitt 1—12 upptagna ärendena och statsrådet Hjalmar Nilson de under avsnitt 13 upptagna ärendena.

Föredragandena yttrar därvid följande.

1. Investeringsplan för kommunikationsverken

I 1955 års statsverksproposition (bil. 27) framlades investeringsplaner för huvuddelen av de under kommunikationsdepartementet hörande kapitalfonderna, nämligen postverkets, televerkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond. En motsvarande redovisning för dessa fonder gällande budgetåren 1954/55—1956/57 lämnas i det följande.

Investeringsutfallet under budgetåret 1954/55

I tabell 1 redovisas de anslagsmedel, som under det gångna budgetåret stått till förfogande och den omfattning, i vilken de tagits i anspråk. Enligt

beräkningarna i 1955 års statsverksproposition skulle medelsförbrukningen på kommunikationsverkens investeringsanslag uppgå till ca 1 003 milj. kr. under budgetåret 1954/55. De sammanlagda faktiska investeringsutgifterna har emellertid, som tabellen visar, stannat vid ca 897 milj. kr. och således underskridit de beräknade utgifterna med ca 106 milj. kr.

Tabell 1

	Budgetåret 1954/55				
	Ingående behållning	Anvisade anslag	Medelsförbrukning beräknad i prop. 1/1955	faktisk	Utgående behållning
<i>Rambegränsade investeringar</i>					
Postverket	4,2	11,1	12,8	9,7	5,6
Televerket	72,4	206,6	249,0	248,4	30,5
Statens järnvägar	80,8	290,8	325,0	273,5	98,1
Vattenfallsverket	76,6	346,5	367,0	335,4	86,4
Luftfartsverket	2,9	7,0	8,0	6,0	3,9
Förrådsfonden	7,1	33,6	35,0	20,8	19,9
Summa	244,0	895,6	996,8	893,8	244,4
<i>Övriga investeringar</i>					
Postverket	1,2	1,7	2,0	2,0	0,9
Statens järnvägar	4,3	—	1,6	0,3	4,0
Förrådsfonden	—	3,0	3,0	1,0	2,0
Summa	5,5	4,7	6,6	3,3	6,9
Totalsumma	249,5	900,3	1 003,4	897,1	251,3

De största avvikelserna i absoluta tal mellan beräknad och faktisk medelsförbrukning faller på de ramreglerade investeringarna för statens järnvägar (— 51,5 milj. kr.), vattenfallsverket (— 31,6 milj. kr.) och förrådsfonden (— 14,2 milj. kr.). Vad angår statens järnvägar och förrådsfonden har den lägre medelsförbrukningen förklarats till väsentlig del bero på det genom kungörelsen 1954: 745 införda beställningsstoppet, dock att för förstnämnda verk även leveransförseningar och byggnadsregleringen haft betydelse. Ifråga om vattenfallsverket förklaras underskridandet av en rad olika omständigheter. Sålunda har en del av ersättningsbetalningarna för mark- och fiske-skador, sjöregleringar m. m. blivit försenade. Vidare har vissa för budgetåret 1954/55 förutsedda förvärv medelst inköpsanslagen icke kommit till stånd eller blivit förskjutna till senare tidpunkt. Även försening av arbeten, bl. a. till följd av att domstolsbehandlingar, formaliteter vid markförvärv etc. icke klarats i avsedd tid, har inverkat. Åtskilliga förutsatta likvider för material och apparater till distributionsanläggningar har blivit flyttade över budgetårsskiftet på grund av leveransförseningar eller försenad fakturering från leverantörer. I någon mån rör det sig slutligen om en viss definitiv sänkning av beräknade inköpskostnader.

Den sålunda uppkomna differensen mellan den beräknade och faktiska belastningen på investeringsanslagen förklarar även, att anslagsbehållningarna icke nedbringats på sätt som förutsattes i 1955 års statsverksproposition utan totalt hållit sig i stort sett oförändrade.

Budgetåret 1955/56

I fjolårets investeringsplan konstaterades, att en risk förelåg för att den hårdnande konkurrensen om landets resurser i fråga om arbetskraft och material för investeringar skulle skärpas om inga motåtgärder vidtoges. Med anledning därav ansågs en ökad återhållsamhet vid ianspråktagandet av tillgängliga resurser särskilt påkallad. Det framstod som nödvändigt att som ett led i en ekonomisk politik för bevarandet av den samhällsekonomiska balansen söka uppnå en begränsning av investeringsverksamheten i allmänhet och därvid även av de offentliga investeringarna och den del därav, för vilken kommunikationsverken svarade. I enlighet därmed förordades en sänkning av verkens totala investeringsanslag, så att den ramreglerade medelsförbrukningen skulle få utgöra högst 929,4 milj. kr., varjämte för övriga investeringar beräknades en medelsförbrukning av 1,6 milj. kr. Hur dessa belopp fördelades på de olika verken framgår av första kolumnen i tabell 2. I tabellen redovisas även den medelsförbrukning, som verken beräknat i samband med petita för budgetåret 1956/57, och vidare de ändringar, som föredragandena ansett motiverade.

Tabell 2

	Medelsförbrukning 1955/1956		
	Beräknat i prop. 1/1955	Verkens förslag hösten 1955	Förordat av föredragandena
	miljoner kronor		
<i>Ramreglerade investeringar</i>			
Postverket	11,4	11,4	11,1
Televerket	239,0	254,3	245,0
Statens järnvägar	302,0	314,8	300,0
Vattenfallsverket	337,0	337,0	335,0
Luftfartsverket	7,0	7,0	7,0
Förrådsfonden	33,0	33,0	33,0
	Summa 929,4	957,5	931,1
<i>Övriga investeringar</i>			
Postverket	1,4	1,4	1,4
Statens järnvägar	0,2	1,7	1,7
Vattenfallsverket	—	5,0	—
Förrådsfonden	—	2,0	2,0
	Summa 1,6	10,1	5,1
Totalsumma	931,0	967,6	936,2

Tele- och järnvägsstyrelserna har i samband med sina petita för budgetåret 1956/57 räknat med en utökning av de för innevarande budgetår fastställda investeringsramarna. Telestyrelsen har därvid under åberopande av den pris- och lönestegring, som skett sedan petita för budgetåret 1955/56 avlämnades, hemställt om en höjning av investeringsramen från 239 till 254,3 milj. kr. d. v. s. med 15,3 milj. kr. Vid bifall härtill skulle investeringsverksamheten volymmässigt sett få en omfattning, som ungefärligen skulle ha motsvarat den fastställda ramen vid oförändrat penningvärde. Samtidigt har styrelsen äskat 13,25 milj. kr. på tilläggsstat för att täcka medelsförbrukningen vid förutsatt ram. Om investeringsramen ej höjes skulle detta enligt telestyrelsen innebära en ny nedskärning av investeringsvolymen i förhållande till budgetåret 1954/55 och ytterligare minska möjligheterna att koppla in nya abonnenter och tillgodose den starkt växande rikstrafiken. På grund av den långsiktiga planläggning, som måste föregå televerkets anläggningsarbeten, skulle dessutom en sådan beskärning medföra så stora svårigheter för verket, att styrelsen ifrågasätter om den över huvud är genomförbar. Telestyrelsen räknar slutligen med att avskedanden av linjearbetare blir ofrånkomliga, om icke tilläggsanslag beviljas. — Järnvägsstyrelsen har räknat med en medelsförbrukning om 314,8 milj. kr., innebärande investeringar utöver den fastställda ramen om 12,8 milj. kr. Utgiftsökningen är enligt styrelsen att betrakta som en följd av dels underskridande för budgetåret 1954/55 och dels inträffade prisstegringar. Å andra sidan kan enligt styrelsen den bromsande effekt, som nuvarande överkonjunktur för med sig, försena investeringsverksamheten även under budgetåret 1955/56. Styrelsen har därför i petita icke gjort någon hemställan om utökning av ramen, utan endast anmält sin avsikt att återkomma med ett yrkande framdeles, när investeringsverksamheten under budgetåret kan något säkrare bedömas.

Vad angår de icke ramreglerade investeringarna har vattenfallsstyrelsen hemställt om 5 milj. kr. på tilläggsstat för inköp av mark till en ny förvaltningsbyggnad.

Under det gångna året har såväl i Sverige som i utlandet expansiva tendenser förhärskat inom samhällsekonomiens olika delar. För vårt land har spänningar i samhällsekonomin medfört en ansträngd arbetsmarknad och en höjd kostnadsnivå. Utsikterna för den närmaste framtiden tyder ej på någon minskning av trycket på de produktiva resurserna. Kreditpolitiska och finanspolitiska åtgärder har fått insättas för att motverka de inflationistiska tendenserna. Den krympning av affärsverkens investeringsvolym, som den högre kostnadsnivån medför, måste därför i stort sett accepteras. När det gäller televerket har jag dock ansett en höjning av investeringsramen med 6 milj. kr. till 245 milj. kr. nödvändig för att begränsa de för allmänheten samt verket och dess personal eljest uppkommande olägenheter, som telestyrelsen antytt. Det har också framstått som önskvärt att erhålla en så jämn övergång som möjligt till den för nästa budgetår höjda ram för verkets investeringar, som jag vill förordas för nästkommande budgetår. För att täcka

den ökade medelsförbrukningen under innevarande budgetår bedömes tillgängliga medel på dispositionsanslaget kunna tagas i anspråk, varför någon särskild medelsanvisning på tilläggsstat för ändamålet ej skulle erfordras.

I samband med den reducering för budgetåret 1956/57 av de övriga verkens investeringar, vilken i det följande beröres, har det ansetts lämpligt att för statens järnvägar och vattenfallsverket låta en del av minskningen inträda redan under innevarande budgetår. För ettvarvt av dessa verk torde sålunda investeringsramen böra nedräknas med 2 milj. kr. Därjämte har postverkets investeringsram ansetts kunna begränsas med 0,3 milj. kr. genom att ett byggnadsprojekt uppskjutits.

Totalt innebär de föreslagna justeringarna att de rambegränsade investeringarna ökas från 929,4 till 931,1 milj. kr.

Till vattenfallsstyrelsens förslag rörande en ny förvaltningsbyggnad är jag för närvarande icke beredd att taga ställning. På de icke ramreglerade anslagen i övrigt har upptagits en i förhållande till fjolårets beräkningar ökad medelsåtgång, förorsakad av eftersläpningar från budgetåret 1954/55. Medelsförbrukningen vid sidan om rambegränsningen skulle härigenom komma att uppgå till 5,1 milj. kr. och kommunikationsverkens totala medelsförbrukning till (931,1 + 5,1) 936,2 milj. kr.

Budgetåret 1956/57

För budgetåret 1956/57 har verksstyrelserna räknat med att investeringsutgifterna skall komma att uppgå till ca 1 051 milj. kr., vilket i jämförelse med de nu redovisade beräkningarna för löpande budgetår skulle innebära en stegring av investeringsutgifterna med ca 115 milj. kr. Beloppet är ett saldo av en ökning av utgifterna på de ramreglerade anslagen med ca 116 milj. kr. och en minskning på övriga anslag med ca 1 milj. kr. Av ökningen i förhållande till den nu förordade ramen för löpande budgetår faller i runda tal 82 milj. kr. på televerket, 14 milj. kr. på statens järnvägar, 19 milj. kr. på vattenfallsverket och 1 milj. kr. på förrådsfonden. Generalpoststyrelsen och luftfartsstyrelsen har räknat med oförändrade investeringsutgifter.

Vid den prövning av verksstyrelsernas äskanden, som verkställts inom kommunikationsdepartementet, har en höjning av den totala ramen för kommunikationsverkens investeringar framstått som i och för sig angelägen. Redan för att inhämta den eftersläpning, som av olika orsaker uppstått under budgetåret 1954/55 genom att det för sagda budgetår fastställda investeringstaket icke uppnåddes, och för att kompensera de prisstegringar, som ägt rum sedan fjolårets statsverksproposition avlämnades, kunde en total investeringsram som närmar sig den av verksstyrelserna äskade te sig motiverad. Därtill kommer att, bl. a. på grund av den tekniska utvecklingen och den allmänna välståndsökningen, för varje år ökade krav ställs på kommunikationsverken från deras kunders sida. Dessa krav kan för närvarande icke tillgodoses i den omfattning, som vore önskvärd. För televerkets del kännetecknas läget av ett ökande antal abonnenter, som icke kan få telefon

inkopplad inom rimlig tid, samt långa väntetider för telefonsamtal på vissa linjer. Statens järnvägar besväras av kvantitetsmässig brist på godsvagnar, kvalitetsmässiga brister i personvagnsbeståndet samt tidvis återkommande störningar i tågföringen, till stor del orsakade av bristande kapacitet hos vissa bansträckor och bangårdar. För vattenfallsverket gäller, att förbrukningen av elkraft synes öka i en takt, som icke tidigare förutsetts, till följd varav en oförmånlig situation för kraftförsörjningen i landet kan väntas föreligga för en följd av år framöver. De aktuella investeringarna har därjämte i allmänhet en hög räntabilitet, vilket gör dem angelägna ur företagsekonomisk synpunkt. Den överfulla sysselsättningen, det ansträngda läget på kapitalmarknaden och över huvud det rådande inflationstrycket manar emellertid till sträng återhållsamhet vid ianspråktagande av landets produktiva resurser. Den restriktiva ekonomiska politik, som ansetts böra läggas till grund för 1956 års finansplan, måste få återverkningar även på kommunikationsverkens investeringar. En nedskärning i förhållande till de för innevarande budgetår förutsatta ramarna har därför eftersträfvats. Den begränsning av totalramen, som därvid visat sig möjlig, har emellertid uppvägts av att ett preliminärt beräknat belopp om 25 milj. kr. upptagits för utbyggnad av en storflygplats inom Stockholmsområdet. Anslagsäskandena för nästa budgetår har därigenom kommit att baseras på en jämfört med innevarande budgetår i stort sett oförändrad totalram.

Nedpressningen av totalramen för de mera reguljära investeringarna har fallit ut olika på de skilda verken. Då för televerkets del en inskränkning av investeringarna skulle — såsom antytts i det föregående — medföra särskilda svårigheter för verket, har en investeringsverksamhet, som till sin omfattning närmar sig den i fjolårets statsverksproposition för innevarande budgetår förutsatta, ansetts önskvärd. Televerkets investeringar har sålunda befunnits böra uppräknas till 250 milj. kr. Beträffande vattenfallsverket har med hänsyn till det ogynnsamma kraftförsörjningsläget endast sådana beskränkningar av äskandena kunnat göras, som icke i någon nämnvärd grad påverkar det av vattenfallsstyrelsen föreslagna programmet för utbyggnad av produktionskapaciteten. Med utgångspunkt härifrån har vattenfallsverkets ram upptagits till 326 milj. kr., d. v. s. en minskning med 9 milj. kr. i förhållande till den för innevarande budgetår förutsatta ramen. I övrigt föreslås följande minskningar, nämligen för postverket med 3 milj. kr., för statens järnvägar med 13 milj. kr., för luftfartsverkets reguljära investeringar med 1 milj. kr. och för väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond med 2 milj. kr.

Vid sidan av investeringsramarna har ett preliminärt belopp om 2 milj. kr. tagits upp för förberedelsearbeten till en ämbetsbyggnad åt vattenfallsstyrelsen.

Den sålunda för budgetåret 1956/57 förordade investeringsverksamheten framgår av tabell 3.

Tabell 8

	1955/56 Förordat av föredragan- dena	1956/57 Verkens förslag	1956/57 Förordat av föredragan- dena
Miljoner kronor			
<i>Ramreglerade investeringar</i>			
Postverket	11,1	11,4	8,0
Televerket	245,0	326,8	250,0
Statens järnvägar	300,0	313,8	287,0
Vattenfallsverket	335,0	353,8	326,0
Luftfartsverket	7,0	7,0	31,0
Förrådsfonden	33,0	34,0	31,0
	Summa 931,1	1 046,8	933,0
<i>Övriga investeringar</i>			
Postverket	1,4	—	—
Statens järnvägar	1,7	0,3	0,3
Vattenfallsverket	—	2,0	2,0
Förrådsfonden	2,0	2,0	—
	Summa 5,1	4,3	2,3
	Totalsumma 936,2	1 051,1	935,3

Av tabellen framgår, att de ramreglerade investeringarna ökar i förhållande till de för innevarande budgetår förordade från ca 931,1 till 933 milj. kr., medan de icke rambegränsade minskar från 5,1 till 2,3 milj. kr. Kommunikationsverkens totala medelsförbrukning skulle därmed för nästa budgetår uppgå till 935,3 milj. kr., att jämföras med 936,2 för innevarande budgetår.

Anslagsberäkningarna för budgetåret 1956/57

I de tabeller, som i de följande avsnitten redovisas under resp. anslagsrubriker, har utöver verkens egna förslag beträffande medelsförbrukning och anslagsanvisning även redovisats, hur medelsförbrukningen beräknas fördela sig på de olika anslagen vid de förordade investeringsramarna. Anslagen har i princip beräknats så, att de jämte förutsedda behållningar motsvarar angivna medelsförbrukningsbelopp. Den anslagsreserv, som bedömes erforderlig för att verken skall beredas viss valfrihet mellan olika investeringsobjekt, har lagts på dispositionsanslagen.

Sammanfattning

En sammanställning över anvisade resp. förordade anslagssummor samt beräknad anslags- och medelsförbrukning under budgetåren 1955/56 och 1956/57 ges i tabell 4.

Tabell 4

	Reserva- tioner 30.6.55	Anslag 1955/56	Medels- förbr. 1955/56	Anslag 1956/57	Medels- förbr. 1956/57
Miljoner kronor					
<i>Ramreglerade investeringar</i>					
Postverket	5,6	10,5	11,1	4,6	8,0
Televerket	30,5	220,4	245,0	255,0	250,0
Statens järnvägar	98,1	266,7	300,0	234,3	287,0
Vattenfallsverket	86,4	306,5	335,0	294,0	326,0
Luftfartsverket	3,9	6,7	7,0	29,0	31,0
Förrådstonden	19,9	29,7	33,0	16,8	31,0
Summa	244,4	840,5	931,1	833,7	933,0
<i>Övriga investeringar</i>	6,9	1,4	5,1	2,0	2,3
Totalsumma	251,3	841,9	936,2	835,7	935,3

Anslagsbehållningarna per den 30 juni 1955 uppgick till ca 251 milj. kr. Tillsammans med för innevarande budgetår anvisade anslag, ca 842 milj. kr., utgör den för budgetåret disponibla anslagssumman ca 1 093 milj. kr. Med nu föreslagna investeringsramar och med förutsatt ianspråktagande av de anslag, som icke innefattas i ramregleringen, kommer medelsförbrukningen under innevarande budgetår att uppgå till totalt ca 936 milj. kr. De vid budgetårets slut förefintliga reservationerna kommer därmed att utgöra ca 157 milj. kr., varav 2 milj. kr. beräknas komma att indragas.

De för nästa budgetår beräknade anslagsbeloppen avser att jämte reservationerna från nu löpande budgetår täcka den förutsatta medelsförbrukningen och därutöver ge vissa marginaler. Den förordade totala anslagsanvisningen, inklusive anslag utanför ramregleringen, uppgår till ca 836 milj. kr. Tillsammans med de beräknade till budgetåret ingående reservationerna kommer den under detta tillgängliga anslagssumman att uppgå till ca 991 milj. kr. Då medelsförbrukningen beräknas till ca 935 milj. kr., utgör anslagsreserven ca 56 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte bereda riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av vad sålunda anförts.

2: 1 Posthus m. m.

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	616 000	8 000 000	5 476 000
1955/56 styrelsen	3 140 000	4 000 000	4 600 000*
1956/57 »	2 540 000	1 700 000 ¹	3 800 000* ¹
1955/56 dep.ch.			4 300 000*
1956/57 »	2 840 000	1 000	2 100 000*

Av de byggnadsföretag, som i princip godkänts av statsmakterna, beräknas posthusen i Boden och Stenungsund bli påbörjade innevarande budgetår. Posthusen i Arvika och Göteborg (Kålltorp) samt tillbyggnaden av postverkets industrianläggningar i Ulvsunda kan icke igångsättas förrän under nästa budgetår samt posthuset i Lidköping först senare. Styrelsen meddelar, att den i föregående års statsverksproposition redovisade internatskolan i Mörby tills vidare bör anstå.

I årets petita har upptagits ett nytt företag, nämligen en posttransport-tunnel mellan bangårds- och centralposthusen i Stockholm. I skrivelse den 21 november 1955 har generalpoststyrelsen emellertid anmält, att de vid avgivandet av petita förutsatta möjligheterna till samordning av viss del av tunnelarbetena med ett byggnadsföretag i kvarteret Kortbyrån bortfallit, sedan planerna för detta företag ändrats. De härigenom ändrade förutsättningarna för tunnelprojektet gör viss kompletterande utredning nödvändig. Styrelsen hemställer därför, att styrelsens förslag i denna fråga icke f. n. måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Generalpoststyrelsen framlägger följande investeringsplan för posthusbyggnader. På styrelsens begäran har byggnadsstyrelsen med anledning av de kostnadsändringar på byggnadsmarknaden, som inträtt under budgetåret 1954/55, verkställt omprövning av tidigare beräknade kostnader för de olika byggnadsföretagen, varvid hänsyn jämväl tagits till sådana ändringar i byggnadsprogrammen, vilka beslutats under arbetenas gång.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1955	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1955	Beräknad	
			1955/56	1956/57	
I. Företag, påbörjade före 1. 7. 1955					
Posthus i Eskilstuna	3 335	3 405 ¹	3 325	80	—
» » Luleå	2 740	2 720	2 650	70	—
» » Ängelholm	735	745	720	25	—
» » Sundsvall	4 900	4 915	4 485	400	30
» » Nässjö	2 345	2 360	1 435	815	110
» » Västerås	3 415	3 550	2 010	1 300	210
» » Landskrona	2 450	2 525	950	1 200	350
Summa I	19 920	20 220 ²	15 575	3 890	700

* Preliminärt belopp.

¹ Avser styrelsens ändrade, under yttranden i det följande redovisade förslag.

² Härli inbegripet en av byggnadsstyrelsen beräknad kostnad av ca 35 000 kr. för reparation av pelare samt lagning av sprickbildningar.

³ Härav utgör ca 50 000 kr. höjning av arkitektarvoden.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1955	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1955	Beräknad	
			1955/56	1956/57	
			tusental kronor		
II. Företag, avsedda att påbörjas under 1955/56					
Posthus i Boden	2 440	2 100	—	300	1 400
" " Stenungsund	400	510	—	410	100
Summa II	2 840	2 610	—	710	1 500
III. Företag, avsedda att påbörjas under 1956/57					
Posthus i Arvika	1 850	2 300	—	—	700
" " Källtorp	1 150	1 100	—	—	400
Tillbyggnad av postverkets industri- anläggningar i Ulvsunda	3 900	3 900	—	—	900
Summa III	6 900	7 300	—	—	2 000
IV. Övriga beslutade byggnadsföretag					
Posthus i Lidköping	1 600	1 600	—	—	—
Summa IV	1 600	1 600	—	—	—
Totalsumma	31 260	31 730	15 575	4 600	4 200

Av styrelsen sedermera föreslagna ändringar i investeringsplanen redovisas i samband med yttrandena i det följande.

Beträffande sådana i planen upptagna byggnadsföretag, vilka ännu icke påbörjats, meddelar styrelsen i huvudsak följande.

Posthus i Boden

Byggnadsnämnden i Boden har numera förklarat sig icke ha något att erinra mot posthusbyggnadens planering, sedan vissa omdispositioner av byggnadens utformning och förläggning vidtagits. Till följd av därigenom orsakad försening beräknas byggnadsarbetena emellertid icke kunna igångsättas förrän i april 1956. Enligt de ändrade förslagsritningarna kommer bottenplanet att bl. a. uppta expeditionslokaler för postkontor och postgiro, medan övre våningsplan skall innehålla lokaler för postdirektionen i Övre norra distriktet, bostadslägenhet för fastighetsskötaren samt ett för uthyrning avsett utrymme. Kostnaderna beräknas till 2,1 milj. kr.

Posthus i Stenungsund

Byggnadsstyrelsen har på grundval av slutgiltiga förslagsritningar numera kostnadsberäknat företaget till 510 000 kr. Den ökning med 110 000 kr., som detta innebär i förhållande till tidigare, preliminärt upptagna kostnader, beror till största delen på ökade arbetslöner och stegrade materialpriser samt på att grundförhållandena visat sig vara mycket dåliga. Då någon minskning av byggnadens volym icke kan förordas anser styrelsen, att huset trots den ökade kostnaden bör uppföras enligt föreliggande ritningar.

Posthus i Arvika

Enligt åtagande i det med Arvika stad ingångna köpekontraktet rörande den för det nya posthuset avsedda tomten, skall byggnaden ges en sådan höjd att relativt stora utrymmen måste disponeras för uthyrning. Svårigheten att finna spekulanter till dessa har försenat planeringen. Sedan preliminära uppgörelser nu emellertid träffats om uthyrning av samtliga ifrågavarande lokaler på villkor, som låter förvänta en tillfredsställande avkastning av fastigheten, räknar styrelsen med att byggnadsföretaget kan igångsättas hösten 1956. Kostnaderna beräknas till 2,3 milj. kr.

Posthus i Göteborg (Kålltorp)

Det senast i föregående års statsverksproposition behandlade byggnadsprojektet har ytterligare bearbetats av arkitekten, varvid bl. a. byggnadens volym minskats och utrymmena i viss utsträckning omdisponerats. De reviderade förslagsritningarna har sedan de granskats av byggnadsnämnden i Göteborg underställts byggnadsstyrelsen, som meddelat, att byggnadskostnaderna bör upptagas till 1,1 milj. kr.

Tillbyggnad av postverkets industrianläggningar i Ulvsunda.

Sedan styrelsen numera tillträtt den tomt, varå tillbyggnaden skall uppföras, beräknas företaget kunna igångsättas under hösten 1956.

Beträffande den av arbetsmarknadsstyrelsen ifrågasatta lokaliseringen av industrianläggningen helt eller delvis till annan ort än Stockholm har generalpoststyrelsen i en promemoria den 23 november 1954 framhållit bl. a., att den ifrågavarande tillbyggnaden är i första hand avsedd att tillgodose lokalbehov för de i Ulvsunda redan stationerade företagen. Det är visserligen meningen att även flytta dit bl. a. det frimärkstryckeri, som f. n. inrymmes i centralposthuset, men ett av skälen härför är, att detta möjliggör ett samordnande av postverkets samtliga industriella företag under en gemensam, enhetlig administration. Utflyttning av en del av företagen till annan ort än Stockholm skulle medföra att en självständig administration finge anordnas där. De flesta av företagen har för övrigt sådan servicekaraktär, att det är olämpligt att förlägga dem längre bort från Stockholm. En sådan förläggning skulle även innebära stora svårigheter ur personal-synpunkt. Byggnaderna i Ulvsunda är vidare specialinredda och kan icke utan kostnadskrävande ändringsarbeten användas för andra postala behov.

Styrelsen tillägger i årets petitaskrivelse, att enligt upprättade kalkyler kan utrymmen om cirka 2 500 m² frigöras inom de till besvärande trängsel utnyttjade centralpost- och postgirohusen i Stockholm genom utflyttningar till nybyggnaden i Ulvsunda. Som viss beskärning av dennas tidigare planerade volym skett räknar arkitekten med att den förut uppgivna kostnads-summan 3,9 milj. kr. icke skall behöva överskridas.

2: 2 Inköp av fastigheter

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	1 053 000	100 000	380 000
1955/56	773 000	—	500 000*
1956/57 styrelsen	273 000	400 000	500 000*
dep.ch.	273 000	300 000	500 000*

Under nästa budgetår räknar styrelsen med att få genomföra inköpet av mark för ett nytt posthus i Karlskoga. Därvarande postkontor har alltsedan 1940 haft sina lokaler i en staden tillhörig fastighet, men dessa har till följd av poströrelsens kraftiga ökning blivit alltför trånga. Därjämte nödvändiggör sammanväxten av stadens tidigare skilda delar, att brevbäringen inom kort måste centraliseras. Då det ej är möjligt att utbygga den gamla lokalen eller förhyra någon annan lämplig sådan, har förhandlingar sedan länge bedrivits om förvärv av tomt till ett posthus. Preliminärt avtal har nu träffats med staden om inköp av fastigheten nr 8 i kvarteret Beckasinen för ett pris av 162 000 kr. Avtalet, som godkänts av Karlskoga stadsfullmäktige, underställes i petitaskrivelsen Kungl. Maj:ts prövning.

Styrelsen anser det av vikt att anslaget icke tilltages för snävt och äskar för nästa budgetår 400 000 kr. för ändamålet.

Styrelsen har lämnat en redogörelse för de fastighetsförvärv, som genomförts under budgetåret 1954/55. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställes till vederbörande utskotts förfogande.

2: 3 Anskaffning av automobiler m. m.

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	805 000	100 000	899 000
1955/56	6 000	1 500 000	1 500 000*
1956/57 styrelsen	6 000	1 200 000	1 200 000*
dep.ch.	6 000	1 100 000	1 100 000*

Under nästa år räknar styrelsen med att behöva anskaffa bilar för 1 100 000 kr. samt truckar och traktorer för 100 000 kr.

2: 4 Postverkets diligenstrafik**a. Garagebyggnader m. m.**

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	589 000	800 000	316 000
1955/56	1 073 000	1 800 000	1 660 000*
1956/57 styrelsen	1 213 000	300 000	1 400 000*
dep.ch.	1 213 000	200 000	1 400 000*

* Preliminärt belopp.

Styrelsen anger som huvudsaklig anledning till att medelsförbrukningen under budgetåret 1954/55 blivit avsevärt mindre än tidigare beräknats, att uppförandet av revisionsverkstad och garage i Lycksele försenats på grund av omarbetning av ritningarna i syfte att förbilliga anläggningen. Sedan Kungl. Maj:t numera bemyndigat styrelsen att för ändamålet taga i anspråk högst 2 535 000 kr., beräknas företaget kunna påbörjas inom den närmaste tiden. Vad angår det planerade diligensgaraget i Åsele har den ytterligare utredning, vilken utförts i syfte att förbilliga anläggningen, lett till att byggnadens volym minskats. Arkitekten har på grundval av nu föreliggande ritningar uppskattat kostnaden till omkring 700 000 kr. Sedan byggnadsstyrelsen och byggnadsnämnden i Åsele avgivit slutliga yttranden över dessa ritningar, beräknas byggnadsföretaget kunna igångsättas. Detta torde ske vid årsskiftet 1956/57.

Generalpoststyrelsen har framlagt följande investeringsplan för garagebyggnader.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1955	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1955	Beräknad	
				1955/56	1956/57
t u s e n t a l k r o n o r					
I. Företag påbörjade före 1. 7. 1955					
Garage i Malåträsk	625	625	455	170	—
» » Pajala	585	580	575	5	—
» » Bastuträsk	190	195	110	85	—
Summa I	1 400	1 400	1 140	260	
II. Företag, avsedda att påbörjas under 1955/56					
Garage och revisionsverkstad i Lycksele	2 840	2 535	—	1 400	1 100
Summa II	2 840	2 535	—	1 400	1 100
III. Företag avsedda att påbörjas under 1956/57					
Garage i Åsele	1 050	700	—	—	300
Summa III	1 050	700	—	—	300
Totalsumma	5 290	4 635	1 140	1 660	1 400

b. Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	31 000	1 200 000	1 035 000
1955/56	196 000	1 500 000	1 500 000*
1956/57 styrelsen	196 000	1 400 000	1 596 000*
dep.ch.	196 000	1 100 000	1 296 000*

* Preliminärt belopp.

I den av postdilignensrörelsen disponerade fordonsparken ingår f. n. 242 bussar och 26 lastbilar. För i första hand normal ersättning erfordras under det kommande budgetåret anskaffning av ett 20-tal motorfordon samt ett mindre antal släpvagnar för en total kostnad av ca 1 600 000 kr.

c. Förvärv av billinjer

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	347 000	700 000	919 000
1955/56	128 000	1 000 000	1 000 000*
1956/57 styrelsen	128 000	1 000 000	1 000 000*
dep.ch	128 000	900 000	1 000 000*

Styrelsen meddelar, att preliminära överenskommelser angående förvärv av billinjer under innevarande budgetår hittills träffats för ett sammanlagt belopp av 267 800 kr. Förberedande undersökningar pågår rörande ytterligare ett antal köp. Underhandlingar har återupptagits beträffande det i föregående års statsverksproposition omnämnda trafikföretaget i nedre Norrland. Erbjudande om förvärv har vidare erhållits från två större trafikföretag i övre Norrland. Ett övertagande av dessa får i angelägenhetsgrad jämföras med förvärv av förstnämnda företag. Då köp av samtliga tre rörelser skulle erfordra uppskattningsvis omkring 2 500 000 kr., kan erbjudandena endast i begränsad omfattning slutgiltigt prövas under innevarande budgetår. Styrelsen avser emellertid att fortsätta underhandlingarna under nästkommande budgetår. Därjämte föreligger erbjudanden om överlåtelser av ett antal mindre trafikföretag, för vilka de begärda köpeskillningarna sammanlagt utgör 700 000 kr. Styrelsen anser sig emellertid icke böra för nästa budgetår ifrågasätta högre anslagstilldelning än 1 000 000 kr.

2: 5 Postverkets dispositionsanslag

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	716 000	200 000	655 000
1955/56	261 000	700 000	600 000*
1956/57 styrelsen	361 000	400 000	600 000*
dep.ch	361 000	1 000 000	600 000*

Den beräknade medelsförbrukningen å anslaget för innevarande budgetår avser, förutom ett antal mindre omfattande arbeten å fastigheter, täckande av skador, som uppkommit genom eldsvådor, och andra oförutsedda utgifter. För nästa budgetår äskar styrelsen 400 000 kr. till dispositionsanslaget.

* Preliminärt belopp.

Styrelsen har lämnat sedvanlig redogörelse för användningen av dispositionsanslaget under budgetåret 1954/55. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

Yttranden

Arbetsmarknadsstyrelsen anför, att styrelsen med hänsyn till vad generalpoststyrelsen numera anfört i ärendet icke vill motsätta sig lokaliseringen till Ulvsunda av postverkets industrianläggningar i enlighet med nu föreliggande förslag. Liksom vissa reparationer av fordonsparken avses bli överförda till den planerade revisionsverkstaden i Lycksele, kan det dock framdeles visa sig möjligt att förlägga ytterligare någon del av industriverksamheten utanför Stockholm. Ur lokaliseringssynpunkt är det angeläget att sådana möjligheter blir tillvaratagna. I övrigt har arbetsmarknadsstyrelsen icke haft något att erinra mot generalpoststyrelsens förslag.

Statens sakrevision, som begränsat sitt utlåtande till att avse anslaget till Posthus m. m., anför i fråga om andra projekt än det återkallade förslaget rörande posttunneln bl. a. följande.

Generalpoststyrelsens förslag beträffande de planerade posthusen i Arvika och Boden innesluter så många osäkra faktorer att enligt sakrevisionens mening anledning saknas att räkna med ett påbörjande av dessa företag under innevarande eller nästa budgetår. Den av styrelsen i årets petita förutskickade lösningen av hyresfrågan beträffande posthuset i Arvika har sålunda gått om intet. Styrelsen står därför nu ånyo utan hyresgäster. Generalpoststyrelsens organisationsavdelning har vidare i yttrande i oktober 1955 underkastat de sedan 1953 föreliggande utrymmesberäkningarna för de för postala ändamål avsedda lokalerna i huset en kritisk granskning och föreslagit väsentliga volymminskningar, bl. a. beträffande antalet kassaplatser, rum för boxanläggning, omklädningsrum samt lunch- och tvättrum. De företedda ritningarna för Bodenprojektet synes tyda på att generalpoststyrelsen vid handläggningen av dylika ärenden icke ägnar nödig uppmärksamhet åt ekonomiska synpunkter i fråga om anläggnings- och driftkostnader samt icke heller visar den återhållsamhet i fråga om allmän standard, som i nuvarande läge framstår såsom särskilt angelägen. Vid den omplanering, som enligt revisionens mening är oundgänglig, bör eftersträvas att åstadkomma en allmän reducering av utrymmesstandarden och en sådan utformning av huskropparna, att ur driftsekonomisk synpunkt olämpliga konstruktioner med fönsterväggar o. dyl. undvikas.

Vad beträffar byggnaden i Källtorp föreligger även där ett behov av en omprövning av planlösningen i syfte att begränsa vissa utrymmen och uppnå en skälig revision av material- och utförandestandard. Härvid synes ett avgörande inflytande böra beredas byggnadsstyrelsen. Revisionen vill dock icke motsätta sig, att det sålunda omprövade företaget påbörjas under budgetåret 1956/57 men förutsätter bestämt, att ärendet i tekniskt slututrett skick förelägges Kungl. Maj:t, innan dispositioner vidtages för utverkande av igångsättningstillstånd.

På enahanda sätt lär förutsättningarna för byggandet av posthuset i Stenungsund böra bedömas. Revisionen anser sig emellertid böra särskilt peka på den i år anmälda kostnadsökningen för grundförstärkningen, 100 000 kr., vilken torde komma att avsevärt försämra möjligheterna att göra den uthyr-

bara delen av fastigheten räntabel. Omkring hälften av utrymmet skulle disponeras för uthyrning, varav huvuddelen avsetts skola upplåtas till bostäder för två posttjänstemän. Med hänsyn till lägenheternas storlek, vardera lägenheten omkring 100 kvm, och de beräknade byggnadskostnaderna förefaller det emellertid i hög grad tveksamt, om generalpoststyrelsen kan finna hyresgäster, som kan vara villiga betala de hyror, vilka betingas av kostnaderna för fastighetens uppförande även om dessa subventioneras av postverket i samma utsträckning som om byggnaden uppförts med statliga lån. Enligt sakrevisionens uppfattning bör bemyndigande att uppföra byggnaden icke lämnas förrän generalpoststyrelsen inkommit med en fullständig kalkyl rörande fördelningen av kostnaderna för de olika utrymmena i fastigheten med angivande av de hyror, som anses kunna och böra uttagas. Skulle det därvid visa sig, att räntabiliteten icke blir tillfredsställande, bör byggnadsfrågan i dess helhet prövas från nya utgångspunkter.

Utredningen i vad den avser Ulvsundaprojektet har icke framförts så långt, att säkra hållpunkter finnes att beräkna kostnaderna eller bedöma byggnadens standard. Sakrevisionen måste därför inskränka sig till att understryka angelägenheten av att utbyggnaden snarast kommer till stånd, då bättre förutsättningar härigenom vinnes för behövlig rationalisering av postverkets verkstadsrörelse m. m., varjämte en avlastning från det nuvarande centralposthuset i Stockholm möjliggöres. Slutlig ställning till företaget bör emellertid icke tagas, innan byggnadsfrågan i sin helhet utretts.

De beräknade kostnadsändringar i fråga om de pågående byggnaderna i Eskilstuna, Luleå, Ängelholm, Sundsvall, Nässjö, Västerås och Landskrona, som generalpoststyrelsen efter byggnadsstyrelsens omprövning anmält, synes få godtagas. Den för vissa av nämnda posthus för budgetåret 1956/57 förutsedda medelsförbrukningen, 0,7 milj. kr., lär jämväl få godtagas.

Den av generalpoststyrelsen beräknade ingående behållningen å anslaget Posthus m. m. per den 30 juni 1956, 2,5 milj. kr. synes, när den för budgetåret 1955/56 för Boden-projektet beräknade medelsförbrukningen, 0,3 milj. kr., enligt uppgift från byggnadsstyrelsen under alla omständigheter icke blir aktuell, böra uppräknas till 2,8 milj. kr. Av den för budgetåret 1956/57 förutsedda anslagsbelastningen, 5,1 milj. kr., bortfaller vid ett beaktande av sakrevisionens synpunkter medelsbehovet för företagen i Arvika och Boden (0,7 + 1,4) 2,1 milj. kr. liksom för posttunneln 0,9 milj. kr., tillhoppa 3 milj. kr. Resterande medelsbehov 2,1 milj. kr. täckes mer än väl av den beräknade behållningen å anslaget.

Med anledning av vad sakrevisionen anfört har yttrande från *generalpoststyrelsen* inhämtats. Styrelsen framhåller inledningsvis, att sakrevisionen haft möjlighet att basera sitt yttrande på vissa ändrade förhållanden, som inträffat sedan styrelsen avgav sina pelita. Beträffande sakrevisionens kritik av de olika byggnadsprojekten anför styrelsen i huvudsak följande.

I fråga om posthuset i Arvika har den tilltänkte hyresgästen, med vilken en preliminär hyresöverenskommelse hade träffats, numera förklarat sig icke vara intresserad av att hyra de lediga utrymmena. Styrelsen har sedan under hand tagit kontakt med myndigheterna i Arvika stad, varvid det framkommit, att det nu från stadens sida förefinns en positiv inställning till att medge lägre hushöjd än den stadsplanen tillåter. Vid en sådan planering torde hyresgäster kunna erhållas i samtliga utrymmen, som icke erfordras för postverket. Kostnaderna för ett posthus med en på detta sätt reducerad volym beräknas överslagsvis av arkitekten till ca 1 800 000 kr. Den av sakrevisionen nämnda reducering av postlokalerna, vilken styrelsens

organisationsavdelning förordad, är så relativt oväsentlig, att den icke torde komma att påverka byggnadens volym eller byggnadskostnaden. Det utrymme inom byggnadens bottenvåning, som skulle kunna utvinnas genom den föreslagna minskningen av postkontorslokalen, torde utan svårighet kunna uthyras för affärsändamål. Generalpoststyrelsen har ansett, att absolut klarhet måste erhållas angående möjligheterna till en ekonomiskt tillfredsställande avkastning på nedlagt kapital, innan byggnadens planering kan fullföljas. Förutsättningarna för att kunna nå en lösning i detta avseende är enligt generalpoststyrelsens mening f. n. goda och styrelsen anser därför, att posthuset i anslagsavseende bör planeras för igångsättning under budgetåret 1956/57.

Vid granskningen inom generalpoststyrelsen av de med petita överlämnade förslagsritningarna till posthuset i Boden har det visat sig möjligt att minska några av de utrymmen, som planerats för postverket. Styrelsen har därför låtit revidera ritningarna, varigenom en reducering av byggnadsvolymen torde bli möjlig. Med hänsyn till planeringsläget kan företaget, såsom tidigare avsetts, icke påbörjas innevarande budgetår. Enligt styrelsens uppfattning föreligger emellertid förutsättningar för att igångsätta byggnadsföretaget under budgetåret 1956/57. Då generalpoststyrelsen ännu icke varit i tillfälle att slutligt granska och godkänna de definitiva ritningarna över ifrågavarande posthus, är sakrevisionens kritik i vad avser detta byggnadsföretag för tidigt framförd.

Ritningarna beträffande posthuset i Källtorp har varit föremål för prövning i byggnadsstyrelsen. Generalpoststyrelsen har på byggnadsstyrelsens uttryckliga begäran låtit föranstalta om viss reducering av byggnaden, oaktat generalpoststyrelsen anser, att genom denna reducering endast minimikrav i fråga om den blivande postlokalens storlek kommer att kunna tillgodoses. Byggnadsföretaget har i petita förutsatts kunna påbörjas omkring den 1 januari 1957. Planeringsläget för företaget kunde i och för sig motiverat en tidigare igångsättning. Om den föreslagna posttransporttunneln i Stockholm enligt av generalpoststyrelsen gjord hemställan på grund av de i viss mån ändrade förutsättningarna för bebyggelsen inom kvarteret Kortbyrån icke f. n. skulle komma att föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd föreslår styrelsen, att uppförandet av posthuset i Källtorp påbörjas redan hösten 1956.

I fråga om posthuset i Stenungsund erinrar styrelsen om att förslagsritningar över byggnaden nyligen underställts Kungl. Maj:ts prövning och att i samband därmed en redogörelse för byggnadsföretagets räntabilitet lämnats.

Vad slutligen angår tillbyggnaden till industrianläggningen i Ulvsunda kommer utredningen att fullföljas med iakttagande i all möjlig mån av de av sakrevisionen framförda synpunkterna.

Generalpoststyrelsen har med anledning av de ändrade förhållanden, som nu föreligger för vissa av de aktuella byggnadsföretagen, avgivit ett nytt förslag till investeringsplan för posthus m. m. Avvikelserna från den tidigare planen ligger däri, att den totala beräknade byggnadskostnaden för posthuset i Arvika minskats från 2 300 000 kr. till 1 800 000 kr., att för posthuset i Boden medelsförbrukningen för innevarande budgetår om 300 000 kr. utgått och det för 1956/57 beräknade beloppet minskats med 700 000 kr., att medelsförbrukningen för posthuset i Källtorp ökats med 300 000 kr. samt att det för posttransporttunneln i Stockholm tidigare beräknade beloppet av 900 000 kr. tagits bort. I sammandrag innebär den nya planen följande.

	1955/56	1956/57
	Tusental kronor	
Äldre företag	3 890	700
Posthus i Stenungsund	410	100
» » Arvika	—	700
» » Boden	—	700
» » Källtorp	—	700
Industrianläggning i Ulvsunda	—	900
	<hr/> 4 300	<hr/> 3 800

Anslagsbehovet för Posthus m. m. under nästa budgetår beräknar styrelsen med utgångspunkt härifrån till 1 700 000 kr.

Departementschefen

I sina anslagsäskanden har generalpoststyrelsen för nästa budgetår räknat med samma investeringsram som den för innevarande budgetår hittills gällande eller 11,4 milj. kr. Sedermera har styrelsen i ett utlåtande, som avgivits med anledning av statens sakrevisions yttrande över styrelsens petita, framlagt en ändrad investeringsplan för anslaget till Posthus m. m. och därvid under detta anslag upptagit en medelsförbrukning, som understiger den tidigare förutsatta för budgetåret 1955/56 med 0,3 milj. kr. och för budgetåret 1956/57 med 1,3 milj. kr. Vid bibehållande av den i petita beräknade belastningen på övriga anslag skulle således medelsförbrukningen för 1955/56 uppgå till 11,1 milj. kr. och för 1956/57 till 10,1 milj. kr.

Såsom framgår av den investeringsplan för kommunikationsverken, som jag redovisat under avsnitt 1, har jag räknat med en medelsförbrukning för innevarande budgetår av sagda 11,1 milj. kr. och för nästa budgetår av 8,0 milj. kr. Av följande sammanställning framgår, hur beloppen kommer att fördela sig på de olika anslagsändamålen.

	1954/55	1955/56	1956/57	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
1. Posthus m. m.	5,5	4,3	3,8	2,1
2. Anskaffning av bilar m. m. ..	0,9	1,5	1,2	1,1
3. Postverkets diligenstrafik . . .	2,3	4,2	4,0	3,7
4. Dispositionsanslaget m. m. ...	1,0	1,1	1,1	1,1
	<hr/> Summa milj. kr. 9,7	<hr/> 11,1	<hr/> 10,1	<hr/> 8,0

Enligt den ändrade investeringsplanen för Posthus m. m. avser styrelsen att under nästa budgetår starta posthusbyggena i Arvika, Boden och Källtorp samt tillbyggnaden av industrianläggningen i Ulvsunda. Samtliga dessa byggnadsföretag har tidigare i princip godkänts av statsmakterna. Statens sakrevision, som för närvarande företager en granskning av postens byggnadsverksamhet, har ansett ytterligare utredningar rörande de nysnämnda företagen erforderliga men likväl icke velat motsätta sig, att medel

för nästa budgetår anvisas för anläggningarna i Kålltorp och Ulvsunda. Vad däremot angår posthusen i Arvika och Boden innesluter förslagen härutinnan enligt sakrevisionen så många osäkra faktorer, att anledning saknas att räkna med att dessa företag kan påbörjas under nästa budgetår.

För egen del vill jag förorda, att inom det begränsade investeringsutrymme, som för nästa budgetår kan komma postverket till del, medel i enlighet med sakrevisionens förslag endast beräknas för — utöver pågående företag och posthuset i Stenungsund, vilket ansetts kunna påbörjas innevarande budgetår — byggnaderna i Kålltorp och Ulvsunda. Det torde därvid få ankomma på Kungl. Maj:t att taga ställning till de ännu icke påbörjade båda företagens definitiva utformning. Posthusen i Arvika och Boden bör tills vidare utgå ur investeringsplanen. Ett definitivt ställningstagande till dessa företag torde få anstå, tills sakrevisionen framlagt sin slutliga rapport om förenämnda granskning av postens byggnadsverksamhet.

Beträffande industrianläggningen i Ulvsunda redovisades i fjolårets statsverksproposition, att arbetsmarknadsstyrelsen ifrågasatt lokalisering av anläggningen helt eller delvis till annan ort än Stockholm. Sagda styrelse har emellertid numera, efter att ha tagit del av generalpoststyrelsens skäl för den föreslagna lokaliseringen till Ulvsunda, förklarat sig ej vilja motsätta sig generalpoststyrelsens förslag i detta hänseende. Jag ansluter mig till denna ståndpunkt.

Medelsförbrukningen under rubriken Posthus m. m. beräknar jag vid bifall till vad jag nu anfört på följande sätt för innevarande och nästa budgetår.

	1955/56	1956/57
	Tusental kronor	
Äldre företag	3 890	700
Posthus i Stenungsund	410	100
» » Kålltorp	—	400
Industrianläggning i Ulvsunda	—	900
	Summa 4 300	2 100

De övriga begränsningar, som ansetts nödvändiga för att postverkets investeringar skall kunna hållas inom den förordade ramen för nästa budgetår, har fördelats med 100 000 kr. på anslaget till Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen.

I investeringsplanen för diligenstrafikens garage- och verkstadsbyggnader redovisades i förra årets statsverksproposition såsom ett nytt företag garage och revisionsverkstad i Lycksele. Totalkostnaden beräknades därvid preliminärt till 2 840 000 kr. Efter en sedermera företagen omarbetning av ritningarna för byggnadsföretaget har de beräknade kostnaderna reducerats till 2 535 000 kr. Även för den tidigare beslutade garagebyggnaden i

Åsele har ritningarna omarbetats i kostnadsreducerande syfte. Den beräknade byggnadskostnaden har därigenom gått ned från 1 050 000 kr. till 700 000 kr. Styrelsens beräkningar av medelsförbrukningen för dessa anläggningar föranleder ingen erinran från min sida.

Anslagsbeloppen för nästa budgetår har bestämts med ledning av den uppskattade medelsförbrukningen jämte beräknad ingående behållning på de olika anslagen. Anslaget till Posthus m. m. har därvid kunnat uppföras med endast ett formellt belopp. För att möjliggöra en viss rörlighet inom totalramen har en anslagsreserv upptagits under dispositionsanslaget. De av mig förordade anslagen uppgår totalt till 4,6 milj. kr.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1956/57 under postverkets fond anvisa följande investeringsanslag nämligen

a) Posthus m. m.	1 000 kr.
b) Inköp av fastigheter	300 000 »
c) Anskaffning av automobiler m. m.	1 100 000 »
d) Postverkets diligenstrafik	
1. Garagebyggnader m. m.	200 000 »
2. Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen	1 100 000 »
3. Förvärv av billinjer	900 000 »
e) Postverkets dispositionsanslag	1 000 000 »

3. Televerket

Av balansräkningen den 30 juni 1955 för televerkets fond framgår, att verkets tillgångar uppgår till sammanlagt 2 849,2 milj. kr., varav 2 620,9 milj. kr. belöper på fast egendom, 93,9 milj. kr. på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell art.

Kapitalbehållningen, inklusive balanserade överskottsmedel, uppgick den 30 juni 1955 till 1 387,6 milj. kr. Under budgetåret 1954/55 har den ökat med 76,7 milj. kr.

Överskottet i procent av det i medeltal disponerade kapitalet var 6,8 under budgetåret 1954/55 mot 5,6 under budgetåret 1953/54.

Telestyrelsen m. fl.

I skrivelse den 31 augusti 1955 har telestyrelsen hemställt om anslag för budgetåret 1956/57 (pkt 3: 1—3: 7 och 3: 9—3: 10). Styrelsen har därjämte i en särskild skrivelse nämnda dag gjort framställning om vissa medel på tilläggsstat för budgetåret 1955/56.

Luftfartsstyrelsen har i skrivelse den 24 augusti 1955 äskat anslag för budgetåret 1956/57 till Radioanläggningar för luftfarten (pkt 3: 8).

Under pkt 3: 11 redovisas SOS-utredningens betänkande.

3: 1 Utvecklingen av televerkets rörelse. Telestyrelsen har lämnat följande uppgifter rörande utvecklingen av televerkets rörelse, mätt i antalet telefon- och telexapparater, radiolicenser samt taxerade samtal, telegram och telexskrivningar.

Budgetår	antal vid budgetårets slut	Telefonapparater		
		absolut	ökning	i %
1949/50	1 636 000	88 300		5,7
1950/51	1 732 300	96 300		5,9
1951/52	1 842 500	110 200		6,4
1952/53	1 941 400	98 900		5,4
1953/54	2 050 600	109 200		5,6
1954/55	2 165 800	115 200		5,6
		Telexabonnemang		
1949/50	72	19		35,8
1950/51	167	95		131,9
1951/52	287	120		71,9
1952/53	455	168		58,5
1953/54	595	140		30,8
1954/55	810	215		36,1

Budgetår	Radiolicenser		
	Antal vid budgetårets slut	absolut	ökning i %
1949/50	2 128 500	59 400	2,9
1950/51	2 187 200	58 700	2,8
1951/52	2 231 700	44 500	2,0
1952/53	2 287 600	55 900	2,5
1953/54	2 353 500	65 900	2,9
1954/55	2 430 300	76 800	3,3

Telefonsamtal med periodavgift

Budgetår	antal	ökning i %	ökning i % om hänsyn
			tages till automatisering av rikstrafik
1949/50	112 486 400	5,7	6,3
1950/51	118 336 000	5,2	7,1
1951/52	119 031 500	0,6	1,3
1952/53	121 784 800	2,3	4,0
1953/54	125 308 200	2,9	7,4
1954/55	126 619 600 ¹	1,0	7,4 ¹

Taxerade telegram²

Budgetår	antal	ökning i %
1949/50	8 643 100	5,3
1950/51	8 785 200	1,6
1951/52	8 291 400	— 5,6
1952/53	7 910 100	— 4,6
1953/54	7 886 800	— 0,3
1954/55	7 878 000 ¹	— 0,1

Telexskrivningar

Budgetår	Markeringar för inländska telexskrivningar		Utländska telexskrivningar	
	[antal	ökning i %	antal	ökning i %
1949/50	1 150 300	48,9	99 500	21,1
1950/51	1 194 600	3,9	133 500	34,2
1951/52	1 760 000	47,3	241 100	80,6
1952/53	2 394 600	36,1	373 100	54,7
1953/54	3 882 300	62,1	594 500	59,3
1954/55	4 789 000	23,4	851 200 ¹	43,2

I 1955 års statsverksproposition antogs, att de för budgetåret 1955/56 tillgängliga anslagsmedlen skulle medge en ökning av antalet telefonapparater med omkring 100 000. Under budgetåret 1954/55 lyckades styrelsen koppla in ca 115 000 apparater, men rapporterna över nytecknade och annullerade

¹ Preliminär siffra.

² Exkl. utländska telexskrivningar.

abonnemang visar samtidigt en betydande fortsatt nettoökning i förhållande till föregående år. Till följd härav har antalet väntande abonnenter, som under åren 1952 och 1953 kunde nedbringas något, på senare tid visat en anmärkningsvärd stegring och var vid utgången av budgetåret 1954/55 betydligt större än någonsin förut. För att åtminstone i någon mån söka neutralisera en fortsatt ytterligare ökning av detta antal har styrelsen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1956/57 räknat med att 120 000 å 130 000 apparater skall kunna inkopplas. Utvecklingen rörande antalet anmälda nya abonnemang, som vid olika tidpunkter icke kunnat inkopplas inom tre månader på grund av för liten stationskapacitet, brist på lokalkablar osv., belyses av efterföljande uppgifter. Siffran per den 1 juli 1955 har fördelats på grupper med olika väntetider.

	1950	1951	1952	1953	1954	1955
1/1	19 000	17 200	17 800	16 100	14 000	23 900
1/4	18 200	18 900	17 700	15 400	15 600	24 800
1/7	18 900	20 000	19 400	15 300	20 800	30 000
1/10	18 200	19 100	18 800	14 100	23 000	30 400

Datum	V ä n t e t i d		Antal
1/7 1955	fr. o. m.	3 mån. intill 6 mån.	15 700
	» » »	6 » » 9 »	6 900
	» » »	9 » » 12 »	2 800
	» » »	12 » » 18 »	2 900
	» » »	18 » » 24 »	900
	» » »	24 » » 36 »	600
	över	36 »	200
			30 000

Antalet abonnenter, som nödgas vänta alltför länge på inkoppling på grund av bristande resurser från televerkets sida, är så stort, att situationen inger allvarliga bekymmer. Det är många gånger ej ens möjligt att lämna väntande abonnenter något så när tillförlitliga leveransbesked. Även förut befintliga abonnenter, som på grund av flyttning begär få sin telefon uppsatt på annan plats, drabbas av nuvarande svårigheter och kan få vänta lika länge som nya abonnenter på att återfå sin telefon.

Av trafiksiffrorna framgår, att även telefontrafiken under de två senaste budgetåren visat stark ökning. Om hänsyn tages till att den successivt pågående helautomatiseringen av rikstrafiken medför, att förut periodavgiftsbelagda samtal blir registrerade på abonnenternas samtalsmätare i stället för att debiteras med samtalsspecifikationer och därför ej längre ingår i det statistiskt redovisade antalet taxerade samtal, har den verkliga ökningen under vart och ett av budgetåren 1953/54 och 1954/55 varit 7,4 %.

Genom de nya rikskablar och bärfrekvensanläggningar, som kunnat tagas i bruk under de senaste budgetåren, har de tidigare långa väntetiderna för

beställda rikssamtal på vissa vior kunnat avsevärt nedbringas och på flera viktiga vior kan beställda samtal som regel expedieras omedelbart. På andra vior åter, beträffande vilka behovet av utökad antal förbindelser ännu ej kunnat tillgodoses genom nyanläggningar, är väntetiderna fortfarande alltför långa och kan under bråd tid stiga till 1 å 2 timmar och därutöver. Detta gäller i all synnerhet för samtal mellan övre Norrland och övriga landet, vilket senare problem närmare behandlats i 1955 års statsverksproposition.

För telegramtrafikens del har den redan tidigare inträdda avmattningen gjort sig märkbar även under budgetåret 1954/55 ehuru i mindre utsträckning än förut. Härvid är också att märka, att efter tillkomsten av telexrörelsen utländska telegram i stor utsträckning ersatts av direkta skrivelser mellan telexabonnenter i Sverige och utlandet. Telexrörelsens snabba utveckling belyses av de lämnade statistiska uppgifterna.

Beträffande det föregående år omnämnda helautomatiska telefonsystemet för anslutning av rörliga abonnentanläggningar (bilar och mindre fartyg) till det allmänna telefonnätet upplyser styrelsen, att leveransen av de första abonnentutrustningarna försenats och beräknas ske först i slutet av år 1955, då installation för hittills tecknade 50 abonnemang i Stockholm och Göteborg omedelbart kommer att påbörjas. För att kunna möta den stegrade efterfrågan, som därefter kan väntas, har styrelsen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1956/57 upptagit ett belopp av 500 000 kr. för detta ändamål.

3: 2 Anvisade och äskade anslag. En sammanställning av telestyrelsens äskande å tilläggsstat för innevarande budgetår och å riksstat för budgetåret 1956/57 med de för budgetåren 1953/54—1955/56 anvisade anslagen visar följande belopp.

	1953/54	1954/55	1955/56		1956/57 äskanden
			anvisat å riksstat	äskat å tilläggsstat	
t u s e n t a l k r o n o r					
Telefonstationsbyggnader m. m.	14 150	7 300	7 500	—	9 950
Förrådsbyggnader m. m.	2 800	1 400	—	—	1 000
Inköp av fastigheter	200	—	100	—	300
Telefon- och telegrafanläggningar	280 600	191 000	192 200	12 650	288 840
Radioanläggningar för televerket	9 910	5 400	10 850	500	16 400
Radioanläggningar för luftfarten	400	500	500	—	1 070
Försvarsberedskap vid televerket	1 370	950	2 700	100	4 800
Televerkets dispositionsanslag	3 500	—	6 500	—	4 500
Summa	312 930	206 550	220 350	13 250	326 860

Styrelsen understryker de svårigheter, som uppkommit — och som för varje år på senare tid förvärrats — genom att investeringarna vid televerket efter kriget icke har kunnat hålla jämna steg med abonnent- och trafikökningen. Vid bedömandet av styrelsens äskanden måste också hänsyn tagas till att det uppdämda behovet av nyanläggningar undan för undan blivit allt större. I likhet med vad som skett under de närmast föregående åren framhåller styrelsen även, att de kostnader, som nedlägges på den pågående automatiseringen av telefontrafiken, förutom den standardförbättring som den innebär, utgör en mycket fördelaktig kapitalplacering. Alldeles speciellt gäller detta, sedan man efter automatisering av lokalnäten kan automatisera även rikstrafiken. Intill år 1954 hade automatisk rikstrafik endast införts beträffande kortväga rikstrafik, d. v. s. samtal i de två lägsta avgiftsklasserna. Sedermera har emellertid automatiseringen börjat utsträckas till att omfatta även långväga rikstrafik. Under hösten 1954 öppnades sålunda automatisk rikstrafik mellan Stockholm och Göteborg. Den kapitalinsats, som erfordrades härför, stannade vid ca 3,0 milj. kr., under det att besparingen i driftkostnader visat sig bli ca 1,7 milj. kr. per år eller ej mindre än 57 % av det investerade kapitalet.

Att televerket kunnat bära de generella höjningar av de anställdas löner, vilka genomförts under år 1955, utan att taxorna därför behövt höjas, måste i icke obetydlig grad tillskrivas denna fortgående rationalisering av telefondriften.

Genom de stora avskrivningar, som göres på televerkets anläggningar, har lånemedel endast i relativt ringa utsträckning behövt anlitas för finansiering av televerkets anläggningsarbeten. Även vid bifall till styrelsens nu föreliggande anslagsäskanden kommer televerket självt att kunna finansiera över hälften av de totala investeringarna.

Av styrelsens petita och i samband därmed lämnade uppgifter framgår följande beträffande de olika anslagsändamålen.

3: 3 Telefonstationsbyggnader m. m.

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	5 056 000	7 300 000	8 861 000
1955/56 styrelsen	3 495 000	7 500 000	9 900 000*
1956/57 »	1 095 000	9 950 000	11 050 000*
1955/56 dep.ch.			9 350 000*
1956/57 »	1 645 000	7 700 000	9 345 000*

Telestyrelsen meddelar, att till följd av stegrade byggnadskostnader de ursprungliga kostnadsberäkningarna överskridits för följande, numera slutredovisade företag.

* Preliminärt belopp.

	Tidigare beräknad kostnad kr.	Över- skridande kr.
Luleå	1 350 000	200 000
Mora	1 560 000	80 000
Nässjö	2 000 000	110 000
Stockholm (Hässelby)	400 000	75 000

Av annan anledning måste räknas med en kostnadsstegring för vissa av de byggnadsföretag, som anmälts för riksdagen. För att i största möjliga utsträckning säkerställa landets telekommunikationer under krig har det nämligen visat sig behövt att åt skyddsrummen för särskilt viktiga reservstationer ge en kraftigare konstruktion än tidigare förutsetts. Till följd härav beräknas kostnaden för berörda byggnadsföretag stiga med i allmänhet 60 000 à 100 000 kr. I två fall beräknas dock ökningen till 300 000 à 400 000 kr. För de nya byggnadsföretag, som i det följande anmäles, är motsvarande merkostnader i förekommande fall inräknade i de beräknade totalkostnaderna. Då desamma föranledes av det totala försvarets behov, bör de enligt styrelsen, i likhet med kostnaderna under försvarsberedskapsanslaget, indirekt avskrivas med 100 %. Styrelsen hemställer därför om ett avskrivningsanslag å driftbudgeten för nästa budgetår av 520 000 kr.

Kostnaderna för den föregående år anmälda telefonstationsbyggnaden i Norrköping kommer enligt ny kostnadsberäkning att stiga med 700 000 kr. utöver vad som åtgår för förenämnda förstärkningsarbeten. Anledningen härtill är att en mindre justering av stadsplanen gjort det möjligt att bebygga hela stationstomten, vilket möjliggör ett bättre ekonomiskt utnyttjande av denna.

På grund av telefonväsendets utveckling behöver nya byggnader eller tillbyggnader uppföras för telefonstationerna i Falun, Göteborg (Biskopsgården), Hedemora, Stockholm (Arsta), Trollhättan, Umeå och Vetlanda. Den sammanlagda kostnaden för dessa byggnadsföretag har beräknats till 7 100 000 kr.

I följande sammanställning redovisas styrelsens investeringsplan för telefonstationsbyggnader.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1955	Medelförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1955	Beräknad för	
			tusental kronor		
			1955/56	1956/57	
I. Företag påbörjade före 1. 7. 1955					
Vissa äldre byggnadsföretag .	—	—	3 000	—	—
Arvika, nybyggnad	800	950	600	130	—
Leksand, nybyggnad	650	750	300	400	50
Lysekil, nybyggnad	600	650	110	500	40
Sala, nybyggnad	800	800	100	500	150
Stockholm, kv. Jericho, till- byggnad	1 900	2 650	850	100	1 100

Statsverkspropositionen år 1956: Bil. 27:

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1955	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1955	Beräknad för	
				1955/56	1956/57
tusental kronor					
Stockholm, Mälärhöjden, till- byggnad	300	500	20	400	80
Sundsvall, om- och tillbygg- nad	2 500	2 800	80	1 200	600
Summa I	7 550¹	9 100¹	1 640	6 700	2 150
II. Företag avsedda att påbörjas under 1956/56					
Arboga, nybyggnad	500	660	10	350	280
Borlänge, påbyggnad	400	500	—	200	300
Göteborg, Hisingen, tillbygg- nad	250	350	—	250	100
Göteborg, Kaserntorget, gårdsöverbyggnad	600	600	—	200	330
Göteborg, Örgryte, nybygg- nad	400	400	10	250	130
Höganäs, nybyggnad	500	500	—	200	300
Hörby, på- och ombyggnad.	300	300	—	200	100
Kristianstad, tillbyggnad ...	400	500	—	200	300
Lund, tillbyggnad	350	400	—	200	200
Norrköping, tillbyggnad	1 600	2 700	—	300	800
Skövde, ombyggnad	400	560	—	250	260
Strängnäs, nybyggnad	600	800	—	250	500
Säffle, nybyggnad	600	750	10	200	450
Örebro, tillbyggnad för post- verket	1 100	1 100	—	150	150
Summa II	8 000	10 120	30	3 200	4 200
III. Företag avsedda att påbörjas under 1956/57					
Askersund, nybyggnad	600	600	—	—	150
Falun, tillbyggnad för tele- och postverken	—	3 250	—	—	700
Filipstad, nybyggnad för tele- och postverken	600	1 100	—	—	600
Finspång, tillbyggnad	400	450	—	—	150
Göteborg, Biskopsgården, ny- byggnad	—	500	—	—	300
Hedemora, nybyggnad	—	750	—	—	350
Kalmar, tillbyggnad	400	400	—	—	350
Ljungby, nybyggnad	750	600	—	—	200
Stockholm, Årsta, nybyggnad	—	500	—	—	300
Trelleborg, nybyggnad	500	500	—	—	200
Trollhättan, tillbyggnad för tele- och postverken	—	400	—	—	200
Umeå, tillbyggnad	—	950	—	—	400
Vetlanda, nybyggnad	—	750	—	—	350
Vimmerby, nybyggnad	650	750	—	—	400
Summa III	3 900	11 500	—	—	4 650
IV. Övriga beslutade byggnadsföretag					
Stockholm, teleteknisk bygg- nad	200	200	—	—	50
Totalsumma	19 650¹	30 920¹	1 670	9 900	11 050

¹ Exkl. vissa äldre byggnadsföretag.

Såsom motivering för de tidigare ej anmälda byggnadsobjekten anför styrelsen följande.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Falun

Televerkets station i Falun är inrymd i verkets byggnad, som är belägen på tomt nr 1 inom kvarteret 39 Posten. I fastigheten, som om- och tillbyggt under åren 1925—1927 och 1937—1938, är även postkontor inrymt.

Genom provisoriska åtgärder kan stationens utrymmesbehov tillgodoses endast fyra år framåt. En ny station måste därför vara färdig att tas i bruk under år 1959. Med hänsyn till att Falu-området då kommer att i stor utsträckning vara omgivet av helautomatiserade områden, är stationen såväl ur driftsteknisk som ekonomisk synpunkt ett mycket lämpligt automatiseringsobjekt. Inbesparade driftkostnader vid övergång till helautomatisk koppling beräknas till ca 1,5 milj. kr. per år.

Även postverket har till följd av den med stadens fortsatta tillväxt ökade trafiken behov av större lokaler. Enligt generalpoststyrelsen har företagna undersökningar visat, att acceptabla förhållanden kan åstadkommas endast genom en tillbyggnad. De nya postlokalerna bör stå färdiga senast omkring den 1 juli 1958. Tillbyggnaden måste påbörjas under år 1956.

Post- och telefonstationsbyggnad i Filipstad

Byggnadsföretaget, som anmäldes i 1954 års statsverksproposition, har icke kunnat igångsättas, då det icke inrymts inom den fastställda investeringsramen. Generalpoststyrelsen har hemställt, att inom byggnaden även måtte anordnas lokaler för stadens postkontor. Som skäl har därvid bl. a. anförts, att nuvarande lokaler, vilka togs i bruk år 1918, numera är otidsenliga och otillräckliga beträffande praktiskt taget samtliga slag av utrymmen. Enligt arbetarskyddslagen föreskrivet duschrum och torkrum saknas helt och det går ej att inom nuvarande lokaler anordna sådana. Styrelsen, som finner det angeläget att postkontoret snarast beredes ändamålsenliga lokaler, anhåller att dylika inrymmas i det planerade nya telehuset.

Med beaktande av generalpoststyrelsens önskemål och med hänsyn till de stegrade byggnadskostnaderna har förnyad kostnadsberäkning gjorts.

Telefonstationsbyggnad på Hisingen (Biskopsgården) i Göteborg

Telefonabonnenterna på Hisingen är för närvarande intagna dels till Hisingens automatstation med en kapacitet av 20 000 nummer samt dels till sex smärre automatiska landsväxlar. Inom de delar av Hisingen, som tillhör eller är orienterade mot Göteborgs stad, har under senare år pågått en livlig byggnadsverksamhet. Abonnentökningen har därvid blivit så stor, att anordnandet av en ny station, kallad Biskopsgården, blir ur nätbyggnadssynpunkt ekonomiskt lönande.

Telefonstationsbyggnad i Hedemora

Automatisering av Hedemora-området beräknas bli genomförd under år 1958. Eftersom även angränsande områden då kommer att vara automatiserade, kan den manuella telefonavdelningen indragas, vilket innebär en minskad årlig driftkostnad av minst 0,5 milj. kr. för enbart Hedemora-stationen. Därtill kommer minskade driftkostnader på de omgivande stationer, med vilka helautomatisk trafik kan införas. Hedemora-området är följaktligen ett ekonomiskt mycket lönande automatiseringsobjekt.

För televerkets station i staden förhyres f. n. lokal av enskild fastighetsägare. För den nya utrustningen krävs emellertid en televerkets egen byggnad. Televerket har redan förvärvat en lämplig tomt inom kvarteret Hågern. För att automatiseringen skall kunna genomföras enligt uppgjorda planer måste byggnadsarbetet igångsättas under år 1956.

Telefonstationsbyggnad inom Årsta i Stockholm

Stockholms förstadssamhällen söder om Årstaviken betjänas f. n. av de tre automatstationerna Enskede, Aspudden och Örby med sammanlagt ca 68 000 abonnenter. Inom stationsområdena försiggår en livlig byggnadsverksamhet och med ledning av gällande stadsplaner beräknas abonnentantalet år 1960 uppgå till ca 90 000.

På grund härav har en ny automatstation planerats i Årsta, till vilken skall anslutas abonnenter inom delar av de nuvarande tre stationernas områden. Härigenom vinnes betydande besparingar vid utbyggnad av kabelnätet.

Nybyggnaden för den nya telefonstationen avses bli uppförd på mark, som upplåtits av Stockholms stad mot tomträttskontrakt.

Tillbyggnad av post- och telebyggnaden i Trollhättan

Televerkets stationsbyggnad i Trollhättan, som uppfördes åren 1944 och 1945, inrymmer även lokaler för postverket. Dessa har till följd av stadens utveckling blivit otillräckliga, varför en tillbyggnad är erforderlig.

Generalpoststyrelsen har anfört bl. a., att behovet av ytterligare lokaler nu skärpts så att en snar lösning måste åvägbringas, om den stegrade trafiken skall kunna avvecklas på ett tillfredsställande sätt. Därvid har en tillbyggnad och viss omDispositionering av televerkets fastighet visat sig förmånligast för statsverket.

I samband med den planerade tillbyggnaden erhåller även televerket för stationens drift nödvändiga smärre lokaler.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Umeå

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 februari 1955 har telestyrelsen inköpt den intill televerkets stationsfastighet inom kvarteret Höder i Umeå befintliga fastigheten nr 2 för anordnande av ny automatisk lokalstation, vartill utrymmen saknas inom den nuvarande stationsfastigheten. Den nu befintliga manuella telefonstationen beräknas bli helt fullbelagd under senare hälften av år 1958, vid vilken tidpunkt ny stationsutrustning för automatisk koppling måste vara färdig att tagas i bruk. Därjämte erfordras nya lokaler för utökning av överdragsstationen. Tillbyggnaden måste påbörjas redan år 1956.

Telefonstationsbyggnad i Vetlanda

De lokaler televerket för närvarande hyr i olika fastigheter i Vetlanda är synnerligen otidsenliga, vilket medför olägenheter och extra kostnader särskilt beträffande arbetsledning och personalövervakning. Den manuella stationen är planerad att automatiseras under år 1958, vid vilken tidpunkt den är fullbelagd och alla möjligheter att genom provisoriska anordningar öka dess kapacitet utnyttjade. En ny stationsbyggnad planeras på en av televerket förvärvat tomt inom kvarteret Lejonet. Byggnadsarbetet måste igångsättas under hösten 1956.

3: 4 Förrådsbyggnader m. m.

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	2 084 000	1 400 000	892 000
1955/56	2 592 000	—	1 800 000*
1956/57 styrelsen	792 000	1 000 000	1 792 000*
dep.ch.	792 000	1 000 000	1 792 000*

Telestyrelsen redovisar följande investeringsplan för förrådsbyggnaderna. Denna omfattar endast tidigare anmälda företag.

	Tidigare beräknad byggnads-kostnad	Byggnads-kostnad beräknad 1955	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1955	Beräknad för 1955/56	Beräknad för 1956/57
tusental kronor					
I. Företag påbörjade före 1. 7. 1955					
Vissa äldre byggnadsföretag .	—	—	—	150	—
II. Företag avsedda att påbörjas 1955/56					
Västanfors, varmförråd och kontor	1 300	1 365	10	800	500
Nynäshamn, förrådsbyggnad .	3 200	3 360	—	850	1 300
Summa II	4 500	4 725	10	1 650	1 800
III. Företag avsedda att påbörjas 1956/57					
	—	—	—	—	—
IV. Företag i reserv					
Vänersborg, utökning av verkstadsavdelningen	300	—	—	—	—
Totalsumma	4 800¹	4 725¹	10	1 800	1 800

3: 5 Inköp av fastigheter

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	532 000	—	315 000
1955/56	217 000	100 000	300 000*
1956/57 styrelsen	17 000	300 000	300 000*
dep.ch.	17 000	300 000	300 000*

Styrelsen meddelar, att större delen av det belopp, som står till styrelsens disposition för innevarande budgetår, beräknas åtgå under detsamma, varför för nästa budgetår bör anvisas ett nytt anslag å 300 000 kr.

* Preliminärt belopp.

¹ Exkl. vissa äldre byggnadsföretag.

Styrelsen har lämnat sedvanlig redogörelse för användningen av anslaget under budgetåret 1954/55. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna ställs till vederbörande utskotts förfogande.

3:6 Telefon- och telegrafanläggningar. Till telefon- och telegrafanläggningar äskar telestyrelsen för nästa budgetår 288 840 000 kr. samt därjämte å tilläggsstat för innevarande budgetår 12 650 000 kr. För avskrivning av vissa investeringar under anslaget till Riks- och landskablar hemställer styrelsen vidare om ett anslag å driftbudgeten av 2 100 000 kr.

a. Riks- och landskablar m. m.

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	31 367 000	52 000 000	65 775 000
1955/56	17 592 000	44 700 000	
styrelsen		+ 1 900 000 ¹	64 192 000*
1956/57 »	—	91 640 000	91 640 000*
1955/56 dep.ch.			61 100 000*
1956/57 »	1 192 000	61 700 000	62 892 000*

Telestyrelsen har redovisat följande investeringsprogram för riks- och landskablar m. m. För redan pågående arbeten avser angivna totalkostnaden beräknad återstående kostnad per den 1 juli 1956.

	Total kostnad	Därav under 1956/57
	tusental	kronor
a. <i>Större rikskablar</i>		
Mohed—Sundsvall	8 900	8 900
Karlstad—Mellerud	5 600	5 600
Mellerud—Trollhättan	4 200	4 200
Murjek—Gällivare (gemensam med statens järnvägar)	2 200	2 200
Gällivare—Kiruna (gemensam med statens järnvägar)	2 900	2 900
Boden—Luleå	1 800	1 800
Summa a	25 600	25 600
b. Därav förskottsbetalat under 1955/56	— 4 800	— 4 800
Förskottsbetalning av 1957/58 års rikskablar under 1956/57	3 000	3 000
Summa b	— 1 800	— 1 800
c. <i>Radiolänkar</i>		
Falun—Mora	2 300	1 300
Mora—Östersund	4 000	2 100
Stockholm—Norrköping	8 100	2 900
Summa c	14 400	6 300

* Preliminärt belopp.

¹ Beloppet äskat å tilläggsstat.

	Total kostnad	Därav under 1956/57
	tusental	kronor
d. <i>Mindre rikskablar, gemensamma med andra myndigheter</i>		
Visby—Fårösund	680	340
Göteborg—Vara	200	200
Vara—Skara	800	800
Skara—Mariestad	1 000	1 000
Söderhamn—Sundsvall	800	800
Sundsvall—Härnösand (—Långsele)	300	300
Ludvika—Ramnäs (—Tillberga)	1 400	1 400
Hudiksvall—Ljusdal	1 200	1 200
Summa d	6 380	6 040
e. <i>Landskablar och mindre rikskablar</i>	33 500	28 000
f. <i>Utökning av pupinutrustningen på befintliga rikskablar</i>	200	200
g. <i>Utökning av telefon- och telegrafutrustning på överdragsstationer</i>	13 100	11 400
h. <i>Bärfrekvensutrustning för kablar</i>	29 900	15 900
Totalsumma	121 280	91 640

Beträffande de i föregående sammanställning upptagna företagen meddelar styrelsen, att koaxialkablar numera ofta med fördel kan ersättas med s. k. radiolänkar. Därmed förstås trådlös överföring på ultrakortvåg med radioenergien starkt koncentrerad till överföringsriktningen. På längre sträckor måste överföringen ske i flera hopp mellan högt belägna torn eller master, vilka i toppen uppbär sändar- och mottagarantennor. Som regel kan avstånd på 50—60 km överbryggas i ett hopp. Den tekniska utvecklingen av radiolänkar har numera kommit så långt, att anläggningskostnaden för dylika länksystem kan beräknas bli avsevärt lägre än kostnaden för en motsvarande koaxialkabel särskilt i sådana fall, då behovet av kortväga förbindelser på olika delsträckor kan tillgodoses genom förut utlagda kablar. Styrelsen har därför beslutat att den i föregående års petita redovisade anläggningen Falun—Mora—Sveg—Östersund skall utföras som radiolänk. Detta system skall likaledes användas för att få till stånd en behövlig utökning av antalet teleförlinor mellan Stockholm och Norrköping. På denna sträcka kommer enligt gjord prognos att erfordras ca 1 500 nya teleförlinor, vartill framdeles kommer förbindelser för television.

För närvarande pågår arbete med två längre koaxialkabelanläggningar, nämligen dels på sträckan Stockholm—Uppsala—Gävle—Mohed—Sundsvall och dels på sträckan Stockholm—Västerås—Örebro—Karlstad—Trollhättan—Göteborg. I den förstnämnda anläggningen återstår sträckan Mohed—Sundsvall och i den sistnämnda sträckan Karlstad—Trollhättan. Med hänsyn bl. a. till olägenheten av att i dessa anläggningar införa ett blandat system av koaxialkabel och radiolänkar har styrelsen funnit, att även de ännu återstående delarna av vederbörande anläggningar bör utföras såsom koaxialkabel.

I fråga om den med statens järnvägar gemensamma kabelanläggningen Boden—Kiruna, varav delen Boden—Murjek utföres innevarande budgetår,

erinrar styrelsen om vad som i fjolårets petita anfördes om nödvändigheten av att förbättra framkomstmöjligheterna för rikssamtal mellan övre Norrland och övriga delar av landet. Styrelsen hänvisar vidare till sitt yttrande över en vid 1955 års riksdag väckt interpellation angående utförande med förtursrätt av kabelanläggningen Boden—Kiruna. Där meddelades, att anläggningen skulle kunna fullbordas under år 1956, om tillräckligt anslag beviljades för budgetåret 1956/57 och om det bl. a. med hänsyn till klimatförhållandena visade sig möjligt att utföra hela den 180 km långa kabelsträckan Murjek—Kiruna under en sommarperiod. Styrelsen har i enlighet härmed nu upptagit televerkets andel av kostnaden för hela den återstående delen av anläggningen. För televerkets del erfordras dessutom en utökning av det nuvarande antalet förbindelser mellan Boden och Luleå.

Mindre rikskablar, gemensamma med andra myndigheter avser med undantag för den redan lagda kabeln Visby—Fårösund andelar av kostnaderna för kablar, som till följd av järnväglektrifiering eller andra skäl måste läggas av statens järnvägar.

Liksom i fråga om telefonstationsbyggnader har styrelsen funnit det lämpligt att i ett sammanhang redovisa totalkostnaderna för vederbörande anläggningar inklusive merkostnader, som blir en följd av att vissa beredskaps-synpunkter bör tillgodoses. Dessa merkostnader beräknas för budgetåret 1956/57 komma att uppgå till 2 100 000 kr. Huvuddelen av detta belopp utgör beräknad fördyring av rikskabeln Mohed—Sundsvall genom att kabeln efter hemställan från försvarsstaben kommer att framdragas en längre väg än den av styrelsen ursprungligen planerade. Den ändrade sträckningen innebär, att kabeln lägges längre från kusten och att sådana punkter, som bedömes kunna bli utsatta för flyganfall, i möjligaste mån undvikas. Återstoden av beloppet avser merkostnader för skyddsåtgärder i fråga om en överdragsstation på rikskabeln Boden—Gällivare—Kiruna. Styrelsen föreslår, att ifrågavarande merkostnader i enlighet med hittills följda principer beträffande beredskapskostnader indirekt avskrivs.

b. Telefon- och telegrafstationer

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	13 521 000	61 000 000	78 832 000
1955/56	(— 4 311 000) ¹	72 100 000	
styrelsen		+ 4 350 000 ²	76 450 000*
1956/57 »	—	102 200 000	102 200 000*
1955/56 dep.ch.			72 100 000*
»	—	76 500 000	76 500 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet förutsättes täckt med en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

² Beloppet äskat å tilläggsstat.

Telestyrelsen har redovisat följande plan för medelsförbrukningen å anslaget till telefon- och telegrafstationer under budgetåret 1956/57. Den för redan pågående arbeten angivna totalkostnaden avser beräknad återstående kostnad per den 1 juli 1956.

	Total- kostnad	Därav under 1956 57
	t	u s e n t a l k r o n o r
<i>a. Större telefonstationer:</i>		
fullföljande av automatiseringar	28 130	19 520
påbörjande » »	29 030	15 280
fullföljande av utökningar	34 870	33 500
påbörjande » »	36 610	12 400
<i>b. Mindre telefonstationer:</i>		
automatiseringar	6 500	6 500
utökningar	9 000	9 000
<i>c. Övriga smärre stationsarbeten</i>	3 000	3 000
<i>d. Telegrafutrustningar</i>	3 000	3 000
	Summa 150 140	102 200

Det för fullföljande av automatiseringar av större telefonstationer upptagna beloppet avser bl. a. stationerna i Arboga, Arvika, Hässleholm, Hörby, Karlskrona, Landskrona, Leksand, Lysekil, Sala, Skövde, Sunne och Säffle samt Ulriksdal i Stockholm och Örgryte i Göteborg, under det att beloppet för påbörjande av automatiseringar avser bl. a. stationerna i Höganäs, Strängnäs och Vetlanda samt Årsta i Stockholm.

Telestyrelsen erinrar ånyo om att de för automatisering avsedda stationerna till största delen är stationer, vilkas nuvarande slutkapacitet är uppnådd och för vilka man i bästa fall endast genom dyrbara extra åtgärder kan åstadkomma utökning av lokaler och manuell utrustning. Situationen härutinnan har ytterligare förvärrats genom den senaste tidens exceptionellt stora nyteckning av telefonabonnemang. En minskning av medelsförbrukningen kan endast ske till priset av en ökning av antalet väntande abonnenter och en försämring av trafikavvecklingsmöjligheterna. Styrelsen understryker härtill, att eftersom telefonanläggningarnas automatisering är en med hänsyn till såväl driftkostnadsminskning som serviceförbättring starkt motiverad åtgärd, anslagsbehoven under denna rubrik är av mycket hög angelägenhetsgrad.

c. Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	6 473 000	78 000 000	81 890 000
1955/56	2 583 000	75 400 000	
styrelsen		+ 6 400 000 ¹	84 383 000*
1956/57 »	—	95 000 000	95 000 000*
1955/56 dep.ch.			83 800 000* ²
1956/57 »	— 5 817 000	89 600 000	83 783 000*

Av det av styrelsen för budgetåret 1956/57 äskade anslaget å 95 000 000 kr., vilket beräknas medge en ökning av antalet inkopplade apparater med 120 000 å 130 000, är 52 200 000 kr. avsedda för nya abonnentinstallationer, 38 500 000 kr. för därmed sammanhängande nätarbeten, 3 800 000 kr. för nya blanka lands- och riksledningar samt 500 000 kr. för rörliga abonnentanläggningar (i bilar och mindre fartyg). Det begärda anslagsbeloppet avser den totala kostnaden för förenämnda arbeten.

3: 7 Radioanläggningar för televerket

För nästa budgetår äskar telestyrelsen 14 700 000 kr. för rundradioanläggningar och 1 700 000 kr för radioanläggningar för kommersiell trafik. Å tilläggsstat för innevarande budgetår äskar styrelsen därjämte 500 000 kr. för rundradioanläggningar.

a. Rundradioanläggningar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	1 602 000 ³	5 000 000	6 202 000
1955/56	—	10 000 000	
styrelsen		+ 500 000 ¹	10 500 000*
1956/57 »	—	14 700 000	14 700 000*
1955/56 dep.ch.			10 000 000*
1956/57 »	—	10 100 000	10 100 000*

Telestyrelsen har den 14 september 1955 inkommit med den i propositionen 1955: 146 förutsatta sexårsplanen för utbyggnad av rundradions distributionsnät. Därvid har styrelsen bl. a. redovisat tidsschema med tillhörande kartor för utbyggnad av trådradio- och FM-näten samt inkomst- och utgiftsberäkningar för perioden 1955/56—1965/66.

* Preliminärt belopp.

¹ Beloppet äskat å tilläggsstat.

² Därav beräknas 5 817 000 kr. behöva täckas genom en tillfällig förstärkning från dispositionsanslaget.

³ Inklusive 400 000 kr., som överförts till statens allmänna fastighetsfond.

Styrelsen anför, att utbyggnaden av trådradionätet icke kräver några särskilda förberedelser, eftersom organisationen för detta arbete är färdig sedan flera år tillbaka. Telestyrelsen har därför räknat med att redan under de första två åren av utbyggnadsperioden kunna utföra ca 40 % av det totala antalet trådradioinstallationer, som skall företas under sexårsperioden. Utbyggnaden av FM-nätet kräver däremot omfattande planläggningsarbeten för att arbetet skall kunna bedrivas rationellt. Vid planeringen kommer telestyrelsen att inrikta sig på att starta husbyggnader på flera ställen samtidigt samt att inköpa sändarapparatur och master för flera stationer på en gång. Härigenom kan man — särskilt vad mastanläggningarna beträffar — uppnå avsevärda prisreduktioner. Då kommande televisionstationer av flera skäl bör samordnas med FM-stationerna, blir det mera ekonomiskt att slutgiltigt planera stationshus m. m. även för televisionen.

Man måste sålunda räkna med en viss igångsättningstid för ett nytt projekt av sådan omfattning som FM-nätet, antingen detta utbygges i kombination med televisionen eller ej. Telestyrelsen föreslår därför att under utbyggnadstidens första skede ett antal mindre, provisoriska sändarstationer bygges. En sådan provisorisk station kan ej försörja lika många abonnenter eller ge lika goda mottagningsförhållanden som en definitiv station och ej heller få samma driftsäkerhet. Den kan dock ge godtagbara mottagningsförhållanden för flertalet lyssnare inom det område, som den definitiva stationen väntas täcka. De provisoriska stationerna kommer endast att byggas för sändning av det andra programmet, eftersom nuvarande riksprogram redan distribueras trådlöst på mellanvåg eller långvåg inom FM-stationernas täckningsområden.

Genom att starta utbyggnaden på detta sätt skulle under utbyggnadsperiodens första år flera platser och flera abonnenter bli delaktiga av dubbelprogrammet än de som redovisats i dubbelprogramutredningen. En sådan utbyggnadsordning skulle t. ex. göra det möjligt att under budgetåret 1956/57 uppföra FM-stationer på 9 platser i stället för de i dubbelprogramutredningen nämnda 4 platserna. Provisorierne torde inte komma att öka slutkostnaderna för FM-nätet, enär sändarapparaturen vid nätets slutliga utbyggnad kan användas som byggnadsdelar i definitiva stationer. Övriga kostnader kompenseras genom de besparingar, som kan göras genom den senare utbyggnaden av stationsnätet på bred front.

Med hänsyn till vissa praktiska synpunkter vid gränsdragningen mellan områden täckta av FM resp. TR har telestyrelsen ansett lämpligt att bygga 21 i stället för i propositionen angivna 19 FM-sändare. Styrelsen framhåller dock, att den framtida utvecklingen kan fordra justeringar av nu uppgjorda gränser mellan TR- och FM-områdena.

I följande tabell anges beräknade investeringar under de olika utbyggnadsåren. Eftersom intet beslut om televisionen föreligger, har i de angivna beloppen icke kunnat inkluderas de merkostnader, som skulle uppstå om vid anläggningen av FM-stationerna vissa förberedelsearbeten för television samtidigt skulle utföras.

Objekt	B u d g e t å r						Summa
	55/56	56/57	57/58	58/59	59/60	60/61	
	miljoner kronor						
<i>Televerkets fond</i>							
Ny rundradiostation i Stockholm	0,9	0,3	0,1	—	—	—	1,3
Ny rundradiostation i Östersund	2,2	0,7	0,5	—	—	—	3,4
Ny rundradiostation i Motala...	0,2	3,1	4,7	2,6	—	—	10,6
Övriga rundradioanläggningar..	0,7	0,9	0,7	2,5	4,4	2,5	11,7
Trådradioanläggningar	5,5	5,0	5,0	7,4	7,5	8,1	38,5
FM-anläggningar	1,0	4,7	7,7	5,9	4,7	2,8	26,8
Summa	10,5	14,7	18,7	18,4	16,6	13,4	92,3
<i>Byggnadsstyrelsens fond</i>							
Radiohus i Stockholm och Göteborg	—	2,0	7,5	11,0	10,0	5,0	35,5
Totalsumma	10,5	16,7	26,2	29,4	26,6	18,4	127,8

Telestyrelsen understryker, att en viktig förutsättning för att den här framlagda planen skall kunna genomföras är att de angivna investeringsbehoven kan tillgodoses samt att televerket lyckas anställa erforderlig in- genjörs- och montörspersonal.

I propositionen 1955: 146 uttalade departementschefen bl. a. följande:

Det är uppenbart, att redan investeringarna i TR- och FM-näten skulle kräva avsevärd tid för sitt realiserande, därest de skulle konkurrera med mängden av andra statliga investeringsändamål av hög angelägenhetsgrad om det utrymme, som statsfinansiellt sett kan väntas föreligga under de närmaste åren. För att rundradioinvesteringarna skall kunna genomföras utan alltför stor tidsutdräkt, har jag därför funnit det nödvändigt föreslå, att kostnaderna för dem bestrides med licensmedel. Det kan ske genom att förutsättningar skapas för ökade extra avsättningar till värdeminskningskontona för de byggnader och anläggningar, varom nu är fråga. Finansieringsmetoden innebär, att i stället för avskrivningar med ungefär 10 % per år av anläggningarnas nuvärden, anläggningskostnaderna omedelbart avskrivs när de uppkommer.

En självfinansiering av rundradiorörelsen inom loppet av de 6 år, som utbyggnaden av distributionsnätet avses omfatta, skulle — trots höjningen av licensavgiften från 15 till 20 kr. den 1 januari 1956 — erfordra en ytterligare, mycket kraftig höjning av avgiften redan den 1 januari 1957. Enligt styrelsens beräkningar skulle rundradiorörelsens sammanlagda drifts- och kapitalkostnader under utbyggnadstiden 1955/56—1960/61 belöpa sig till ca 400 milj. kr. För att täcka dessa utgifter under samma tid skulle licensavgiften behöva höjas från 20 till 30 kr. Rundradiorörelsen skulle emellertid i sådant fall efter utbyggnadsperiodens slut komma att ge för stora över-skott, om avgiften då icke sänktes. Om en licensavgift av 25 kr. väljes, skulle rundradiorörelsen vara skuldfri efter 10 år, om höjningen vidtages den 1 januari 1957 och efter 11 år, om höjningen sker den 1 januari 1958. Styrelsen har här förutsatt, att tills självfinansiering uppnås, erforderliga lånemedel ställes till rundradiorörelsens förfogande. Som framgår av styrelsens remissyttrande den 1 februari 1955 över dubbelprogramutredningens betänkande skulle för finansieringen sådan upplåning icke vara nöd-

vändig, därest det nettoöverskott på ca 84 milj. kr., som tidigare uppkommit och inlevererats till statskassan, nu stått till förfogande.

AB Radiotjänst, som yttrat sig över föreliggande utbyggnadsplan, har förklarat sig intet ha att erinra mot planen som sådan. Vad licensavgiftens avvägning beträffar anser Radiotjänst, att avgiften icke ånyo bör höjas, förrän tidigast den 1 januari 1958. Utbyggnaden av distributionsnätet väntas då ha avancerat så långt, att antalet abonnenter, som kan tillgodogöra sig dubbelprogrammet, beräknas ha stigit till 1,6 milj. eller ca 63 % av antalet licensbetalare vid samma tidpunkt. Radiotjänst anser vidare att tiden fram till den 1 januari 1958 behövs för att utbygga ett dubbelprogram, som kan väntas tillfredsställa lyssnarnas berättigade anspråk.

Telestyrelsen föreslår därför, att under förutsättning av oförändrat penningvärde den nya höjningen av licensavgiften får anstå till den 1 januari 1958 och att avgiften då fastställs till 25 kr.

Beträffande de i sammanställningen under televerkets fond upptagna företag, som icke hänför sig till utbyggnaden av TR- och FM-näten, meddelar styrelsen i petita följande.

Uppförandet av *den nya rundradiostationen i Stockholm* befinner sig nu i sitt slutskede och stationen beräknas kunna tagas i bruk i början av år 1956.

Arbetena med uppförande av stationsbyggnad för *den nya rundradiostationen i Östersund*, vilka på grund av investeringsbegränsningarna lades ned under hösten 1953, har under innevarande år återupptagits och kommer — om intet oförutsett inträffar — att avslutas under innevarande budgetår. Stationen beräknas bli färdig under år 1957. De totala anläggningskostnaderna, som år 1953 beräknades till 5 200 000 kr., beräknas nu komma att uppgå till 5 700 000 kr. Av skillnaden hänför sig 350 000 kr. till en reservsändare och ett reservkraftaggregat, vilka anses böra anskaffas ur beredskapssynpunkt, samt återstoden 150 000 kr. till diverse utgiftsökningar, bl. a. på grund av den stegrade prisenivån.

För *den nya rundradiostationen i Motala* har upptagits ett belopp av 3 100 000 kr., vilket beräknas behövt för påbörjande av stationsbyggnaden samt för förskottslikvider vid inköp av radiomaster och sändarutrustning. Totala anläggningskostnaden, som år 1954 uppgavs till cirka 10 200 000 kr., beräknas nu på grund av den stegrade kostnads- och lönenivån icke komma att understiga 10 600 000 kr.

Det för *vissa rundradioanläggningar* upptagna beloppet är avsett att användas till anläggning av mindre rundradiostationer, till sändare för överföring av rundradioprogram via högspänningsledningar samt till moderniserings- och kompletteringsarbeten vid befintliga rundradiostationer.

b. Radioanläggningar för kommersiell trafik

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	1 035 000	400 000	1 127 000
1955/56	308 000	850 000	1 100 000*
1956/57 styrelsen	58 000	1 700 000	1 750 000*
dep.ch.	58 000	1 350 000	1 400 000*

* Prelimnärt belopp.

Telestyrelsen beräknar medelsförbrukningen för radioanläggningarna för kommersiell trafik under nästa budgetår till 2 000 000 kr., varav dock ett belopp av 250 000 kr. är avsett att bestridas med medel, som Kungl. Maj:t anvisat från televerkets dispositionsanslag för modernisering av fartygsstationer i enlighet med London- och Atlantic City-konventionens bestämmelser. Av det återstående föreslagna beloppet om 1 750 000 kr. avses 1 060 000 kr. för fartygsstationer, 640 000 kr. för moderniserings- och kompletteringsarbeten på de fasta stationerna för radiotelegraf- och radiotelefontrafik med andra länder samt 50 000 kr. för moderniserings- och kompletteringsarbeten på kuststationerna för radiotrafik med fartyg på havet.

3: 8 Radioanläggningar för luftfarten

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	331 000	500 000	671 000
1955/56	160 000	500 000	650 000*
1956/57 styrelsen	10 000	1 070 000	1 070 000*
dep.ch.	10 000	1 070 000	1 070 000*

I skrivelse den 24 augusti 1955 meddelar *luftfartsstyrelsen*, att det i fjolårets petita framlagda investeringsprogrammet för budgetåret 1955/56 med hänsyn till att medelstillelningen begränsats inte kan helt genomföras under budgetåret. För programmets fullföljande bör för budgetåret 1956/57 upptagas 80 000 kr.

Beträffande investeringarna i övrigt under budgetåret 1956/57 meddelar styrelsen följande.

Den investeringsvolym, som hittills medgivits för luftfartens radioanläggningar, har varit synnerligen snävt tilltagen och i praktiken icke ens motsvarat normal avskrivning av investerat kapital. Det har emellertid varit möjligt att hålla anläggningarna i någorlunda funktionsdugligt skick. Med hänsyn till förslitning och teknikens utveckling har emellertid ett ganska avsevärt uppdämt investeringsbehov efter hand vuxit fram. Detta måste nu icke minst med hänsyn till den allmänna flygsäkerheten snarast tillgodoses.

De anläggningar, som främst står i tur att utbytas och kompletteras, är radioanläggningarna för navigering. Såsom viktigaste hjälpmedel för radionavigering har hittills i Sverige använts radiofyrrar på mellanvågsbandet. Dessa kom i bruk redan på 1930-talet. Sedan dess har mellanvågsbandet blivit alltmer utnyttjat av starka radiosändare, som inverkar kraftigt störande. Särskilt nattetid är störningsfrekvensen så omfattande, att allvarligt men för flygsäkerheten uppstår. På grund av den internationella konkurrensen om våglängder är det ogörligt att genom våglängdsbyte eliminera denna olägenhet. Med hänsyn till kostnaderna och övriga komplikationer, som är förbundna med övergång till något annat fyrsystem, har det ansetts lämpligt att avvakta en internationellt godtagen lösning av föreliggande

* Preliminärt belopp.

problem, innan för Sveriges del några mera avsevärda belopp investeras. En sådan lösning har numera framkommit och innebär en övergång från fyrrar på mellanvågsbandet till fyrrar arbetande med ultrakortvåg. Dessa har fördelen att de är praktiskt taget störningsfria under hela dygnet. ICAO har numera fastställt ett standardiserat navigeringssystem för ultrakortvåg, bestående av *allriktade ultrakortvågsfyrrar* (VOR). De flesta större flygföretag, SAS inräknat, installerar i överensstämmelse härmed den utrustning, som erfordras för detta system på flygplanen. För SAS' del kommer dessa arbeten, som medfört ansevärd kostnader, att färdigställas under år 1956.

Inom luftfartsstyrelsen har utarbetats en preliminär plan för att förse Sverige med VOR-anläggningar. Över denna har yttranden avgivits av bl. a. chefen för flygvapnet, telestyrelsen, radionavigeringsnämnden och SAS, vilka samtliga tillstyrkt förslagen. Radionavigeringsnämnden har för sin del uttalat, att VOR-systemet är praktiskt prövat i utlandet och i avsevärd omfattning utbyggt i flera ledande luftfartsländer. De investeringar för detta ändamål, som redan gjorts av statliga myndigheter och flygföretag, torde utgöra en garanti för, att systemet kan beräknas komma att vara i drift under ytterligare åtminstone 10 år. Beträffande VOR-fyrrarnas placering och räckvidd anser nämnden, att luftleden Stockholm—Malmö i första hand bör förse med VOR-fyrrar i enlighet med planen. Nämnden förutsätter emellertid, att VOR-planen upptages till omprövning, sedan dessa fyrrar installerats och prövats. Luftfartsstyrelsen ansluter sig helt till nämndens synpunkter. Föreliggande preliminära arbetsplan omfattar anskaffande och installation av elva VOR-stationer med tillhörande markeringsfyrrar och beräknas dra en total kostnad av ca 2,5 milj. kr. Exakta siffror kan icke i dagens läge angivas med hänsyn till att erfarenheter saknas om hur systemet skall anpassas efter svenska förhållanden. Det nya systemet är mera kapitalkrävande än nuvarande anläggningar, varför ökade avskrivningskostnader uppstår. Styrelsen räknar icke i övrigt på längre sikt med några nämnvärt ökade driftkostnader. Luftfartsstyrelsen föreslår att medel nu upptages för en första byggnadsetapp, omfattande den mest trafikerade luftleden Stockholm—Malmö. Härför erforderliga VOR-stationer och markeringsfyrrar beräknas dra en kostnad av sammanlagt 660 000 kr.

Radaranläggningar såsom hjälpmedel för trafikledningen vid de större trafikflygplatserna har sedan länge varit önskvärda. Dylika anläggningar finns numera vid de flesta internationella flygplatser och har visat sig vara en utomordentligt värdefull tillgång för att öka säkerheten och regulariteten under kritiska väderleksförhållanden. För Sveriges del har en precisionsradaranläggning för inflygning och landning på Stockholm-Bromma flygplats varit särskilt aktuell. De avsevärda anskaffnings- och driftkostnaderna, som tidigare varit förknippade härmed, samt den tekniska utvecklingens snabba framsteg har hittills motiverat att erfarenheterna i utlandet avvaktas. Då tekniskt fullvärdig apparatur till ett rimligt pris numera framkommit finner styrelsen angeläget att medel anvisas för anskaffande av detta viktiga hjälpmedel. En dylig anläggning betingar ett pris av ca 330 000 kr. Det är

emellertid möjligt att, om ett bemyndigande erhålles, redan under innevarande budgetår kassamässigt friställa 220 000 kr. för ändamålet genom inskränkningar i arbetsprogrammet för budgetåret 1955/56. För budgetåret 1956/57 skulle i så fall erfordras endast 110 000 kr.

För flygplan, som saknar anordningar för att utnyttja radiofyrssystemet, erfordras vid dåliga siktförhållanden *pejlanläggningar* vid flygplatserna för kontroll av flygplanens position samt för att leda dem till lämpligt läge för inflygning. Även för dessa pejlanläggningar gäller, att man av tekniska skäl måste övergå till ultrakortvåg. Vid Bromma flygplats har i detta syfte försöksvis använts en pejlanläggning för ultrakortvåg, som utgör en helt ny konstruktion. Anläggningen, vilken som lån ställts till styrelsens förfogande, har under provdriften fungerat tillfredsställande och visat sig väl motsvara förväntningarna. Provutrustningen bör därför nu ersättas med en ny permanent anläggning för en kostnad av 100 000 kr.

I fråga om *kommunikationsanläggningar* erfordras främst ytterligare åtgärder för att förbättra radiotelefonförbindelserna med flygplan. Härvid åsyftas i första hand ett riktantennsystem för stationen vid Visby samt en ny ultrakortvågsstation för läckning av norrlandsleden mellan Umeå och Skellefteå. Kostnaderna beräknas till 68 000 kr.

Även när det i det föregående nämnda VOR-systemet kommer till stånd, måste *nuvarande radiofyrrar* under en övergångsperiod bibehållas och förbättras. För detta ändamål erfordras under budgetåret 1956/57 ett belopp av 52 000 kr.

De redovisade arbetena drar en sammanlagd kostnad av (80 000 + 660 000 + 110 000 + 100 000 + 68 000 + 52 000) 1 070 000 kr.

Scandinavian Airlines System har i yttrande till luftfartsstyrelsen tillstyrkt styrelsens förslag. Med hänsyn till det stora tillskottet av ny och modern flygmateriel, som bolaget kommer att successivt insätta i drift från våren 1956, lägger bolaget synnerlig vikt vid förslagen om anskaffande av precisionsradaranläggning för Bromma flygplats samt införande av VOR-systemet å luftleden Stockholm—Malmö. Därutöver noterar bolaget, att medel begärts för förbättring av radiotelefonförbindelserna, vilket visat sig nödvändigt med anledning av att särskilda radiotelegrafister numera ej ingår i flygplanens besättningar.

3:9 Försvarsberedskap vid televerket

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	1 971 000	950 000	2 916 000
1955/56	5 000	2 700 000	
styrelsen		+ 100 000 ¹	2 800 000*
1956/57 »	5 000	4 800 000	4 805 000*
1955/56 dep.ch.			2 700 000*
1956/57 »	5 000	1 650 000	1 650 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Beloppet äskat å tilläggsstat.

Telestyrelsen hemställer, att dels till Försvarsberedskap vid televerket för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 4 800 000 kr. och dels att ett lika stort belopp anvisas å driftbudgeten till avskrivning av investeringarna. Å tilläggsstat för innevarande budgetår äskar styrelsen vidare 100 000 kr. för försvarsberedskap samt ett motsvarande avskrivningsanslag å driftbudgeten.

Den närmare motiveringen till det för nästa budgetår föreslagna investeringsanslaget har styrelsen lämnat i en särskild skrivelse den 31 augusti 1955. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon närmare redogörelse för innehållet i densamma inte böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställes till vederbörande utskotts förfogande.

3: 10 Televerkets dispositionsanslag

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Förstärkning av andra anslag	Egentlig medelsförbrukning
1954/55	8 818 000	—	4 311 000 ¹	936 000
1955/56	7 882 000	6 500 000	10 128 000 ²	2 200 000*
1956/57 styrelsen ...	7 871 000	4 500 000		2 500 000*
dep.ch.	7 871 000	4 000 000		1 160 000*

Dispositionsanslaget är avsett att användas dels för sådana arbeten i televerkets fastigheter, som inte kan räknas till normalt underhåll, och dels för oförutsedda arbeten. Vidare tages det i anspråk för att täcka brister å övriga investeringsanslag.

Styrelsen har lämnat sedvanlig redogörelse för användningen av dispositionsanslaget under budgetåret 1954/55. Denna torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställes till vederbörande utskotts förfogande.

3: 11. SOS-organisationen. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 maj 1949 tillkallade chefen för inrikesdepartementet den 8 juni samma år sju sakkunniga för utredning angående förbättrade möjligheter för allmänheten att komma i förbindelse med olika slag av samhällets hjälporgan. De sakkunniga, vilka antog benämningen *SOS-utredningen*, avgav den 18 april 1951 till inrikesdepartementet sitt betänkande (SOU 1951: 19) angående samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst (SOS), varefter vederbörlig remissbehandling ägde rum. Sedan ärendet under sistförflutna höst överlämnats till kommunikationsdepartementet vill jag här i korthet referera innehållet i betänkandet.

* Preliminärt belopp.

¹ Beloppet har utnyttjats för tillfällig förstärkning av anslaget till Telefon- och telegrafstationer.

² Härav beräknas 4 311 000 kr. bli taget i anspråk för permanent förstärkning av anslaget till Telefon- och telegrafstationer och 5 817 000 kr. för tillfällig förstärkning av anslaget till Nya abonnentanläggningar etc.

Utredningen konstaterar att det vanligaste tekniska hjälpmedlet för allmänheten, då det gäller att komma i förbindelse med hjälporgan av olika slag, är telefonen. I de större tätorterna har man därvid i allmänhet kunnat använda sig av de s. k. sociala namnanropen, när det varit fråga om att söka polis, brandkår, jourhavande läkare, ambulans och — vid vissa stationer — sjöräddning. Några särskilda avgifter för den service, som de sociala namnanropen inneburit, har televerket i stort sett icke betingat sig. På landsbygden och i mindre tätorter har telefonisterna på de manuellt betjänade stationerna vanligen kunnat hjälpa allmänheten till rätta i nödlägen.

Vid automatisering av telefonnäten upphör emellertid namnanropen med undantag tills vidare för de sociala namnanropen vid vissa större stationer. Vid det övervägande antalet stationer bortfaller den manuella betjäningen helt. Den som önskar telefonförbindelse med ett hjälporgan måste då först ta reda på organets telefonnummer. Detta torde i vissa fall bli förenat med svårigheter särskilt på landsbygden, där det mer än i städerna först gäller att göra klart för sig, vilket organ man har att vända sig till och var det hör hemma.

För att råda bot för dessa olägenheter föreslår utredningen, att en SOS-organisation tillskapas. Denna skall bistå allmänheten med att i nödläge tillkalla hjälp. Biståndet skall lämnas av särskilt inrättade centraler (SOS-centraler), med huvuduppgift att sätta den hjälpsökande i förbindelse med hjälporganet. SOS-central skall dessutom fungera som telefonvakt åt de hjälporgan, som har behov därav. Varje central skall betjäna ett visst område (SOS-område); antalet sådana områden beräknas till 110 för hela riket. Organisationen skall grunda sig på det reguljära telefonnätet och samtliga SOS-centraler skall ha samma telefonnummer, 90 00 00. Televerket föreslås skola handha SOS-organisationens uppbyggnad, administration och ledning. Organisationen skall införas allteftersom automatiseringen av telefonnätet fortskrider.

Utredningen föreslår, att följande hjälporgan skall betjänas av SOS-organisationen.

1. Polisorgan av skilda slag.
2. Brandförsvaret: brandkår (brandchef, vice brandchef) och skogsbrandfogde (vice skogsbrandfogde).
3. Sjukvården: tjänsteläkare i allmän tjänst, jourhavande läkare och jourhavande tandläkare, privatpraktiserande läkare och tandläkare i vissa undantagsfall då de ej har jourtjänst, distriktssköterska, distriktsbarnmorska samt i vissa fall sjukhus för kroppsvård och förlossningsanstalter.
4. Veterinärväsendet: distriktsveterinär, extraveterinär och länsveterinär samt i vissa undantagsfall privatpraktiserande veterinär.
5. Apoteksväsendet: vakthavande apotekare.
6. Sjuktransportväsendet: sjuktransportorgan i kommunal regi, flygambulans, kommunala djurtransportorgan, slakteriföreningarnas nödslaktkommandon samt privata sjuktransportorgan i vissa fall.
7. Haveriväsendet: kommunalt organ för haveritjänst, rödakorskår, sjö-, fjäll- och flygräddningstjänsterna, privata organ för haveritjänst i vissa fall samt vatten-, gas- och elverk under nattetid och sön- och helgdagar, då särskild vakt härigenom kan undvaras.

Kostnaderna för SOS-organisationen beräknas enligt 1950 års kostnadsnivå till 4,6 milj. kr. i anläggningskostnader och 5,85 milj. kr. i årliga driftkostnader vid full utbyggnad. Anläggningskostnaden föreslås skola belasta televerkets fond på kapitalbudgeten. Av driftkostnaderna, i vilka inräknats ränta och amorteringar på anläggningskostnaderna, föreslås televerket skola svara för 1 425 000 kr., medan återstående kostnader skulle bestridas till 35 % eller ca 1,6 milj. kr. av staten genom anslag å driftbudgeten och till 65 % eller ca 2,9 milj. kr. av landstingen.

Yttranden

Pkt 3: 1—3: 10. Över telestyrelsens petita har utlåtanden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen samt, såvitt avses avskrivningsfrågorna, av riksräkenskapsverket. Därjämte har samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen inkommit med en skrift.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför, att arbetsmarknadsläget inom metallindustrien under den gångna delen av år 1955 kännetecknats av en stark efterfrågan på i synnerhet yrkesutbildad arbetskraft. Behoven har endast delvis kunnat tillgodoses. Detta gäller även de branscher, som normalt är leverantörer till televerket. För de verksamhetsgrenar, som beröres av pågående konflikt, torde man efter eventuell uppgörelse åtminstone för en tid få räkna med fortsatt brist på arbetskraft. Huruvida bristläget inom metallindustrien i övrigt kan komma att kvarstå under det följande året är det f. n. icke möjligt att bedöma.

Under rådande investeringsbegränsning blir det en avvägningsfråga, om investeringar för televerket eller andra investeringar skall kunna utföras inom en given ram. Arbetsmarknadsstyrelsen anser sig icke i detta sammanhang böra göra någon för sådana ändamål avsedd angelägenhetsgradering av investeringarna.

Samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen understryker nödvändigheten av att de i telestyrelsens petita upptagna kabelsträckorna Mohe—Sundsvall och Murjek—Gällivare—Kiruna samt radiolänksträckan Falun—Östersund med det snaraste kommer till utförande och ej ännu en gång skjutes på framtiden. Ett färdigställande av ifrågavarande anläggningar är ett oundgängligt villkor för att telefonkommunikationerna på Norrland skall bli någotsånär tillfredsställande och komma i nivå med förbindelserna inom övriga delar av landet.

Riksräkenskapsverket anför i huvudsak följande.

Telestyrelsens förslag innebär, såvitt nu är i fråga, att omedelbar avskrivning skulle ske av merkostnader, som uppkommer genom att *dels* skyddsrum för särskilt viktiga reservationer behöver ges en kraftigare konstruktion än som tidigare varit förutsett, *dels* sträckningen av rikskabeln Mohe—Sundsvall ändras så, att kabeln lägges längre från kusten och *dels* vissa skyddsanordningar får utföras för en överdragsstation. Riksräkenskapsverket erinrar om de riktlinjer för regleringen av kommunikationsverkens

beredskapskostnader, som av statsmakterna godkänts vid 1950 års riksdag. Dessa synes innebära, att anläggningskostnader för säkerhetsanordningar, avsedda att genom skydd mot viss skadegörelse säkerställa driften i händelse av krig, skall regleras i annan ordning än som i allmänhet tillämpas för affärsverkens investeringsutgifter endast då skyddsanordningarna är av den karaktär att kommunala och enskilda företag skulle anses berättigade erhålla statsbidrag till anläggningarnas utförande eller då anspråk ställs på anordningar, som får anses innefatta mera än normalt beredskapskydd. Vad särskilt angår televerkets skyddsrumsanläggningar synes dessutom ha avsetts, att endast kostnaderna för bergskyddsrum skulle kunna regleras i särskild ordning.

Med hänsyn till vad nu framhållits rörande innebörden av angivna riktlinjer för regleringen av beredskapskostnader kan riksräkenskapsverket icke tillstyrka, att de televerkets beredskapskostnader, som avses med förevarande remiss, omedelbart avskrivs. Däremot skulle man måhända kunna tänka sig att tillämpa en kortare avskrivningstid, förslagsvis 10 år, för dessa kostnader.

Pkt 3: 11. Över SOS-utredningens betänkande har yttranden avgivits av elva centrala myndigheter, samtliga länsstyrelser, stadsfullmäktige i de sex städer, som ej ingår i landsting, samtliga läns landstings förvaltningsutskott utom fyra, de tre kommunförbunden samt ett 25-tal andra föreningar, organisationer och bolag.

Förslaget om anordnande av en SOS-organisation och de allmänna principerna för en sådan organisation har i det övervägande antalet yttranden tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Även ifråga om den närmare utformningen av organisationen har utredningens förslag i allmänhet vunnit avslutning bland remissinstanserna.

Vad angår kostnaderna för organisationen anser ett stort antal remissinstanser, att staten bör helt bestrida såväl anläggnings- som driftkostnader. Av denna åsikt är *elva länsstyrelser, stadsfullmäktige i fem städer, tjugo läns landstings förvaltningsutskott, stadsförbundet, landstingsförbundet, polismästareföreningen och Räddningskåren aktiebolag*; framför allt åberopas härvid, att televerket borde taga de negativa konsekvenserna av den driftekonomiskt lönande automatiseringen och alltså stå för de kostnader, som uppkommer genom att en särskild SOS-organisation måste bildas. Å andra sidan anser *statskontoret*, att kommunerna bör bidra med en högre andel än vad utredningen förordat, och föreslår statens andel till 25 %. *Övriga remissinstanser* har lämnat utredningens förslag i finansieringsfrågan utan erinran.

Departementschefen

Såsom tidigare redovisats i investeringsplanen för kommunikationsverken har telestyrelsen under åberopande av inträdda pris- och löneökningar hemställt om en höjning av televerkets investeringsram för innevarande budgetår från 239 till 254,3 milj. kr. I samband därmed har styrelsen före-

slagit, att på tilläggsstat skall anvisas totalt 13,25 milj. kr. fördelat på fem olika anslag. För budgetåret 1956/57 har styrelsen begärt en ytterligare utökning av investeringsvolymen till 326,8 milj. kr. och beräknat de härför erforderliga anslagen till i stort sett samma belopp.

Av redogörelsen i nämnda investeringsplan framgår vidare, att jag förordat en höjning av löpande budgetårs ram till 245 milj. kr. och för nästa budgetår förutsatt en ytterligare höjning till 250 milj. kr. Den för innevarande budgetår ökade medelsförbrukningen, som påkallats bl. a. för att undvika entlediganden av verkets linjearbetare, avses skola helt falla på anslaget till Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar. Ökningen kan finansieras med hjälp av dispositionsanslaget, varför någon medelsanvisning på tilläggsstat icke erfordras. Med hänsyn till den otillräckliga ingående behållningen på dispositionsanslaget måste tillskottet göras i form av en tillfällig förstärkning, vilken skall återföras med hjälp av de för budgetåret 1956/57 tillgängliga medlen på anslaget till nya abonnentanläggningar.

Hur medelsförbrukningen på televerkets investeringsanslag vid sålunda förordad investeringsvolym under innevarande och nästa budgetår ungefärligt kommer att fördela sig framgår av följande sammanställning.

	1954/55	1955/56	1956/57	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch
1. Telefonstationsbyggnader	8,9	9,4	11,1	9,3
2. Förrådsbyggnader	0,9	1,8	1,8	1,8
3. Riks- och landskablar	65,8	61,1	91,6	62,9
4. Telefon- och telegrafstationer	78,8	72,1	102,2	76,5
5. Nya abonnentanläggningar m. m.	81,9	83,8	95,0	83,8
6. Rundradioanläggningar	6,2	10,0	14,7	10,1
7. Övriga radioanläggningar	1,8	1,7	2,8	2,5
8. Försvarsberedskap	2,9	2,7	4,8	1,6
9. Övriga anslag	1,2	2,4	2,8	1,5
	248,4	245,0	326,8	250,0

Den nu förordade investeringsramen nödvändiggör, att vissa av de projekt, som upptagits i styrelsens petita, måste uppskjutas. Av de i investeringsplanen för telefonstationsbyggnaderna upptagna företagen torde sålunda de i Askersund, Filipstad, Umeå och Trollhättan få tills vidare anstå. I fråga om anslaget till Riks- och landskablar måste arbetena med radiolänken Stockholm—Norrköping samt kablarna Skara—Mariestad och Hudiksvall—Ljusdal uppskjutas, varjämte vissa andra arbeten måste begränsas till sin omfattning. Kabeln mellan Boden och Kiruna torde dock kunna utföras i stort sett planenligt. Inkoppling av nya abonnentanläggningar torde komma att ske i mindre utsträckning än vad styrelsen förutsett, men bör likväl kunna omfatta mellan 100 000 och 110 000 nya telefonapparater.

Beträffande rundradioanläggningarna motsvaras det för nästa budget-

är upptagna medelsförbrukningsbeloppet om 10,1 milj. kr. av skillnaden mellan beräknade licensinkomster samt beräknade utgifter för rundradio-rörelsen. Inkomsterna har därvid uppskattats till 48,9 milj. kr. samt utgifterna till 38,8 milj. kr., varav 25,0 milj. kr., i programkostnader och 13,8 milj. kr. i distributionskostnader. Reduceringen av investeringsbeloppet i förhållande till telestyrelsens förslag medför dels en försening av Motalastationens färdigställande med ungefär ett år och dels en minskning av investeringarna i trådradio- och FM-anläggningarna. För sistnämnda båda ändamål torde för nästa budgetår kunna förutses en medelsförbrukning av resp. 4,3 och 2 milj. kr., att jämföra med av telestyrelsen föreslagna 5 och 4,7 milj. kr. Genom att utbyggnader av FM-stationer för nästa budgetår i större utsträckning är enligt styrelsens framlagda plan torde kunna baseras på provisoriska stationer, behöver den relativt stora reduceringen av beloppet för FM-anläggningar dock icke innebära någon minskning av det antal orter, i vilka sändarstationer under sagda budgetår förutsatts skola uppföras.

Med anledning av SOS-utredningens i det föregående redovisade förslag vill jag anföra följande.

Automatiseringen av telefontrafiken medför betydande fördelar i olika hänseenden. För allmänheten innebär den en förbättrad service främst därigenom, att alla automatiska telefonstationer hålls öppna dygnet runt och vidare blir framkomligheten mycket större. För televerkets del är automatiseringen driftekoniskt lönande. En godtagbar betjäning av allmänheten på manuell väg skulle med nuvarande stora telefontrafik jämte svårigheten att anskaffa personal för betjäning av telefonstationerna knappast vara möjlig ur tekniska och ekonomiska synpunkter. Automatiseringen medför emellertid i vissa avseenden en försämring när det gäller allmänhetens möjligheter att på ett enkelt sätt komma i förbindelse med samhällets hjälporgan av olika slag. Namnanropen upphör nämligen i stort sett och därmed försvinner de telefonister, som tidigare kunnat hjälpa en nödställd tillrätta. Det är enligt min mening angeläget, att undanröja de olägenheter, som därigenom uppstår för allmänheten. Tanken på att televerket bör svara för ifrågavarande service ligger därvid nära till hands. Det kan visserligen sägas, att televerket aldrig formellt åtagit sig att låta sina anställda på annat sätt tjänstgöra som förmedlande organ mellan allmänheten och vissa institutioner; därför kunde det ifrågasättas om i ett ändrat läge, då systemet i övrigt ej erfordrar telefonister, det skall åligga televerket att svara för de kostnader, som uppstår därest man nu på annat sätt skall ge allmänheten samma service. Med hänsyn till den praxis, som tidigare utbildat sig, anser jag emellertid det böra åvila televerket att vidtaga och bekosta erforderliga åtgärder i detta hänseende.

SOS-utredningens förslag syftar emellertid längre än till att återställa vissa namnanrop. Genom att kretsen av de till organisationen anknutna

hjälporganen gjorts mycket vid och genom de möjligheter till telefonvakt och -hänvisningar, som organisationen erbjuder, skulle en i jämförelse med förhållandena före automatiseringen avsevärt förbättrad service för allmänheten vinnas. För de olika hjälporganen skulle dessutom arbetsrationaliseringar och besparingar bli möjliga. Även i dessa hänseenden anser jag, att organisationen skulle fylla en angelägen uppgift, varför möjligheter bör öppnas till en sådan förbättring av kontakten mellan allmänhet och hjälporgan. Med hänsyn till den inställning som ett stort antal remissmyndigheter intagit till förslaget om bidrag från landstingen till verksamheten, anser jag dock, att ifrågavarande standardförbättring icke böra göras obligatorisk, utan bör vara beroende på om huvudmännen för vederbörande hjälporgan i de enskilda fallen är intresserade för en sådan utökning av SOS-tjänsten.

Jag tillstyrker sålunda i princip SOS-organisationens införande, varvid televerket har att bekosta verksamheten i den utsträckning som svarar mot de tidigare sociala namnanropen, d. v. s. polisen, brandkåren, jourhavande läkare, ambulansen, flygambulansen och sjöräddning. Organisationens uppgift bör härvid vara att sätta den uppringande i förbindelse med hjälporganet. Skulle huvudmännen för hjälporganen vilja ha servicen utökad t. ex. att även omfatta telefonvakt eller andra hjälporgan än dem, som innefattas i de sociala namnanropen, bör televerket stå till tjänst därmed, varvid kostnaderna dock får bestridas av vederbörande huvudmän.

Kostnaderna för investeringar i SOS-centraler torde böra belasta anslaget till Telefon- och telegrafstationer. För budgetåret 1956/57 synes för ändamålet erfordras ca 500 000 kr., vilket belopp av mig inräknats i den för sagda anslag angivna medelsförbrukningen.

Anslagsbeloppen har jag beräknat med utgångspunkt från, att de jämte vid ingången av nästa budgetår förefintliga reservationer skall jämnt täcka medelsförbrukningen, dock att dispositionsanslaget upptagits till ett belopp som inbegriper en med hänsyn till anslagets ändamål skäligen marginal. De av mig förordade anslagsbeloppen uppgår sammanlagt till 255 milj. kr.

Investeringarna i försvarsberedskap vid televerket torde som vanligt böra avskrivas. Chefen för finansdepartementet har därför i annat sammanhang denna dag för detta ändamål tillstyrkt ett avskrivningsanslag på driftbudgeten om 1 650 000 kr. Övriga av telestyrelsen framförda förslag om omedelbar avskrivning genom anslag på driftbudgeten torde mot riksräkenskapsverkets avstyrkande icke böra bifallas.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

I. att för budgetåret 1956/57 under televerkets fond anvisa följande investeringsanslag nämligen.

a) Telefonstationsbyggnader m. m.	7 700 000 kr.
b) Förrådsbyggnader m. m.	1 000 000 »
c) Inköp av fastigheter	300 000 »

d) Telefon- och telegrafanläggningar:	
1. Riks- och landskablar m. m.	61 700 000 kr.
2. Telefon- och telegrafstationer	76 500 000 »
3. Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar	89 600 000 »
e) Radioanläggningar för televerket:	
1. Rundradioanläggningar	10 100 000 »
2. Radioanläggningar för kommersiell trafik ..	1 350 000 »
f) Radioanläggningar för luftfarten	1 070 000 »
g) Försvarsberedskap vid televerket	1 650 000 »
h) Televerkets dispositionsanslag	4 000 000 »

II. att bereda riksdagen tillfälle att avge yttrande i anledning av vad jag anfört rörande SOS-organisationen.

---

4. Statens järnvägar

Av balansräkningen per den 30 juni 1955 för statens järnvägars fond framgår, att tillgångarna uppgår till sammanlagt 4 636,8 milj. kr., varav 2 791,4 milj. kr. belöper på fast egendom, 1 504,0 milj. kr. på rullande materiel och fartyg m. m., 142,1 milj. kr. på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell natur.

Kapitalbehållningen inklusive balanserade överskottsmedel uppgick per den 30 juni 1955 till 1 638,3 milj. kr. Under budgetåret 1954/55 har statens järnvägars fond ökat med 45,7 milj. kr.

Överskottet i procent av det i medeltal disponerade kapitalet var 1,6 under budgetåret 1954/55 mot 2,1 under budgetåret 1953/54.

Järnvägsstyrelsen

I skrivelse den 27 september 1955 har järnvägsstyrelsen framlagt sina anslagsäskanden för nästa budgetår.

Beträffande storleken av det vid nu gällande pris- och lönenivå föreliggande anslagsbehovet erinrar styrelsen om den tioårsplan för investeringarna inom statens järnvägar, som redovisats i 1950 års statsverksproposition. I denna plan räknades med ett årligt medelsbehov av i genomsnitt 230 milj. kr., baserat på 1948 års prisnivå. I dagens pris- och löneläge motsvarar detta belopp ca 350 milj. kr. Därtill kommer den eftersläpning i förhållande till planen, som ägt rum från budgetåret 1950/51. I fjol uppskattades denna, räknat t. o. m. budgetåret 1953/54, till närmare 300 milj. kr., motsvarande ca 315 milj. kr. i dagens penningvärde. Under budgetåret 1954/55 har eftersläpningen ytterligare ökat.

Styrelsen hänvisar vidare till sina petita för budgetåret 1952/53, där styrelsen framhöll, att järnvägens trafikapparat varken kvantitativt eller kvalitativt var i det skick som motsvarade trafikomfattningen och kraven på goda förbindelser, samt i anslutning därtill uttalade följande.

Statens järnvägar har mot bakgrunden härav för närvarande bl. a. för liten dubbelspårslängd, för stort antal trånga bangårdar, för få elektrolok och rälsbussar, för många omoderna personvagnar, för få och omoderna godsvagnar, otillräcklig elektrifiering, på många ställen orationella signal- och säkerhetsanläggningar samt, med hänsyn till dagens krav, för många omoderna och otrivsamma arbets- och personallokaler. Dessa svagheter av teknisk, driftteknisk och ekonomisk natur samt i fråga om personalförhållandena är särskilt kännbara i dagens läge. Även med beaktande av den tilltagande motoriseringen och vägväsendets investeringskrav kan det ej vara

förenligt med en sund allmän transportpolitik att ej — så snart detta överhuvud taget är möjligt — rusta upp järnvägarna till den ekonomiskt motiverade standard, som bör vara naturlig och riktig med de transportgeografiska och andra förutsättningar, som råder i vårt land.

I vissa avseenden har investeringsverksamheten under de senaste åren medfört påtagliga förbättringar. Anskaffningen av moderna rälsbussar fortskrider sålunda planenligt och har lättat personvagnssituationen på icke elektrifierade linjer. Även övergången i övrigt till dieseldrift har gjort betydande framsteg. Den mest kända bristen på elektrolok håller på att hävas. Elektrifieringen har förts ytterligare framåt.

I andra väsentliga delar gäller emellertid uttalandet fortfarande. Såsom redan nämnts har den totala eftersläpningen i investeringsverksamheten från tidigare år icke kunnat inhämtas, tvärtom har det uppdämda behovet ytterligare ökat. Bristen på godsvagnar är sålunda alltjämt akut och har på senare tid ytterligare skärpts. I praktiken har denna brist nödvändiggjort mer eller mindre långvarig säsongmässig ransonering av tilldelningen av vagnar under en följd av år. Vad detta betyder såväl för näringslivet som för statens järnvägars ekonomi är uppenbart.

I fråga om personvagnar föreligger visserligen icke någon motsvarande kvantitetsmässig brist men i stället är den kvalitetsmässiga bristen så mycket påtagligare. Särskilt angeläget ur säkerhetssynpunkt är att ersätta trävagnar med stålvagnar och att i samband därmed anpassa vagnparken efter tidens krav.

Kapaciteten hos vissa bansträckor och bangårdar är otillräcklig sedan trafiken bestående nått en omfattning, som mycket väsentligt överstiger den, för vilken den dimensionerats. Den bristande bangårdskapaciteten medför ökade uppehållstider och bidrager därigenom bl. a. till bristen på godsvagnar. För att öka järnvägens samlade transportkapacitet är det därför angeläget att en utbyggnad av vissa fasta anläggningar på huvudlinjerna kommer till stånd.

Vid statens järnvägar finnes enkelspåriga sträckor, som trafikeras av ända upp till 70 tåg per dygn. Utbyggnad av bana, bangårdar och signalanläggningar är en av grundförutsättningarna för att kunna eliminera de tidvis synnerligen besvärande störningarna i tågföringen. De i och för sig tämligen måttliga trafikstegringarna från slutet av 1950 till början av 1952 och från slutet av 1954 har förorsakat betydande försämringar av tågföringen. Denna omständighet kan anses utgöra ett direkt belägg för att statens järnvägar på huvudlinjerna redan normalt numera arbetar tätt under den kapacitetsgräns, som kan uppnås med rimlig förseningsfrekvens och transportekonomi.

Investeringarna måste också ses mot bakgrunden av personalförhållandena vid statens järnvägar. Investeringar bör göras dels för att minska behovet av arbetskraft, särskilt under obekvämtid, dels för att förbättra anordningarna för de anställda, t. ex. personallokalerna, och därigenom öka trivseln.

En sammanställning av de för budgetåren 1953/54—1955/56 anvisade samt de för nästa budgetår äskade investeringsanslagen under statens järnvägars fond, fördelade på huvudgrupper, visar följande.

	1953/54	1954/55	1955/56	Äskanden 1956/57
	t u s e n t a l k r o n o r			
Byggnader och anläggningar	176 300	142 600	106 200	122 100
Rullande materiel	144 400	120 000	120 300	121 250
Sjöfartsmateriel	5 200	800	10 000	4 000
Biltrafik	16 500	9 200	9 200	10 200
Förvärv av aktier, utlåning o. d. . .	15 000	—	—	—
Övrigt	25 800	18 200	21 000	11 900
Summa	383 200	290 800	266 700	269 450

Kungl. Maj:t har genom beslut den 30 juni och 25 augusti 1955 bemyndigat järnvägsstyrelsen att för tillfällig förstärkning av vissa investeringsanslag taga i anspråk sammanlagt 9 912 000 kr. av de under budgetåret 1954/55 tillgängliga medlen å statens järnvägars dispositionsanslag. Nämnade belopp har återförts till dispositionsanslaget med anlitande av för budgetåret 1955/56 anvisade anslag. Styrelsen räknar med att även under innevarande budgetår skall uppstå brister å ett antal anslag. Vid beräkning av anslagsbehovet för nästa budgetår utgår styrelsen från att förstärkningarna i enlighet med det av 1955 års riksdag godkända förfarandet icke skall behöva återföras till dispositionsanslaget.

Av järnvägsstyrelsens petita och i samband därmed lämnade uppgifter framgår följande beträffande de olika anslagsändamålen.

4: 1. Byggnader och anläggningar

Järnvägsstyrelsen äskar för nästa budgetår tillhopa 122 100 000 i anslag till byggnader och anläggningar.

Styrelsen hemställer vidare, att för avskrivning av investeringarna för ombyggnad av blekingelinjerna måtte anvisas ett anslag å driftbudgeten med ett belopp motsvarande nu äskat investeringsanslag.

a. B a n g å r d a r

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	2 426 000	13 500 000	14 759 000
1955/56	1 167 000	10 300 000	13 667 000*
1956/57 styrelsen	(— 2 200 000)	14 900 000	14 900 000*
dep.ch.	(— 2 200 000)	13 500 000	13 500 000*

* Preliminärt belopp.

Av den av styrelsen för budgetåret 1956/57 beräknade medelsförbrukningen, 14 900 000 kr., avser 9 200 000 kr. företag, som anmälts i tidigare petita, samt 5 700 000 kr. nya arbeten eller sådana förut anmälda arbeten, för vilka utökade bemyndiganden erfordras. Det senare beloppet specificeras i följande sammanställning.

	Total kostnad	Härav under 1956/57
Hallsberg, utökning av rangerbangården	1 500 000	600 000
Göteborg, utbyggnad av Sävenäs rangerbangård	3 000 000	500 000
Hälsingborg, fortsatt utbyggnad av rangerbangården	1 000 000	1 000 000
Trelleborg, utbyggnad av spårsystemet vid färjeläget	400 000	400 000
Gångbroar och gångtunnlar	300 000	300 000
Förlängning av mötesspår, anordnande av tredje tåg- väg och nya mötesplatser	1 000 000	1 000 000
Mindre bangårdsombyggnader och diverse bangårds- anordningar	1 900 000	1 900 000
Summa kr.	9 100 000	5 700 000

Som motivering för de föreslagna nya arbetena anför styrelsen följande.

För att dels förbättra tågföringen och dels snabbare kunna avveckla den under senare år ökade godstrafiken genom att påskynda vagnomloppet och därigenom minska godsvagnsbehovet avser styrelsen att successivt bygga ut de större rangerbangårdarna. Ett första steg har tagits genom utbyggnad och mekanisering av Ånge rangerbangård. Innan en mekanisering påbörjas på Hallsbergs rangerbangård är det önskvärt att få erfarenheter av anläggningen i Ånge. Vidare måste spårsystemet i Hallsberg utvidgas. För budgetåret 1954/55 har anvisats medel för utbyggnad av infartsspårgruppen, vilket arbete i stort sett är slutfört. Därjämte har riktningsspårgruppen utökats. Styrelsen avser nu att även komplettera utfartsspårgruppen. Av samma skäl är det nödvändigt att utbygga Sävenäs rangerbangård.

Till utbyggnad av Hälsingborgs godsbangård har tidigare anvisats tillhoppa 2 000 000 kr. Den nya anläggningen tas i bruk hösten 1955. På grund av bl. a. önskemålet att till Hälsingborg koncentrera hela godstågsrangeringen i nordvästra Skåne, varigenom en ej oväsentlig driftkostnadsbesparing står att vinna, är en ytterligare utvidgning av godsbangården erforderlig.

Då den planerade nya tågfarjan insatts i trafik kommer uppställningsspåren för vagnar vid Trelleborgs färjestation icke att ha den kapacitet, som erfordras för en rationell och snabb vagnbehandling. En utökning av spåren är därför påkallad.

Slutligen erfordras i likhet med tidigare år medel till gångbroar och gångtunnlar, förlängning av mötesspår, anordnande av tredje tågväg och nya mötesplatser samt till mindre bangårdsombyggnader och diverse bangårdsanordningar.

b. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	— 4 275 000	23 000 000	25 508 000
1955/56	— 6 783 000	29 300 000	21 017 000*
1956/57 styrelsen	1 500 000	16 000 000	17 500 000*
dep.ch.	1 500 000	15 000 000	16 500 000*

Under budgetåret 1954/55 har linjesträckorna Baggetorp—Vingåker, Vårgårda—Torp, Rörvik—Lidnäs, Hästveda—Ballingslöv och Örebro—Hovsta, sammanlagt 62 km, öppnats för dubbelspårstrafik. Under innevarande budgetår beräknas ytterligare 52 km kunna färdigställas, nämligen sträckorna Vingåker—Högsjö, Torp—Alingsås, Vislanda—Eneryda, Osby—Hästveda och Hovsta—Frövi.

För fortsättning av dubbelspårsarbetena på linjerna Stockholm—Göteborg och Katrineholm—Malmö beräknas en medelsförbrukning av 17 500 000 kr. under budgetåret 1956/57. Efter hand som dubbelspårsarbetena på huvudlinjerna till Göteborg och Malmö närmar sig sin fullbordan är en viss minskning av den sammanlagda arbetsvolymen för ifrågavarande arbeten att förutse. Det är därför önskvärt att nu få börja anläggning av dubbelspår på linjen Spånga—Kungsängen, varom styrelsen redan i sina petita för budgetåret 1952/53 framställt begäran, ävensom på linjen närmast söder om Ånge, där behov av utökad kapacitet också är stort. Med hänsyn till önskemålet att begränsa investeringarna föreslår styrelsen emellertid icke nu ett påbörjande av dessa arbeten.

c. Ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	2 004 000	9 000 000	8 886 000
1955/56	2 118 000	3 000 000	5 118 000*
1956/57 styrelsen	—	6 000 000	6 000 000*
dep.ch.	—	5 000 000	5 000 000*

Utöver de arbeten, som bedrivits av statens järnvägar under budgetåret 1954/55, har vissa terrasseringsarbeten utförts och bekostats av arbetsmarknadsstyrelsen.

Tidpunkten för upptagande av normalspårstrafik på hela linjen Karlshamn—Karlskrona har av styrelsen under förutsättning att tillräckliga medel ställdes till förfogande för ombyggnadsarbetena tidigare angivits till ut-

* Preliminärt belopp.

gången av år 1956. Då styrelsens äskanden emellertid beskurits, kommer omläggningen av trafiken att kunna ske först under andra halvåret 1957.

Under hänvisning till 1955 års riksdags beslut om avskrivning av de investeringsanslag, som anvisats för blekingenätets ombyggnad, äskar styrelsen för nästa budgetår ett avskrivningsanslag å driftbudgeten motsvarande det för budgetåret föreslagna investeringsanslaget, d. v. s. 6 000 000 kr.

d. Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	— 992 000	26 500 000	23 326 000
1955/56	2 182 000	18 500 000	17 182 000*
1956/57 styrelsen	3 500 000	14 500 000	18 000 000*
dep.ch.	3 500 000	12 500 000	16 000 000*

Anslaget är avsett dels för utbyten i längre följd av förslitna eller med hänsyn till nuvarande trafik för klena räler, dels för inläggning av underläggsplattor, varigenom en förbättring av spåret och minskade underhållskostnader uppnås.

Med hänsyn bl. a. till behovet av att inom fastställd investeringsram kunna disponera medel för andra arbeten av än högre angelägenhetsgrad samt till nu förutsebara svårigheter att anskaffa räler avser styrelsen att under innevarande budgetåret icke taga i anspråk mer än ca 17,2 milj. kr. för förstärkningsarbeten. För budgetåret 1956/57 beräknas för hithörande arbeten en medelsförbrukning av ungefärligen samma storleksordning som för löpande budgetår.

e. Broar m. m.

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	— 736 000	7 000 000	4 189 000
1955/56 styrelsen	2 075 000	4 650 000	3 925 000*
1956/57 »	2 800 000	2 100 000	4 900 000*
1955/56 dep.ch.			3 725 000*
1956/57 »	3 000 000	600 000	3 600 000*

Den förskjutning av tidigare upprättat arbetsprogram, som beräknas medföra en behållning på anslaget av ca 2,8 milj. kr. vid utgången av innevarande budgetår, hänför sig till skilda orsaker, bl. a. bristen på teknisk personal.

Av den för budgetåret 1956/57 beräknade medelsförbrukningen, 4 900 000 kr., avser 1 100 000 kr. fullföljande av den om- och tillbyggnad av bro över

* Preliminärt belopp.

Gavleån, som anmälts i tidigare års petitaskrivelser, samt 1 000 000 kr. begynnelseanslag till ändring och utbyggnad av tågfarjeläget i Trelleborg i samband med anskaffandet av den nya tågfarjan. I övrigt omfattar arbetsprogrammet ett antal angelägna broombyggnader m. m. av mindre storleksordning.

f. H u s b y g g n a d e r

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	8 990 000	10 500 000	8 722 000
1955/56 styrelsen	10 768 000	—	10 568 000*
1956/57 »	200 000	13 200 000	13 400 000*
1955/56 dep.ch.			10 068 000*
1956/57 »	700 000	9 300 000	10 000 000*

Av den för budgetåret 1956/57 beräknade medelsförbrukningen, 13 400 000 kr., avser 5 300 000 kr. arbeten, vilka anmälts i tidigare petita, samt 8 100 000 kr. planerade nya arbeten enligt följande sammanställning:

	Total kostnad	Därav under 1956/57
Ljusdal och Lessebo, nya stationshus	600 000	500 000
Stockholm norra, tillbyggnad av tullgodsmagasin ...	750 000	600 000
Tomtebodas magasin för s. k. spridningsgods	600 000	300 000
Sävenäs, Sundsvall och Kiruna, personallokaler	1 300 000	700 000
Nya bostadshus	600 000	600 000
Förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd ...	2 500 000	2 500 000
Diverse mindre husbyggnadsarbeten	2 900 000	2 900 000
Summa kr.	9 250 000	8 100 000

Järnvägsstyrelsen meddelar, att en mera omfattande förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd sedan flera år tillbaka varit aktuell. På grund av byggnadsreglering och investeringsbegränsning m. m. har emellertid sådana arbeten hittills kunnat bedrivas endast i relativt liten omfattning. Inom styrelsen har numera upprättats en femårsplan för modernisering i första hand av de lägenheter, som är att betrakta som egentliga tjänstebostäder, d. v. s. avsedda för tjänstehavare, som på grund av tjänstens art bör bo inom järnvägsområdet eller i dess omedelbara närhet. Investeringsläget tillåter tyvärr icke att för budgetåret 1956/57 upptages hela det belopp som ett fullföljande av nämnda plan skulle kräva. Den angivna medelsförbrukningen 2 500 000 kr., är dock avsevärt högre än de belopp, som upptagits i de senaste årens investeringsplaner för motsvarande ändamål.

Beträffande motiveringen för de i sammanställningen upptagna företagen i övrigt torde få hänvisas till handlingarna.

* Preliminärt belopp.

g. Signalsäkerhetsanläggningar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	3 023 000	3 000 000	7 785 000
1955/56	— 1 762 000	7 850 000	8 588 000*
1956/57 styrelsen	(— 2 500 000)	9 000 000	9 000 000*
dep.ch.	(— 2 500 000)	9 000 000	9 000 000*

Behovet av moderna signalsäkerhetsanläggningar vid statens järnvägar är ännu icke på långt när fyllt. Under sådana förhållanden synes arbetsinsatserna icke främst böra bestämmas av budgetmässiga synpunkter utan fastmer och huvudsakligen av kapaciteten på projekterings- och anläggningssidan. Med hänsyn till det angelägna behovet av en snabb upprustning och teknisk förnyelse på ifrågavarande område är det naturligt, att styrelsen efter förmåga sökt höja nybyggnadsresurserna. Detta har i viss utsträckning även lyckats.

Den mot arbetsvolymen svarande medelsförbrukningen under budgetåret 1956/57 beräknas till 9 000 000 kr., varav 1 775 000 kr. hänför sig till arbeten, som planeras bli igångsatta under budgetåret 1956/57. Dessa beräknas vid prisläget hösten 1955 kosta sammanlagt 8 240 000 kr. och avser främst införandet av signalsäkerhetsanläggningar på ytterligare ett antal stationer, fortsatt utbyggnad av den automatiska linjeblockeringen på dubbelspårsträckorna — en utbyggnad som är nödvändig, om dubbelspåret skall kunna utnyttjas till fullo — samt utvidgning av den fjärrblockering, som under innevarande år med god ekonomi och betydande höjning av säkerheten införts på sträckan Ånge—Bräcke.

h. Vägskyddsanläggningar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	— 1 000 000	4 700 000	5 067 000
1955/56	— 1 367 000	5 200 000	5 233 000*
1956/57 styrelsen	(— 1 400 000)	6 500 000	6 500 000*
dep.ch.	(— 1 400 000)	6 500 000	6 500 000*

Behovet av skyddsanordningar vid plankorsningar mellan järnväg och väg har som följd av den hastigt växande landsvägstrafiken under de senaste åren gjort sig allt starkare gällande. Anläggningsverksamheten på detta område har också ökat, men har dock ännu icke kunnat bringas helt i nivå med det växande behovet. Om så skall kunna ske är liksom beträffande annan anläggningsverksamhet — fränsett tillgången på medel — till stor del beroende på möjligheten att anställa och behålla teknisk personal.

* Preliminärt belopp.

Utvecklingen av anläggningsverksamheten sedan år 1950 framgår av följande sammanställning:

År	Antal slutförda anläggningsarbeten	Index
1950	41	100
1951	61	149
1952	93	227
1953	119	290
1954	252	614
1954 jan.—juli	107	
1955 jan.—juli	142	

Trots den kraftiga ökningen av anläggningsverksamheten har antalet arbeten, vilka beslutats men av olika skäl icke kunnat utföras, absolut sett vuxit från 238 vid slutet av år 1950 till 454 i juli 1955, d. v. s. med 216. Detta manar otvetydigt till ytterligare ökade ansträngningar att nedbringa balansen.

i. Telefonanläggningar m. m.

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	3 806 000	5 500 000	5 579 000
1955/56	3 727 000	3 050 000	6 777 000*
1956/57 styrelsen	—	7 500 000	7 500 000*
dep.ch.	—	6 500 000	6 500 000*

Av den för budgetåret 1956/57 beräknade medelsförbrukningen 7 500 000 kr., avser 5 780 000 kr. arbeten, som redan påbörjats eller planeras bli igångsatta före utgången av innevarande budgetår, samt 1 720 000 kr. nya anläggningar, som avses bli påbörjade under budgetåret 1956/57. Det senare beloppet specificeras i följande sammanställning.

	Total kostnad	Därav under 1956/57
Telefonkabel Gällivare—Porjus	200 000	40 000
Diverse blankledningsarbeten	275 000	25 000
Fjärrskriftenläggningar	220 000	160 000
Linjeselektering på diverse sträckor	380 000	195 000
Högtalaranläggningar	246 000	151 000
Radioanläggningar för rangerbangårdar	260 000	190 000
Snabbtelefonanläggningar	165 000	165 000
Automatiska telefonväxlar	230 000	85 000
Telefonlokaler	530 000	130 000
Övrigt	779 000	579 000
Summa kr.	3 285 000	1 720 000

* Preliminärt belopp.

I samband med tillkomsten av 130 kV kraftledningar beräknas höga induktionsspänningar och svåra ljudstörningar uppkomma i statens järnvägars och televerkets blankledningar på sträckan Gällivare—Porjus. Med hänsyn härtill är det nödvändigt att ersätta blankledningarna med en jordkabel. Denna beräknas kosta ca 1 700 000 kr., vilken kostnad förutsättes skola bäras gemensamt av vattenfallsverket, televerket och statens järnvägar. Enligt en i samråd mellan järnvägsstyrelsen och telestyrelsen uppgjord kostnadsfördelning har statens järnvägars andel beräknats till 200 000 kr., varav 40 000 kr. erfordras under budgetåret 1956/57.

Nya fjärrskrifförbindelser planeras för att avlasta de på vissa sträckor hårt ansträngda telefonförbindelserna. Arbetet med selektering av linjetelefonförbindelser bör fortsätta enligt uppgjort program, varigenom trafikpersonalens arbete underlättas samtidigt som telefonnätet blir bättre utnyttjat. Anskaffning av radioanläggningar för dirigering av växlingslok på rangerbangårdar har visat sig medföra personalbesparing och förbättrat utnyttjande av den rullande materielen. Införande av snabbtelefonanläggningar i godsmagasin och på vissa expeditioner har också inneburit en i förhållande till anläggningskostnaden avsevärd personalbesparing.

j. Anläggningar för elektrisk tågdrift

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	2 216 000	10 600 000	12 703 000
1955/56	113 000	7 500 000	7 613 000*
1956/57 styrelsen	—	8 700 000	8 700 000*
dep.ch.	—	8 200 000	8 200 000*

Av den för budgetåret 1956/57 beräknade medelsförbrukningen, 8 700 000 kr. avser 5 980 000 kr. företag, som anmälts i tidigare petita, och 2 720 000 kr. nya arbeten enligt följande sammanställning.

	Total kostnad	Därav under 1956/57
Ombyggnad av elektrisk utrustning vid transformatorstationer å malmбанan	230 000	130 000
Kopplingscentral i Herrljunga samt tryckluftbrytare i Göteborg, Hallsberg och Älvsjö	690 000	200 000
Fjärrkontroll av omformarstationer, Kristinehamn, Murjek och Älvsbyn	800 000	230 000
Fjärrstyrning av fränskiljare inom stockholmsområdet samt vid Krylbo, Norrköping och Smedberg	1 090 000	190 000
Zongränsbrytare i Säffle, utbyte av linjebrytare i Ånge	60 000	60 000
Smärre kraftdistributionsanläggningar	500 000	500 000
Fasta tågvärmeanläggningar	90 000	90 000

* Preliminärt belopp.

	Total kostnad	Därav under 1956/57
Kontaktledningsarbeten		
Södertälje S—Järna, matarledning	330 000	100 000
Spårelektrifieringar i samband med bangårdsutvidg- ningar	3 595 000	830 000
Övriga arbeten	275 000	220 000
Ledningsförråd m. m., Sköldinge och Tillberga	310 000	170 000
Summa kr.	7 970 000	2 720 000

Beträffande motiveringen för de föreslagna arbetena torde få hänvisas till handlingarna.

k. Fortsatt elektrifiering av statsbanenätet

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	5 013 000	19 000 000	18 540 000
1955/56	5 473 000	10 000 000	15 473 000*
1956/57 styrelsen	—	13 500 000	13 500 000*
dep.ch.	—	12 500 000	12 500 000*

Elektrifieringen av statsbanenätet har under budgetåret 1954/55 fortgått planenligt. Sålunda färdigställdes linjerna Växjö—Karlskrona med Emmaboda—Kalmar, Hässleholm—Kristianstad och Tillberga—Sala under första halvåret 1955. Under innevarande budgetår beräknas bandelarna Söderhamn—Hudiksvall och Hudiksvall—Sundsvall kunna öppnas för elektrisk drift. Av hittills beslutade elektrifieringar återstår därefter linjerna Tillberga—Ludvika, Sundsvall—Härnösand—Långsele och Ljusdal—Hudiksvall.

I fråga om ytterligare elektrifiering av statsbanenätet hänvisar styrelsen till vad härom anförts i petita för budgetåret 1955/56.

1. Lokstations- och driftverkstadsanläggningar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	3 368 000	6 000 000	3 996 000
1955/56 styrelsen	5 372 000	4 400 000	7 172 000*
1956/57 »	2 600 000	4 900 000	7 500 000*
1955/56 dep.ch.			6 972 000*
1956/57 »	2 800 000	3 200 000	6 000 000*

Den relativt stora reservation, som beräknas föreligga vid utgången av innevarande budgetår, förklaras enligt järnvägsstyrelsen av att flera större

* Preliminärt belopp.

byggnadsprojekt, som ingår i det för nämnda budgetår uppgjorda investeringsprogrammet, ansetts böra anstå i avvaktan på resultatet av en inom styrelsen pågående undersökning angående möjligheterna till en rationalisering och koncentrerings av lokskötseln i dess helhet.

Av den för budgetåret 1956/57 beräknade medelsförbrukningen, 7 500 000 kr., avser 5 100 000 kronor arbeten, som anmälts i tidigare petita, och 2 400 000 kr. nya arbeten enligt följande sammanställning:

	Total kostnad	Därav under 1956/57
Malmö, lokomotorstall i elektrolokstationen	500 000	300 000
Hagalund, tillbyggnad av tvättinrättningen	450 000	300 000
Linköping, utbyggnad av driftverkstaden	800 000	300 000
Diverse mindre arbeten	1 500 000	1 500 000
Summa kr.	3 250 000	2 400 000

Beträffande motiveringen för de nya företagen torde få hänvisas till handlingarna.

m. Anläggningar vid huvudverkstäder

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	6 260 000	—	3 273 000
1955/56	2 987 000	1 350 000	3 937 000*
1956/57 styrelsen	400 000	4 300 000	4 700 000*
dep.ch.	400 000	4 000 000	4 400 000*

Behållningen å anslaget vid utgången av budgetåret 1954/55 är i huvudsak beroende på att vissa större arbeten, som var avsedda att igångsättas under budgetåret, ansetts böra uppskjutas något i och för omarbetning av projekten med beaktande av i rationaliserings- och andra syften genomförda omdispositioner.

Av den för budgetåret 1956/57 beräknade medelsförbrukningen 4 700 000 kr., hänför sig 3 500 000 kr. till arbeten, som anmälts i tidigare petita. Resterande belopp, 1 200 000 kr., är avsett för diverse fortlöpande ersättningsarbeten samt nya anläggningar, som erfordras för rationalisering av verkstadsdriften.

n. Anläggningar vid förrådsavdelningen

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	1 689 000	3 300 000	1 212 000
1955/56	3 777 000	1 100 000	4 627 000*
1956/57 styrelsen	250 000	1 000 000	1 250 000*
dep.ch.	250 000	600 000	850 000*

* Preliminärt belopp.

Av den för budgetåret 1956/57 beräknade medelsförbrukningen, 1 250 000 kr., avser 1 200 000 kr. anläggningar, som anmälts i tidigare petita, och 50 000 kr. nya arbeten, samtliga av mindre omfattning.

4: 2. Rullande materiel

Järnvägsstyrelsen äskar för budgetåret 1956/57 sammanlagt 121 250 000 kr. i anslag till rullande materiel.

a. Anskaffning av lok och lokomotorer

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	9 626 000	33 000 000	24 762 000
1955/56 styrelsen	17 864 000	28 000 000	42 314 000*
1956/57 »	3 550 000	32 050 000	35 600 000*
1955/56 dep.ch.			41 314 000*
1956/57 »	4 550 000	31 050 000	35 600 000*

Av den för nästa budgetår beräknade medelsförbrukningen, 35 600 000 kr., avser 22 650 000 kr. likvider å redan utlagda beställningar av elektrolok och lokomotorer samt 12 950 000 kr. förskottslikvider vid nybeställningar av diesellok, elektrolok och lokomotorer.

Lok. Styrelsen anför, att de diesellok, som under de senaste åren tillförts statens järnvägar, visat sig ekonomiskt mycket förmånliga och även i övrigt i stort sett motsvarat förväntningarna. Styrelsen ämnar därför i mån av tillgång på medel fortsätta att anskaffa dylika lok, även sådana med större motoreffekt än hittills levererade. För sålunda planerad anskaffning erfordras under budgetåret 1956/57 till dellikvider 7 500 000 kr.

Vidare avser styrelsen att beställa ett antal nya elektrolok. Till förskott för dessa erfordras ca 3 000 000 kr. Till dellikvider för tidigare kontraherade elektrolok kommer att utgå 16 940 000 kr.

Lokomotorer. För anskaffning av lokomotorer har upptagits dels 5 710 000 kr. till likvider för äldre beställningar och dels 2 450 000 kr. till dellikvider för en planerad beställning av lokomotorer, däribland ett mindre antal diesel-elektriska, vilka kan framföras såväl med ström från kontaktledningen som med dieselmotor.

b. Anskaffning av motorvagnar och rälsbussar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	— 251 000	25 600 000	23 420 000
1955/56 styrelsen	1 929 000	24 550 000	25 879 000*
1956/57 »	600 000	22 000 000	22 600 000*
1955/56 dep.ch.			24 379 000*
1956/57 »	2 100 000	17 500 000	19 600 000*

* Preliminärt belopp.

För den femårsbeställning av rälsbussfordon, som lagts ut enligt 1952 års bemyndigande, erfordras under budgetåret 1955/56 24 379 000 kr. För förskottslikvider vid beställning av ett antal tågsätt, närmast avsedda för förortstrafik, beräknas åtgå 1 500 000 kr.

För budgetåret 1956/57 erfordras till dellikvider för rälsbussbeställningarna 19 600 000 kr. och för slutlikvidering av förortstågsätten 3 000 000 kr.

c. Anskaffning av person-, resgods- och postvagnar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	2 621 000	7 900 000	5 200 000
1955/56 styrelsen	5 321 000	10 200 000	11 921 000*
1956/57 »	3 600 000	12 900 000	16 500 000*
1955/56 dep.ch.			8 771 000*
1956/57 »	6 750 000	4 650 000	11 400 000*

Under budgetåret 1956/57 planerar styrelsen att såsom ett led i en för kommande budgetår förutsedd ytterligare utökad anskaffningstakt beställa 50 å 60 moderna personvagnar av stål. Till förskottslikvider för dessa vagnar beräknas ett belopp av 5 600 000 kr. För slutlikvidering av vagnbeställningar, som anmälts i tidigare petita, erfordras 10 900 000 kr.

d. Anskaffning av godsvagnar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	— 2 652 000	42 400 000	37 931 000
1955/56	1 817 000	47 650 000	47 117 000*
1956/57 styrelsen	2 350 000	47 800 000	50 150 000*
dep.ch.	2 350 000	47 800 000	50 150 000*

Den sedan länge rådande godsvagnsbristen tenderar att ånyo öka, vilket medför allvarliga olägenheter för järnvägens kunder och vidare minskar statens järnvägars good will — varom talrika klagomål bär vittnesbörd — samt försämrar företagens inkomstmöjligheter. Ökningen av efterfrågan på godsvagnar sammanhänger med näringslivets fortgående expansion, även som med tendensen att minska lagerhållningen, vilket ställer större krav på punktliga och kortfristiga leveranser.

En god bild av förhållandet mellan efterfrågan och tillgången på öppna vagnar — det i sammanhanget nu viktigaste vagnslaget — ger följande uppgifter angående det dagliga överskottet (+) respektive underskottet (—) i medeltal per vardag under höstmånaderna åren 1953—1955 enligt trafikinspektörernas rapporter till den centrala godsvagnsfördelningen i järnvägsstyrelsen:

* Preliminärt belopp.

	1950	1951	1952	1953	1954	1955
augusti	— 913	— 1 808	+ 549	+ 635	— 236	— 1 957
september	— 2 944	— 3 900	— 533	— 886	— 1 834	— 2 789 ¹
oktober	— 4 018	— 5 337	+ 61	— 877	— 2 318	
november	— 2 664	— 4 748	+ 204	— 450	— 2 064	

Nyanskaffningen av godsvagnar har såsom framgår av dessa uppgifter, trots den sedan 1951 väsentligt utökade årliga anskaffningen, icke hållit jämna steg med efterfrågan. Detta ger anledning till oro. För att statens järnvägar skall komma ur det förvärrade bristläget, fordras en kraftig ökning av godsvagnsparken. Med hänsyn till vagnverkstädernas kapacitet och materialtillgången kan denna upprustning dock icke ske under ett budgetår utan måste fördelas på några år.

I anslutning härtill har medelsbehovet för nya godsvagnsbeställningar under budgetåret 1956/57 — efter en med hänsyn till investeringsläget verkställd reduktion av det ursprungligen uppgjorda anskaffningsprogrammet, varigenom medelsbehovet minskats med ca 5 000 000 kr. — beräknats på sätt framgår av följande tabell.

	Total kostnad	Därav under 1956/57
Slutna och öppna standardvagnar	51 150 000	22 650 000
Specialvagnar och överföringsvagnar	5 170 000	5 170 000
Summa kr.	56 320 000	27 820 000

Till dellikvider för sådana godsvagnsbeställningar, vartill bemyndigande redan erhållits, beräknas under budgetåret 1956/57 22 330 000 kr. samt till dellikvider för de angivna nya beställningarna 27 820 000 kr. d. v. s. sammanlagt 50 150 000 kr.

e. Ombyggnad av rullande materiel

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	604 000	11 100 000	10 619 000
1955/56 styrelsen	1 085 000	9 900 000	8 985 000*
1956/57 »	2 000 000	6 500 000	8 500 000*
1955/56 dep.ch.			7 885 000*
1956/57 »	3 100 000	3 900 000	7 000 000*

För fortsatta moderniseringsarbeten, innefattande bl. a. utbyte av glidlager mot rullager på godsvagnar, inbyggnad av motorer med större effekt på äldre elektrolok samt andra därmed jämförliga arbeten, beräknas en medelsförbrukning under nästa budgetår av 8 500 000 kr.

* Preliminärt belopp.

¹ t o m den 26. 9.

4: 3. Sjöfartsmateriel

Ny tåg färja

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	5 991 000	—	94 000
1955/56 styrelsen	5 897 000	10 000 000	9 997 000*
1956/57 »	5 900 000	4 000 000	9 900 000*
1955/56 dep.ch.			4 997 000*
1956/57 »	10 900 000	—	9 900 000*

Planeringen av den nya färjan har nu fortskridit så långt, att styrelsen räknar med att före årsskiftet 1955/56 kunna beställa en dieseldriven tåg-färja. Till förskottslikvid beräknas ca 10 000 000 kr. under innevarande budgetår. Under nästkommande budgetår torde ett ungefär lika stort belopp erfordras för dellikvider. Utöver tidigare anvisade anslagsmedel om sammanlagt 16 000 000 kr. skulle alltså för budgetåret 1956/57 erfordras en medelsanvisning av 4 000 000 kr.

4: 4. Biltrafik

För nästa budgetår äskar järnvägsstyrelsen anslag om sammanlagt 10 200 000 kr. till statens järnvägars biltrafik.

a. Garage- och verkstadsbyggnader

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	1 194 000	3 700 000	2 113 000
1955/56 styrelsen	2 781 000	1 600 000	3 181 000*
1956/57 »	1 200 000	1 800 000	3 000 000*
1955/56 dep.ch.			2 881 000*
1956/57 »	1 500 000	1 200 000	2 700 000*

Biltrafikens behov av verkstäder, garage, busstationer och andra serviceanläggningar har under en följd av år icke kunnat tillgodoses i samma takt som trafiken och fordonsantalet ökat. Härigenom har en ur drifts- och underhållssynpunkt oekonomisk eftersläpning uppkommit. Det är högst önskvärt, att snarast kunna inhämta denna samt vidare att förbättra nuvarande garage- och verkstadslokaler i arbetshygieniskt hänseende. För att successivt kunna täcka de mest angelägna byggnadsbehoven beräknas för budgetåret 1956/57 en medelsförbrukning av 3 000 000 kr.

* Preliminärt belopp.

b. Anskaffning av bilmateriel

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	3 412 000	3 000 000	5 958 000
1955/56	454 000	5 600 000	6 054 000*
1956/57 styrelsen	—	7 400 000	7 400 000*
dep.ch.	—	7 400 000	7 400 000*

För närvarande består statens järnvägars motorfordonspark för yrkesmässig trafik av i runt tal 1 680 vägbussar, 180 last- och personbilar samt 410 släpfordon. För förnyelse av denna fordonspark beräknas under nästkommande budgetår behöva anskaffas omkring 100 vägbussar, 15 last- och personbilar samt 15 godssläpvagnar till en sammanlagd kostnad av 7 400 000 kr.

c. Förvärv av billinjer

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	306 000	2 500 000	1 155 000
1955/56	1 651 000	2 000 000	3 151 000*
1956/57 styrelsen	500 000	1 000 000	1 500 000*
dep.ch.	500 000	500 000	1 000 000*

För fullföljande av redan inledda förhandlingar om förvärv av billinjer och vidare för att tillvarata de tillfällen, som i fortsättningen kan erbjuda sig till andra, för statens järnvägar förmånliga köp, erfordras anslag för detta ändamål även under budgetåret 1956/57. Medelsbehovet beror på i vilken omfattning godtagbara uppgörelser kan träffas med vederbörande säljare. Med hänsyn till att en anslagsbehållning på 500 000 kr. beräknas föreligga vid utgången av innevarande budgetår anses anslaget för nästa budgetår kunna begränsas till 1 000 000 kr.

4: 5. Övriga anslag

För nästa budgetår äskar järnvägsstyrelsen 3 800 000 kr. till Försvarsberedskap vid statens järnvägar samt 8 100 000 kr. till Inventarier. Styrelsen hemställer, att för avskrivning av investeringarna för försvarsberedskap måtte anvisas ett anslag å driftbudgeten av likaledes 3 800 000 kr.

a. Försvarsberedskap vid statens järnvägar

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	8 127 000	—	4 447 000
1955/56	3 680 000	100 000	3 780 000*
1956/57 styrelsen	—	3 800 000	3 800 000*
dep.ch.	—	3 500 000	3 500 000*

* Preliminärt belopp.

I särskild skrivelse den 27 september 1955 har järnvägsstyrelsen redovisat de planerade investeringarna för försvarsberedskapsändamål. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon redogörelse för innehållet icke böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

b. Inventarier m. m.

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	2 407 000	8 200 000	6 777 000
1955/56	3 830 000	7 900 000	9 130 000*
1956/57 styrelsen	2 600 000	8 100 000	10 700 000*
dep.ch.	2 600 000	7 400 000	10 000 000*

Anslaget belastas med kostnaderna för anskaffning av sådan för drifttjänstens olika grenar erforderlig materiel, som enligt gällande bokföringsprinciper skall avskrivas under en längre följd av år. Den av ekonomiska och drifttekniska skäl betingade fortlöpande upprustningen av statens järnvägars stora inventariestock, särskilt vad gäller verkstadsmaskiner, snöröjningsmaskiner samt transportfordon för ban- och trafiktjänsten, ställer alltså betydande krav på medelstillgång.

c. Statens järnvägars dispositionsanslag

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Förstärkning av andra anslag	Egentlig medelsförbrukning
1954/55	11 121 000 ¹	10 000 000	9 912 000*	4 643 000
1955/56 styrelsen ..	16 478 000	13 000 000	6 100 000*	10 478 000*
1956/57 »	12 900 000	—	.	10 000 000*
1955/56 dep.ch.			6 100 000	8 650 000*
1956/57 »	14 728 000	3 000 000		9 500 000*

En förutbedömning av behovet av medel å ifrågavarande anslag är enligt styrelsen mycket vanskelig på grund av anslagets speciella karaktär. För nästa budgetår uppskattar styrelsen medelsåtgången till 10 milj. kr., varför något nytt anslag icke skulle erfordras.

Styrelsen har lämnat en specificerad redogörelse för dispositionsanslagets

* Preliminärt belopp.

¹ Därav har 9 906 000 kr., vilka under budgetåret 1953/54 utnyttjats för tillfällig förstärkning av andra anslag, per den 1 juli 1954 återförts till dispositionsanslaget.

² Detta belopp har under budgetåret 1954/55 utnyttjats för tillfällig förstärkning av anslagen till Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar, Signalsäkerhetsanläggningar samt Vägskyddsanläggningar. Beloppet har per den 1 juli 1955 återförts till dispositionsanslaget.

³ Detta belopp beräknas för permanent förstärkning av anslagen till Bangårdar, Signalsäkerhetsanläggningar och Vägskyddsanläggningar.

användning under budgetåret 1954/55. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

Yttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har i utlåtande den 28 oktober 1955 över järnvägsstyrelsens äskanden anfört följande.

De framlagda anslagsäskandena har beräknats för en investeringsverksamhet under budgetåret 1956/57, som såväl beträffande byggnader och anläggningar som övrigt skulle få i stort sett samma omfattning som under innevarande budgetår.

Då statens järnvägars byggnads- och anläggningsverksamhet till stor del bedrivs med egna banarbetare m. fl., berör endast en mindre del därav den allmänna byggnadsarbetsmarknaden. Att genomföra den i petitaskrivelsen för budgetåret 1956/57 föreslagna byggnads- och anläggningsverksamheten torde med hänsyn härtill icke medföra några svårigheter ur arbetsmarknadssynpunkt. Arbetsmarknadsstyrelsen förutsätter dock, att tidpunkten för byggnadsföretagens påbörjande får prövas av arbetsmarknadsmyndigheterna enligt nu gällande ordning.

I fråga om dubbelspårsanläggningar har järnvägsstyrelsen bl. a. anfört, att behov av dubbelspår föreligger på linjen närmast söder om Ånge, men att styrelsen med hänsyn till önskemålet om investeringsbegränsning icke nu föreslår medel till påbörjande av dessa arbeten. I anslutning till detta uttalande vill arbetsmarknadsstyrelsen framhålla, att 1947 års riksdag (r. skr. nr 58) förklarade sig icke ha något att erinra mot ett då framlagt förslag att förberedande arbeten för ett dubbelspår på linjen Alby—Ånge—Bräcke igångsattes, om läget på arbetsmarknaden det medgav. Med anledning härav har arbetsmarknadsstyrelsen övervägt, att en del av ifrågasvarande arbeten skulle kunna påbörjas som beredskapsarbeten, i händelse av att arbetslöshet under vinterperioden skulle göra detta behövt. Ehuru järnvägsstyrelsen icke föreslår påbörjande av arbetena ifråga under nästa budgetår som ordinarie arbete, är det med hänsyn till vad ovan framhållits önskvärt att förberedelser träffas så att arbetena kan påbörjas utan dröjsmål i händelse av arbetslöshet.

Utläggande av beställningar för rullande materiel, sjöfartsmateriel m. m. för statens järnvägar berör visserligen den svenska metallindustrin, inom vilken stark efterfrågan på arbetskraft varit rådande under 1955. Till stor del rör det sig emellertid om anskaffningar som kan ske såväl inom landet som genom import.

Under rådande investeringsbegränsning blir det en avvägningsfråga i vad mån investeringar för statens järnvägar eller andra investeringar skall kunna utföras inom en given ram. Arbetsmarknadsstyrelsen anser sig icke i detta sammanhang böra göra någon för sådana ändamål avsedd angelägenhetsgradering av olika slags investeringar.

Departementschefen

I sina petita har järnvägsstyrelsen för innevarande budgetår upptagit investeringar om sammanlagt 314,8 milj. kr., d. v. s. ett belopp, som ligger 12,8 milj. kr. över den för budgetåret för närvarande gällande ramen, 302 milj. kr. För nästa budgetår har styrelsen föreslagit en medelsförbrukning av 313,8 milj. kr. och äskar efter hänsynstagande till förutsatta behållningar av tidigare anvisade medel 269,4 milj. kr. i nya anslag. Såsom framgått av den tidigare redovisade investeringsplanen för kommunikationsverken har jag mot bakgrund av det totala utrymme, som beräknas kunna beredas för kommunikationsverkens investeringar, funnit en minskning av investeringsverksamheten vid statens järnvägar nödvändig. Denna minskning synes böra fördelas så, att investeringsramen för innevarande budgetår justeras ned med 2 milj. kr., alltså till 300 milj. kr. och att för nästa budgetår investeringarna begränsas till 287 milj. kr. Hur medelsförbrukningen vid de förutsatta ramarna ungefärligen beräknas fördela sig på olika grupper av investeringsobjekt framgår av följande sammanställning, vilken uppgjorts efter samråd under hand med järnvägsstyrelsen.

	1954/55	1955/56		1956/57	
	Utfall	Styrelsen	Dep.ch.	Styrelsen	Dep.ch.
A. Byggnader och anläggningar					
1. Bangårdar	14,8	13,7	13,7	14,9	13,5
2. Dubbelspårsbyggnader m. m.	25,5	21,0	21,0	17,5	16,5
3. Breddning av blekingelinjerna	8,9	5,1	5,1	6,0	5,0
4. Förstärkning av spåröverbyggnaden	23,3	17,2	17,2	18,0	16,0
5. Broar m. m.	4,2	3,9	3,7	4,9	3,6
6. Husbyggnader	8,7	10,6	10,1	13,4	10,0
7. Signalsäkerhetsanläggningar	7,8	8,6	8,6	9,0	9,0
8. Vägskyddsanläggningar	5,1	5,2	5,2	6,5	6,5
9. Telefonanläggningar	5,6	6,8	6,8	7,5	6,5
10. Anläggningar för elektrisk tågdrift.	12,7	7,6	7,6	8,7	8,2
11. Elektrifieringsarbeten	18,5	15,5	15,5	13,5	12,5
12. Verkstads- och förrådsbyggnader ..	8,5	15,7	15,5	13,4	11,2
13. Övrigt	2,0	1,9	1,9	0,8	0,8
<i>Summa A milj. kr.</i>	145,6	132,8	131,9	134,1	119,3
B. Rullande materiel					
Lok- och lokomotorer	24,8	42,3	41,3	35,6	35,6
Motorvagnar och rälsbussar	23,4	25,9	24,4	22,6	19,6
Personvagnar m. m.	5,2	11,9	8,8	16,5	11,4
Godsvagnar	37,9	47,1	47,1	50,1	50,1
Ombyggnad av rullande materiel.....	10,6	9,0	7,9	8,5	7,0
<i>Summa B milj. kr.</i>	101,9	136,2	129,5	133,3	123,7
C. Sjöfartsmateriel	0,9	10,0	5,0	9,9	9,9
D. Biltrafik	9,2	12,4	12,1	11,9	11,1
E. Övriga ändamål	15,9	23,4	21,5	24,6	23,0
<i>Summa A—E milj. kr.</i>	273,5	314,8	300,0	313,8	287,0

Nedräkningen med 14,8 milj. kr. av den medelsförbrukning, som järnvägsstyrelsen upptagit för innevarande budgetår, berör i första hand vissa anskaffningar av rullande materiel samt anslaget till den nya tågfarjan för kontinenttrafiken. En del planerade beställningar, bl. a. av 20 sovvagnar,

måste uppskjutas tills vidare. Den gjorda begränsningen av medelsförbrukningen för sjöfartsmateriel påverkar däremot icke styrelsens möjligheter att lägga ut beställning på den nya färjan. Sänkningen av ramen för nästa budgetår drabbar samtliga huvudgrupper av investeringar utom sjöfartsmateriel. Av en total reducering om 26,8 milj. kr. faller sålunda 14,8 milj. kr. på byggnader och anläggningar, 9,6 milj. kr. på rullande materiel, 0,8 milj. kr. på biltrafik samt 1,6 milj. kr. på övriga ändamål. De i petita redovisade planerna att utöka och modernisera godsvagnsparken beskäres icke för något av de båda budgetåren. Under dessa skulle styrelsen därför få möjlighet att beställa drygt 4 000 dylika vagnar.

De anslag, som blir erforderliga under budgetåret 1956/57, har under hänsynstagande till de förutsatta behållningarna vid ingången av budgetåret beräknats på grundval av de i föregående sammanställning upptagna medelsförbrukningsuppgifterna och uppgår sammanlagt till 234,3 milj. kr. För att ge järnvägsstyrelsen ökad frihet vid val mellan olika investeringsobjekt har därvid räknats med en förstärkning av dispositionsanslaget med 3 milj. kr.

De föreslagna investeringarna avseende breddning av blekingejärnvägarna och försvarsberedskap, för vilka upptagits anslag om resp. 5 000 000 och 3 500 000 kr., bör i enlighet med av riksdagen godkända grunder omedelbart avskrivas. Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag tillstyrkt härför erforderliga anslag å driftbudgeten.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1956/57 under statens järnvägars fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) *Byggnader och anläggningar:*

1. <i>Bangårdar</i>	13 500 000 kr.
2. <i>Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar</i>	15 000 000 »
3. <i>Ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Vaxjö</i>	5 000 000 »
4. <i>Forllöpande förstärkning av spåröverbyggnaden</i>	12 500 000 »
5. <i>Broar m. m.</i>	600 000 »
6. <i>Husbyggnader</i>	9 300 000 »
7. <i>Signalsäkerhetsanläggningar</i>	9 000 000 »
8. <i>Vägskyddsanläggningar</i>	6 500 000 »
9. <i>Telefonanläggningar m. m.</i>	6 500 000 »
10. <i>Anläggningar för elektrisk tågdrift</i>	8 200 000 »
11. <i>Fortsatt elektrifiering av statsbanenätet</i> ..	12 500 000 »
12. <i>Lokstations- och driftverkstadsanläggningar</i>	3 200 000 »
13. <i>Anläggningar vid huvudverkstäder</i>	4 000 000 »
14. <i>Anläggningar vid förrådsavdelningen</i>	600 000 »

Statsverkspropositionen år 1956: Bil. 27:

b) Rullande materiel:

1. Anskaffning av lok och lokomotorer	31 050 000	kr.
2. Anskaffning av motorvagnar och rälsbussar .	17 500 000	»
3. Anskaffning av person-, resgods- och post- vagnar	4 650 000	»
4. Anskaffning av godsvagnar	47 800 000	»
5. Ombyggnad av rullande materiel	3 900 000	»

c) Biltrafik:

1. Garage- och verkstadsbyggnader	1 200 000	»
2. Anskaffning av bilmateriel	7 400 000	»
3. Förvärv av billinjer	500 000	»

d) Övriga anslag:

1. Försvarsberedskap vid statens järnvägar . . .	3 500 000	»
2. Inventarier m. m.	7 400 000	»
3. Statens järnvägars dispositionsanslag	3 000 000	»

---

5. Statens vattenfallsverk

Av balansräkningen per den 30 juni 1955 för statens vattenfallsverks fond framgår, att verkets tillgångar uppgår till sammanlagt 2 679,6 milj. kr., varav 2 439,6 milj. kr. belöper på naturtillgångar och anläggningar, 125,0 milj. kr. på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell natur.

Kapitalbehållningen inklusive balanserade överskottsmedel uppgår till 2 128,4 milj. kr. Under budgetåret 1954/55 har behållningen ökat med 251,0 milj. kr.

Överskottet i procent av det i medeltal disponerade kapitalet var 5,3 under budgetåret 1954/55 mot 8,0 under budgetåret 1953/54.

Vattenfallsstyrelsen

I skrivelse den 30 augusti 1955 med hemställan om anslag till kraftstationer och regleringar för budgetåret 1956/57 anför vattenfallsstyrelsen följande.

5:1. **Kraftförsörjningen.** Under budgetåret 1954/55 var nederbörden i genomsnitt för hela landet 25 % över den normala och dess geografiska fördelning var fördelaktig ur kraftförsörjningssynpunkt. Även tillrinningen till de kraftproducerande älvarna var högre än normalt, trots att vårfloden kom tre veckor försenad. Landets vattenmagasin var vid budgetårets början fyllda till 64 %, men fyllnadsgraden steg på grund av sommarens stora nederbörd till 83 % under hösten. Trots att dels tillrinningen var relativt riklig även under vintern och dels vattenmagasinen avtappades hårdare än under något år under den senaste 10-årsperioden, måste en avsevärd ångkraftproduktion tillgripas, varjämte vissa energikvantiteter importerades från Danmark. De kostsamma ångkrafttillskotten nödvändiggjordes av den stora belastningsuppgången och den sena vårfloden i förening med den föreliggande underutbyggnaden av produktionsapparaten, vilken under de närmaste åren medför stor risk för kraftbrist vid dåliga vattenförhållanden.

Utvecklingen av kraftproduktion och belastning inom statens vattenfallsverks distributionsområden belyses av följande uppgifter om kraftomsättningen inklusive energiförluster i ledningsnäten under de senaste 10 budgetåren.

Budgetår	Belastning				Produktion			Summa belastning resp. produktion
	Prima-belastning	Ökning av prima-belastning från föregående år	Sekundaleveranser (elångpannor och ellexport)	Egen vattenkraft och fast kontrakterad inköpt kraft	Egen ångkraft	Tillfälligt inköpt kraft		
	MkWh	MkWh	MkWh	MkWh	MkWh	MkWh		
1945/46	5 409	745	208	5 136	52	429	5 617	
1946/47	5 781	372	65	5 038	120	688	5 846	
1947/48	5 591	— 190	53	4 645	266	733	5 644	
1948/49	6 220	629	79	5 518	112	669	6 299	
1949/50	6 710	490	126	6 244	99	493	6 836	
1950/51	7 160	450	196	7 071	55	230	7 356	
1951/52	8 034	874	144	8 019	151	8	8 178	
1952/53	8 851	817	180	8 492	291	248	9 031	
1953/54	9 592	741	261	9 706	97	50	9 853	
1954/55	10 727	1 135	126	9 857	314	682	10 853	

Primabelastningen ökade sålunda under budgetåret 1954/55 med ej mindre än 1 135 miljoner kilowattimmar (MkWh). Detta är den hittills största uppgången mellan två budgetår.

Belastningsutvecklingen inom de viktigaste konsumentgrupperna framgår av nästa tabell. Uppgifterna är hämtade från vattenfallsstyrelsens kraftförsäljningsstatistik och avser den till konsumenterna levererade elektriska energin, d. v. s. exklusive överföringsförluster och därför totalt ca 12 % lägre än den producerade energin. Medan produktionsstatistiken i föregående tabell avser budgetår, är konsumtionsstatistiken uppgjord för kalenderår. I sista kolumnen anges de genomsnittliga ändringarna per år under den tid ifrågavarande serie finnes genomförd i nuvarande utformning.

Konsumentgrupp	Elkonsumtion år 1954 MkWh	Ökning eller minskning (—) per år MkWh	
		1953—54	3-årsperioden 1951—54
<i>Industri</i>	3 534	538	344
Malmbrytning och metallindustri	1 509	178	133
Jord- och stenindustri	297	114	44
Träindustri	146	17	16
Pappers- och grafisk industri	967	163	97
Kemisk-teknisk industri	366	29	24
Övrig industri	249	37	30
<i>Samfärdsel</i>	1 151	59	21
därav SJ malmbanan	121	— 9	— 2
<i>Återdistributörer</i>	3 947	455	350
<i>Detaljförbrukare</i>	246	32	29
Summa	8 878	1 084	744
Frivillig kraft	190		
Elpannekraft och export	67		
Total konsumtion exkl. överföringsförluster	9 135		

Den svenska industrins elförbrukning har ökat kraftigt under hela efterkrigsperioden. Stegringen var speciellt markerad under det senaste året, då konjunkturerna åter förbättrades efter avmattningen under 1952 och 1953. Då konjunkturuppgången var störst för massa- och pappersindustrin, som hör till de relativt sett mest kraftförbrukande företagen, steg industrins elkonsumtion år 1954 med hela 9 %, vilket är väsentligt mera än produktionsvolymens ökning. Vattenfallsverkets industrileveranser ökade med ej mindre än 14 %. Den speciellt stora stegringen inom jord- och stenindustrin sammanhänger med att Svenska skifferoljebolaget börjat med oljeutvinning medelst Ljungströmsmetoden.

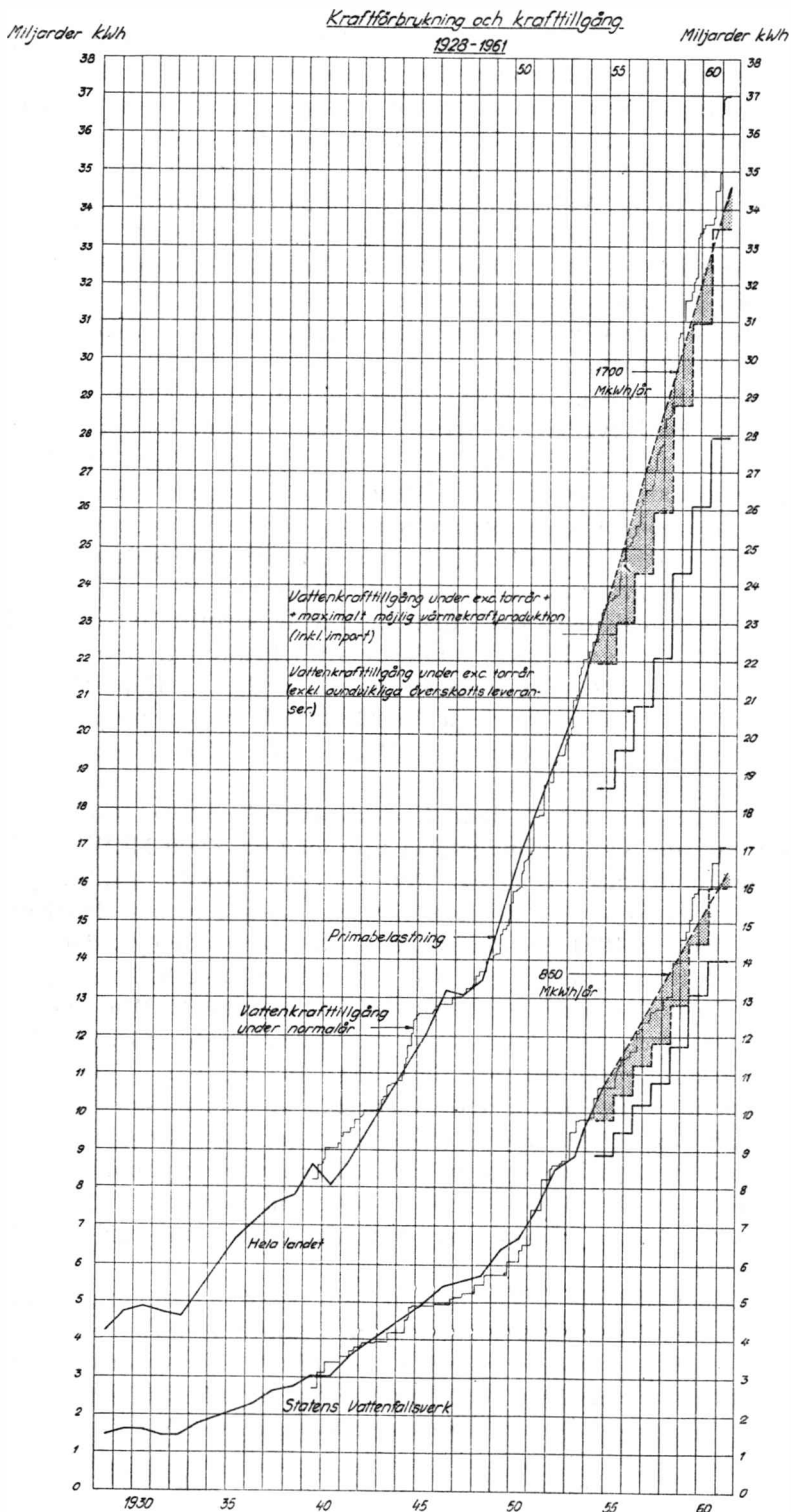
Efter några års relativ stagnation har järnvägarnas elförbrukning åter börjat stiga i något raskare takt.

Till konsumentgruppen återdistributörer hör de abonnenter, t. ex. städernas elverk och landsbygdens distributionsföretag, som inköper råkraft av vattenfallsverket och distribuerar den vidare huvudsakligen till industrier och detaljförbrukare. Den kraftiga belastningsstegringen under senare år beror väsentligen på ökad elkonsumtion hos de slutliga förbrukarna men sammanhänger delvis med att styrelsen åtagit sig vissa stödleveranser till kraftföretag med begränsade egna vattenkraftresurser.

Vattenfallsverkets direkta detaljdistribution är kvantitativt obetydlig och omfattar endast 5 % av landets totala detaljförbrukning. Den procentuellt stora ökningen under senare år beror på att verket fortlöpande om än i relativt måttlig takt måste övertaga distribution från föreningar och andra distributionsföretag på landsbygden, vilkas kraftinköp tidigare redovisats under gruppen återdistributörer.

Elförbrukningen inom hela landet, exklusive elpannelleveranser och export, gick under det senaste budgetåret upp med ca 2 000 MkWh mot 1 450 MkWh under budgetåret 1953/54. Den verkliga belastningsökningen har därmed väsentligt överstigit de förutsägelser, som centrala driftledningen (CDL) redovisade år 1951. Denna prognos, på vilken utbyggnaderna av nya kraftstationer hittills baserats, gav till resultat en årlig belastningsstegring av 1 200 MkWh under perioden 1950—1955 och 1 500 MkWh under perioden 1956—1960. Även den ökning, som framkom vid den föregående år redovisade femårsprognosen för perioden 1953—1957, d. v. s. 1 350 MkWh per år, har överskridits. Det har i detta läge icke ansetts försvarbart att även i fortsättningen lägga 1951 års prognos till grund för utbyggnadsprogrammet. I stället har utnyttjats den av CDL föregående år påbörjade nya tioårsprognos för perioden 1955—1965, vilken omnämndes i 1955 års statsverksproposition. I första hand har den närmaste sexårsperioden 1955—1961 undersökts.

Den nya undersökningen har liksom tidigare liknande undersökningar baserats på en detaljerad genomgång av de framtida elbehoven inom vardera av de tre stora konsumentgrupperna industri, detaljförbrukning och samfärdsel. Ett stort antal kraftförbrukare inom industri och samfärdsel har direkt tillfrågats om den väntade utvecklingen. Det härvid framkomna

materialet har diskuterats med branschorganisationer och andra institutioner med intresse för den framtida produktionsutvecklingen inom industrin. Beträffande detaljdistributionen har sådana företag konsulterats, som tillverkar de vanligaste förbrukningsapparaterna. En speciell undersökning har dessutom företagits avseende jordbrukets elbehov. Prognosen har även diskuterats med landets större kraftföretag. Rörande prognosen anför styrelsen vidare.

Malmbrytning och metallindustri är den ur elförbrukningssynpunkt viktigaste industrigruppen. Järnverken har under efterkrigstiden genomfört stora utbyggnadsprogram. Föreliggande planer syftar mot en fortsatt utbyggnad. Även för andra metaller och metallegeringar väntas stora ökningar av produktionskapaciteten. Verkstadsindustrin synes icke kunna vidmakthålla efterkrigstidens starka produktionsutveckling, och en viss avmattning av den tidigare starkt stigande elförbrukningen förutses för den närmaste tioårsperioden. Goda konjunkturer på exportmarknaderna och en ökad optimism inför möjligheten att vidga råvarubasen gynnar en väsentlig utbyggnad av massa- och pappersindustrierna, vilka därför väntas betydligt öka sin elkonsumtion under senare hälften av 1950-talet. Utvecklingen inom den kemisk-tekniska industrin ter sig icke fullt lika gynnsam, och någon motsvarighet till denna industrigrupps våldsamma expansion under senare år i de stora industriländerna synes icke komma att föreligga för Sveriges del. Totalt för hela industrin förutspås för perioden 1954—1961 en årlig ökning av elkonsumtionen med 670 MkWh per år. Denna stegring ligger i absoluta tal på samma nivå som den verkliga ökningen under perioden 1950—1954, men den procentuella uppgången har sjunkit från 7 till 5 % per år. Motsvarande ökning av industrins produktionsvolym ligger vid ca 3 %, vilket är icke obetydligt lägre än den hittillsvarande genomsnittliga produktionsutvecklingen under den senaste tjuguarperioden. Enligt prognosen skulle föreligga viss sannolikhet för en relativ stagnation inom industrin under den senare hälften av 1950-talet. Detta sammanhänger dels med befolkningsutvecklingen, som under den närmaste framtiden icke kommer att medge någon väsentlig ökning av antalet arbetsföra, och dels med utvecklingen på kapitalmarknaden och de ökade svårigheterna för självfinansiering.

Detaljförbrukningen omfattar elkonsumtionen inom hushåll, hantverk och småindustri, jordbruk samt handel och offentliga byggnader. Denna del av elkonsumtionen har sedan lång tid tillbaka stigit med ca 10 % per år, dock med en något snabbare utvecklingstakt under krigsåren. Utvecklingen på arbetsmarknaden väntas framtvinga en fortsatt rationalisering såväl inom jordbruk och småindustri som av hushållsarbetet. Det viktigaste hjälpmedlet härför blir en fortsatt elektrifiering av arbetsprocesserna. Några mättnadstendenser synes icke komma att framträda under den närmaste framtiden. Detaljförbrukarnas elbehov väntas därför stiga i samma takt som hittills eller med 10 % per år fram till och med 1961.

Samfärdsels elbehov, som domineras av de elektrifierade järnvägarna och de större städernas spårvagnar och trådbussar, kommer däremot likasom under de senaste åren att stiga relativt långsamt.

Det sammanlagda resultatet av delprognoserna blir en sannolik ökning av elförbrukningen inom landet med 1 700 MkWh per år under perioden 1954—1961. Den genomsnittliga årliga stegringen är alltså avsevärt lägre än ök-

ningen från budgetåret 1953/54 till budgetåret 1954/55. Den nya prognosen måste därför enligt styrelsen betraktas såsom relativt försiktig, vilket i första hand torde få ses som ett uttryck för inverkan på framtidsbedömningen av de för närvarande föreliggande svårigheterna för investeringsverksamheten.

Belastningsökningen inom statens vattenfallsverks distributionsområden har under lång tid bedömts böra bli ungefär hälften av hela landets totala förbrukningsstegring. Den har dock under senare år utgjort en icke oväsentligt större andel därav. En förklaring härtill är, att konsumenter, vilka tidigare täckt större delen av sina ökade kraftbehov genom egna vattenkraftutbyggnader, fått alltmera övergå till kraftinköp för att täcka den fortsatta förbrukningsökningen och att detta skett i större utsträckning inom verkets än inom andra kraftföretags distributionsområden. Dessutom har under senare år vissa stödleveranser ägt rum till några större kraftföretag, som tidigare själva klarat råkraftförsörjningen.

En ny undersökning rörande utvecklingen inom vattenfallsverkets distributionsområden under perioden 1954—1961 visar, att fortfarande hälften av landets belastningsökning torde få täckas av verket. Härvid förutsättes dock, att de kommunala och privata kraftföretagen kan genomföra sina kraftstationsutbyggnader i planerad omfattning, så att den statliga kraftverksrörelsen icke blir nödsakad att i mera betydande omfattning tillgodose kraftbehov utanför de hittillsvarande intresseområdena.

Slutsatsen av de utförda prognosundersökningarna blir, att vattenfallsverkets utbyggnadsprogram bör baseras på en årlig belastningstillväxt av 850 MkWh per år fram till budgetåret 1960/61.

5:2. Verkan av investeringsbegränsningar. Med anledning av att styrelsen ålagts redovisa alternativa investeringsprogram anför styrelsen, att en investeringsbegränsning på för verksamheten ovidkommande grunder icke slår i överensstämmelse med ett rätt bedrivande av elförsörjningen och därför bl. a. är oförenlig med ett fullgörande av de uppgifter, som fastställts för styrelsen i dess instruktion. Styrelsen måste i första hand förutsätta, att statens kraftverksrörelse skall få utvecklas på sådant sätt, att den kan utföra sina uppgifter inom samhällsekonomin och bevara kundernas uppskattning och tillit. Redan det reguljära programmet är dock beskuret med hänsyn till behovet av återhållsamhet i nuvarande läge och åtskilliga arbeten, som är motiverade av ekonomiska skäl eller av framtida behov, har uteslutits.

Styrelsen erinrar vidare om att investeringarna under budgetåret 1954/55 rätt väsentligt underskred den för nämnda budgetår fastställda investeringsramen. Det visar sig, trots detta, att medelsbehovet under budgetåret 1956/57 för det reguljära programmet endast obetydligt överstiger det förutsatta rambeloppet för innevarande budgetår, 337 milj. kr. En utvidgning av ramen för 1956/57 bör enligt styrelsens mening kunna godtagas som kompenstation för underskridandet under föregående budgetår. Detta motiverar,

att styrelsens förslag och framställningar närmast anknytes till det reguljära programmet.

Om ett kraftföretags produktions- och överföringsresurser blivit otillräckliga, så kan man inte i en situation med så dålig vattentillgång eller så hög belastning, att läget icke kan bemästras, åtnöja sig med att låta utvecklingen ha sin gång. Detta skulle nämligen leda till tekniskt sammanbrott av systemet med omfattande frekvens- och spänningsfall och långvariga totalavbrott för samtliga abonnenter eller stora grupper sådana till följd. Speciellt måste undvikas, att vattenmagasinen blir urtappade före vårfloden, vilket skulle medföra att produktionen under en tid blev begränsad till vad som kan åstadkommas medelst en obetydlig naturlig tillrinning och sålunda bli alldeles otillräcklig för föreliggande behov.

Redan när ett bristläge måste med viss sannolikhet befaras, blir därför motåtgärder aktuella, innebärande förutom försök att få abonnenter att frivilligt och mot ekonomisk kompensation minska sin förbrukning närmast en i tillräckligt god tid insatt ransonering. Någon lag, som möjliggör likformig statlig kraftransonering, finns numera icke. Kraftföretagen har dock i viss utsträckning skaffat sig kontraktsevenlig möjlighet att vidtaga sådana ingripanden mot sina abonnenter. Denna är emellertid ännu långt ifrån hundra procentigt införd. Den är vidare utformad mot den bakgrunden, att produktionsapparaten skall räcka vid mera normal vattenbrist, exempelvis sådan som uppträder i genomsnitt ett å två år av tio och att först kraftbrist vid exceptionella tillfällen, kanske en gång på 25 å 50 år, får bemästras genom ingripanden på konsumtionssidan.

Om emellertid ett kraftföretag löper risken att få under lång tid dragas med en underutbyggnad, som på grund av tillgängligt statistiskt material kan bedömas medföra behov av ransonering ett år av tio eller oftare, så torde man med hänsyn till de olägenheter, som dylika ingripanden medför för kunderna, samt den proportionsvis stora kvalitetssänkningen för lämnad service och avvikelserna från vad som är normalt vid industriell och kommersiell verksamhet anse sig nödsakad att med begränsningar på avsättningsidan försöka åstadkomma sådan jämvikt, att risken för ransonering blir av tolerabel storlek. I detta syfte kan ifrågakomma ett mer eller mindre omfattande försäljningsstopp samt i den mån så är möjligt överlåtelse av kraftleveranser och distributionsområden till andra företag med bättre utgångsläge i kapitalhänseende etc. Men även ett försäljningsstopp är ett betydande avsteg från det normala och kommer att väsentligen gå ut över ny industriell kraftanvändning samt föranleda missnöje och oro med hänsyn till det förmodligen rätt subjektiva urval, som måste göras. En minimiåtgärd måste utgöra förberedelser i god tid för en ransonering, så att kunderna varnas och förmås att planera erforderliga åtgöranden för att effektuera en av kraftleverantören begärd förbrukningsminskning.

Det anförda talar enligt styrelsens mening för att kraftindustrin i en bristsituation på kreditmarknaden bör ha företräde till kapital. Detta gäller såväl den statliga som den enskilda och kommunala sektorn. Måttliga in-

vesteringsbegränsningar under ett eller ett par år kan möjligen tolereras, men endast under förutsättning att visshet föreligger om att det förlorade därefter omedelbart får tas igen medelst forceringar — givetvis anpassade efter då förutsedd belastningsutveckling — utan hinder av eventuellt kvarstående kapitalsvärigheter. Investeringarna i kraftanläggningar har dessutom åtskilliga särdrag, som förstärker motiven för prioritet. Härutinnan anför styrelsen.

Dessa investeringar är således icke primärt betingade såsom placeringsmöjligheter för kapital, som skall ge god avkastning, utan av kundernas ökade anspråk på den framställda nyttigheten. En förutsättning för dem — och en uppfylld sådan — är givetvis dock att de ger en godtagbar förräntning. De avser vidare väsentligen en direkt produktionsutökning och icke en mer eller mindre lyxbetonad kvalitetshöjning för nyttigheter, för vilka tillverkningsresurser redan finns, samt ej heller en sådan inre rationalisering, som minskar uppoffringarna i personal och materiel och därvid är ekonomiskt fördelaktig men som kan anstå någon tid utan katastrofala följder. Slutligen gäller, att medan investeringsbegränsningar för det mesta — d. v. s. då andra producenter finns — icke alls berör förbrukarna eller åtminstone blott hindrar eller uppskjuter konsumtionen för ett begränsat antal av dessa, så kan oförmåga att utöka kraftanläggningarna i takt med anspråken medföra besvärande konsekvenser för samtliga kunder eller stora grupper av dylika, alltså även för sådana, vilka en gång försetts med erforderlig teknisk utrustning och som icke överskrider den därvid förutsatta förbrukningen.

En omfattande ransonering, som genomföres av varje kraftföretag för sig allt efter dess speciella resurser och möjligheter att få till stånd frivilliga nedskärningar m. m., kommer att verka mycket störande. Vattenfallsstyrelsen anser därför, att om man räknar med långvariga kapitalrestriktioner även för kraftindustrins del, en ny kraftransoneringslag, som möjliggör en likformig fördelning av bördorna, snarast möjligt bör tillskapas.

En sådan nedskärning av styrelsens investeringar, som bestämmes till en viss procent av tidigare medelsförbrukning, får en relativt sett större verkan på realinvesteringarna, beroende på att utgifterna till rätt stor del är av finansiell natur och beträffande sådant som maskinlikvider kontraktsbundna, vilket innebär att de icke kan ändras i fråga om storlek eller betalningstidpunkt. Att vidare redan nu fördela utgiftsminskningarna i detalj på de olika arbetena närmar sig ett godtyckligt hanterande av siffror, ty de åtgärder, som visar sig lämpligast, blir i hög grad beroende på det aktuella läget vid den tidpunkt när reduktionerna skall göras. Vidare bör ifrågavarande planering påverkas av investeringsutsikterna i fortsättningen, d. v. s. om begränsningarna får förutses bli långvariga eller om de relativt snart kan tas igen med forcering. I dessa avseenden saknas även i år underlag för bedömning, ej heller lämnas direktiv för hur beräkningarna skall ske. Styrelsens primära ståndpunkt är, att formerna bör vara sådana, att de medger största möjliga anpassning efter rådande förhållanden.

5:3. **Svårigheter för de norrländska vattenkraftutbyggnaderna.** Kraftindustrins strävanden att hålla sina resurser på tillbörlig nivå i förhållande till anspråken på kraft motverkas och kompliceras icke endast av de nu aktuella svårigheterna ifråga om kapitalanskaffningen utan också av det motstånd, som rests av speciella lokala näringar samt bygde-, naturskydds- och turistintressena avseende framför allt utnyttjandet av vattenkraft i de norrländska älvarna men även beträffande lokaliseringen i landets sydliga delar av ångkraftstationer. Enligt styrelsens mening sammanhänger de framförda synpunkterna till stor del med svårigheten att rätt bedöma konsekvenserna för det fall, att kraftförsörjningen bromsas i sin utveckling eller nödgas övergå till en vid nuvarande pris- och kostnadsrelationer betydligt dyrare produktion med bränsle. Det angivna motståndet åstadkommer vidare, att kraftutbyggnaderna blir administrativt besvärliga med arbets- och tidskrävande förberedelser och domstolsbehandlingar.

Diskussionen beträffande vattenkraftutbyggnaderna i Norrland har ett par speciella drag, som bör särskilt beröras. Dels resonerar man ofta som om nämnda verksamhet bedrives av kraftföretagen för egen vinnings och fördels skull och dels framhålls, att när nu atomkraft synes bli en teknisk möjlighet, sådan bör utnyttjas och vattendragen lämnas i fred. Det förra är uppenbart vilseledande. Kraftföretagen och deras personal skulle gärna se, att utbyggnaderna kunde ske utan skador och intrång, men de har att bevaka förbrukarnas intressen. Företrädarna för motstående intressen försöker göra troligt, att de riktar sig blott mot ett begränsat företagarintresse med undanskymmande av att deras strävanden berör landets alla kraftförbrukare och därmed med hänsyn till betydelsen av industriproduktionens fortlopande utveckling så gott som hela befolkningen.

Vattenfallsstyrelsen har under det gångna året vid olika tillfällen haft överläggningar med företrädare för naturskyddsintressena. De olika naturskyddsorganisationerna har tillsatt en samarbetsdelegation. Avsikten är att överläggningar mellan denna delegation och företrädare för kraftintressena skall inriktas på att utröna, i vad mån en samordning av vattenkrafts- och naturskyddsintressena kan åstadkommas. Det är med stor tillfredsställelse styrelsen hälsar denna möjlighet till överläggningar med ett samlande organ för naturskyddsintressena. Styrelsen hoppas, att utbytet av informationer och gemensamma diskussioner skall medföra en ömsesidig förståelse och avspänning samt resultera i åtgärder, som kan accepteras av båda sidor.

5:4. **Atomkraften.** Vad angår atomkraften är styrelsen inställd på att följa dess utveckling och efter möjlighet själv bidra till denna samt att utnyttja detta sätt att producera elektrisk energi, så snart det framstår som gynnsamt för landets kraftförsörjning. Styrelsen har i samarbete med Aktiebolaget Atomenergi börjat utarbeta planer för ett första atomkraftverk. För närvarande har den tekniska utvecklingen ännu icke kommit så långt, att man kan lita till atomkraftverk för att tillgodose en mera väsentlig del

av de nya kraftbehov under den tid, som nu måste överblickas med hänsyn till utbyggnadstiden för vattenkraftstationer. Därtill kommer, att atomkraft, såvitt hittillsvarande erfarenhet visar, ställer sig betydligt kostsammare än kraft från de nu aktuella vattenkraftstationerna. Detta i förening med att atomkraftverken är än mer kapitalkrävande än vattenkraftverken gör vidare, att tillgodoseendet av de nya kraftbehoven med atomkraft skulle kräva betydligt mera kapital än ett utnyttjande av de inhemska vattenkrafttillgångarna. Vid atomkonferensen i Genève hävdades med skärpa från åtskilliga håll, att fastän utsikterna för ett kommersiellt tillgodogörande av atomkraft för närvarande syntes relativt ljusa, detta icke finge tagas till intäkt för en reduktion av utbyggnadsprogrammen för konventionella kraftverk. Styrelsen anser det likväl angeläget att få en första atomkraftanläggning i drift så tidigt som möjligt — även om vissa merkostnader uppstår härigenom — i syfte att skaffa fram praktiska erfarenheter och träna personal för den atomkraftutbyggnad, som otvivelaktigt kommer i framtiden.

Såvitt nu kan bedömas synes atomenergin komma att huvudsakligen omvandlas till elektrisk energi och distribueras över det befintliga elektriska distributionsnätet. Under sådana förhållanden har vattenfallsstyrelsen ansett det naturligt, att de statliga utbyggnaderna av atomkraftverk verkställas av styrelsen, som också bör förvalta och driva de utförda anläggningarna. Styrelsen kan i det avseendet icke finna någon skillnad mellan atomkraft och de konventionella kraftkällorna, vatten- och ångkraft. Styrelsen har därvid utgått ifrån att Aktiebolaget Atomenergi skall omhändera framställning av inhemskt reaktorbränsle samt behandling av det använda reaktorbränslet ävensom forsknings- och konsulteringsverksamhet på atomkraftens område.

Något förslag till ett atomkraftverk utarbetat i sådant skick, att det nu kan framläggas i samband med äskandena för budgetåret 1956/57 föreligger icke. Styrelsen har för avsikt att återkomma, så snart planer framkommit, ägnade att utgöra grundval för en framställning om anslag. De kostnader styrelsen får för utvecklingsarbete på atomkraftområdet kommer tills vidare att täckas med driftmedel på samma sätt som generellt sker för anläggningar, avseende vilka ännu icke utbyggnadsbeslut fattats.

5: 5. Pågående utbyggnader. Ligga kraftstation i Lule älv blev helt färdig under 1954. Näverede kraftstation och utvidgningen av Midskog i Indalsälven tas i drift under andra halvåret 1955. Vidare blir under budgetåret 1955/56 Bergeforsens kraftstation klar med tre aggregat. Stuguns kraftstation omedelbart nedanför Näverede färdigställs under 1956. Lasele kraftstation i Ångermanälven och de båda nya aggregaten i Forsmo beräknas öka produktionsresurserna under budgetåret 1956/57. För 1957 respektive 1958 förutses färdigställande av Umluspen och Grundfors i övre Umeälven, varjämte i slutet av det senare året ett av aggregaten i Stornorrfors beräknas komma i drift, vilket skulle något förbättra det eljest vanskliga utgångsläget under vintern 1958/59. Sistnämnda stations övriga

aggregat samt Järkvissle kraftstation i Indalsälven förutsättes tillkomma under 1959. Under 1960 skulle Stensele kraftstation mellan Umluspen och Grundfors ge det enda vattenkrafttillskottet. Därjämte tillkommer emellertid det första aggregatet i Stenungsunds ångkraftstation.

5: 6. Planerade utbyggnader. Till belysning av det dåliga kraftförsörjningsläget omkring år 1960, som på grundval av CDL:s senaste prognos nu måste förutses, redovisar vattenfallsstyrelsen följande sammanställning avseende energibalansen budgetåren 1958/59—1960/61 under förutsättning av sådana nederbördsförhållanden, att vattenkraftproduktionen nedgår till 85 % av den normala. Enligt tillgänglig statistik inträffar detta ungefär ett år av tio. Om vattenbrist av angiven omfattning inträffar under 1958/59 och om endast det redan beslutade utbyggnadsprogrammet realiserar, måste styrelsen såsom framgår av tabellen genom ransonering begränsa konsumtionen med 1 250 MkWh, motsvarande 9 % av totalbelastningen. Motsvarande siffror blir, om en dylik bristsituation inträder 1959/60, 950 MkWh resp. 6 %. För 1960/61 blir de 1 300 MkWh resp. 8 %.

	1958/59	1959/60	1960/61
<i>Belastning</i>			
primabelastning	14 100	14 950	15 800
oundvikliga överskottsleveranser	150	200	250
Summa belastning	14 250	15 150	16 050
<i>Krafttillgång</i>			
från befintliga eller enligt nuvarande utbyggnadsprogram tillkommande anläggningar			
vattenkraft	11 900	13 100	13 350
ångkraft	700	700	950
möjliga köp från andra kraftföretag	400	400	450
	13 000	14 200	14 750
<i>Brist</i>	1 250	950	1 300
Möjligt krafttillskott efter nu föreslagna kompletteringsåtgärder	—	450	1 450
<i>Kvarstående brist</i>	1 250	500	—

För att snarast möjligt uppnå sådan balans mellan produktionsresurser och belastning, som kan tolereras utan att ingripanden på konsumtionsidan framstår som behövliga, anser styrelsen det nödvändigt att komplettera utbyggnadsprogrammet. I detta syfte föreslås följande åtgärder, vilka beräknas ge det avsedda resultatet, dock först under budgetåret 1959/60.

Till hösten 1959 färdigställs Långbjörns kraftstation samt en gasturbinanläggning vid Västervik. Vidare göres det första aggregatet i Stenungsunds ångkraftstation om möjligt klart att tas i drift i stället för enligt nuvarande program ett år senare.

Till hösten 1960 utbygges Porsi kraftstation samt färdigställes det andra aggregatet i Stenungsund.

För att få till stånd tillfredsställande produktionsresurser är vattenkraftanläggningar och bränsledrivna verk lika användbara. Ur ekonomisk synpunkt är det vid nuvarande kostnadsrelationer och belastningsförhållanden gynnsammast att ha tillgång till så mycket vattenkraft, att den genomsnittliga produktionsförmågan överstiger primabelastningen med 10 %. Om hela systemet skall klara en till 85 % av den normala reducerad vattenkrafttillgång, får de bränsledrivna verken utbyggas för att under en belastnings-säsong ta hand om ca 9 % av primabelastningen. Med hänsyn till de möjligheter, som nu står till buds, måste en ökning av ångkraftresurserna utgöra en rätt stor del av de föreslagna åtgärderna.

Det har visat sig möjligt att bedriva utbyggnaden av Långbjörns kraftstation, vilken styrelsen förra året föreslog till utförande till 1960, så snabbt att den kan tagas i drift redan under 1959. En förutsättning är, att förberedelser genomföres redan innevarande budgetår med hjälp av medel från dispositionsanslaget. För att den avsedda arbetsplanen skall gå i lås, måste en del arbeten utföras före 1956 års vårflod, alltså innan riksdagen kan fatta beslut om anläggningen. Det belopp, som blir utlagt före riksdagens ställningstagande, är emellertid relativt obetydligt och — om riksdagens beslut blir negativt — väl motiverat som riskpremie med hänsyn till den förbättring av kraftläget under vintern 1959/60, som står på spel.

För kraftförsörjningen användes numera gasturbiner flerstädes i utlandet. Hittills har ett par sådana anläggningar beslutats av enskilda svenska kraftföretag. Den maskin, som nu anskaffas, torde få en effekt av 40 000 kW. Tillskottet kommer att utgöra en ekonomiskt rationell länk i vattenfallsverkets produktionsapparat med hänsyn till att de fasta årskostnaderna är icke oväsentligt lägre än för ångkraftverk. Dess huvuduppgift blir energiproduktion under svårare vattenbristperioder. Dessutom kan gasturbinen användas för alstring av toppkraft och för produktion av reaktiv kraft samt fungera som reserv inom ett lokalt distributionssystem och därigenom ersätta eljest erforderliga nya kraftledningar.

Det föreligger viss möjlighet att få färdig den första maskinen i Stenungsunds ångkraftstation till år 1959 i stället för till år 1960. Det är dock icke säkert att det går. Med hänsyn till den förutsedda skärpningen av belastningsläget måste enligt styrelsens mening chansen för ett produktions-tillskott under vintern 1959/60 utnyttjas och alla ansträngningar sättas in på att få det realiserat. Härför kräves en rätt stor utökning av arbetena under innevarande budgetår, vilken dock kan genomföras utan att den fastställda totala investeringsramen överskrides. Det för Stenungsundsanläggningen tillgängliga anslaget blir emellertid otillräckligt och måste förstärkas på ett eller annat sätt. Styrelsen återkommer i det följande med förslag härutinnan. Det har visat sig lämpligt att utöka Stenungsundsaggregatens maximieffekt till 140 000 kW. Därmed skulle på underlag av den tidigare belastningsprognosen tidsintervallet mellan första och andra maski-

nen kunnat något utökas. Med den större belastningstillväxt, som nu måste förutses, framstår det som nödvändigt att installera det andra aggregatet omedelbart efter det första så att båda står till förfogande under vintern 1960/61.

Den vattenkraftutbyggnad, som med hänsyn till storlek, ekonomi och byggnadstid bör komma närmast efter nu beslutade anläggningar och Långbjörnsstationen, är Porsi i Luleälven. Stationen kommer att utnyttja såväl Stora som Lilla Lule älvs vatten. Den ger med två aggregat i genomsnitt 900 MkWh per år och kan bli driftfärdig med ett aggregat till hösten 1960 under förutsättning att arbetena påbörjas hösten 1956. Utbyggnaden av Porsi torde komma att utgöra inledningen till ett fortsatt utnyttjande av vissa återstående fall i Luleälven, varvid de olika kraftstationerna kommer att utföras av en gemensam byggnadsorganisation. Närmast i tur står Messaure i Stora Lule älv nedanför Ligga, till vilken anläggning vattenfallsstyrelsen ämnar begära begynnelseanslag nästa år. Styrelsen förordar att redan från början ett gemensamt anslag skapas för återstående arbeten i Luleälven.

Som ett rent förnyelsearbete tillkommer i år en ny ångpanna i Västerås ångkraftstation såsom ersättning för en del av de äldsta pannorna. Åtgärden är angelägen med hänsyn till det stora utnyttjande av ångkraftresurserna, som torde komma att erfordras under den närmaste femårsperioden.

Styrelsen föreslog förra året dels utförande av en tredje avloppstunnel i Porjus kraftstation och dels påbörjande av Stalons kraftstation i Kultsjöån mellan Kultsjön och Malgomaj. Till följd av investeringsbegränsningen begärdes icke anslag för dessa ändamål i 1955 års statsverksproposition. Ehuru motiven för båda arbetena finns kvar, avstår styrelsen från att i år upprepa sina äskanden. Anledningen är önskemålet att begränsa investeringarna. Beträffande avloppstunneln i Porjus inverkar därjämte, att den med hänsyn till den kraftmängd som vinnes är av liten betydelse och att det numera och någon tid framåt icke finns någon byggnadsorganisation vid Lule älv, lämplig att taga hand om utförandet. En tidig igångsättning av utbyggnaden av Stalon, så att de i och för sig med hänsyn till de långa tunnarnas tidskrävande arbetena kan bedrivas i lugn takt, skulle icke minst ur ekonomiska synpunkter vara fördelaktig. Anläggningen är emellertid avsedd att ge krafttillskott först år 1962 eller 1963. I nuvarande läge anser styrelsen det riktigast att koncentrera resurserna på åtgärder, som ger snabbara resultat.

Resonemangen i det föregående om produktionsmöjligheter vid olika tidpunkter etc. förutsätter, att pågående och planerade vattenregleringar genomföres i den takt, som behandlingen i vattendomstolarna medger. Särskilt gäller detta regleringarna i Indalsälven, Ångermanälven med Faxälven och Umeälven. Styrelsen bör emellertid redan under innevarande budgetår börja ekonomiskt deltaga även i regleringar inom Skellefteälvens flodområde.

5:7. Medelsförbrukningen under budgetåren 1954/55—1956/57. Vattenfallsstyrelsens investeringsutgifter under *budgetåret 1954/55* blev endast 335,4 milj. kr., vilket innebär att den fastställda ramen underskreds med 31,6 milj. kr. Detta beror till en väsentlig del på att ersättningsbetalningar, som beräknats äga rum under ifrågavarande budgetår, blivit försenade. Vidare har vissa förvärv, som skulle ske med anlåtande av inköpsanslagen, icke kommit till stånd eller blivit förskjutna. Även försening av arbeten, bl. a. till följd av att domstolsbehandlingar, formaliteter vid markförvärv etc. icke klarats i avsedd tid, har inverkat. Åtskilliga förutsatta likvider för material och apparater till distributionsanläggningar har flyttats över budgetårsskiftet delvis på grund av leveransförseningar men också därför att verkstäder och materialleverantörer icke fakturerat så tidigt som med hänsyn till leveransernas fullgörande varit möjligt. I någon mån rör det sig också om en viss sänkning av inköpskostnaderna.

För *budgetåret 1955/56* har medelsförbrukningen maximerats till 337 milj. kr. Styrelsen räknar med att hålla investeringarna inom denna ram. Anledningen till att detta låter sig göra är att förskjutningar av likvider av olika slag från innevarande till nästa budgetår även nu i någon mån kan påräknas. Därjämte inverkar, att en del av arbetena under alla förhållanden måste senareläggas. För att hålla medelsförbrukningen inom den fastställda ramen erfordras emellertid även direkta nedskärningar och överflyttningar, särskilt beträffande distributionsanläggningar. Styrelsen förutsätter, att om köpeskillingen för mark för förvaltningsbyggnad i Stockholm skall erläggas under innevarande budgetår utbetalningen skall få läggas utanför den föreskrivna ramen för medelsförbrukningen.

Inom det förutsatta maximibeloppet är emellertid ett par omfördelningar påkallade med hänsyn till de ändrade förutsägelseerna om belastningsutvecklingen och de kompletterande utbyggnadsåtgärder, som motiveras därav. Till dessa hör påbörjande av Långbjörns kraftstation redan under innevarande budgetår. Medelsbehovet, som beräknats till 3 500 000 kr., bör kunna täckas med en anvisning från dispositionsanslaget, vilken enligt av 1955 års riksdag godkänt förfarande blir definitiv. Forceringen av utbyggnaden av Stenungsunds ångkraftverk medför, att anslaget för innevarande budgetår, som var väl lågt tilltaget även för ett idrifttagande år 1960, icke räcker. Bristen är så stor, att tillskottet erfordras redan hösten 1955, alltså lång tid innan ett anslag på tilläggsstat kan bli anvisat av riksdagen. Styrelsen föreslår därför, att det behövlige beloppet överflyttas från anslaget till distributionsanläggningar etc. till kraftstationsanslaget. Styrelsen anser att detta bör vara möjligt, när det gäller blott en omfördelning — och en av saksakal starkt motiverad sådan — inom den oförändrade investeringsramen. Ett reellt motiv är, att tillkomsten av Stenungsundsverket inom det statliga systemets sydligaste del kommer att i och för sig minska behovet av överföringsanläggningar för norrlandskraft. Alternativet är att begära ett anslag på tilläggsstat och att överbrygga luckan innan ett sådant blivit anvisat med ett tillskott från dispositionsanslaget.

Kostnaderna för genomförande av det reguljära programmet under *budgetåret 1956/57* beräknas till 353,8 milj. kr., varvid liksom för budgetåret 1955/56 förutsättes, att kostnaderna för förvaltningsbyggnaden lägges utanför ramen. Beloppet överstiger ramen för innevarande budgetår, 337 milj. kr., med 16,8 milj. kr. Höjningen synes vara motiverad redan såsom en kompensation av underskridandet under budgetåret 1954/55. Vidare hänvisas till att på grund av att styrelsen skall bygga stamlinjer för 200 kV och högre spänning även i den mån de erfordras för enskilda och kommunala företag, medelsförbrukningen under budgetåret 1956/57 kommer att ökas av en sådan omständighet som att Stockholms stads inköp av kraft från Norge kommer till stånd, såsom av allt att döma blir fallet.

Vattenfallsstyrelsen har lämnat följande sammanställning av de för budgetåret 1953/54—1955/56 anvisade anslagen samt de å tilläggsstat för innevarande budgetår och å riksstat för nästa budgetår äskade anslagen.

	1953/54	1954/55	1955/56		1956/57
			anvisat å riks- stat	äskat på tilläggs- stat m. m.	
miljoner kronor					
<i>Ramreglerade anslag</i>					
Kraftstationer	148,5	159,5	155,0	14,0 ¹	189,5
Regleringsföretag	18,0	13,0	20,0	—	13,0
Distributionsanläggningar	160,0	166,0	120,0	— 14,0 ¹	120,0
Kraftöverföring till Gotland	14,0	2,5	—	—	—
Inventarier och materiel	20,0	—	—	—	—
Diverse anslag	7,0	5,5	11,5	—	12,5
Summa	367,5	346,5	306,5	—	335,0
<i>Övriga anslag</i>					
Förvaltningsbyggnad i Stockholm	—	—	—	5,0	2,0

5: 8. Kraftstationer m. m. För nästa budgetår hemställer styrelsen om anslag till följande företag.

	Beräknad kostnad	Tidigare anvisat	Äskanden 1956/57
tusental kronor			
Stenungsunds ångkraftstation	173 000	21 000 ²	33 000
Gasturbinanläggning vid Västervik	16 000	—	4 000
Ångpanna i Västerås ångkraftstation	4 500	1 000 ³	2 000
Kraftstationer i Indalsälven mellan Litsalet och Gesunden	115 500	107 500	8 000
Kraftstation vid Järkvissle	74 000	7 000	18 000

¹ Föreslagen överflyttning från anslaget för distributionsanläggningar till anslaget för Stenungsunds ångkraftstation.

² Av detta belopp utgör 14 milj. kr. förutsatt överflyttning från anslaget till distributionsanläggningar etc.

³ Detta belopp förutsättes anvisat från dispositiönsanslaget.

	Beräknad kostnad	Tidigare anvisat	Åskanden 1956/57
tusental kronor			
Ytterligare maskinaggregat i Forsmo kraftstation	44 000 ¹	35 000	8 500
Långbjörns kraftstation	73 000	3 500 ²	16 000
Kraftstationer i Umeälven mellan Storuman och Blåviken	200 000	86 000	53 000
Stornorrfors kraftstation	156 000	59 000	30 000
Lån till Aktiebolaget Umeforsen	³	9 000	7 000
Nya kraftstationer i Luleälven	110 000 ⁴	—	10 000
			Summa 189 500

a. Stenungsunds ångkraftstation

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1954/55	—	—	630 000
1955/56	— 630 000	7 000 000	
styrelsen	14 000 000 ⁵		20 000 000*
1956/57 »	370 000	33 000 000	33 000 000*
1955/56 dep.ch.	14 000 000 ⁶		20 000 000*
1956/57 »	370 000	33 000 000	33 000 000*

Redogörelser för anläggningen har lämnats i 1954 års statsverksproposition (bil. 27, pt 23) och i propositionen 1954: 185. Enligt dessa skulle i en första byggnadsetapp installeras två ångturbinaggregat för tillsammans 200 000 kW samt vidare byggas hamn, transporttunnlar och transportanordningar för bränsle och aska, tunnlar och kanaler för kylvatten, järnvägsspår och vägar samt anordningar för tillförsel av sötvatten. Anläggningskostnaden beräknades preliminärt till 650 à 700 kr. per kW, d. v. s. omkring 135 milj. kr. Såsom angivits i 1955 års statsverksproposition, avsågs arbetena böra inriktas på att färdigställa det första aggregatet till den 1 oktober 1960.

Sedan detaljutformningen av konstruktionerna utförts har det emellertid visat sig, att anläggningen blir något dyrare än tidigare beräknats. Å andra sidan har överläggningar med maskinleverantören givit vid handen, att genom komplettering av aggregaten med särskilda högtrycksdelar kan till låg merkostnad erhållas en betydande utökning av stationens maximieffekt

* Preliminärt belopp.

¹ Dessutom tillkommer kostnader för en fiskodlingsanstalt.

² Detta belopp förutsättes anvisat från dispositionsanslaget.

³ Totalbeloppet beror av den omfattning, i vilken Umeå stad från början deltar i anläggningskostnaderna.

⁴ Avser enbart Pors kraftstation.

⁵ Överföring från anslaget till distributionsanläggningar.

⁶ Därav avser 6 000 000 kr. öve.föring från statens vattenfallsverks dispositionsanslag och 8 000 000 kr. förutsatt överföring från anslaget till distributionsanläggningar.

utan att därför någon nämnvärd utökning av anläggningens dimensioner behöves. Effekten per aggregat blir härvid 140 000 kW och hela stationseffekten i första etappen sålunda 280 000 kW. Anläggningskostnaden beräknas till 173 milj. kr. eller ca 620 kr. per kW. Det är otvetydigt, att den tillkommande stationseffekten blir behövlig, allt eftersom det statliga kraftsystemets belastningsnivå stiger, och att den temporärt möjliggör uppskov med vissa ytterligare ångkraftutbyggnader, exempelvis de förutsedda tredje och fjärde aggregaten i Stenungsundsverket. Såsom nämnts i det föregående är det vidare angeläget, att när nu ur teknisk synpunkt möjlighet därför föreligger, det första aggregatet färdigställes redan till vintern 1959/60 i stället för ett år senare.

Förberedande arbeten såsom uppförande av provisoriska byggnader och anläggning av provisoriska vägar påbörjades i slutet av april 1955. Omkring den 15 juli igångsattes utsprängningen av transportorten till maskinstationens takpartier. Kontrakt har tecknats om leverans av turbogeneratorerna till första aggregatet.

Av det för innevarande budgetår anvisade anslaget 7 000 000 kr. återstår 6 370 000 kr., sedan ett tillfälligt förskott från dispositionsanslaget för bestridande av kostnaderna under 1954/55 återbetalats. Medelsbehovet under budgetåret 1955/56 enligt angivna förutsättningar uppgår till 20 000 000 kr., varför ett tillskott av 14 000 000 kr. erfordras. Styrelsen föreslår, att sistnämnda belopp definitivt överflyttas från anslaget till distributionsanläggningar till nu avhandlade anslag. Medelsbehovet under budgetåret 1956/57 beräknas till 33 000 000 kr.

b. Gasturbinanläggning vid Västervik

Med hänsyn till den stegrade belastningsökningen föreslår vattenfallsstyrelsen uppförande av en gasturbinanläggning med maximieffekten 40 000 kW. Den bör placeras i det statliga kraftsystemets sydliga del för att anläggningen, när den är i drift, skall medföra största möjliga minskning av kraftförlusterna i nätet, samt helst även så, att den utgör reserv för ett lokalt distributionsområde och därmed onödiggör vissa eljest behövliga kompletteringar av överföringsledningarna. En lämplig förläggningssort är Västervik, där vattenfallsstyrelsen för närvarande har en sekundärstation och omriktarstationen för likströmsöverföringen till Gotland.

Anläggningen beräknas vara driftklar till hösten 1959, ifall den beslutas av 1956 års riksdag. För budgetåret 1956/57 erfordras ett begynnelseanslag av 4 000 000 kr.

c. Ångpanna i Västerås ångkraftstation

Ånganläggningen i Västeråsstationen omfattar dels nio smärre äldre pannor placerade i ett gemensamt ångpannehus och dels fyra senare tillkomna tornpannor. De sistnämnda användes företrädesvis för kraftproduktionen. När verkets kapacitet behöver helt eller i det närmaste helt utnyttjas, måste dock även de äldre pannorna tas i bruk. Dessa är numera förslitna och otillförlitliga. De har uppnått den ålder, då förnyelse normalt bör ske, och

är fullt avskrivna i räkenskaperna. Styrelsen anser det angeläget, att som en första åtgärd en ny ångpanna för 90 ton per timme anskaffas snarast möjligt. Enligt infordrade offerter utgör kostnaden för en lämplig sådan 4 500 000 kr. Om beställning får utläggas senast i slutet av innevarande budgetår bör pannan vara driftklar hösten 1958. Beslutas åtgärden av 1956 års riksdag behövs ett tillskott från dispositionsanslaget av storleksordningen 1 000 000 kr. för att möjliggöra omedelbara beställningar. För budgetåret 1956/57 beräknas medelsbehovet till 2 000 000 kr.

d. Utbyggnad av Västerås ångkraftstation

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	4 018 000	—	2 199 000
1955/56	1 819 000	—	1 819 000*
1956/57 styrelsen	—	—	—
dep.ch.	—	—	—

Totalkostnaden för utbyggnaden av ångkraftstationen i Västerås har tidigare angivits till 30 milj. kr. Inklusivt ett belopp från dispositionsanslaget har hittills anvisats 29 milj. kr. för ändamålet. Reservationen vid ingången av innevarande budgetår, 1,8 milj. kr., beräknas räcka till att slutföra arbetena, sedan dessas omfattning något begränsats. Ett ytterligare tillskott från dispositionsanslaget kan dock bli erforderligt.

e. Kapitaltillskott till Bergeforsens kraftaktiebolag

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	38 240 000	—	19 680 000
1955/56	18 560 000	20 000 000	24 600 000*
1956/57 styrelsen	13 960 000	—	8 000 000*
dep.ch.	13 960 000	—	8 000 000*

Under innevarande budgetår kommer tre av de fyra aggregaten i Bergeforsens kraftstation att tas i drift.

Vattenfallsstyrelsen har erlagt 60 % av aktiekapitalet och bidrar, till den del utbyggnaden finansieras med lån från aktieägarna, med 60 % av lånebeloppet. Styrelsen skall därutöver erlægga ett direkt kapitalbidrag, med hänsyn till att statens andel av den utnyttjade vattenrätten något överstiger 60 %. Styrelsen kommer att erhålla motsvarande större andel av den producerade kraften. Hittills beviljade anslag innefattar icke något belopp för detta kapitalbidrag men skulle eljest vara tillräckligt för återstående kostnader. Bolaget avser emellertid att uppta ett förlagslån, vilket skulle medföra, att styrelsens anslag räcker även för kapitalbidraget. Ehuru skärpningen på kapitalmarknaden vållat svårigheter och försening för förlagslå-

* Preliminärt belopp.

net, anser styrelsen det vara riktigast att räkna med att detta kommer till stånd.

Den nu beräknade medelsförbrukningen för Bergeforsbygget förutsätter vidare, att kostnaderna för fiskeanordningarna fördelas på samtliga kraftstationer i Indalsälven nedanför Hammarforsen enligt en uppjord »älvplan».

f. Kraftstationer i Indalsälven mellan Litselet och Gesunden

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	78 000	30 000 000	30 957 000
1955/56	— 879 000	23 000 000	22 121 000*
1956/57 styrelsen	—	8 000 000	8 000 000*
dep.ch.	—	7 000 000	7 000 000*

En närmare redogörelse för utbyggnaderna har lämnats i 1952 års statsverksproposition (bil. 27, pt 24). Inom en fallsträcka med sammanlagt 46 m höjd kompletteras den befintliga Midskogs kraftstation med ett tredje aggregat och nybygges Näverede och Stuguns kraftstationer. Utbyggnadsvattenföringen blir 600 m³ per sekund, och åtgärderna beräknas ge ett tillskott om sammanlagt 148 000 kW i maximieffekt och 580 MkWh per år i genomsnittlig produktionsförmåga.

Anläggningskostnaden beräknades vid prisnivån sommaren 1954 till 111,5 milj. kr. Enligt en nu genomförd beräkning blir den 115,5 milj. kr. Ökningen beror bl. a. på stegrade kostnader för den elektriska utrustningen.

I Midskog och Näverede är samtliga arbeten i huvudsak klara utom beträffande turbinerna och den elektriska utrustningen. I Stugun är dammarna och utskovspartiet färdiga. Betongarbetena i maskinstationen pågår. Montaget av turbinerna och den elektriska utrustningen har påbörjats.

Den 30 juni 1955 förelåg ett underskott å anslaget av 879 000 kr., vilket täckts med tillfälligt tillskott från dispositionsanslaget. För budgetåret 1956/57 erfordras slutanslag med 8 000 000 kr.

g. Kraftstation vid Järkvissle

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1955/56	—	7 000 000	7 000 000*
1956/57 styrelsen	—	18 000 000	18 000 000*
dep.ch.	—	18 000 000	18 000 000*

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i 1954 års statsverksproposition (bil. 27, pt 23). Fallhöjden blir 13,7 m och utbyggnadsvattenmängden 720 m³ per sekund, fördelad på två maskinaggregat. Maximieffekten blir därvid 85 000 kW och den genomsnittliga produktionsför-

* Preliminärt belopp.

mågan 420 MkWh per år. Anläggningskostnaden beräknades vid prisnivån sommaren 1953 till 70 milj. kr. Till följd av inträdda kostnadsökningar kommer den att bli något högre. Då vidare enligt en uppgjord älvplan för stationen skall erläggas viss andel i kostnaderna för de i samband med Bergeforsens utbyggande utförda fiskeanordningarna, förutses anläggningskostnaden nu bli 74 milj. kr.

Stationen har nyligen påbörjats. Den beräknas bli driftfärdig år 1959. Ett färdigställande till år 1958 är numera omöjligt.

Till följd av deltagandet i kostnaderna för fiskeanordningar vid Bergeforsen är det möjligt, att utöver det för innevarande budgetår anvisade anslaget ett tillskott från dispositionsanslaget blir erforderligt. För budgetåret 1956/57 beräknas anslagsbehovet till 18 000 000 kr.

h. Ytterligare maskinaggregat i Forsmo kraftstation

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	— 1 766 000	15 000 000	11 145 000
1955/56	2 089 000	15 000 000	12 700 000*
1956/57 styrelsen	4 389 000	8 500 000	12 889 000*
dep.ch.	4 389 000	7 500 000	11 889 000*

En redogörelse för detta företag har senast lämnats i 1954 års statsverksproposition (bil. 27, pt 23). Utbyggnadsvattenmängden ökar med 250 m³ per sekund, maximieffekten med 70 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan med 200 MkWh per år. Anläggningskostnaden beräknades vid 1953 års prisnivå till 44 milj. kr., vartill enligt 1955 års statsverksproposition (bil. 27, pt 6:5) kommer 3—5 milj. kr. för centralfiske och fiskodlingsanstalt. Kostnaderna härför skall fördelas mellan flera ägare av kraftstationer i Ångermanälven.

Utsprängningen av maskinstationen är slutförd, och sprängning av den nya avloppstunneln pågår liksom byggnadsarbetena för intaget och maskinstationen. Schaktningsarbetet för avloppskanalens utvidgning är i huvudsak färdigt.

För budgetåret 1956/57 erforderligt anslag beräknas till 8 500 000 kronor.

i. Ytterligare kraftstationer i Ångermanälven

Kraftstation vid Lasele

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	1 187 000	30 000 000	29 553 000
1955/56 styrelsen	1 634 000	25 000 000	18 700 000*
1956/57 »	7 934 000	—	— 3 500 000*
1955/56 dep.ch.			22 200 000* ¹
1956/57 »	4 434 000	5 000 000 ¹	8 700 000* ¹

* Preliminärt belopp.

¹ Inkluderar kostnader för kraftstation vid Långbjörn.

Kraftstationen vid Lasele kommer planenligt i drift under budgetåret 1956/57. Under innevarande budgetår disponeras dels en reservation av 1,6 milj. kr. och dels ett nytt anslag om 25 milj. kr., totalt 26,6 milj. kr. Kapitalinbetalningar från de företag, vilka såsom delägare i den utnyttjade vattenrätten skall erhålla ersättningskraft från anläggningen, onödiggör ytterligare anslag. Därjämte kommer den tidigare förutsedda byggnadskostnaden att något underskridas. Kapitalinbetalningarna får den omfattningen att viss del av hittills anvisade anslag kommer att frigöras. På grund av att enligt vattenlagens bestämmelser mottagarna av ersättningskraft icke behöver erlægga sina andelar förrän kraftstationen är färdig, måste summan av anvisade anslag temporärt komma upp i närheten av totala anläggningskostnaden och överskrida den slutliga nettokostnaden.

Kraftstation vid Långbjörn

Redogörelse för utbyggnaden har lämnats i 1955 års statsverksproposition (bil. 27, pt 6: 5). Bruttofallhöjden blir 33,4 m och utbyggnadsvattenföringen 275 m³ per sekund. Maximieffekten blir därvid 80 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan efter slutlig reglering av vattendraget 390 MkWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 73 milj. kr. vid 1954 års prisnivå.

Förutsättningen för att stationen skall kunna förbättra kraftläget under vintern 1959/60 är att förberedelser vidtages redan innevarande budgetår. Kostnaderna härför beräknas till 3 500 000 kr., vilka förutsättes belasta statens vattenfallsverks dispositionsanslag. För att den uppgjorda byggnadsplanen skall gå i lås för sådana arbeten, vilka skall utföras före 1956 års vårflood, måste ca 500 000 kr. ställas till styrelsens förfogande senast den 1 februari 1956. Återstående 3 000 000 kr. erfordras först sedan riksdagens beslut om anslagen för budgetåret 1956/57 föreligger. För sistnämnda budgetår erforderligt anslag beräknas till 16 000 000 kr.

j. Kraftstationer i Umeälven mellan Storuman och Blåviken

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	867 000	33 000 000	33 781 000
1955/56	86 000	38 000 000	38 086 000*
1956/57 styrelsen	—	53 000 000	53 000 000*
dep.ch.	—	53 000 000	53 000 000*

En närmare redogörelse för utbyggnaderna har lämnats i 1953 års statsverksproposition (bil. 27, pt 27). En fallsträcka med en sammanlagd fallhöjd av 86 m utnyttjas i tre anläggningar, benämnda Umluspens, Stensele och Grundfors kraftstationer. Den sammanlagda maximieffekten blir 220 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 1050 MkWh per år. Anläggningskostnaden beräknades enligt 1953 års prisnivå till 200 milj. kr.

* Preliminärt belopp.

Arbetena har i stort sett fortskridit planenligt. Den underjordiska maskinstationen i Umluspen är i det närmaste färdigsprängd. Schaktning av avloppskanalen och utsprängning av avloppstunneln har påbörjats. I Grundfors har omloppskanalen färdigställt och tagits i bruk, så att grundläggningsarbetena för kraftstationsdammen kunnat påbörjas i den gamla älvfåran. Byggnadsarbetena i Stensele kommer att påbörjas hösten 1955.

För budgetåret 1956/57 beräknas erforderligt anslag till 53 000 000 kr.

k. Stornorrfors kraftstation samt Lån till Aktiebolaget Umeforsen

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
Stornorrfors kraftstation			
1954/55	4 543 000	25 500 000	27 020 000
1955/56	3 023 000	18 000 000	19 600 000*
1956/57 styrelsen	1 423 000	30 000 000	31 423 000*
dep.ch.	1 423 000	30 000 000	31 423 000*
Lån till Aktiebolaget Umeforsen			
1954/55	3 500 000	5 500 000	2 500 000
1955/56	6 500 000	—	6 500 000*
1956/57 styrelsen	—	7 000 000	7 000 000*
dep.ch.	—	7 000 000	7 000 000*

En närmare redogörelse för utbyggnaden och för samarbetet med Umeå stad och Aktiebolaget Umeforsen har lämnats i propositionen 1953: 65. Den utnyttjade bruttofallhöjden blir 75 m, utbyggnadsvattenföringen 600 m³ per sekund, maximieffekten 375 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 2 200 MkWh per år vid fullt genomförd reglering. Anläggningskostnaden har beräknats till 200 milj. kr. vid den prisnivå, som rådde under sommaren 1952. Senare har fastställts att tre maskinaggregat skall installeras.

Byggnadsarbetena, som påbörjades sommaren 1953, har nu fortskridit så långt, att de provisoriska anläggningarna i huvudsak färdigställt. Utgrävningen för tilloppskanalen har påbörjats liksom utsprängningen av intagen. Nedfarten till maskinsalen är färdig och utsprängning av detta berggrum och transformatorsalen har påbörjats. Även utsprängningen av avloppstunneln har kommit i gång med drivning från båda ändarna samt från ett mellansänke, beläget något nedströms om tunnelns mitt. För avloppskanalen har ungefär halva schaktnings- och sprängningsarbetet utförts.

För budgetåret 1956/57 erfordras anslag om 30 000 000 kr. till kraftstationsanslaget och 7 000 000 kr. till låneanslaget. Hänsyn har därvid tagits till att Umeå stad på grund av rådande restriktioner på kapitalmarknaden blir hindrad från att helt fullfölja sin i förra årets petitaskrivelse relaterade

* Preliminärt belopp.

avsikt att redan från början deltaga med hälften av Aktiebolaget Umeforsens kapitalandelar, trots att stadens kontraktsevenliga skyldighet endast omfattar en sjättedel av dessa.

1. Ytterligare kraftstationer i Luleälven

Vattenfallsstyrelsen föreslår som tidigare nämnts, att utbyggnad av Porsi i Luleälven påbörjas under budgetåret 1956/57 i syfte att stationen skall vara klar med åtminstone ett aggregat till vintern 1960/61.

Totala fallhöjden från den nyligen färdigställda kraftstationen vid Ligga i Stora Lule älv till havet är ca 164 m. Den fallsträcka, som är mest lämpad för en utbyggnad på kort tid, är den vid Porsiforsen, omedelbart nedströms sammanflödet med Lilla Lule älv. Med en måttlig dämning kan här intagas även den 5 m höga 2,5 km längre uppströms belägna Kuoukaforsen. Totala fallhöjden vid Porsi blir därigenom 32,6 m. Stationen kommer att utnyttja båda älvgrenarnas vatten. All vattenrätt, som tas i anspråk, tillhör staten.

Det är ännu icke klarlagt, hur stor vattenföring som lämpligen bör utnyttjas i Porsianläggningen. Regleringsmöjligheterna i framför allt Lilla Lule älv är nämligen ännu icke utredda. Med hänsyn härtill bör tills vidare endast två maskinaggregat för en sammanlagd vattenföring av 500 m³ per sekund installeras. Anläggningen planeras dock för framtida insättning av ytterligare maskinaggregat.

Den utbyggnad, som sålunda föreslås, får en maximieffekt av 135 000 kW och en genomsnittlig produktionsförmåga av 900 MkWh per år vid nuvarande regleringsstadium. Anläggningskostnaden har beräknats till 110 milj. kr.

Anläggningen kommer att bestå av en ca 1 300 m nedströms om landsvägsbroarna placerad damm tvärs över älven med dels inbyggda utskov för flodvattenavbördningen och för flottningen och dels intag för den omedelbart intill dammen förlagda maskinstationen. Från denna återföres vattnet till älven med en 1 300 m lång kanal. Nedströms kanalmyningen kommer älvfåran att fördjupas på en ungefär 2 km lång sträcka.

För budgetåret 1956/57 beräknas ett begynnelseanslag av 10 000 000 kr.

5: 9. Regleringsföretag

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	6 243 000	13 000 000	12 216 000
1955/56	7 027 000	20 000 000	21 000 000*
1956/57 styrelsen	6 027 000	13 000 000	19 000 000*
dep.ch.	6 027 000	13 000 000	19 000 000*

Vattenfallsstyrelsen redovisar följande sammanställning avseende *vattenfallsverkets* kostnader för olika regleringsföretag. Beträffande kostnaderna för i dessa ingående delprojekt torde få hänvisas till handlingarna.

* Preliminärt belopp.

	Beräknad total- kostnad	Medelsförbrukning		
		faktisk t. o. m. 30. 6. 55	beräknad för 1955/56	1956 57
tusental kronor				
Dalälvens flodområde	1 300	—	70	100
Indalsälvens flodområde	18 771	13 911	2 010	2 850
Gimåns flodområde	8 422	7 487	485	450
Ångermanälvens flodområde inkl. Faxälven	142 476	88 068	7 885	8 100
Umeälvens flodområde	22 700	4 186	9 800	7 000
Skellefteälvens flodområde	..	..	100	100
Luleälvens flodområde	5 000	3 230	350	200
Övrigt			300	200
Summa			21 000	19 000

Styrelsen meddelar, att medelsförbrukningen i hög grad begränsas av den takt, i vilken vattendomstolarna hinner med att lämna tillstånd och meddela i övrigt erforderliga beslut. Med hänsyn till kraftförsörjningsläget skulle en betydligt större omfattning av regleringsarbeten vara förmånlig. De tekniska resurserna skulle också möjliggöra en sådan. Ett annat förhållande, som påverkar anslagsbelastningen, är att vattendomstolarna vid meddelandet av tillstånd lämnar flera ersättningsfrågor öppna. Detta medför att ersättningsbetalningarna i betydande omfattning erlägges långt efter det att resp. regleringar tagits i bruk.

Beträffande de olika regleringsföretagen meddelar styrelsen följande.

Årsreglering av Vättern

Dom torde komma att meddelas under budgetåret 1955/56.

Dalälvens flodområde

Beträffande såväl den av Dalälvens vattenregleringsföretag handhavda ytterligare regleringen av Siljan som regleringen av Hedesundafjärdarna pågår förberedelser och domstolsbehandling.

Indalsälvens flodområde

Landösjöns andra reglering samt regleringar i Hårkan är under genomförande. För vattenfallsverkets del bestämmes medelsbehovet eljest mest av att Näverede och Stuguns kraftstationer blir färdiga under den nu aktuella tiden, vilket medför en viss nettoökning av kapitalandelarna för samtliga regleringsföretag.

Ångermanälvens flodområde

Regleringarna av Borgasjön, Hotingsjön, Bodumsjön, Fjällsjön, Ormsjön och Vängelsjön har slutförts, bortsett från vissa åtgärder, som avhänger av domstolens ställningstagande. Arbetena med Ransarens reglering fortgår. För Kultsjön, Malgomaj och Rörströmssjön har arbetena måst uppskjutas,

då domstolens tillstånd ännu icke erhållits. Medelsbehovet under de båda budgetåren påverkas av att andelsbetalning erhålles för det första enskilda kraftverket i älven.

Umeälvens flodområde

För regleringen av Storuman, för vilken redogörelse lämnats i 1953, 1954 och 1955 års statsverkspropositioner (bil. 27, pt 8, bil. 27, pt 24, bil. 27, pt 6:6) har arbetena fortsatt, ehuru de icke kunnat fullföljas enligt avsedd plan, då vattendomstolen icke tagit slutlig ställning till ansökningen. Närmast ifrågakommer regleringar av sjön Gardiken med anslutande sjöar i Umeälvsgrenen och av Storjuktan vid utflödet av Juktån. Anläggningsarbetena avses bli påbörjade under budgetåret 1956/57, om vattendomstolen hinner med att lämna tillstånd i härför erforderlig tid.

I Gardiken m. fl. sjöar kommer att erhållas ett magasin om 875 milj. m³. För ändamålet erfordras en 20 m hög damm vid Gardforsens nacke. Magasinet i Storjuktan blir 575 milj. m³. En ca 14 m hög damm bygges i Juktån ca 3 km nedanför sjöns utlopp. Totalkostnaden för nämnda regleringar beräknas till resp. 36 och 25 milj. kr. Vattenfallsverkets slutliga andel i kostnaderna kommer att ligga vid ca 55 %.

Skellefteälvens flodområde

Med hänsyn till de av kronan ägda fallen i Skellefteälven är vattenfallsstyrelsen i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 26 januari 1951 medlem i Skellefteälvens regleringsförening. Föreningen har närmast genomfört vissa undersökningsarbeten och kommer att fortsätta dessa. I överensstämmelse med förutsättningarna vid föreningens bildande bör vattenfallsstyrelsen delta i kostnaderna. I den mån dessa avser annat än inköp av fastigheter och andra varaktiga tillgångar bör styrelsens andelar täckas med driftmedel, intill dess att beslut om genomförande av regleringarna föreligger.

Luleälvens flodområde

Vissa kompletteringar av anordningar för flottning, bryggor och broar genomföres fortlöpande. Vattendomstolen väntas icke fastställa definitiva ersättningar under de båda nu aktuella budgetåren.

5:10. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	4 995 000	166 000 000	138 409 000
1955/56	32 586 000	120 000 000	128 586 000*
styrelsen	— 14 000 000 ¹		
1956/57 »	10 000 000	120 000 000	130 000 000*
1955/56 dep.ch.	— 8 000 000 ¹		
1956/57 »	16 000 000	97 000 000	113 000 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Förutsatt överföring till anslaget till Stenungsunds ångkraftstation.

I skrivelse den 7 september 1955 har vattenfallsstyrelsen äskat 120 000 000 kr. till distributionsanläggningar.

Styrelsen meddelar, att, om den föreslagna överföringen under innevarande budgetår av 14 milj. kr. till anslaget till Stenungsunds ångkraftstation inte kommer till stånd, reduceras medelsbehovet på nu ifrågakvarande anslag med samma belopp.

Anledningen till att medelsförbrukningen för innevarande och nästa budgetår är avsevärt lägre än under närmast föregående båda budgetår sammanhänger dels med en avsiktlig nedpressning av utbyggnaderna med hänsyn till föreliggande föreskrifter och önskemål om investeringsbegränsning och dels med vissa uppskov och uteslutanden i fråga om utvidgning av stamlinjenätet m. m., vilka bl. a. möjliggjorts av den förutsatta tillkomsten under år 1959 av värmekraftanläggningarna i Stenungsund och Västervik.

Av de båda budgetårens medelsförbrukning avser resp. 59 och 53 procent stamlinjeanläggningar för 380 och 200 kV. Ungefär hälften av dessa är betingade av transitering för andra företags räkning.

Av den av styrelsen för nästa budgetår beräknade medelsförbrukningen, 130 000 000 kr., avser 98 159 000 kr. sådana företag, som redan påbörjats eller beräknas bli igångsatta under innevarande budgetår, samt 31 841 000 kr. nya arbeten, vilka beräknas bli påbörjade under budgetåret 1956/57.

Beträffande sådana i 1955 års statsverksproposition icke anmälda företag, som avses bli påbörjade redan innevarande budgetår, meddelar styrelsen, att om som nu förutses Stockholms elverks avtal angående inköp av elektrisk kraft i Norge blir definitivt under hösten 1955, måste till början av år 1959 en ny 200 kV ledning anordnas. Av denna skall enligt gällande regler vattenfallsstyrelsen bygga och äga sträckan mellan norska gränsen och det befintliga nätet vid en punkt nordväst om Östersund. Därjämte erfordras viss förstärkning av 200 kV systemet i Jämtland. Kostnaden utgör totalt 6 500 000 kr. Ställverk för 380 kV erfordras vid Stornorrfors för anslutning av den blivande kraftstationen därstädes till 380 kV ledningen Stornorrfors—Harrsele—Hjälta, som skall överföra kraften fram till det befintliga stamlinjenätet. Kostnaden uppgår till 4 000 000 kr.

I föregående års statsverksproposition upptogs ett begynnelsebelopp för ytterligare 380 kV ledningar. Enligt nu genomförda undersökningar är det troligt, att den närmast följande utbyggnaden av stamlinjenätet bör vara en fjärde 380 kV ledning från Norrland till Mellansverige med sträckning från Ramsele kraftstation i Faxälven till Hallsberg. Definitivt beslut har dock inte fattats i denna fråga. Utförandet kan med hänsyn till forcering av de bränsledrivna kraftstationerna i nätets sydliga delar ske något senare än vad som antogs för ett år sedan. Styrelsen nämner, att 380 kV förbindelseledningen Hallsberg—Norrköping kunnat senareläggas så mycket, att den icke påverkar medelsförbrukningen under de nu aktuella budgetåren.

Belastningstillväxten i Mälardalen gör en förstärkning av primärnätet inom området nödvändig, innebärande bl. a. ökning av ledararean på led-

ningen Finnslättan—Köping och nybyggnad av en 130 kV ledning från Köping till Eskilstuna. Kostnaderna för dessa företag beräknas till sammanlagt 3 900 000 kr.

I följande sammanställning redovisas de distributionsanläggningar m. m., som styrelsen avser att igångsätta under nästa budgetår.

	Total- kostnad	Härv under 1956/57
	tusental kronor	
380 kV ledning Porsi—Grundfors jämte fack i Grundfors ..	37 000	100
Radiostationer (radiolänk) Enköping—Sundsvall—Stads- forsen—Midskog—Kilforsen	5 000	350
Ställverk i Motala	5 000	500
Utökning av transformatoreffekten i Hallsberg	15 000	2 500
Ny 70 kV förbindelse till Tierp	1 300	300
Utökning av transformatoreffekten i Järva	1 000	300
Förstärkning av transformatoreffekten i Jönköping	1 500	200
Inköp och upprustning av nät i övre Norrland	3 800	3 800
Diverse utvidgningar av stamlinje- och primärsystemen ..	11 022	7 672
Bygde- och ortsanläggningar	16 591	13 669
Diverse distributionsanläggningar	5 650	2 450
	Summa 102 863	31 841

Beträffande motiveringen för de i sammanställningen intagna företagen meddelar styrelsen bl. a. följande.

Utbyggandet av ytterligare kraftstationer i Luleälven får som konsekvens att 380 kV systemet mellan denna älv och Ångermanälven måste förstärkas. Undersökningarna om hur utbyggnaden bör ske är ännu icke avslutade. En ny ledning mellan Porsi och Grundfors framstår emellertid som en trolig första åtgärd.

För driften av det alltmera omfattande distributionssystemet erfordras kommunikationsanordningar av svagströmskaraktär, bl. a. en radiolänk mellan Enköping och vissa kraftstationer i mellersta Norrland.

Belastningstillväxten nödvändiggör en rätt betydande utvidgning av de anläggningar, som vid sidan om befintliga kraftstationer förser Motalaområdet och omkringliggande områden med kraft.

I Hallsberg, som utgör den viktigaste sammankopplingspunkten mellan stamlinjenätet och det mellansvenska primärnätet, erfordras en utökning av transformatoreffekten.

De följande tre arbetena i sammanställningen utgör normala av belastningstillväxten betingade förstärkningar inom primärnätet.

För inköp och upprustning av nät i övre Norrland i enlighet med det förslag, som framlades i 1954 års statsverksproposition, har styrelsen upptagit 3 800 000 kr. Med hänvisning till 1954 års riksdags beslut hemställer styrelsen om ett avskrivningsanslag motsvarande 80 % av beloppet, d. v. s. 3 000 000 kr.

5: 11. Övriga anslag. Under denna punkt har sammanförts vissa anslag av i huvudsak finansiell natur. I särskild skrivelse den 31 augusti 1955 äskar styrelsen 1 000 000 kr. till Inköp av vattenfall och fastigheter, 1 500 000 kr. till Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet samt 10 000 000 kr. till Statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

Styrelsen har i skrivelsen lämnat en redogörelse för användningen under 1954/55 av dessa anslag. Denna torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

I skrivelse den 8 november 1955 hemställer styrelsen därjämte, att till Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen måtte anvisas 7 000 000 kr., varav 5 000 000 kr. å tilläggsstat för innevarande budgetår.

a. Inköp av vattenfall och fastigheter

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	1 208 000	—	1 145 000
1955/56	63 000	2 000 000	1 000 000*
1956/57 styrelsen	1 063 000	1 000 000	1 000 000*
dep.ch.	1 063 000	1 000 000	1 000 000*

Åtskilliga förvärv av vattenrätt är under behandling och andra planeras. Det är av vikt, att medel finns tillgängliga för lämpliga kompletteringar av statens vattenfallsinnehav. Styrelsen anser det därför önskvärt att anslaget får ett tillskott av 1 000 000 kr. under budgetåret 1956/57.

b. Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	1 302 000	500 000	— 37 000
1955/56	1 839 000	1 500 000	2 500 000*
1956/57 styrelsen	839 000	1 500 000	1 000 000*
dep.ch.	839 000	1 500 000	1 000 000*

Vattenfallsstyrelsen har samtidigt med sina petita hemställt att få taga i anspråk sammanlagt 1 900 000 kr. av inköpsanslaget för inköp av tvenne distributionsföretag. I ytterligare ett antal fall torde under de närmaste åren enligt styrelsens mening svårigheter beträffande detaljdistributionen inom vissa landsbygdsområden bäst lösas med anlitanade av nu ifrågavarande anslag. Styrelsen anser därför ett tillskott av 1 500 000 kr. för nästa budgetår önskvärt.

* Preliminärt belopp.

c. Statens vattenfallsverks dispositionsanslag

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Förstärkning av andra anslag	Egentlig medelsförbrukning
1954/55	8 995 000	5 000 000	2 083 000 ¹	2 572 000
1955/56 styrelsen	11 423 000	8 000 000		9 500 000*
1956/57 »	9 923 000	10 000 000		3 000 000*
1955/56 dep.ch.			6 000 000 ²	4 000 000* ³
1956/57 »	9 423 000	10 000 000		3 000 000*

Vid beräkning av det för budgetåret 1956/57 erforderliga anslaget har styrelsen beaktat, att förstärkningar av andra anslag hädanefter kan göras permanenta, varvid de definitivt bortgår från dispositionsanslaget. Hänsyn måste även tagas till de belopp, som erfordras för påbörjande av vissa nya arbeten under innevarande budgetår. Enligt vad tidigare redovisats räknar styrelsen sålunda med 1 000 000 kr. för beställningar till en ångpanna i Västerås ångkraftstation och 3 500 000 kr. för påbörjande av Långbjörns kraftstation. Vid sidan därav förutses ca 3 000 000 kr. för andelar i fiskeanordningarna vid Bergforsen för räkning Stadsforsens, Hölleforsens och eventuellt Järkvissle kraftstationer. För mindre kompletterings- och förnyelsearbeten torde åtgå ca 2 000 000 kr. Med de angivna förutsättningarna bör tillskottet för budgetåret 1956/57 vara 10 000 000 kr. Som alternativ för finansieringen av arbetena på Stenungsunds ångkraftstation under innevarande budgetår har emellertid räknats med 6 000 000 kr. från dispositionsanslaget. Tillämpas detta alternativ, bör dispositionsanslaget för budgetåret 1956/57 förstärkas med 16 000 000 kr.

Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen

Vattenfallsstyrelsen föreslår, att en ny förvaltningsbyggnad för styrelsen skall uppföras på ett av Stockholms stad disponerat område i Räcksta invid den näst sista stationen på tunnelbanan till Vällingby. Mellan styrelsen och representanter för Stockholms stad har — med förbehåll för Kungl. Maj:ts och stadsfullmäktiges godkännande — träffats ett köpeavtal, enligt vilket staden till vattenfallsstyrelsen försäljer sagda område för 5 000 000 kr.

Vid förhandlingarna med Stockholms stad har förutsatts snabbaste möjliga genomförande av markförvärvet, och en tidig tillträdesdag är ur styrelsens synpunkt förmånlig, varför helst för köpeskillingens erläggande bör disponeras ett anslag på tilläggsstat för budgetåret 1955/56.

¹ Beloppet har disponerats för tillfällig förstärkning av anslagen till Stenungsunds ångkraftstation, Kraftstationer i Indalsälven mellan Litsalet och Gesunden, Regleringsföretag i Ångermanälvens flodområde samt Inköp av vattenfall och fastigheter.

² Överföring till anslaget till Stenungsunds ångkraftstation.

³ Av beloppet avser 3 000 000 kr. andelar i fiskeanordningar i Bergforsen samt 1 000 000 kr. mindre kompletterings- och förnyelsearbeten.

Innevarande och nästa budgetår torde åtgå för att närmare utforma byggnaden och utarbeta ritningar. Därjämte beräknas under nästa budgetår arbetet med att iordningställa markområdet kunna påbörjas. För angivna ändamål beräknas ett medelsbehov av 2 000 000 kr. Styrelsen hemställer slutligen, att kostnaderna för förvaltningsbyggnaden icke skall inräknas bland de ramreglerade investeringarna.

Yttranden

Arbetsmarknadsstyrelsen. Ehuru arbetsmarknadsläget på byggnads- och anläggningsområdet sedan början av 1954 kännetecknas av hög sysselsättning, har likväl en del arbeten måst bedrivas med särskilt anvisade medel för att motverka säsongarbetslöshet. Förhållandena i övre Norrland har medfört, att sådana arbeten där behövt bedrivas i större omfattning och under längre tid än i landet i övrigt.

Vattenfallsverkets anläggningsarbeten avseende vattenkraftanläggningar och vattenregleringar är till största delen förlagda till övre Norrland. En ökning av dessa arbeten i vinter kan bidra till att minska behovet av särskilda sysselsättningsarbeten. Påbörjande hösten 1956 av en vattenkraftanläggning i Norrbottens län är gynnsamt ur dessa synpunkter. Med hänsyn härtill har arbetsmarknadsstyrelsen intet att erinra mot vattenfallsstyrelsens anslagsäskanden för sådana anläggningsarbeten. Det förutsattes därvid att frågor om arbetenas påbörjande jämte arbetskraftbehovet vid såväl nya som förut påbörjade arbeten i god tid blir föremål för samråd mellan vattenfallsverket och arbetsmarknadsmyndigheterna.

I fråga om den inbördes angelägenheten av olika investeringar har arbetsmarknadsstyrelsen i regel avstått från att uttala sig. Med beaktande av att de elkraftanläggningar, som nu påbörjas, först om flera år kommer att resultera i kraftproduktion, framhåller arbetsmarknadsstyrelsen dock, att elkraftbrist med åtföljande ransoneringsåtgärder kan verka synnerligen störande ur arbetsmarknadssynpunkt. Det är därför även av sådana skäl av vikt att åtgärder blir vidtagna, så att en tillfredsställande marginal kan upprätthållas mellan produktion och konsumtion av elkraft.

Beträffande vattenfallsstyrelsens förslag om en förvaltningsbyggnad i Räcksta anser sig arbetsmarknadsstyrelsen icke på grundval av föreliggande material kunna tillstyrka, att den nya förvaltningsbyggnaden förlägges till Stockholmsområdet. Innan slutlig ställning tages till frågan, bör möjligheterna att förlägga förvaltningsbyggnaden till ort utanför Stor-Stockholm närmare undersökas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län konstaterar till en början, att kraftförsörjningen inom landet för de närmaste åren framåt torde komma att befinna sig i ett synnerligen prekärt läge. En forcerad utbyggnad av vattenkraften synes vara ofrånkomlig så länge behovet icke kan tillgodoses på annat sätt.

Länsstyrelsen finner det ägnat att förvåna att samtidigt som vattenfallsstyrelsen tidigare i olika sammanhang redovisat i vilken takt utbyggnadspro-

grammet måste förverkligas för att något så när motsvara konsumtionsökningen, så har programmet likväl bromsats upp av statsmakterna genom investeringsbegränsningar. Härigenom har eftersläpningen ytterligare accentuerats. Detta i sin tur måste medföra, att gapet mellan tillgång och efterfrågan på elkraft vidgas eller att utbyggnadsprogrammet under de närmaste åren måste ske i en takt, som med hänsyn till såväl rättsproceduren som den tekniska planläggningen skapar betydande svårigheter.

Det synes sålunda länsstyrelsen uppenbart, att den av vattenfallsstyrelsen för utbyggnad av Porsi och Messaureforsarna föreslagna tidtabellen, med början i Porsi redan hösten 1956, är allt för snålt tilltagen. Länsstyrelsen ifrågasätter starkt, huruvida Norrbygdens vattendomstol, som enligt vad länsstyrelsen under hand inhämtat icke mottagit någon ansökan om tillstånd till utbyggnad av Porsiforsen, har möjlighet att till nämnda tidpunkt komma till ett avgörande i tillståndsfrågan. Vidare synes det länsstyrelsen klart, att de förberedande överläggningar med sakägarna liksom planläggningen av bostadsbebyggelsen för den till byn Vuollerim förlagda arbetsstyrkan icke kan medhinnas under de månader, som återstår till dess byggnadsarbetena skulle sättas i gång. Med hänsyn till det betydande intrång på allmänna och enskilda intressen, som dessa företag kommer att medföra, anser länsstyrelsen det rimligt att fordra, att byggnadsarbetena — häri inbegripet även arbeten på land — icke igångsättes, förrän vattendomstolens beslut i ärendena föreligger.

Vidare ifrågasätter länsstyrelsen, om icke turordningen för utbyggnaden av Porsi och Messaure bör kunna omkastas. Ur naturskyddssynpunkt är det synnerligen angeläget att Porsiforsen i det längsta fredas från förstörelse. Messaure är ur denna synpunkt mindre sårbart. Vattenfallsstyrelsens motiv för turordningen, nämligen att Porsi kan utbyggas snabbare än Messaure, utgör ett ytterligare belägg för den tidsnöd, varunder styrelsen för närvarande arbetar. Genom styrelsens förslag till tidtabell och turordning för de olika byggnadsetapperna gives icke det rådrum, som skulle behövas för ytterligare överväganden av hithörande problem. Länsstyrelsen anser emellertid trots detta, att vattenfallsstyrelsen närmare bör redovisa skälen till att projekteringen av Messaure — som kommer att få en större effekt än Porsi — icke fortskridit i sådan takt, att detta företag kunnat turordnas tidigare för att trots den längre byggnadstiden vara slutfört vid den tidpunkt Porsi beräknas vara klart. Om Messaureanläggningen utbygges före Porsi, skulle man tills vidare spara Lilla Luleälv för bl. a. laxreproduktion. Samtidigt skulle man få ett bättre underlag för att, när Porsiprojektet om några år åter bleve aktuellt, bedöma de tekniska och ekonomiska möjligheterna att ersätta vattenkraften med atomkraft. Skulle emellertid denna lösning icke visa sig genomförbar, synes ett av landsantikvarien i Luleå framfört förslag böra göras till föremål för en närmare undersökning i syfte att så långt möjligt är bevara Porsiforsens skönhetsvärden. Huruvida förslaget, som kräver en ökad kapitalinvestering, kan anses försvarbart ur ekonomisk synpunkt, undandrar sig länsstyrelsens bedömande. Alternativet

innebär dock — i synnerhet om utbyggnaden av Lilla Luleälven samtidigt kan undvikas — sådana uppenbara fördelar ur naturskydds-, fiske- och andra synpunkter att icke ens i nuet relativt stora ökade ekonomiska insatser bör få hindra att detta alternativ blir ingående prövat.

Med anledning av vad länsstyrelsen anfört har utlåtande från *vattenfallsstyrelsen* inhämtats. Vattenfallsstyrelsen hävdar, att efter Långbjörn, som föreslagits utbyggd till 1959, är Porsi den enda anläggning av erforderlig storlek, som kan färdigställas till år 1960. I jämförelse med utbyggnad av två eller flera smärre stationer medför en utbyggnad av Porsi mindre belastning av vattendomstolarna och mindre behov av teknisk personal för arbetsledning m. m. och därmed större utsikter för färdigställande i erforderlig tid. Svårigheterna att anskaffa teknisk personal är för närvarande betydande. Porsianläggningen blir också förhållandevis billig, vilket innebär proportionsvis lägre kapitalbehov än vid val av andra utbyggnadsobjekt.

Ingen möjlighet föreligger att ersätta Porsi med utbyggnader annorstädes än i Lule älv. I Ångermanälven återstår av större utbyggnadsprojekt endast Stalon, men den anläggningen kräver alltför lång byggnadstid för att kunna färdigställas till år 1960. I Umeälven återstår endast förhållandevis små anläggningar och i det vattendraget pågår dessutom så många kraftstationsbyggen, att det icke kan ifrågakomma att där starta nya sådana under den närmaste tiden. Icke heller de anläggningar, som kan byggas i Skellefteälven, är av den storleksordningen eller så utarbetade, att de kan ifrågakomma.

Vad sedan beträffar andra utbyggnader i Lule älv, så föreligger alternativ, vilka i vissa hänseenden, såsom storlek och kostnadsnivå, har ungefär samma fördelar som Porsi. I länsstyrelsens yttrande anföres också önskemål om att ett sådant alternativ, Messaure, skall tagas före Porsi. Detta är emellertid omöjligt av följande skäl.

Under de senaste 15 åren har mycket arbete nedlagts på undersökningar och utredningar om lämpligaste sättet att utnyttja vattenkraften i Stora Lule älv. Det har därvid visat sig bäst att i första hand bearbeta sträckan Ligga—Messaure—Porsi. Till en början erhöles det resultatet, att fallsträckan borde utbyggas med tre anläggningar, nämligen vid Tuora, Messaure och Porsi. De betydande framstegen inom vattenbyggnadstekniken föranledde emellertid för ett par år sedan en undersökning, huruvida icke de två övre anläggningarna kunde med fördel sammanslås till en. Detta har lett till ett förslag om en anläggning, som är så väsentligt förmånligare än det första utbyggnadsprojektet, att utbyggnaden bör ske enligt det nya förslaget. Det innebär, att vid Messaure eller eventuellt något längre ned i älven bygges en stor damm, med vilken hela fallsträckan upp till Ligga indämmas. Till följd av omläggningen i planerna har projekteringen av Messaureanläggningen icke medhunnits så långt, att arbetena kan påbörjas inom den närmaste tiden. Först till år 1957 beräknas detta bli möjligt. För Porsistationen föreligger däremot ett utarbetat förslag, vilket kan läggas till grund för ett påbörjande av arbetena under nästa år. Den i förevarande sammanhang väsentligaste konsekvensen av det nya utbyggnadsalternativet vid Messaure är, att Messaureanläggningen kräver minst två år längre byggnadstid än Porsi. Detta beror på att dammen över älven får mycket stora proportioner.

Enligt de tidigare planerna skulle, därest någon tidsknapphet för anläggningarna icke förelegat, början gjorts med fallsträckan Ligga—Messaure vid det fortsatta utnyttjandet av Lule älv. Detta låg nära till hands även såtillvida, att en sådan utbyggnad kunde ske utan att aktualisera en reglering av Lilla Lule älv. Men med de anspråk på kraftförsörjningen, som nu förutses, föreligger nödtvång att först ta itu med Porsi, eftersom det inte är möjligt att få fram Messaure inom erforderlig tid.

Vattenfallsstyrelsen delar till fullo länsstyrelsens uppfattning, att den tid, som står till förfogande för förberedelser innan bygget igångsättes, är knapp. Tyvärr är det med hänsyn till kraftförsörjningen icke möjligt att uppskjuta byggandet. Inte heller har det varit möjligt att i högre grad än som skett förutse den stora ökning av kraftbehovet, som framkommit i den senaste belastningsprognosen.

Arbetet med ansökan till vattendomstolen angående Porsi pågår under forcering sedan lång tid tillbaka. De utredningar, som ingår häri, är mycket omfattande. Vattenfallsstyrelsen räknar med att ansökan skall kunna inges till vattendomstolen omkring årsskiftet 1955/56. Styrelsen hyser förhoppning om att vattendomstolen skall meddela deldom med tillstånd till byggande i vatten, innan de egentliga byggnadsarbetena behöver påbörjas, och anser, att statsmakternas behandling av saken bör kunna baseras på att så blir fallet. Styrelsen kan dock i ett extremt läge — trots sin principiella önskan att undvika detta — bli nödsakad att överväga att, innan tillstånd till byggande i vatten erhållits, påbörja förberedande arbeten på land, exempelvis om ett avvaktande av tillstånd till byggande i vatten medför risk för landsomfattande besvärligheter för kraftförsörjningen under ett eller flera år.

Vattenfallsstyrelsen har redan tagit upp överläggningar med länsstyrelsen och kommunen om planläggningen av det provisoriska samhället vid Porsi. Vattenfallsstyrelsen räknar med att detta kommer att utnyttjas partiellt även för den fortsatta utbyggnadsverksamheten vid Luleälven. Byggarsamhället torde inte behöva direkt inkomponeras i byn Vuollerim utan kan läggas vid sidan därav i anslutning till själva bygget. Vattenfallsstyrelsen kan för sin del icke se, att planeringen skall behöva försäkra större svårigheter än på andra håll, där liknande problem mött, exempelvis vid Storuman. En stor del av samhället kommer för övrigt att åstadkommas genom en direkt överflyttning av det nu frigjorda byggarsamhället i Harsprånget.

I fråga om det av landsantikvarien framlagda förslaget om utformningen av Porsianläggningen kan vattenfallsstyrelsen icke finna, att någon ytterligare prövning utöver den som redan gjorts är motiverad. Merkostnaden för förslaget uppgår till minst 35 milj. kr. i anläggningskostnad och därutöver nästan lika mycket i kapitaliserade årliga kostnader. Vattenfallsstyrelsen anser merkostnaden så stor, att det är uteslutet, att man kan reflektera på förslaget.

Vattenfallsstyrelsen har vid ett sammanträffande med representanter för länsstyrelsen och kommunen framlagt ett modifierat förslag, som går ut på en nedflyttning av dammen till fallsträckans nedre del. Det medför väsent-

liga fördelar ur utseendesynpunkt och dessutom förbättrad ekonomi. Någon erinran mot förslaget framställdes icke. Vattenfallsstyrelsens ansökan till vattendomstolen kommer att baseras på detta nya förslag.

Med anledning av vad länsstyrelsen yttrat om atomkraften erinrar vattenfallsstyrelsen om vad som i styrelsens petita i detta hänseende anförts. Styrelsen åberopar härvid även ett av atomkommittén till länsstyrelsen i Norrbottens län avgivet yttrande av den 17 oktober 1955.

I nämnda yttrande från *atomkommittén* har — efter en redogörelse för vissa utländska erfarenheter i frågan — sammanfattningsvis uttalats i huvudsak följande.

Även om detaljerna i fråga om atomkraftens ekonomi först under de närmaste fem å tio åren kommer att kunna med större säkerhet bedömas, så finns det dock vissa drag som redan nu är relativt klara. Ett av dessa är, att inom den överskådliga framtiden atomkraften icke i pris kan konkurrera med någorlunda välbelägen och lätt utbyggbar vattenkraft. Alla resonerang som förs gäller i vad mån atomkraften kan konkurrera med annan ångkraft eller därmed jämförlig kraft. Enligt vad kommittén nu kan bedöma får atomkraften verklig betydelse för vårt land ej som ersättare för välbelägen och lätt utbyggbar vattenkraft utan som ett nödvändigt komplement till vattenkraften, när denna börjar bli helt utnyttjad. Detta utesluter naturligtvis ej att andra synpunkter än ekonomiska i enskilda fall kan göra det motiverat att icke bygga ut ett vattenfall eller ett system av sådana. Den stora betydelse atomkraften kan väntas få för vårt land understryker också betydelsen av att de största ansträngningar görs att så snart som möjligt bygga eller på annat sätt anskaffa atomkraftverk i vårt land. Erfarenheterna från Genèvekonferensen ger vid handen, att vi nu nått en punkt, när sådana kraftverk i tillräckligt stor skala bör planeras och sedan byggas, vilka kan tjäna som experimentanläggningar för vinnande av behövlig erfarenhet.

Departementschefen

Det nuvarande programmet för de statliga kraftstationsutbyggnaderna grundar sig på en prognos, som år 1951 gjordes av centrala driftledningen (CDL) och som omprövades år 1953. Enligt denna prognos skulle den årliga belastningsökningen för hela landet bli ca 1 200 MkWh intill mitten av 1950-talet och ca 1 500 MkWh för tiden därefter fram till 1960-talet. I 1953 års prognos, som avsåg femårsperioden 1953—1957, räknades trots ändrade konjunkturförutsättningar med i stort sett samma stegringstakt. Den verkliga belastningsökningen under de båda senaste budgetåren har emellertid uppgått till 1 450 resp. 2 000 MkWh. Då härigenom de nämnda prognoserna ansetts ha förlorat sin aktualitet, har CDL låtit utföra en ny belastningsprognos. Resultatet av denna är en beräknad ökning av elförbrukningen inom landet med 1 700 MkWh per år under perioden 1954—1961.

Vattenfallsstyrelsen har under hand lämnat vissa uppgifter om hur vattenkraftförsörjningen kan komma att gestalta sig fram till början av 1960-talet vid den utveckling av belastningen, som den nya prognosen anger, och med de utbyggnader, som styrelsen samt kommuner och enskilda planerar att genomföra under perioden i fråga. De uppgifter, som gäller den totala produktionen och belastningen i landet, har sammanställts i tabell 1.

Tabell 1

Beräknad produktionsförmåga för landets samtliga vattenkraftanläggningar samt beräknad belastning m. m. under åren 1954—1961.

År	Miljoner kilowattimmar						
	Produktion under normalår	Produktion under torrår ¹	Nettobelastning ²	Marginal vid normalår	D:o i % av nettobelastningen	Marginal vid torrår	D:o i % av nettobelastningen
1954.....	22 790	19 370	22 500	+ 290	1,3	— 3 130	— 14,0
1955.....	24 070	20 460	24 450	— 380	— 1,6	— 3 990	— 16,3
1956.....	25 520	21 690	26 150	— 630	— 2,4	— 4 460	— 17,1
1957.....	26 970	22 920	27 850	— 880	— 3,2	— 4 930	— 17,7
1958.....	29 230	24 850	29 550	— 320	— 1,1	— 4 700	— 15,9
1959.....	32 020	27 220	31 250	770	2,5	— 4 030	— 12,9
1960.....	33 800	28 730	32 950	850	2,6	— 4 220	— 12,8
1961.....	36 940	31 400	34 650	2 290	6,6	— 3 250	— 9,4

Anm. Produktionssiffrorna är angivna för såväl normalår som exceptionellt torrår. De är i fråga om produktionsstillskotten från anläggningar utbyggda av enskilda och kommunala företag baserade på uppgifter från företagen själva och Svenska vattenkraftföreningen. Med hänsyn till att arbetena kan påverkas såväl av företagens egna åtgärder som av yttre omständigheter, föreligger ingen säkerhet för att tillskotten kommer vid de nu förutsatta tidpunkterna. Belastningssiffrorna förutsätter utveckling enligt föreliggande prognoser.

Av tabellen framgår, att för de närmaste åren belastningen beräknas bli högre än vattenkraftproduktionen vid normalår. Först under år 1959 skulle förhållandena ändras. Marginalen under detta och det följande året skulle dock bli obetydlig. För år 1961 redovisas en större marginal, nämligen 6,6 % av nettobelastningen. Ej heller för detta år kommer man emellertid upp till den 10-procentiga marginal, som utbyggnadsprogrammet tidigare syftat till att uppnå i slutet av 1950-talet. Vid exceptionellt torrår, vilket enligt tabellen — liksom i motsvarande tabell i föregående års statsverksproposition — anses innebära att produktionen uppgår till 85 % av den vid normalår, skulle för perioden föreligga en brist av mellan 17,7 och 12,8 % för åren fram till 1961 samt 9,4 % för sistnämnda år.

För statens vattenfallsverks distributionsområden räknas med en årlig belastningsökning om 850 MkWh d. v. s. hälften av den för hela landet. Under förutsättning att styrelsens nu föreslagna byggnadsprogram får fullföljas, skulle därvid vid normal vattentillgång för åren 1955—1958 uppstå en negativ marginal på i genomsnitt 330 MkWh och för åren 1959—1961 en positiv marginal på resp. 400, 740 och 810 MkWh. Vid exceptionellt torrår skulle föreligga en brist för den förstnämnda perioden på något över 17 % av nettobelastningen och för de tre sista åren på genomsnittligt 11 %. Beräkningarna för vattenfallsverkets sektor visar sålunda i stort sett samma utveckling, som enligt tabell 1 för hela landet i vad gäller tiden fr. o. m. 1960. Av ökningen år 1961 svarar vattenfallsstyrelsen däremot för endast en mindre del.

¹ Avser produktionen under ett exceptionellt torrår, vilken förutsatts uppgå till 85 % av normalårsproduktionen.

² Exkl. ånggenerering och exporterad överskottskraft.

Om icke vattenfallsstyrelsen beredes möjlighet att genomföra vissa nu föreslagna kompletteringsåtgärder skulle den positiva marginalen vid normalårsförhållanden under åren 1959—1961 bli än knappare, och för sistnämnda år utbytas mot ett underskott av inemot 500 MkWh, alltså ett bortfall av närmare 1 300 MkWh.

Det kan sålunda konstateras, att kraftförsörjningsläget såväl totalt som för vattenfallsverkets del ter sig ogynnsamt för en rad av år framåt. Betydande tillskott av ångkraft torde bli nödvändiga vilka avsevärt fördyrar kraftproduktionen. Om nederbördsförhållandena för något år skulle bli exceptionellt dåliga, kan konsumtionsbegränsande åtgärder bli ofrånkomliga. De kompletterande utbyggnadsåtgärder, som styrelsen föreslagit, kan på grund av den långa tid, som erfordras för förberedelse och utbyggnad av en kraftstation, icke påverka situationen för de närmaste åren. Först till hösten 1959 kan en viss förbättring ske och sin fulla verkan får åtgärderna först under de följande åren.

De förslag till kompletterande åtgärder, som styrelsen framlagt, innebär i korthet följande. Till hösten 1959 utbygges i Ångermanälven Långbjörns kraftstation, som skall ge ett energitillskott av 390 MkWh per år, och en gasturbinanläggning vid Västervik med en maximieffekt om 40 000 kW. Vidare forceras arbetena vid Stenungsunds ångkraftstation, så att det första aggregatet om möjligt kan tas i drift vid samma tid och icke som enligt nuvarande program ett år senare. Därjämte förutsättes, att aggregaten vid sagda ångkraftverk skall ges ökad maximieffekt, 140 000 kW per aggregat. Till hösten 1960 utbygges i Lule älv Porsi kraftstation, som föreslås få en genomsnittlig produktionsförmåga av 900 MkWh, samt färdigställs det andra aggregatet i Stenungsund. Som ett rent förnyelsearbete föreslår styrelsen därjämte en ny ångpanna i Västerås ångkraftstation.

Medelsförbrukningen för nu nämnda arbeten, för fullföljande av pågående utbyggnader samt för bestridande av kostnaderna för regleringsföretag, distributionsanläggningar och vissa finansiella utgifter har styrelsen för nästa budgetår beräknat till 354 milj. kr. Den för innevarande budgetår fastställda medelsförbrukningsramen utgör, efter den mindre korrigerig som jag föreslagit i det föregående, 335 milj. kr.; minskningen om 2 milj. kr. förutsättes falla på dispositionsanslaget.

Innan jag går in på dessa förslag i fråga om utbyggande av vatten- och ångkraftstationer m. m., vill jag något beröra spørsmålet om atomkraften. Vattenfallsstyrelsen har i petita upplyst om att den i samverkan med AB Atomenergi börjat utarbeta planer för ett första atomkraftverk, som främst skulle tjäna syftet att ge praktiska erfarenheter för framtiden. Under loppet av den gångna hösten har planeringen fortgått i forcerad takt, och vissa utsikter torde numera finnas, att vattenfallsstyrelsen redan i sina äskanden om anslag för budgetåret 1957/58 skall kunna framlägga konkreta förslag i frågan. Atomkraften bedömes dock icke kunna påverka kraftförsörjningsläget för de år, som täcks av vattenfallsstyrelsens i petita redovisade utbyggnadsplaner, eller de närmaste åren därefter. För att icke äventyra elkraftför-

sörjningen finner jag det därför angeläget att man icke nu slår av på takten för den fortsatta utbyggnaden av de konventionella kraftkällorna utan söker komplettera byggnadsprogrammet med hänsyn till den ändrade belastningsprognosen.

Vid min bedömning av styrelsens förslag har jag sålunda utgått från, att åtgärder för att så snart som möjligt åstadkomma en förbättring av kraftförsörjningsläget har en mycket hög angelägenhetsgrad. Då jag med hänsyn härtill eftersträvat att icke nämnvärt rubba de produktionsmål, som vattenfallsstyrelsen söker uppnå för den nu aktuella perioden, har jag ansett investeringsramen för nästa budgetår icke kunna sättas lägre än till 326 milj. kr. Av begränsningen i förhållande till vattenfallsstyrelsens äskanden med ca 28 milj. kr. belöper 17 milj. kr. på en minskning av arbetena avseende distributionsanläggningarna, 2 milj. kr. på att anskaffandet av den nya ångpannan vid Västerås kraftverk uppskjutits och 3 milj. kr. på en mindre försening av tidpunkten för påbörjandet av gasturbinanläggningen vid Västervik. Återstoden eller ca 6 milj. kr. är i huvudsak att hänföra till förskjutningar till ett följande budgetår av vissa arbeten, som icke är oundgängligen nödvändiga för att anläggningarna skall kunna tagas i drift vid avsedda tidpunkter. Jag förutsätter, att om ytterligare sådana möjligheter skulle visa sig förefinnas de härigenom frigjorda beloppen i första hand skall användas till att med hjälp av dispositionsanslaget förstärka anslaget till gasturbinanläggningen vid Västervik, så att tidsförskjutningen för denna anläggning begränsas eller helt elimineras. Av tabell 2 framgår den ungefärliga medelsförbrukning, som jag räknat med för innevarande och nästa budgetår.

Tabell 2	1954/55	1955/56	1956/57	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
<i>A. Kraftstationer</i>				
Äldre företag	23,0	5,2	—	—
Västerås, byte av ångpanna	—	—	2,0	—
Stenungsund	0,6	20,0	33,0	33,0
Västervik	—	—	4,0	1,0
Bergeforsen	19,7	24,6	8,0	8,0
Midskog, Näverede, Stugun	31,0	22,1	8,0	7,0
Järkvissle	—	7,0	18,0	18,0
Forsmo	11,1	12,7	12,9	11,9
Lasele, Långbjörn	29,5	22,2	12,5	8,7
Umluspen, Stensele, Grundfors	33,8	38,1	53,0	53,0
Stornorrfors	29,5	26,1	38,4	38,4
Porsi	—	—	10,0	10,0
Summa A milj. kr.	178,2	178,0	199,8	189,0
<i>B. Regleringsföretag</i>	12,2	21,0	19,0	19,0
<i>C. Distributionsanläggningar</i>	138,4	128,5	130,0	113,0
<i>D. Övriga anslag</i>	6,6	7,5	5,0	5,0
Totalsumma milj. kr.	335,4	335,0	353,8	326,0

För att få till stånd den eftersträfvade förbättringen i kraftförsörjningen fordras vissa omdispositioner mellan anslagen för innevarande budgetår. Dessa syftar till att öka uthygnadstakten vid Stenungsundsverket och att möjliggöra vissa förberedelsearbeten för Långbjörns kraftstation. Med hänsyn till det ändrade försörjningsläget tillstyrker jag dessa förslag, som kan genomföras inom den för budgetåret nu beräknade ramen om 335 milj. kr. Planerna på att öka maskinaggregatens effekt i Stenungsundsanläggningen anser jag innebära avsevärda fördelar, varför jag tillstyrker jämväl detta förslag.

För forceringen av ångkraftverket anser vattenfallsstyrelsen ett tillskottsbelopp om 14 milj. kr. behövt. Härav har 6 milj. kr. ansetts kunna belasta dispositionsanslaget, och Kungl. Maj:t har den 2 december 1955 medgivit överföring av sagda belopp för förstärkning av anslaget till Stenungsunds ångkraftstation. För att täcka det återstående medelsbehovet torde på av vattenfallsstyrelsen anförda skäl anslaget till distributionsanläggningar kunna anlitas. Riksdagens tillstånd torde inhämtas, att från den för budgetåret 1955/56 ingående behållningen på sistnämnda anslag överföra högst 8 milj. kr. till anslaget Stenungsunds ångkraftstation.

Styrelsen har föreslagit, att 3,5 milj. kr. skall anvisas ur dispositionsanslaget för förberedelsearbetena vid Långbjörn samt för nästa budgetår äskat 16 milj. kr. till denna anläggning. Med hänsyn till att arbetsorganisationen vid det närbelägna kraftstationsbygget vid Lasele, som befinner sig i slutskedet, avses skola successivt överföras till anläggningen vid Långbjörn, anser jag, att medelsbehovet för dessa båda kraftverk bör tillgodoses ur ett och samma anslag. Vid denna uppläggning synes det lämpligt, att anslaget till kraftstationen vid Lasele tages i anspråk även för förberedelsearbetena under innevarande budgetår vid Långbjörn. Med hänsyn till att dessa arbeten delvis måste utföras före 1956 års vårflood och därför behöver igångsättas redan i februari månad, gör jag hemställan i fråga om denna medelsdisposition i den senare i dag anmälda propositionen nr 2 angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56.

Vad gäller kraftstationen vid Porsi, som vattenfallsstyrelsen föreslagit skall påbörjas hösten 1956, har länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasatt, om icke den uppströms planerade kraftstationen vid Messaure bör kunna utföras före Porsi samt förordat vissa jämkningar beträffande utformningen av anläggningen och ansett det rimligt att fordra, att byggnadsarbetena — däri inbegripet även arbeten på land — icke igångsätts, förrän vattendomstolens beslut i ärendet föreligger. Vattenfallsstyrelsen har till bemötande av länsstyrelsens yttrande meddelat, att projektering av Messaure icke hunnit så långt att arbetena kan påbörjas förrän år 1957 samt att byggnadstiden dessutom måste bli icke oväsentligt längre än för Porsistationen. En omkastning av turordningen kan alltså icke ske utan att kraftförsörjningssituationen i början av 1960-talet avsevärt försämrats. Enligt styrelsen finnes ej heller något annat alternativ, som kan ge erforderligt krafttillskott för 1960/61. Beträffande behandlingen i vattendomstolen har styrelsen anført, att statsmakternas behandling av

anslagsfrågan bör kunna baseras på att domstolen skall hinna meddela del-dom med tillstånd till byggande i vatten innan de egentliga byggnadsarbe-tena behöver påbörjas. Styrelsen har dock tillagt, att den i ett extremt läge kan bli nödsakad överväga att före deldomen påbörja förberedande arbeten på land. I anledning härav vill jag erinra om, att Svenska naturskyddsför-eningen i ett till justitiedepartementet ingivet förslag till vissa ändringar i vattenlagen förordat förbud mot påbörjande av arbeten på land för vatten-byggnad utan vattendomstolens förprövning. Enligt vad jag inhämtat av che-fen för nämnda departement, torde föreningens förslag inom en snar fram-tid tas upp till övervägande. Vad angår det nu aktuella byggnadsföretaget har jag i enlighet med vattenfallsstyrelsens förslag beräknat en medelsför-brukning för nästa budgetår av 10 milj. kr. Skulle vid den tidpunkt, då medlen behöver tas i anspråk, den berörda lagstiftningsfrågan icke vara avgjord och ej heller vattendomstolens deldom ha meddelats, torde få förutsättas, att i varje fall sådana större investeringar, som kan befaras föregripa domstolens ställningstaganden i fråga om anläggningens utformning, icke kommer till stånd.

Vid sidan av de ramreglerade anslagen har vattenfallsstyrelsen för inne-varande och nästa budgetår hemställt om 5 milj. kr. till inköp av tomt för en förvaltningsbyggnad i Räcksta inom Stockholm samt 2 milj. kr. till pro-jektering av byggnaden m. m. Arbetsmarknadsstyrelsen har i yttrande över förslaget ifrågasatt, om icke styrelsen kunde förläggas till någon annan ort än Stockholm samt förordat undersökningar i detta hänseende. Då jag i lik-het med sistnämnda myndighet ansett lokaliseringsfrågan närmare böra prövas, har jag den 21 december 1955, med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndi-gande, tillkallat en sakkunnig för att skyndsamt utreda frågan om vatten-fallsstyrelsens framtida förläggning. Min avsikt är att, om detta visar sig möjligt, senare i vår föreslå Kungl. Maj:t att underställa riksdagen förslag i ämnet. I avbidan härpå torde anslag för ändamålet böra uppföras endast med ett preliminärt belopp. Jag förordar, att 2 000 000 kr. beräknas härför.

I fråga om beräkningen av anslagen förordar jag, att i princip de belopp anvisas, som fordras för att jämte beräknad behållning vid nästa budgetårs ingång täcka medelsförbrukningen under varje anslagsrubrik. Dispositions-anslaget upptager jag i enlighet med styrelsens förslag till 10 milj. kr. Den totala anslagssumman för nästa budgetår kommer därvid att utgöra 296 milj. kr.

I anslaget till distributionsanläggningar har styrelsen inräknat en kostnad om 3,8 milj. kr. för inköp och upprustning av distributionsnät i Norrbottens och Västerbottens läns skogs- och fjällbygder. I överensslämmelse med tidi-gare tillämpade riktlinjer bör 80 % av utgifterna härför omedelbart avskri-vas. Chefen för finansdepartementet har därför i annat sammanhang denna dag föreslagit, att i detta syfte ett avskrivningsanslag om 3 milj. kr. anvisas på driftbudgeten för nästa budgetår.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att från den för budgetåret 1955/56 ingående behållningen å investeringsanslaget till Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk överföra 8 000 000 kr. till investeringsanslaget till Stenungsunds ångkraftstation;

II. för budgetåret 1956/57 under statens vattenfallsverks fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen till

a) *Kraftstationer m. m.:*

1. Stenungsunds ångkraftstation	33 000 000 kr.
2. Gasturbinanläggning vid Västervik	1 000 000 »
3. Kraftstationer i Indalsälven mellan Litsalet och Gesunden	7 000 000 »
4. Kraftstation vid Järkvissle	18 000 000 »
5. Ytterligare maskinaggregat i Forsmo kraftstation	7 500 000 »
6. Ytterligare kraftstationer i Ångermanälven	5 000 000 »
7. Kraftstationer i Umeälven mellan Storuman och Blåviken	53 000 000 »
8. Stornorrfors kraftstation	30 000 000 »
9. Lån till Aktiebolaget Umeforsen	7 000 000 »
10. Ytterligare kraftstationer i Luleälven	10 000 000 »

b) *Regleringsföretag .....* 13 000 000 »

c) *Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk .....* 97 000 000 »

d) *Övriga anslag:*

1. Inköp av vattenfall och fastigheter	1 000 000 »
2. Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet	1 500 000 »
3. Statens vattenfallsverks dispositionsanslag ..	10 000 000 »

III. i avbidan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1956/57 till *Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen* beräkna ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

6. Luftfartsfonden

Till luftfartens markorganisation har för budgetåren 1953/54—1955/56 anvisats samt för budgetåret 1956/57 äskats följande investeringsanslag:

	1953/54	1954/55	1955/56	Äskanden 1956/57
	tusental kronor			
Markförvärv	1	—	—	1
Flygfältsbyggen	5 850	3 800	5 000	1 600
Byggnader	600	1 700	—	1 700
Teleutrustning m. m.	90	100	100	100
Belysningsanläggningar	1 470	900	900	800
Fordon, maskiner och redskap	375	300	450	1 050
Försvarsberedskap vid luftfartsverket	—	225	145	125
Luftfartsverkets dispositionsanslag	1 000	—	150	300
Summa	9 386	7 025	6 745	5 676

Luftfartsstyrelsen

Beträffande de för innevarande och nästa budgetår planerade investeringarna har luftfartsstyrelsen i skrivelse den 24 augusti 1955 redovisat följande program.

Anslag och objekt	Beräknad total- kostnad	Faktisk medelsför- brukning t. o. m. 30/6 1955		Arbetsprogram	
		tusental kronor		1955/56	1956/57
1. Markförvärv	—	—	—	—	—
2. Flygfältsbyggen					
<i>Halmsjön</i>					
Kulvert	250	—	250	—	—
Terrasseringsarbeten m. m.	2 000	—	300	1 000	—
<i>Bromma</i>					
Beläggningsarbeten	200	160	40	—	—
Förstärkningsarbeten (nytt objekt)	500	—	—	500	—
<i>Torslanda</i>					
Sprängningsarbeten m. m.	3 095	2 585	300	—	—
<i>Bulltofta</i>					
Fältutvidgning	5 600	5 414	50	—	—
Fältdränering	300	—	100	—	—
Taxibanor, platta, tillfartsväg m. m. till ny stationsbyggnad (nytt objekt)	2 000	—	—	—	500
<i>Sundsvall</i>					
Broförbindelse jämte tillfartsvägar (nytt objekt)	2 240 ¹	—	—	—	500

¹ Luftfartsverkets kostnad.

	Beräknad total- kostnad	Faktisk medelsför- brukning t. o. m.	Arbetsprogram	
		30/6 1955 tusen tal	1955/56 kronor	1956/57
<i>Visby</i>				
Fältutvidgning, luftfartsverkets andel ..	3 750	—	3 000	750
<i>Diverse flygplatser</i>	623	—	323	300
Summa	20 558	8 159	4 363	3 550
3. Byggnader				
<i>Torslanda</i>				
Tillbyggnad till stationsbyggnad	730	378	352	—
Garage m. m. (nytt objekt)	300	—	—	300
<i>Bulltofta</i>				
Ny stationsbyggnad m. m. (nytt objekt)	2 600 ¹	—	—	750
<i>Visby</i>				
Ny stationsbyggnad	650	—	200	450
Garage m. m. (nytt objekt)	400	—	—	400
<i>Diverse flygplatser</i>	535	—	235	300
Summa	5 215	378	787	2 200
4. Teleutrustning m. m. (delvis nya objekt)	213	—	113	100
5. Belysningsanläggningar				
<i>Halmsjön</i>				
Utbyggnad av elanläggning	2 331	1 679	522	50
Dieselel. reservkraftutrustning	400	—	—	200
<i>Bromma</i>				
Ombyggnad av inflygningslinjer (nytt objekt)	125	—	—	125
<i>Torslanda</i>				
Ombyggnad av inflygningslinjer.....	210	—	75	135
<i>Visby</i>				
Mottagningsstation o. fältbelysn. m. m. (delvis nytt objekt)	980	—	700	280
<i>Diverse flygplatser</i>	487	—	187	300
Summa	4 533	1 679	1 484	1 090
6. Fordon, maskiner och redskap				
Upprustning av katastroftjänsten (nytt objekt)	1 500	—	265	675
Övrig ny- och ersättningsanskaffning (delvis nya objekt)	617	—	242	375
Summa	2 117	—	507	1 050
7. Försvarsberedskap vid luftfartsverket (delvis nya objekt)	555	37	258	260
8. Luftfartsverkets dispositionsanslag	—	—	500	300
Totalsumma		10 253	8 012	8 550

¹ Luftfartsverkets kostnad.

Programmet upptar investeringar till ett belopp som överstiger den f. n. gällande investeringsramen, 7 milj. kr., med ca 1,5 milj. kr. Erfarenhetsmässigt kan man dock räkna med att vissa arbeten förskjutes i tiden eller av olika skäl överhuvudtaget icke kan utföras under angivet budgetår. Med utgångspunkt från att investeringsanslagen även under budgetåret 1956/57 skall belastas med högst 7 milj. kr., har luftfartsstyrelsen sålunda liksom tidigare ansett det erforderligt att framlägga ett något större arbetsprogram. Då överföring av medel mellan investeringsanslagen icke kan äga rum, har medelsbehovet under vart och ett av dessa anslag måst beräknas med viss marginal. Det torde få ankomma på styrelsen att från fall till fall bestämma eller föreslå om och i vilken takt de i arbetsprogrammet angivna objekten skall komma till utförande.

Med hänvisning till sitt uppdrag att verkställa en förberedande utredning rörande användningen och den fortsatta utbyggnaden av Halmsjöns flygplats meddelar styrelsen, att utredningen ännu icke kunnat avslutas, när det visat sig, att man på grundval av bl. a. den flygtekniska utvecklingen och erfarenheterna utomlands måste till stor del omplanera flygplatsprojektet. Styrelsen avser att i särskild skrivelse i slutet av 1955 återkomma till härmed sammanhängande spørsmål.

Beträffande medelsbehovet för budgetåret 1956/57 anför styrelsen i huvudsak följande:

6: 1 Markförvärv

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	1 000	—	—
1955/56	1 000	—	—*
1956/57 styrelsen	1 000	1 000	—*
dep.ch.	1 000	1 000	—*

Några nämnvärda markförvärv förutses icke under budgetåret 1956/57. Med hänsyn till de behov, som eventuellt kan uppkomma i detta hänseende, bör anslagsposten emellertid upptagas med ett formellt belopp av 1 000 kr.

6: 2 Flygfältsbyggen

Budgetår	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1954/55	806 000	3 800 000	3 554 000
1955/56	1 052 000	5 000 000	3 775 000*
1956/57 styrelsen	2 277 000	1 600 000	2 300 000*
dep.ch.	2 277 000	—	2 000 000*

1. Halmsjöns flygplats

Det i 1955 års statsverksproposition anmälda arbetsprogrammet upptog under Halmsjöns flygplats terrasseringsarbeten m. m. för en sammanlagd kostnad av 2 000 000 kr. Av detta belopp beräknas 300 000 kr. erfordras under budgetåret 1955/56 och 1 000 000 kr. under nästa budgetår.

* Preliminärt belopp.

2. Bromma flygplats

Inför nödvändigheten att följa den tekniska utvecklingen har Scandinavian Airlines System (SAS) inköpt 14 flygplan av typen Douglas DC-7C, av vilka 6 à 8 kommer att levereras under andra halvåret 1956. Den maximala startvikten hos nämnda flygplan är ca 63 ton. Beläggningsytorna på huvudrullbanan med dess bibanor samt delar av stations- och hangarområdet kan icke bära flygplan med så hög startvikt utan risker för sättningar och sprickbildning. De måste därför förstärkas. De mest angelägna arbetena omfattar omkring 50 000 m² av banytorna. Arbetet, som bör utföras under sommaren 1956, beräknas kosta 500 000 kr.

3. Bulltofta flygplats

Det nuvarande stationsområdet liksom därå uppförda byggnader har sedan länge varit otillräckliga för sitt ändamål, vilket medfört avsevärda och med varje år stigande olägenheter såväl för trafikanterna som för den på flygplatsen sysselsatta personalen. Då de investeringsmedel, som under de närmast gångna åren kunnat anslås för flygplatsen, i första hand måst användas till utbyggnad och permanentbeläggning av huvudrullbanan, har frågan om stationsutrymmets och stationsbyggnadernas läge och utformning emellertid fått anstå. Efter utbyggnaden har trafiken avsevärt ökat och kan förutses komma att få en ganska betydande omfattning inom de närmaste åren. En icke obetydlig utvidgning av den reguljära flygtrafiken på platsen planeras. Bulltofta har på grund av sitt geografiska läge vidare blivit i allt högre grad utnyttjad för charterflygningar med passagerare och gods. Frågan om förbättrade rangerings- och stationsutrymmen har därför nu blivit akut och måste finna en lösning inom en nära framtid.

En företagen utredning har visat, att möjligheterna att utvidga det nuvarande stationsområdet är mycket begränsade. Detta är också ur bullerstörningssynpunkt ganska ogynnsamt beläget. Det har bl. a. därför befunnits lämpligt att planera ett nytt stationsområde i flygplatsens sydöstra del. Detta område har utvecklingsmöjligheter för överskådlig framtid och är även ur kommunikationstekniska och bullerstörningssynpunkter ändamålsenligt. Även Malmö stad anser att det nya området är att föredraga. Kostnaderna för anläggande av en stationsplattform, taxibanor, tillfartsväg m. m. uppskattas till i runt tal 2 000 000 kr. varav under budgetåret 1956/57 erfordras 500 000 kr.

4. Sundsvall/Härnösands flygplats

Vid Sundsvall/Härnösands flygplats har regelbunden flygtrafik ägt rum under flera tidsperioder, senast under sommarsäsongen 1952. Flygplatsen är belägen på Skeppsholmen mellan två förgreningar av Indalsälvens utlopp. Trafiken mellan ön och fastlandet upprätthålles med en färjeförbindelse över västra grenen av Indalsälven. Denna förbindelse är dock icke användbar under viss del av vinterhalvåret. Bl. a. på grund härav har regelbunden trafik icke kunnat upprätthållas vintertid. Den säsongmässiga re-